

شەرحی
تەصریفی زەنجانی

مامۆستا

مەلا عبدالکریمی مدرّس

وەری گێراوە تەسەر کوردی

دووبارە نووسینەو

ئامادە کردنی بۆ چاپ

مەولود باوە مراد کوردی

شه‌رحی

ته‌صریفی زه‌نجانی

ماموستا

مه‌لا عبدالکریمی مدرّس
وه‌ری گیراوه‌ته‌سه‌ر کوردی

دوباره‌نوسینه‌وه

ئاماده‌کردنی بو چاپ

مه‌ولود باوه‌مراد کوردی

(۱۳۷۰ هـ ش = ۱۹۹۱ زایینی)

مدرس، عبدالکریم، ۱۲۸۳ - ، شارح.
شه رحی تصریفی زهنجانی / عبدالکریمی مدرس؛
دوباره نویسنموه ناماده کردنی بوچاپ مه ولودباوه
مرادکوردی. — سنندج : انتشارات کردستان، ۱۳۷۸.
۲۴ ص.

ISBN 964-6546-54-4: ۸۰۰۰ ریال

فهرستنویسی براساس اطلاعات فیپا .

عنوان دیگر : تصریف زنجانی.

کردی.

- ۱. زنجانی، عبدالوهاب بن ابراهیم، -
- ۶۵۵ق. - تصریف -- نقد و تفسیر . ۲. زبان عربی --
- صرف. الف. زنجانی، عبدالوهاب بن ابراهیم، -
- ۶۵۵ق. - تصریف. شرح. ب. باوه مرادکوردی، مولود،
- ۱۳۳۶ - ، ویراستار. ج. عنوان. د. عنوان :
التصریف. شرح.

۴۹۲/۷۵

PJ۶۱۳۱/۶ت ۶۰.۴۷۲۲۷

۱۳۷۸

۱۷۲۶۵-۷۸م

کتابخانه ملی ایران

سنه: شه قامی شهیدان پاساژی عزیزه تی ئیتشاراتی کوردستان تلفن ۲۲۲۵۳۸۲

ناوی کتیب : ته تصریفی زهنجانی

دانراوی : ماموستا مه لا عبدالکریم مدرّس

چاپ : یه که م ۱۳۷۸

چاپخانه :

هه ژمار : ۳۰۰۰ بهرگ

حروفچینی : نه حمده له شاری سنه - ته له فون ۲۲۵۴۱۰۱

ناشر : ئیتشاراتی کوردستان

شابک :

ناوه روک

۵	مقدمه
۷	التصريف
۹	الفعل
۱۱	الثلاثى المجرد
۲۱	الرباعى المجرد
۲۳	ثلاثى مزيد فيه
۴۴	الرباعى المزيد فيه
۴۷	المتعدى واللازم
۵۱	فصل فى امثله تصريف هذه الافعال
۵۲	الفعل الماضى - المبنى للفاعل
۵۷	الفعل الماضى - المبنى للمفعول
۶۰	الفعل المضارع
۶۳	المبنى للفاعل من المضارع
۶۸	المبنى للمفعول من المضارع
۶۹	المضارع المجزوم
۷۳	المضارع المنصوب
۸۲	انواع فعل الامر «الامر بالصيغة»
۹۲	بيان نون التأكيد الخفيفة والثقيلة
۱۰۳	اسم الفاعل و المفعول من الثلاثى المجرد
۱۰۳	اسم الفاعل

اسم المفعول من الثلاثي المجرد	١٠٦
اسم الفاعل و المفعول من ما زاد على الثلاثة	١١٢
فصل فى المضاعف	١١٥
فصل فى المعتل	١٢٧
الاول: المعتل الفاء	١٢٨
الثانى: المعتل العين	١٣٧
الثالث: المعتل اللام	١٤١
النوع الرابع: المعتل العين و اللام	١٩٢
النوع الخامس: المعتل الفاء و اللام	١٩٨
النوع السادس: المعتل الفاء و العين	٢٠٣
النوع السابع: المعتل الفاء و العين و اللام	٢٠٤
فصل (فى المهموز)	٢٠٥
فصل (فى بناء اسمى الزمان و المكان)	٢٢٨
فصل (اسم الآلة:....)	٢٣٤
تنبيه	٢٣٦

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ وَاتَّبَاعِهِ بِاحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ...

له پاش تقدیمی سوپاس بو خودای پهروردگار وه ناردنی درود و سهلام بو چه زره تی پیغه مبهری نازدار محمدی موختار ﷺ وه بو هه موو آل و یارانی به ده وامی روژگار ...

عه رزم نه مه یه مادام دینی ئیسلام دامه زراوه له سه ر قورئانی پیروژ و چه دیشه کانی پیغه مبهری دلسوز وه فامی نه وانه محتاجی علمی صرفه پیوسته هه موو زانایه کی دین علمی صرف بزانی، وه له بهر نه وه ی که متنی تصریفی مه شهو به (عزّی) له تألیفاتی شیخ عزالدین ابو فضائلی زه نجانی متوفی له سالی شه ش سه دو په نجاو پینجی هجری دا - ره حمه تی خوی لی بی - پر مه عناو جوان بوو پوناکم کرده وه به زمانی نیشتمانی بو نه وه قوتایه کانمان به ئاسانی له علمی صرف به شدار بن.

وه له سه ر واقعی حال ناوم نابه (شه رحی تصریف بو قوتابی شه ریف).

هیوام وه هایه که بی به بناغی زانایی بو هه موو قوتایه کانمان.

روله ی خوشه و ئست نوری چاوام مایه ی پیروزی ژینی جهانم

شەرحم کرد لەبۆت مەتنی زەنجانی	بەزمانی شیرین لانیشتمانی
هەتا بەو شەرحە ببن بە زانا	لە عیلمی صرفا ببەتەوانا
ناوی واقعی شەرحی تصریفە	پوناکی دلی پۆلە ی شەریفە
لەپاش ئەم شەرحە نەحویش وەر بگرن	هەتا بە نوری علمەوہ بمرن
ئایینی ئیمە دینی ئیسلامە	سەرچاوەی ئیسلام خیر الکلامە
قورئانە و تەدیت بۆ خیر العباد	ئێجماعی ئومومە و حوکمی ئیجتہاد
بە بێ صرف و نەحو دەس نادا بۆکەس	فامی ئەساسی دینی موقەدەس
پاش ئەم علمانەیش بە باقی علوم	ئەبن بە زانای مەنطوق و مەفہوم
مامی شارحتان عبدالکریمە	خادمی علم و دەرس و تعلیمە
گەلی تالبە بۆ علم و کەمال	بۆ خۆی بۆ عالەم گەورە یا منال
تکایە بە دل دوعای بۆ بکەن	رجایە خودا رازی ببێ لێ ی

* * * * *

بسم الله الرحمن الرحيم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَ
أَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ
إِعْلَمَنَّ أَنَّ التَّضْرِيفَ فِي اللَّغَةِ التَّغْيِيرُ وَفِي الصِّنَاعَةِ تَخْوِيلُ الْأَصْلِ
الْوَاحِدِ إِلَى امْتِلَاءِ مُخْتَلِفَةٍ لِتَحْصِيلِ مَعَانٍ مَقْصُودَةٍ لَا تَحْصُلُ إِلَّا بِهَا

«إِعْلَمَنَّ» تَوْزانه «أَيُّهَا الْمُتَعَلِّمُ» نهی که سَیَّ که نه ته وی فِیْرِ زانیاری
بِی «أَنَّ التَّضْرِيفَ فِي اللَّغَةِ التَّغْيِيرُ» که لفظی تصریف له زمانی عه ره با
گُوراندنه «وَفِي الصِّنَاعَةِ» وه له عورفی نه هلی علمی صرف دا «تَخْوِيلُ
الْأَصْلِ الْوَاحِدِ» نقل کردنی نه صلی واحده که مصدوره «إِلَى امْتِلَاءِ
مُخْتَلِفَةٍ» بۆ لای چهند مثالی واکه جیان له یه کتر له حه ره کات و
سه که ناتاوه له زور و که می حروفی زیادا، وه یه کیکن له حروفی
نه سلی یه دا، نه و نه نقل کردنه یش بۆچی یه؟

«لِتَحْصِيلِ مَعَانٍ مَقْصُودَةٍ لَا تَحْصُلُ إِلَّا بِهَا» بۆ په یدا کردنی چهند
مانایه کی مه قصودی وایه که بۆمان په یدا نابن به و مثالانه بی.

بۆ وِیته له و مثالانه: فعلی ماضی وه کو (ضَرَبَ) که (ضرباً) مصدوره و
نه صلّه بۆی هه تا نقلی (ضرباً) نه که ی بۆ (ضَرَبَ) حاصل نابی بۆ تو
مه عنایی له و معنایانه ی که مه قصودن، وه کو لیدانی که سَیَّ له که سَیَّ له
زه مانای پابردودا.

وه له و مثالانه: فعلی مضارع وه کو (يَضْرِبُ) هه تا (ضرباً) نه که ی به

(يَضْرِبُ) بۆ تۆ پەیدا نابێ مه‌عنای له‌و مه‌عانیه‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو لی‌دانی
که‌سی له‌ که‌سی ئیسته‌ یا له‌ کاتی دوایدا.

وه‌ له‌و مثالاوه‌: فعلی ئه‌مر وه‌ کو (اَضْرِبْ) که‌ (ضَرْباً) مصدیره‌ که‌یه‌ تی
هه‌تا (ضَرْباً)

نه‌ که‌ی به‌ (اَضْرِبْ) بۆ تۆ پەیدا نابێ مه‌عنای له‌و مه‌عانیه‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو
ئه‌مرکردن به‌ لی‌دان.

وه‌ له‌و مثالاوه‌: فعلی نه‌هی وه‌ کو (لَا تَضْرِبْ) که‌ (ضَرْباً) مصدیره‌ و
ئه‌صله‌ بۆی هه‌تا (ضَرْباً) نه‌ که‌ی به‌ (لَا تَضْرِبْ) بۆت پەیدا نابێ مه‌عنای
له‌و مه‌عانیه‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو نه‌هی کردن بێ له‌ لی‌دان.

وه‌ له‌و مثالاوه‌: اسمی فاعل وه‌ کو (ضَارِبٌ) که‌ (ضَرْباً) مصدیره‌ که‌یه‌ تی
هه‌تا (ضَرْباً) نه‌ که‌ی به‌ (ضَارِبٌ) بۆت پەیدا نابێ مه‌عنای له‌و مه‌عانیه‌ که
مه‌قصوره‌ وه‌ کو ناوی که‌سی بێ که‌ ئه‌دات له‌ که‌سی.

وه‌ له‌و مثالاوه‌: اسمی مفعول وه‌ کو (مَضْرُوبٌ) که‌ (ضَرْباً)
مصدیره‌ که‌یه‌ تی هه‌تا (ضَرْباً) نه‌ که‌ی به‌ (مَضْرُوبٌ) بۆت پەیدا نابێ
مه‌عنای له‌و مه‌عانیه‌ که‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو ناوی که‌سی بێ که‌ لی‌ ئه‌دری.

وه‌ له‌و مثالاوه‌: اسمی زه‌مان و مه‌کان وه‌ کو (مَضْرِبٌ) که‌ (ضَرْباً)
مصدیره‌ که‌یه‌ تی هه‌تا (ضَرْباً) نه‌ که‌ی به‌ (مَضْرِبٌ) بۆت پەیدا نابێ مه‌عنای
له‌و مه‌عانیه‌ که‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو ناوی ئه‌وکات و شوێنه‌ که‌ لی‌دانی تی‌دا
ئه‌کری.

وه‌ له‌و مثالاوه‌: اسمی ئاله‌تی عه‌مه‌ل وه‌ کو (مِضْرَبٌ) وه‌ (ضَرْباً)
مصدیره‌ که‌یه‌ تی هه‌تا (ضَرْباً) نه‌ که‌ی به‌ (مِضْرَبٌ) بۆت پەیدا نابێ مه‌عنای
له‌و مه‌عانیه‌ که‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو ئاله‌تی بێ که‌ لی‌دانی پێ ئه‌کری.

الْفِعْلُ

ثُمَّ الْفِعْلُ إمَّا ثَلَاثِيٌّ وَ إمَّا رُبَاعِيٌّ وَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا إمَّا مُجَرَّدٌ أَوْ مَزِيدٌ فِيهِ وَ كُلٌّ وَاحِدٍ مِنْهَا إمَّا سَالِمٌ أَوْ غَيْرُ سَالِمٍ وَ نَعْنِي بِالسَّالِمِ مَا سَلِمَتْ حُرُوفُهُ الْأَصْلِيَّةُ الَّتِي تُقَابِلُ بِالْفَاءِ وَ الْعَيْنِ وَ اللَّامِ مِنْ حُرُوفِ الْعِلَّةِ وَ الْهَمْزَةِ وَ التَّضْعِيفِ.

«ثُمَّ» پاش نه وه که زانیت ته تصرف له زمانى عهده با گورانده وه له عورفى زانایانى علمى صهرفدا گوریزانه وهى مصدوره بو چهن مثالى، بزانه «الْفِعْلُ» نه وهى که ناوى فعله لفظیکه ده لآلت بکا له سهر کرده وهیى وه کاتى نه و کرده وه وه نیسبهت دانى بولای که سى: «إمَّا ثَلَاثِيٌّ» یا سى حهرفى به وه کو (نَصَرَ) .. «وَ إمَّا رُبَاعِيٌّ» یا چوار حهرفى به وه کو (دَخَرَجَ) «وَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا» وه ههریه کى له فعلى سى حهرفى و چوار حهرفى «إمَّا مُجَرَّدٌ» یا روته له حروفى زیاده وه کو نه و مثالانه که ئیسته وتمان «أَوْ مَزِيدٌ فِيهِ» یا له حروفى زیاده ی تیا ههیه وه کو: (أَكْرَمَ) و (قَاتَلَ)، «وَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهَا» وه ههریه کى له فعلى سى حهرفى و چوار حهرفى وه له مجرد و مزید فیه «إمَّا سَالِمٌ أَوْ غَيْرُ سَالِمٍ» یا سالمه یا غهیره سالمه ...

«وَ نَعْنِي بِالسَّالِمِ» وه ئیمه که نه هلى علمى صهرفین قه صد نه که ین به سالم «مَا سَلِمَتْ حُرُوفُهُ الْأَصْلِيَّةُ الَّتِي تُقَابِلُ بِالْفَاءِ وَ الْعَيْنِ وَ اللَّامِ» فعلیکى وه ها که خالى بن حروفه نه صلى به کانى که نه وانهن به رامبر نه کرین به (فى) و (عين) و (لام) فَعَلَ «مِنْ حُرُوفِ الْعِلَّةِ وَ الْهَمْزَةِ وَ التَّضْعِيفِ» له حروفى عله که نه لف (ا) وه واو (و) وه یه (ى) یه، وه له ههمزه، وه له دووقات کردنه وهى حهرف.

جا مادام فعلى سالم ئەوہ بىڭ كە خالى بىڭ لەمانە، ئەبى ھەر فعلى كە يەككى لەمانەى تىابى غەيرە سالم بىڭ وەكو: - (قَالَ) (بَاعَ) (سَأَلَ) (مَدَّ) (وَشَوَّسَ) كە ئەصلى قال قول بووہ وە ئەصلى باع بىع بووہ وە ئەصلى مدَّ بە گرتنى دالە كەى مَدَدَ بووہ.

جا بزائن: قەولى مصنف كە فەرموى: (تُقَابِلْ) ئىشارەيە بۆ لای ئەوہ كە ئەمثالى: (نَصَرَ) وە (ضَرَبَ) وە (سَأَلَ) پىيان ئەلّين (مَوْزُون) يانى ھەلكىشراو، وە حروفى فَعَلَ (موزون بە) واتە پىا ھەلكىشراو وە پىشيان ئەوترى ميزان وە عەقلى ئىنسانىش ميزانە بە مەعنا ترازوى كىشانە وە ئىنسانىش وازنە يانى دەست ھەلكىش. يعنى ئىنسانى صرفى ھەر صىغەيە كى دەست كەوت لە ترازوى عەقلى خويآ ئەيكىشى بە حروفى (فَعَلَ) دا جا ھەر حەرفى رىكى (فى) فعل بوو پىى ئەلّين فاء الفعل، وە ھەر حەرفى رىكى (عين) فعل بوو پىى ئەلّين عين الفعل، وە ھەر حەرفى رىكى (لام) فعل بوو پىى ئەلّين لام الفعل.

قاعەدەيە: ھەر حەرفى زىاد بىكرى لەسەر حروفى ئەصلىيەى موزون زىادىش ئەكرى لەسەر حروفى ميزان، وە ھەر حەرفى لابرى لە موزون لاش ئەبرى لە ميزان. بۆ وىنە ئەلّى: نَصَرَ لەسەر وەزنى فَعَلَ وە يَنْصُرُ لەسەر وەزنى يَفْعَلُ وە قاضى لەسەر وەزنى فاعِل وە (قاضى) بە حەذفى (ى) لەسەر وەزنى فاع بەلابردنى لام الفعلە كەى. وە ئەم قاعەدەيە لە ھەموو مشتقاتا دامە زراوہ مەگەر لە بازى فروعى بابى تَفْعَلُ وە تَفَاعُلُ وە ئىنفعال دا لەواندا لە موزوندا حەرفى زىاد ئەكرى وە لە ميزانە كەيا زىاد ناكرى، وە لە

أَمَّا الثَّلَاثِيُّ الْمَجْرَدُ فَإِنْ كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى فَعَلٍ مَفْتُوحٍ الْعَيْنِ
فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعُلُ بضم العين أو كسرهما نحو قولك: نَصَرَ يَنْصُرُ
نَصْرًا

موزونا بازي حرف لائه بري وه له ميزانا لانا بري وه كو له شوي ني خويا
حالي ته بي لي اي ان شاء الله تعالى. بزانن: ضمه و ره فعه هه دوو بورن وه
نصبه و فه تحه هه دوو سهرن وه كه سهره و جهره هه دوو ژيرن وه جه زمه
و سكون هه دوو زه نه ن، وه تنوين له ته لفظدا نوني كي ساكنه كه له پاش
حه ره كه ي ئاخر حه رفي كه لي مه وه يه، وه له كتابه تا دو بوره يا دو سهره يا دو
ژيره:

جا مصنف رحمه الله له ته فصيلي ته قسامي فعل دا فه رموي: «أَمَّا الثَّلَاثِيُّ
الْمَجْرَدُ» واته: به شي فعلي سي حه رفي وا كه روت بي له حروف ي زياده
«فَإِنْ كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى فَعَلٍ مَفْتُوحٍ الْعَيْنِ» ته گه ر فعله ماضيه كه ي له سهر
وه زني فَعَلَ بي به فه تحه ي عين الفعل كه «فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعُلُ بضم
العين أو كسرهما» ته وه فعله مضارعه كه ي له سهر وه زني يَفْعُلُ ته بي به
ضمه ي عين الفعل يا له سهر وه زني يَفْعِلُ ته بي به كسره ي عين الفعل. جا
مثالي فعلي ثلاثي مجردي وا كه ماضيه كه ي له سهر وه زني فَعَلَ بي به
فه تحه ي عين الفعل وه مضارعه كه ي له سهر وه زني يَفْعُلُ بي به ضمه ي
عين الفعل «نحو قولك: نَصَرَ يَنْصُرُ نَصْرًا» نَصَرَ فعلي ماضيه ته صلّه كه ي
نَصْرًا بوو كه مصدره عين الفعله كه مان مفتوح كرد وه تنوين كه عه لامه تي
مصدر بوو له ئاخره كه يه وه لامان برد بوو به نَصَرَ، يَنْصُرُ فعلي مضارعه

.....

نه صلّه که ی نَصَرَ بو که فعلی ماضی یه (ی) حه رفی مضارع بوو زیادمان
 کرد له نه وه لیه وه به مه فتوحی فاء الفعله که مان ساکن کرد وه عین الفعله که مان
 مضموم کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به یَنْصُرُ.
 وه نه گه ر مصدره له فعل دروست بکه ین نه لّین نَصْرًا مصدره
 نه صلّه که ی نَصَرَ بوو وه فعلی ماضی بوو جا عین الفعله که مان ساکن کرد وه
 تنوین که عه لامه تی مصدر بوو لاحق مان کرد به ناخره که یه وه بوو به نَصْرًا.
 جا بزانه نه م بابیه بابی نه وه له وه قاعده ی بابی نه وه له نه مه یه: - هه ر
 فعلیکی ثلاثی مجرد ماضی یه که ی له سه ر وه زنی (فَعَلَ) بی به فه تحه ی
 عین الفعل وه مضارع که ی له سه ر وه زنی (يَفْعَلُ) نه وه له بابی نه وه له وه کو:
 دخل، یدخل، صان، یصون، غزا، یغزو، مدّ، یمدّ، بَاء، یَبْوؤ،

*** **

«وَضَرَبَ يَضْرِبُ وَ قَدْ يَجِيءُ مُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعَلُ بفتح العين

«وَضَرَبَ يَضْرِبُ» عه طفه له سهر قه ولی مصنف که فهر موی نَصَرَ يَنْصُرُ یانی مثالی فعلی ثلاثی مجردی واکه ماضی به که ی له سهر وه زنی فَعَلَ بئ به فه تحه ی عین الفعله که وه مضارعه که ی له سهر وه زنی یَفْعَلُ بئ به که سره ی عین الفعله که نه وه وه کو قه ولی تَوَّه که نه لَیَّتْ: -

ضَرَبَ، يَضْرِبُ، ضَرْباً - ضَرَبَ فعلی ماضی به نه صلّه که ی ضَرْباً بوو عین الفعله که مان مفتوح کرد، وه تنوین که علامه تی مصدر بوو له ناخره که یه وه لامان برد، بوو به ضَرَبَ، يَضْرِبُ فعلی مضارعه وه نه صلّه که ی ضَرَبَ بوو، (ئی) حه رفی مضارع بوو زیاد مان کرد له نه وه لیه وه وه فاء الفعله که مان ساکن کرد، وه عین الفعله که مان مکسور کرد، وه لام الفعله که مان مرفوع کرد، گه را به يَضْرِبُ. وه نه گه ر مصدره که یش له فعلی ماضی دروست بکه ین نه لَیِّنْ نه صلی ضَرْباً ضَرَبَ بوو عین الفعله که مان ساکن کرد وه تنوین که علامه تی مصدر بوو لاحق مان کرد به ناخره که یه وه گه را به ضَرْباً.

جا نه لَیِّنْ نه م بابیه بابی ثانی، وه قاعده ی بابی ثانی نه مه یه: - هه ر فعلی ثلاثی مجرد بئ وه ماضی به که ی له سهر وه زنی (فَعَلَ) بئ به فه تحه ی عین الفعل وه مضارعه که ی له سهر وه زنی (يَفْعَلُ) بئ به که سره ی عین الفعل نه وه له بابی ثانی. وه کو: عَرَفَ، يَعْرِفُ، بَاعَ، يَبِيعُ، رَمَى، يَرْمِي، جَاءَ، يَجِيءُ.

«وَقَدْ يَجِيءُ مُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعَلُ بفتح العين» که من جار مضارعی

إِذَا كَانَ عَيْنُهُ أَوَّلَامُهُ حَرْفًا مِنْ حُرُوفِ الْحَلْقِ وَ هِيَ سِتَّةُ الْهَمْزَةِ وَ
الْهَاءِ، وَالْعَيْنُ وَالْخَاءُ، الْغَيْنُ وَالْخَاءُ نَحْو: سَأَلَ، يَسْأَلُ، سَلًّا

فَعَلَ كه مفتوح‌العینه له‌سهر وه‌زنی يَقَعْلُ به فه‌ت‌ح‌ی عین‌الفعل‌ئ‌ه‌ب‌ی «إِذَا
كَانَ عَيْنُهُ أَوَّلَامُهُ حَرْفًا مِنْ حُرُوفِ الْحَلْقِ» له کات‌یک‌ا عین‌الفعل‌ه‌ک‌ه‌ی یا
لام‌الفعل‌ه‌ک‌ه‌ی ح‌ه‌رف‌ئ‌ی ب‌ئ‌ی له ح‌ر‌و‌ف‌ی ح‌ل‌ق‌ وات‌ه‌ ئ‌ه‌و ح‌ه‌رف‌ان‌ه‌ی ک‌ه‌ له
گ‌ه‌ر‌ود‌ی‌ن‌ه‌ د‌ه‌ر‌ه‌و‌ه‌، «وَ هِيَ سِتَّةُ» ئ‌ه‌و ح‌ه‌رف‌ان‌ه‌ی‌ش ش‌ه‌ش ح‌ه‌رف‌ن «الْهَمْزَةُ
وَ الْهَاءِ، وَالْعَيْنُ وَالْخَاءُ، الْغَيْنُ وَالْخَاءُ» ه‌ه‌م‌ز‌ه‌ و‌ ه‌ئ‌ی، ع‌ه‌ی‌ن‌ و‌ ح‌ئ‌ی،
غ‌ی‌ن‌ و‌ خ‌ئ‌ی. (۱)

جا مثالی فعلی ثلاثی مجردی غ‌ه‌ی‌ر‌ه‌ س‌ا‌ل‌م ماضی‌ی‌ه‌ ک‌ه‌ی له‌س‌ه‌ر وه‌زنی
(فَعَلَ) ب‌ئ‌ی به فه‌ت‌ح‌ی عین‌الفعل‌ه‌ک‌ه‌ی وه مضارع‌ه‌ک‌ه‌ی له‌س‌ه‌ر وه‌زنی (يَقَعْلُ)
ب‌ئ‌ی به فه‌ت‌ح‌ی عین‌الفعل‌ه‌ک‌ه‌ی وه عین‌الفعل‌ه‌ک‌ه‌ی ح‌ر‌ف‌ئ‌ی ب‌ئ‌ی له ح‌ر‌و‌ف‌ی
ح‌ه‌ل‌ق «ن‌ح‌و: سَأَلَ، يَسْأَلُ، سَلًّا» س‌ا‌ل فعلی ماضی‌ی‌ه‌ ئ‌ه‌ص‌ل‌ه‌ک‌ه‌ی سَلًّا
ب‌و‌و عین‌الفعل‌ه‌ک‌ه‌م‌ان م‌ف‌ت‌وح‌ ک‌ر‌د وه ت‌ن‌و‌ی‌ن‌ ع‌ل‌ام‌ه‌ت‌ی م‌ص‌د‌ر‌ب‌و‌و له ئ‌ا‌خ‌ر‌ی‌ه‌ وه
ل‌ام‌ان ب‌ر‌د ب‌و‌و به سَأَلَ.

يَسْأَلُ فعلی مضارع‌ه‌ ئ‌ه‌ص‌ل‌ه‌ک‌ه‌ی سَأَلَ ب‌و‌و (ی) ح‌ه‌رف‌ی م‌ض‌ار‌ع‌ ب‌و‌و له
ئ‌ه‌و‌ه‌ل‌ی‌ه‌ه‌ زی‌اد‌م‌ان ک‌ر‌د به م‌ه‌ف‌ت‌وح‌ی وه ف‌اء‌الفعل‌ه‌ک‌ه‌م‌ان س‌ا‌ک‌ن‌ ک‌ر‌د وه
لام‌الفعل‌ه‌ک‌ه‌م‌ان م‌ر‌ف‌وع‌ ک‌ر‌د ب‌و‌و به يَسْأَلُ.

وه ئ‌ه‌گ‌ه‌ر م‌ص‌د‌ر‌ه‌ک‌ه‌ی‌ش له فعلی ماضی‌ی‌ه‌ د‌ر‌وس‌ت ب‌ک‌ه‌ی‌ن‌ ئ‌ه‌ل‌ی‌ی‌ن‌ سَلًّا
م‌ص‌د‌ر‌ه‌ وه ئ‌ه‌ص‌ل‌ه‌ک‌ه‌ی سَأَلَ ب‌و‌و عین‌الفعل‌ه‌ک‌ه‌م‌ان س‌ا‌ک‌ن‌ ک‌ر‌د وه ت‌ن‌و‌ی‌ن‌

وَمَنْعَ يَمْنَعُ مَنْعاً

علامه‌تی مصدر بوو لاحق مان کرد به تاخیره‌وه گه‌را به سَثَلًا.
 «وَمَنْعَ يَمْنَعُ» عه‌طفه له‌سهر قه‌ولی مصنف که فهرمووی سأل یسأل
 یانی مثالی فعلی ثلاثی مجردی سالم که ماضی‌یه‌که‌ی له‌سهر وه‌زنی
 (فعل) بئی به فه‌ت‌حه‌ی عین‌الفعل وه مضارع‌که‌ی له‌سهر وه‌زنی (يَفْعَلُ) بئی
 به فه‌ت‌حه‌ی عین‌الفعله‌که‌ی وه لام‌الفعله‌که‌ی حه‌رفی بئی له حروفی حه‌لق
 وه کو «مَنْعَ يَمْنَعُ مَنْعاً» مَنْعَ فعل ماضی‌یه وه ئه‌صله‌که‌ی مَنْعاً بوو
 عین‌الفعله‌که‌مان مفتوح کرد وه تنوین که علامه‌تی مصدر بوو لامان برد له
 تاخیره‌وه بوو به مَنْعَ.

يَمْنَعُ فعلی مضارعه ئه‌صله‌که‌ی مَنْعَ بوو (ی) حه‌رفی
 مضارع‌بوزیادمان کرد له ئه‌وه‌لیه‌وه به مفتوحی وه لام‌الفعله‌که‌مان مرفوع
 کرد گه‌را به يَمْنَعُ.

وه ئه‌گه‌ر مصدره‌که‌یشی له فعلی ماضی دروست بکه‌ین ئه‌لیین مَنْعاً
 مصدره ئه‌صله‌که‌ی مَنْعَ بوو عین‌الفعله‌که‌مان ساکن کرد وه تنوین
 عه‌لامه‌تی مصدر بوو لاحق مان کرد به تاخیره‌که‌یه‌وه گه‌را به مَنْعاً.

جائهم بابیه بابی ثالثه وه مه‌شه‌وره به بابی (به شهرت)، وه قاعده‌ی بابی
 ثالث وایه هه‌ر فعلی ثلاثی مجرد بئی ماضی‌یه‌که‌ی له‌سهر وه‌زنی (فَعَلَ) بئی
 وه مضارع‌که‌ی له‌سهر وه‌زنی (يَفْعَلُ) بئی به فه‌ت‌حه‌ی عین‌الفعله‌که‌له
 ماضی و مضارع‌دا وه عین‌الفعلی یا لام‌الفعلی حه‌رفی بئی له حروفی حه‌لق
 ئه‌وه له بابی ثالثه وه کو: - جَعَلَ، يَجْعَلُ و قَطَعَ، يَقْطَعُ وَ دَرَأَ، يَذْرَأُ.

جا له‌به‌ر ئه‌وه ئهم شوینه شوینی ئه‌وه‌یه‌یه‌کی ره‌خنه‌بگری وه بلی ئه‌ی

وَأَبَى يَأْبَى شَاذٌ

مصنف تو پر يارت دا کاتى مضارعى فَعَلَى مفتوح العين له سەر وه زنى يَقْعَلُ ئه بى به فه تحه عین الفعل به شهرتى که عین الفعلی یا لام الفعلی حەرفى بى له حروفى حەلق که چى معارضه ئه م قسه تو ئه کا هاتنى (أَبَى يَأْبَى) به فه تحه عین الفعل له ماضى و له مضارعا مَعَ أَنَّهُ نَه عین الفعلی وه نه لام الفعلی له حروفى حەلق نيه مصنف بو ده فعى ئه و ره خنه فهر مووى: «وَأَبَى يَأْبَى شَاذٌ» هاتنى ماضى و مضارعى أبى يَأْبى به فه تحه عین الفعل به بى شهرته که ی پيشو شاذ وه ده رچوه له قاعده، وه قاعده و قانون نقلیان به شتى شاذ تیک ناچى چونکه قانونى نقلیان له سەر تماشای غالبه.

جا ئه گەر که سى بَلَيْت چلون أبى يَأْبى دائه نى به شاذ وه غيره قیاسى مَعَ أَنَّهُ له قورئانى پیرۆزدا هاتووه (و يَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ) وه هەرچى له قورئاندا بَيَّت ئه بَيَّت قیاسى بى له جوايبا ئه لَيِّن هاتنى أبى يَأْبى له قورئانا مانع نيه له وه که شاذبى، له بهر ئه وه شاذ سى به شه: -

- ۱- ئه وه يه که موخالفى قیاسه به لام موافقى استعماله وه کو أبى يَأْبى.
- ۲- ئه وه يه که موخالفى استعماله به لام موافقى قیاسه وه کو داخل بوونى كاف له سەر ضمير وه کو (کهو) وه (کهى).

۳- ئه وه يه که موخالفى استعماله و قیاسه وه کو داخل بوونى الف لام له سەر فعلى مضارع وه کو أَلْيَجْدَعُ وَ أَلْيَقْطَعُ جا به شى يه که م و دووه مه قبولن وه فه صيحن وه به شى سى هم مه ردوده و غيره فه صيحن، وه أبى

وَإِنْ كَانَ مَاضِيهِ عَلَى فَعَلَ بكسر العين. فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعَلُ بفتح العين. نحو عَلِمَ يَعْلَمُ عَلِمًا

يَأْبَى لَهُ مَقْبُولُهُ كَانَهُ فَهَ صَبِيحَهُ.

«وَإِنْ كَانَ مَاضِيهِ عَلَى فَعَلَ بكسر العين. فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعَلُ بفتح العين» یانی نه گهر ماضی فعلی ثلاثی مجرد له سهر وه زنی فَعَلَ بوو به کسره ی عین الفعل، نه وه مضارعه که ی له سهر وه زنی (يَفْعَلُ) نه بی به فه تحه ی عین الفعل.

جا مثالی فعلی ثلاثی مجردی سالم ماضیه که ی له سهر وه زنی فَعَلَ بی به کسره ی عین الفعل وه مضارعه که ی له سهر وه زنی يَفْعَلُ بی به فه تحه ی عین الفعل «نحو عَلِمَ يَعْلَمُ عَلِمًا» عَلِمَ فعل ماضیه نه صلّه که ی علماً بوو که مصدره فاء الفعله که مان مفتوح کرد وه عین الفعله که مان مکسور کرد وه تنوین علامه تی مصدر بوو له تاخريه وه لامان برد گه را به عَلِمَ.

يَعْلَمُ فعل مضارعه نه صلّه که ی عَلِمَ بوو، (بی) حه رفی مضارع بوو زیاد مان کرد له نه وه لیّه وه به مفتوحی فاء الفعله که مان ساکن کرد، وه عین الفعله که مان مفتوح کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به يَعْلَمُ. وه نه گهر مصدره له فعل دروست بکه ین نه لیّین علماً مصدره نه صلّه که ی عَلِمَ بوو فاء الفعله که مان مکسور کرد وه عین الفعله که مان ساکن کرد وه تنوین که علامه تی مصدر بوو لاحق مان کرد به تاخريه وه گه را به عَلِمًا.

جا نهم بابیه بابی رابعه وه قاعده ی بابی رابع وایه: - ههر فعلی ثلاثی مجرد بی ماضیه که ی له سهر وه زنی فَعَلَ بی به کسره ی عین الفعل وه

إِلَّا مَا شَدَّ مِنْ نَخْوٍ: حَسِبَ يَخْسِبُ وَ أَخَوَاتِهِ

مضارع‌ه‌ک‌ه‌ی له‌س‌ه‌ر وه‌زنی یَفْعَلُ بَیْ به‌فه‌ت‌ح‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ه‌ک‌ه‌ی نه‌وه‌له‌بابی رابعه‌وه‌کو: - شَهِدَ يَشْهَدُ وَ شَرِبَ يَشْرِبُ وَ حَمَدَ يَحْمَدُ وَ أَمْثَالُهَا. «إِلَّا مَا شَدَّ مِنْ نَخْوٍ: حَسِبَ يَخْسِبُ وَ أَخَوَاتِهِ» وات‌ه: ه‌ه‌ر ف‌ع‌ل‌ی ماضی‌یه‌ک‌ه‌ی له‌س‌ه‌ر وه‌زنی فَعِلَ بَیْ به‌ک‌س‌ر‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ نه‌وه‌مضارع‌ه‌ک‌ه‌ی له‌س‌ه‌ر وه‌زنی یَفْعَلُ ت‌ه‌بَیْ به‌فه‌ت‌ح‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ ثیللا بازی فعلی وا نه‌بَیْ که‌ده‌ر‌چ‌وون له‌قاعده‌و یاسا ت‌ه‌وانه‌ماضی‌یه‌که‌یان له‌س‌ه‌ر وه‌زنی فَعِلَ به‌ک‌س‌ر‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ مضارع‌ه‌که‌یان له‌س‌ه‌ر وه‌زنی یَفْعَلُ نیه‌به‌فه‌ت‌ح‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ه‌ک‌ه‌ی به‌ل‌کو له‌س‌ه‌ر وه‌زنی یَفْعَلُ ت‌ه‌بَیْ به‌ک‌س‌ر‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ه‌ک‌ه‌ی وه‌ک حَسِبَ يَخْسِبُ وه‌هاو وینه‌کانی.

حَسِبَ فعلی ماضی‌یه‌وه‌ت‌ه‌صل‌ه‌ک‌ه‌ی حِسْباً بوو فاء‌الف‌ع‌ل‌ه‌که‌مان م‌ف‌ت‌و‌ح کرد وه‌عین‌الف‌ع‌ل‌مان م‌ک‌س‌ور کرد وه‌ت‌ن‌وین که‌علامه‌تی م‌ص‌د‌ر بوو لامان برد له‌ئاخره‌که‌یه‌وه‌گ‌ه‌را به‌حَسِبَ.

يَخْسِبُ فعلی مضارع‌ه‌ت‌ه‌صل‌ه‌ک‌ه‌ی حَسِبَ بوو (ی) ح‌ه‌ر‌ف‌ی م‌ض‌ار‌ع بوو زیادمان کرد له‌ت‌ه‌وه‌ل‌یه‌وه‌به‌مه‌ف‌ت‌ح‌وی وه‌فاء‌الف‌ع‌ل‌ه‌که‌مان ساکن کرد وه‌لام‌الف‌ع‌ل‌ه‌که‌مان م‌ر‌ف‌وع کرد بو به‌يَخْسِبُ، وه‌ت‌ه‌گ‌ه‌ر م‌ص‌د‌ره‌ک‌ه‌ی له‌ف‌ع‌ل‌د‌ر‌وست ب‌ک‌ه‌ین ت‌ه‌لِیْن حِسْباً م‌ص‌د‌ره‌ت‌ه‌صل‌ه‌ک‌ه‌ی حَسِبَ بوو فاء‌الف‌ع‌ل‌ه‌که‌مان م‌ک‌س‌ور کرد وه‌عین‌الف‌ع‌ل‌ه‌که‌مان ساکن کرد وه‌ت‌ن‌وین که‌علامه‌تی م‌ص‌د‌ره‌لاح‌ق‌مان کرد به‌ئاخریه‌وه‌گ‌ه‌را به‌حِسْباً.

ب‌ز‌انن ت‌ه‌م باب‌ه‌بابی خامسه‌وه‌قاعده‌ی بابی خامس وایه: - ه‌ه‌ر ف‌ع‌ل‌یک‌ی

وَإِنْ كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى وَزْنِ فَعُلَ بَضِمَ الْعَيْنَ فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعُلُ بَضَمَهَا.

ثلاثی مجرد که ماضی‌یه که‌ی له‌سهر وه‌زنی (فَعِلَ) بیّ به کسره‌ی عین‌الفاعل وه مضارع‌ه که‌یشی له‌سهر وه‌زنی (يَفْعِلُ) بیّ به کسره‌ی عین‌الفاعل نه‌وه له بابی خامسه وه کو: نَعِمَ يَنْعِمُ وَه وَرِثَ يَرِثُ وَه وَتَدَّ يَتَدُّ وَه وَمِيقَ يَمِيقُ وَه وَنَهَى نه‌مانه.

نه‌گهر یه کئی پرسیار بکات بَلَّيْتُ مصنف له مه‌تنه که‌دا نه‌م بابیه به شاذ دانا وه شاذ خارجه له قاعده ئیسته توّ چون ته‌م بابیه نه‌که‌ی به بابی خامس وه قاعده که‌ی به‌یان نه‌که‌ی له وه لَامِیا نه‌لَیْن ره‌خنه که‌ت معقوله وه هر له‌سهر نه‌وه ره‌خنه نه‌مثالی حَسِبَ يَحْسِبُ نه‌کراوه به بابی، وه ثلاثی مجردیان هم‌وو به پینج باب ژماردوه، به لَامِ ئیمه له‌سهر ئیستعمال نه‌روّین وه ته‌ماشا نه‌که‌ین وه‌زنی فَعِلَ يَفْعُلُ به کسره‌ی عین له معتل‌الفاء زوره نه‌وانه‌مان له‌گه‌ل غیره معتله‌کان ئیعتبار کرد وه کردنمان به بابی خامس له‌به‌ر زوّری ئیستعمالیان «وَإِنْ كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى وَزْنِ فَعُلَ بَضِمَ الْعَيْنَ فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعُلُ بَضَمَهَا» وه نه‌گهر ماضی فعلی ثلاثی مجرد له‌سهر وه‌زنی (فَعُلَ) مضموم‌العین بیّ نه‌وه مضارع‌ه که‌یشی له‌سهر وه‌زنی يَفْعُلُ نه‌بیّ به ضمه‌ی عین.

مثالی فعلی ثلاثی مجردی وه‌ها ماضی‌یه که‌ی له‌سهر وه‌زنی فَعُلَ بیّ به ضمه‌ی عین وه مضارع‌ه که‌یشی له‌سهر وه‌زنی يَفْعُلُ بیّ به ضمه‌ی عین‌الفعله که «نحو: حَسُنَ يَحْسُنُ حُسْنًا».

نحو: حَسُنَ یَحْسُنُ حُسْنًا.

حَسُنَ فعلی ماضی به ثبوت که ی حُسْنًا بوو فاء الفعله که مان مفتوح کرد
وه عین الفعله که مان مضموم کرد وه تنوین که علامه تی مصدر بوو لامان
برد له تاخیره وه بوو به حَسُنَ.

یَحْسُنُ فعلی مضارع به ثبوت که ی حَسُنَ بوو (ی) حه رفی مضارع بوو له
ثبوت و له وه زیاد مان کرد به مه فتوحی وه فاء الفعله که مان ساکن کرد وه
لام الفعله که مان مرفوع کرد بوو به یَحْسُنُ. وه نه گهر مصدره که یشی له فعل
دروست بکه ین ثبوت حُسْنًا مصدره به ثبوت که ی حَسُنَ بوو
فاء الفعله که مان مضموم کرد وه عین الفعله که مان ساکن کرد وه تنوین که
علامه تی مصدر بوو لاحق مان کرد به تاخیره وه گهر ا به حُسْنًا...

ثم باب به بابی سادسه. وه قاعده که ی ثبوت به: هه رفی ثلاثی مجرد
بی وه ماضی به که ی له سهه وه زنی فَعَلَ بی به ضمه ی عین وه
مضارع که یشی مضموم العین بی ثبوت له بابی سادسه وه کو: شَرَفَ یَشْرَفُ
و کَرَّمَ یَکْرُمُ و عَظَّمَ یُعْظَمُ.

بیدار بن: یعتبری ثبوتی واحد به مصدره وه دروست کردنی افعالی
و مشتقاتی تر له و مصدره بالذات یا بالواسطه مهذه به بی به عضی له
زانایانی علمی صرفه. وه بازی تریان له سهه ثبوت که فعل ثبوت و مصدر
له فعل دروست نه کړی وه کو له کاتی به یانی بابه کانداهه مانبری.

جا له کاتی کا مصنف نه جاتی بوو له باسی فعلی ثلاثی مجرد دهستی
کرد به باسی رباعی مجرد وه فهرموی:

و أما الرباعي المجزّد فهو: فَعَلَّلَ نحو: دَخَرَجَ يُدْخِرُجُ دَخَرَجَةٌ وَ دِخْرَاجاً.

«و أما الرباعي المجزّد فهو: فَعَلَّلَ» یانی له ههه شوینیک فعلیکی چوار
 حهرفی روت له زیاده بیی، نه وه ماضی یه که ی له سهه وه زنی (فَعَلَّلَ) نه بی
 به فه تحه ی فاء الفعل وه سکونی عین الفعل وه فه تحه ی ههه دوو لام
 الفعله کانی «نحو: دَخَرَجَ يُدْخِرُجُ دَخَرَجَةٌ وَ دِخْرَاجاً».

دَخَرَجَ فعلی ماضی رباعی مجرده نه صله که ی (دَخَرَجَةٌ) بوو (ت) و
 تنوین که علامه تی مصدر بوو له ناخیره وه لامان برد گه را به دَخَرَجَ.
 يُدْخِرُجُ فعلی مضارع نه صله که ی دَخَرَجَ بوو (ی) حهرفی مضارع بوو
 زیادمان کرد له نه وه لیه وه به مضمومی، لام الفعلی نه وه لمان مکسور کرد وه
 لام الفعلی دووهمان مرفوع کرد بوو به يُدْخِرُجُ، دَخَرَجَةٌ مصدری یه که مه
 نه صله که ی دَخَرَجَ بوو (ت) و تنوین که عه لامه تی مصدر بوو زیادمان کرد
 له ناخیره وه گه را به دَخَرَجَةٌ، دِخْرَاجاً مصدری دووهمه نه صله که ی
 دَخَرَجَ بوو - نه لفیکمان زیاد کرد له به ینی ههه دوو لام الفعله که یا وه
 تنوین مان ئیلحاق کرد به ناخیره وه گه را به دِخْرَاجاً جا له بهر نه وه ئیلتباسی
 بوبه بازی له نه سمائی طیور وه کو: غزغال وه قهقار فاء الفعله که مان مکسور
 کرد گه را به دِخْرَاجاً.

نهم بابیه بای فَعَلَّلَ یه وه قاعده ی نهم بابیه ههه فعلی رباعی مجرد
 بی ماضی یه که ی له سهه وه زنی فَعَلَّلَ وه مضارع که ی له سهه وه زنی يُفَعِّلُ
 بی نه وه لهم بابیه، وه کو: زَلَزَلَ يُزَلْزِلُ وه وَسَّوَسَ يُوسِّسُ وه قَشَعَرَ

یَقْشَعِرُّ.

جا له کاتیکا مُصنّف پزگار بووو له باسی فعلی ثلاثی مجرد و رباعی
مجرد دهستی کرد به باسی ثلاثی مزید فیه...

«ثلاثی مزید فیه»

وَأَمَّا الثَّلَاثِيُّ الْمَزِيدُ فِيهِ فَهُوَ عَلَى ثَلَاثَةِ أَقْسَامٍ الْأَوَّلُ مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَحْرَفٍ كَأَفْعَلٍ نَحْوُ: أَكْرَمَ يُكْرِمُ إِكْرَامًا

وه فہرمووی: «وَأَمَّا الثَّلَاثِيُّ الْمَزِيدُ فِيهِ فَهُوَ عَلَى ثَلَاثَةِ أَقْسَامٍ»
واتہ ہہر فعلی کہ سی حہرفی بی وہ بازی حہرفی لی زیاد کرابی نہ وہ
لہ سہر سی قسمہ «الْأَوَّلُ مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَحْرَفٍ».

قسمی نہ وہ لہو سی قسمہ ی ثلاثی مزید فیه فعلیکہ ماضی یہ کہ ی
لہ سہر چوار حہرف بی بہ زیادہ ی یہ ک حہرف جا نہ و حہرفہ زیادہ لہ سہر
گہران بہ ناوریاعیاتی عہرہ بی دایا ہہ مزہ یہ کی قطعی مہ فتوحہ یہ. «كَأَفْعَلٍ»
وہ کو مہ وزون بہ اُفعل بہ زیادہ ی ہہ مزہ ی قطعی مہ فتوحہ لہ نہ وہ لیہ وہ
«نَحْوُ: أَكْرَمَ يُكْرِمُ إِكْرَامًا».

أَكْرَمَ فعلی ماضیہ یہ نہ صلہ کہ ی کَرُمَ بوو وہ کو: حَسُنَ ہاتین لہ
نہ وہ لیہ وہ ہہ مزہ ی قطعی مہ فتوحہ مان دانا، وہ فاء الفعلہ کہ مان ساکن کرد،
وہ عین الفعلہ کہ مان مہ فتوح کرد گہرا بہ أَكْرَمَ.

يُكْرِمُ فعلی مضارعہ نہ صلہ کہ ی أَكْرَمَ بوو (ی) حہرفی مضارع بوو لہ
نہ وہ لیہ وہ زیاد مان کرد بہ مضمومی وہ عین الفعلہ کہ مان مکسور کرد وہ
لام الفعلہ کہ مان مرفوع کرد گہرا بہ يَأْكُرِمُ جا لہ بہر نہ وہ لہ صیغہ ی متکلم
وہ حدہ دا دوو ہہ مزہ گرد نہ بوونہ وہ وہ نہ مہیش گرانہ لہ سہر زمان ہاتین
حہ ذفی ہہ مزہ ی ماضی یہ کہ مان کرد لہ بہر تخفیف لہ صیغہ ی متکلم داوہ
لہ باقی صیغہ کانی مضارعا (طرداً للباب) واتہ بو ہاوشیوہ یی صیغہ کان
گہرا بہ يُكْرِمُ.

فَعَلَ نَحْو: فَرَّحَ، يُفَرِّحُ، تَفْرِيحاً.

اِكْرَاماً مصدره موشته‌قه له اَكْرَمَ هاتین به ئه‌لفی له‌به‌ینی عین الفعل وه لام الفعله که‌یا وه تنوینمان الحاق کرد به ئاخریه‌وه گه‌را به اَكْرَاماً، جا له‌به‌ر ئه‌وه التباسی بوو له‌گه‌ل صیغه‌ی جه‌معه‌وه وه کو اقبال و ادبار به فه‌تحه‌ی هه‌مزه له‌به‌ر ئه‌وه هه‌مزه که‌مان مکسور کرد گه‌را به اِكْرَاماً.

ئهم باب‌ه بابی (افعال) ه قاعده‌ی بابی افعال ئه‌مه‌یه هه‌ر فعلی ثلاثی مزیدفیه بئی وه ماضی‌یه که‌ی له‌سه‌ر وه‌زنی أَفْعَلَ وه مضارع‌ه که‌ی له‌سه‌ر وه‌زنی یَفْعَلُ بئی ئه‌وه له‌و باب‌یه، وه‌کو: اَللّٰهُمَّ یُلْهِمُ، اَصْلَحْ یُصْلِحْ، اَرْشَدْ یُرْشِدُ و أمثالها.

وه «فَعَلَ» عطفه له‌سه‌ر قه‌ولی مصنف که‌هه‌رموی أَفْعَلَ یانی ئه‌و فعله ثلاثی‌یه مزید فیه‌یه که‌ ماضی‌یه که‌ی له‌سه‌ر چوار حه‌رفی دیته جیی به تکرار کردنه‌وه‌ی عین الفعله که‌ی وه‌کو: ئه‌و ثلاثی‌یه مزید فیه‌یانه‌یه که‌ به تضعیفی عین الفعل بوو به مزید فیه، جا مثالی فعلی ثلاثی مزیدفیه که ماضی‌یه که‌ی له‌سه‌ر چوار حه‌رفی بئی وه عین الفعله که‌ی تکرار بو بیته‌وه «نحو: فَرَّحَ، يُفَرِّحُ، تَفْرِیحاً».

فَرَّحَ فعلی ماضی‌یه ئه‌صله که‌ی فَرَّحَ بوو له‌سه‌ر وه‌زنی عَلِمَ عین الفعله که‌مان مه‌فتوح و مکرر کرد بو به فَرَّحَ وه اجتماع‌المثلین هاته جیی وه اجتماع‌المثلین له‌ زمانی عه‌ره‌با‌گران بوو هاتین حه‌ذفی حه‌ره که‌ی مثلی ئه‌وه لمان کرد وه ده‌غم کرا له مثلی ثانی دا بویه فَرَّحَ.

یُفَرِّحُ فعلی مضارع موشته‌قه له فَرَّحَ (ی) حه‌رفی مضارع بوو زیادمان

فَاعِلَ نَحْو: قَاتَلَ، يُقَاتِلُ،

کرد له ئه وه لیه وه به مضمومی وه عین الفعله که مان مکسور کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به يُفَرِّجُ.

تَفْرِيحاً مصدره و موشته قه له فَرَّحَ هاتین له ئه وه لیه وه (ت) زائده ی مه فتوحه مان دانا وه فاء الفعله که مان ساکن کرد وه فه کی ادغامی عین الفعله که مان کرده وه (ر) ئه وه لیمان مکسور کرد وه (ر) دو وه ممان قه لب کرد به (ی) ساکنه وه تنوین که عه لامه تی مصدره بوو الحاقمان کرد به ناخریه وه گه را به تفریحاً.

ئهم بابیه بابی (تفعیله) قاعده ی بابی تفعیل ئه مه یه هه ر فعلی که ثلاثی مزید فییه بئی ماضی یه که ی چوار حه رفی و وه له سه ر وه زنی فَعَلَ بئی به فه تحه و تشدید ی عین الفعل ئه وه له بابی تفعیله وه کو: عَلَّمَ، يُعَلِّمُ، تَعْلِماً، كَرَّمَ، يَكْرُمُ، تَكْرِماً و سَلَّمَ، سَلَّمَ، تَسْلِماً.

وه «فَاعِلَ» عطفه له سه ر قه ولی مصَنَّف که فه رموی فَعَلَ واته ئه و ثلاثی مزید فییه که ماضی یه که ی له سه ر چوار حه رفه یا په یدا ئه بئی به زیاده ی ئه لفی له به ینی فاء الفعل و عین الفعله که یا وه کو ئه و فعله ماضی یانه که له سه ر وه زنی فَاعِلَ به کار دین «نَحْو قَاتَلَ، يُقَاتِلُ، مُقَاتَلَةً و قِتَالاً».

قَاتَلَ فعلی ماضی یه ئه صله که ی قَتَلَ بوو وه کو نَصَرَ هاتین به دانانی ئه لفی له به ینی فاء الفعل وه عین الفعله که یا بوو به قَاتَلَ.

يُقَاتِلُ فعلی مضارعه ئه صله که ی قَاتَلَ بوو (ی) حه رفی مضارع بوو

مُقَاتَلَةٌ وَ قِتَالًا وَ الثَّانِي مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى خَمْسَةِ أَحْرُفٍ

زیادمان کرد له نه وه لیه وه به مضمومی وه عین الفعله که مان مکسور کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به يُقَاتِلُ.

مُقَاتَلَةٌ مصدره وه نه صلّه که ی قَاتَلَ بوو هاتین له نه وه لیه وه میمیکی مضموم مان دانا وه (ت) و تنوین عه لامه تی مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه گه را به مُقَاتَلَةٌ. وه قِتَالًا مصدهری دوو هه مه، نه صلّه که ی قَاتَلَ بوو فاء الفعله که مان مکسور کرد، وه نه لقی ساکنی ماقبل مکسورمان قه لب کرد به (ی) وه هاتین نه لقی کمان له به ین عین الفعل وه لام الفعله که یا دانا وه تنوین که عه لامه تی مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه گه را به قِتَالًا.

وه دروسته قه لبی (ی) که بکه ی به (ت) وه (ت) له (ت) دا ده غم بکه ی وه بَلَّيْتُ قِتَالًا به کسره ی فاء الفعل وه تشدید و فته تحه ی عین الفعل.

وه دروسته حه ذفی یه کی له و دوو (ت) بکه ی به تخفیف وه بلی ی قِتَالًا.

نهم بابه بابی مُفَاعَلَه یه وه قاعده ی بابی مفاعله نه مه یه هه ر فعلیکی ثلاثی مزید فیه ماضی یه که ی چوار حه رفی بَیْتُ وه له سه ر وه زنی فاعَل بَیْتُ وه له بابی مفاعله یه نحو نَاصِرٌ يُنَاصِرُ مُنَاصِرَةً وَ نِیْضَارٌ وَ نِیْضَارًا وَ نِیْضَارًا. وه ها و وینه ی نه مانه.

«وَ الثَّانِي مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى خَمْسَةِ أَحْرُوفٍ» وه قسمی دوو هه مه له سَیْ قسمی ثلاثی مزید فیه نه وه یه که ماضی یه که ی له سه ر پینج حه رف بَیْ سَیْ حه رفیان نه صلی وه دوانیان زیاده بن.

فَأَمَّا أَوَّلُهُ التَّاءُ مِثْلَ تَفَعَّلَ نَحْوَ تَكَسَّرَ، يَتَكَسَّرُ، تَكْسَرُ.

«فَأَمَّا أَوَّلُهُ التَّاءُ» جا ئەم قسمی دوو هه مه یا له ئەوه لیه وه (ت) زائدهی مه فتوحه هه یه «مِثْلَ تَفَعَّلَ» وه کو تَفَعَّلَ مثالی فعلی ثلاثی مزید فیه یه که وا ماضی یه که ی له سه ر پینج حه رف بی وه له ئەوه لیه وه (ت) زائدهی مه فتوحه بی وه له سه ر وه زنی تَفَعَّلَ بی به فه تحه ی تی و فی و عه ینی مُشَدَّد «نَحْوَ تَكَسَّرَ، يَتَكَسَّرُ، تَكْسَرُ».

تَكْسَرُ فعلی ماضی یه ئەصله که ی کَسَرَ بوو وه کو نَصَرَ هاتین له ئەوه لیه وه (ت) ی زائدهی مه فتوحه مان دانا وه عین الفعله که مان مکرر کرد، جا له بهر ده فعلی اجتماع المثلین حه ذفی حه ره که ی سینی ئەوه لمان کرد وه ده غممان کرد له سینی دوو هه مدا گه را به تَكْسَرُ.

يَتَكَسَّرُ فعلی مضارع ئەصله که ی تَكْسَرُ بوو (ی) حه رفی مضارع بوو له ئەوه لیه وه زیاد مان کرد به مه فتوحی وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به يَتَكَسَّرُ.

تَكْسَرُ مصدره ئەصله که ی تَكْسَرُ بوو عین الفعله که مان مضموم کرد وه تنوین عه لامه تی مصدر بوو ئیلحاق مان کرد به ئاخیره وه وه گه را به تَكْسَرُ.

جا ئەم بابه بای (تَفَعَّلَ) وه قاعده ی بابی تفعّل ئەمه یه هه رف فعلی ثلاثی مزید فیه بی وه ماضی یه که ی له سه ر پینج حه رف بی وه له ئەوه لیه وه (ت) زائدهی مه فتوحه بی وه له سه ر وه زنی تَفَعَّلَ يَتَفَعَّلُ بی ئەوه له بابی تَفَعَّلَ وه کو تَكْرَمَ، يَتَكْرَمَ، تَكْرُمًا و تَعْلَمَ، يَتَعْلَمَ، تَعْلَمًا.

بزانن بۆ ئەم بابى تفعّله قاعدهیه ههیه که ئەمهیه: - ههروهختى فاء الفعله کهى. حهرفى بى لهو پانزه حهره فهى که مه شهوړن به (حروفى بىّت) که عباره تن له: (ء ت ث د ذ ز س ش ص ض ط ظ و ی) ئەوه دروسته قهلبى (ت) زائده که بکهى به مثلى فاء الفعله کهى نحو اَطَّهَر اَطَّهَر يَطَّهَر اَطَّهَرًا. ئەصلى اَطَّهَر اَطَّهَر طَّهَر بوو وه کو حَسَن هاتین له ئەوه لیه وه (ت)ى زائدهى مه فتوحه مان دانا وه عین الفعله که مان مه فتوح وه مکرر کرد گه را به تَطَّهَر جا له بهر ده فعلى اجتماع المثلین حه ذفى حه ره کهى مثلى ئەوه لمان کرد وه ده غممان کرد له مثلى دووهه مدا گه را به تَطَّهَر جا له بهر ئەوه که فاء الفعله کهى حه رفى بوو له حروفى بىّت قهلبى (ت) زائده که مان کرد به وینهى فاء الفعله کهى گه را به طَطَّهَر جا دووباره له بهر ده فعلى اجتماع المثلین حه ذفى حه ره کهى (ط) ئەوه لمان کرد وه ده غممان کرد له (ط) دووهه مدا، ئەمجار ابتدا به ساکن پهیدا بوو وه ابتدا به ساکنیش زه حمه ته هاتین بۆ ره فعلى ابتدا به ساکن همزه ی وه صلی مکسوره مان له ئەوه لیه وه زیاد کرد گه را به اَطَّهَر.

يَطَّهَرُ فعلى مضارعه ئەصله کهى اَطَّهَر بوو (ی) حه رفى مضارع بوو له ئەوه لیه وه زیاد مان کرد به مه فتوحى وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به يَطَّهَرُ.

اَطَّهَرًا مصدره ئەصله کهى اَطَّهَر بوو عین الفعله که مان مضموم کرد وه تنوین که عه لامه تی مصدەر بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخريه وه گه را به اَطَّهَرًا.

تَفَاعَلَ نَحْوَ تَبَاعَدَ، يَتَبَاعَدُ، تَبَاعُدًا

مثالی موزون اَطَّهَرَ يَطْهَرُ وَهَ مِثَالِي مِيزَان تَفَعَّلَ يَتَفَعَّلُ يَانِي ثَهَو (ط) گه وره که له مه وزونه که دایه له باتی (ت) بچوک هیئراوه له میزانه که دا به نفسی مُبْدَلٌ مِنْهُ که (ت) بچوک که یه تعبیر نه در یته وه با بزانی ثَهَو (ط) که باتی (ت) بچوک هیئراوه...

وه «تَفَاعَلَ» عطفه له سهر قه ولی مصنف که فهرموی تَفَعَّلَ مثالی فعلی ثلاثی مزید فییه که ماضی یه که ی پینج حهرفی بیّ وه له ثَهَو لیه وه (ت) زائیده ی مه فتوحه مان بیّ وه له سهر وه زنی تفاعل بیّ «نحو: تَبَاعَدَ، يَتَبَاعَدُ، تَبَاعُدًا» تَبَاعَدَ فعلی ماضیه، ثَهَو له که ی بَعْدَ بوو وه کو حَسَنَ هاتین له ثَهَو لیه وه (ت) زائیده ی مه فتوحه مان دانا وه ثَهَو لَفِیْکَمان له به ینی فاء الفعل و عین الفعله که یا دانا وه عین الفعله که مان مه فتوح کرد گه را به تَبَاعَدَ.

يَتَبَاعَدُ فعلی مضارع وه ثَهَو له که ی تَبَاعَدَ بوو (ی) حهرفی مضارعه زیادمان کرد له ثَهَو لیه وه به مه فتوحی وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به يَتَبَاعَدُ.

تَبَاعُدًا مصدره ثَهَو له که ی تباعد بوو عین الفعله که مان مضموم کرد وه تنوین که عه لامه تی مصدر بوو و یلحاقمان کرد به ناخریه وه گه را به تَبَاعُدًا.
 هم بابیه بابی (تَفَاعَلَ) قاعده ی بابی تفاعل ثَهَو یه: - ههر فعلی ثلاثی مزید فییه بیّ وه ماضی یه که ی پینج حهرفی و وه له ثَهَو لیه وه (ت) زائد بیّ وه ماضی یه که ی له سهر وه زنی تَفَاعَلَ بیّ وه مضارعه که ی له سهر وه زنی يَتَفَاعَلُ بیّ ثَهَو له م بابیه وه کو تَبَارَكَ يَتَبَارَكُ تَبَارُكًا وَ تَذَارَكَ يَتَذَارَكُ تَذَارُكًا وه وینه ی ثَهَو مانه.

بزانن بوّ بابی تفاعل یش قاعده‌یه هه‌یه عییاره‌ته له‌مه هه‌رکاتیی
فاء‌الفعله‌که‌ی حه‌رفی بّی له‌ حروفی بیّت دروسته‌ قه‌لبی (ت) زائده‌که
بکه‌ی به‌ مثلی فاء‌الفعله‌که‌ وه‌ کوّ إِثَّاقَلْ یَثَّاقِلْ إِثَّاقُلًا.

إِثَّاقَلْ فعلی ماضی‌یه‌ نه‌صله‌که‌ی ثَقُلَ بوو وه‌ کوّ حَسُنَ هاتین له‌
نه‌وه‌لیه‌وه‌ (ت) زائده‌ی مه‌فتوحه‌مان دانا وه‌ نه‌لفی له‌به‌ینی فاء‌الفعل و
عین‌الفعله‌که‌یا وه‌ عین‌الفعله‌که‌مان مفتوح کرد گه‌را به‌ تَثَّاقَلْ جاله‌به‌ر نه‌وه
که‌ فاء‌الفعل‌که‌ی حه‌رفی بوو له‌ حروفی بیّت قه‌لبی تیّ زائده‌که‌مان کرد به‌
ئیّ گه‌را به‌ تَثَّاقَلْ، جا اجتماع‌المثلین په‌یدا بوو هاتین حه‌ذفی حه‌ره‌که‌ی
مثلی نه‌وه‌لمان کرد وه‌ ده‌غمان کرد له‌ مثلی دوو‌هه‌مدا نه‌مجا ئیبتدا به‌
ساکن رویدا نه‌ویش زه‌حه‌مه‌ته‌ هاتین له‌ نه‌وه‌لیه‌وه‌ هه‌مزهی وه‌صلی
مکسوره‌مان دانا گه‌را به‌ إِثَّاقَلْ.

یَثَّاقِلْ فعلی مضارعه‌ نه‌صله‌که‌ی إِثَّاقَلْ بوو (ی) حه‌رفی مضارع بوو
زیادمان کرد له‌ نه‌وه‌لیه‌وه‌ به‌ مه‌فتوحی وه‌ لام‌الفعله‌که‌مان مرفوع کرد گه‌را
به‌ یَثَّاقِلْ.

إِثَّاقُلًا مصدره‌ نه‌صله‌که‌ی إِثَّاقَلْ بوو عین‌الفعله‌که‌مان مضموم کرد وه‌
تنوین که‌عه‌لامه‌تی مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به‌ ئاخیره‌وه‌ گه‌را به‌ إِثَّاقُلًا.
مثالی موزون إِثَّاقَلْ یَثَّاقِلْ مثالی میزان تَفَاعَلْ یَتَفَاعَلْ، یانی نه‌وه
حه‌رفی (ث) که‌ له‌ موزونه‌که‌دا له‌باتی حه‌رفی (ت) دوو‌نوخته‌ هینراوه
نه‌وه‌له‌ میزانه‌که‌دا به‌ حه‌رفی (ت) دوو‌نوخته‌ ته‌عبیر نه‌دریته‌وه‌ بوّ نه‌وه‌ی
بزانری که‌ نه‌صله‌که‌ی (ت) ی دوو‌نوخته‌ بووه‌.

وَ اَمَّا اَوَّلُ الْهَمْزَةِ مِثْلُ اَنْفَعَلَ نَحْوِ اَنْقَطَعَ يَنْقَطَعُ اِنْقِطَاعًا

«وَ اَمَّا اَوَّلُ الْهَمْزَةِ» عطفه له سہر قد ولی مصنف کہ فہر مووی (أما اوله التاء). واتہ: یا ثہو ثلاثی مزید فیہ یہ پینج حہرفی یہ ی کہ لہ ثہو لیہ وہ ہمزہ ی وہ صلی مکسورہ ثہ بی «مثل انفعل»، جا مثالی فعلی ثلاثی مزید فیہ وا کہ ماضی یہ کہ ی پینج حہرفی بی و وہ لہ ثہو لیہ وہ ہمزہ ی وہ صلی مکسورہ بی و وہ لہ سہر وہ زنی اِنْفَعَلَ بَی (نحو: اِنْقَطَعَ يَنْقَطَعُ اِنْقِطَاعًا) انقطع فعلی ماضی یہ ثہ صلہ کہ ی قَطَعَ بوو وہ کو مَنَعَ ہاتین لہ ثہو لیہ وہ ہمزہ ی وہ صلی مکسورہ مان دانا لہ گہل (ن) ی زائدہ ی ساکنہ دا گہرا بہ اِنْقَطَعَ.

يَنْقَطَعُ فعلی مضارعہ ثہ صلہ کہ ی اِنْقَطَعَ بوو (ی) حہرفی مضارع بوو لہ ثہو لیہ وہ زیاد مان کرد بہ مفتوحی وہ عین الفعلہ کہ مان مکسور کرد وہ لام الفعلہ کہ مان مرفوع کرد گہرا بہ يَنْقَطَعُ.

اِنْقِطَاعًا مصدرہ ثہ صلہ کہ ی اِنْقَطَعَ بوو فاء الفعلہ کہ مان مکسور کرد وہ ہاتین ثہ لفیکمان لہ بہ بنی عین الفعل وہ لام الفعلہ کہ یا دانا، وہ تنوین کہ عہ لامہ تی مصدر بوو ثیلحاقمان کرد بہ تاخریہ وہ گہرا بہ اِنْقِطَاعًا.

ثم بابہ بابی (اِنْفِغَالَ) وہ قاعدہ ی بابی اِنْفِغَالَ ثہ مہ یہ: - ہر فعلیکی ثلاثی مزید فیہ ماضی یہ کہ ی پینج حہرفی بی و وہ لہ ثہو لیہ وہ ہمزہ ی وہ صلی مکسورہ بی و وہ لہ سہر وہ زنی اِنْفَعَلَ بَی ثہو لہ بابی اِنْفِغَالَ وہ کو اِنْحَصَرَ، يَنْحَصِرُ، اِنْحِضَارًا وَاِنْعَزَلَ، يَنْعَزِلُ اِنْعِزَالًا، لہ سہر وہ زنی اِنْفَعَلَ، يَنْفَعِلُ، اِنْفِغَالًا.

و افتعل

بزانن ئه‌م بابی انفعاله قاعده‌یه‌کی هه‌یه عییاره‌ته له‌مه هه‌ر وه‌ختی فاء‌الفعله‌که‌ی حه‌رفی بی له‌ حه‌رفی (یرملون) دروسته‌ قه‌لبی نونه‌ زائده‌که‌ بکه‌ی به‌ وینه‌ی ئه‌و فاء‌الفعله‌ وه‌ کو اِرْحَمَ، یَرِّحِمُ، اِرْخَامًا.

اِرْحَمَ فعلی ماضی‌یه‌ ئه‌صله‌که‌ی رَحِمَ بوو وه‌ کو عِلِمَ هاتین له‌ ئه‌وه‌لیه‌وه‌ هه‌مزهی وه‌صلی مکسوره‌ و نوئیکی زائده‌ی ساکنه‌، وه‌ عین‌الفعله‌که‌مان مه‌فتوح کرد‌گه‌را به‌ اِنْرَحَمَ جا له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی فاء‌الفعله‌که‌ی حه‌رفی بوو له‌ حه‌رفی (یرملون) قه‌لبی نونه‌که‌مان کرد به‌ (ری) وه‌ ده‌غمان کرد له‌ (ری) ئه‌صلیه‌که‌دا گه‌را به‌ اِرْحَمَ.

یَرِّحِمُ فعل مضارع‌ه‌ ئه‌صله‌که‌ی اِرْحَمَ بوو (ی) حه‌رفی مضارع‌ بوو له‌ ئه‌وه‌لیه‌وه‌ زیادمان کرد به‌ مه‌فتوحی وه‌ عین‌الفعله‌که‌مان مکسور کرد و لام‌الفعله‌که‌مان مرفوع کرد‌گه‌را به‌ یَرِّحِمُ.

اِرْخَامًا مصدره‌ ئه‌صله‌که‌ی اِرْحَمَ بوو فاء‌الفعله‌که‌مان مکسور کرد و هاتین ئه‌لفیکمان له‌ به‌ینی عین‌الفعل وه‌ لام‌الفعله‌که‌یا دانا، وه‌ تنوین عه‌لامه‌تی مصدره‌ بوو ئیلحاقمان کرد به‌ ئاخیره‌وه‌ گه‌را به‌ اِرْخَامًا. مثالی موزون اِرْحَمَ یَرِّحِمُ مثالی میزان‌انفعل ینفعل‌یانی ئه‌و حه‌رفی (ری) که‌ له‌ موزونه‌که‌دا له‌باتی نونه‌ زائده‌که‌ هینراوه‌ ئه‌وه‌له‌ میزانه‌که‌دا ته‌عبیر ئه‌دریته‌وه‌ به‌ (ن) بو‌ ئه‌وه‌ بزانری که‌ ئه‌و حه‌رفی (ری) له‌ ئه‌صلان‌ون بووه‌. وه‌ «اِفْتَعَلَ» عطفه‌ له‌سه‌ر قه‌ولی مصنف‌ه‌رموی انفعل‌مثالی فعلی ثلاثی‌مزید‌فیه‌یه‌ که‌ ماضی‌یه‌که‌ی پینج‌حه‌رفی بی وه‌ له‌ ئه‌وه‌لیه‌وه‌

نحو اجتماع یجتمع اجتماعاً.

ہمزہ ی وھ صلی مکسور بیّ وھ لہ پاش فاء الفعلہ کہ یہ وھ (ت) زائدہ ی
 مہ فتوحہ بیّ وھ لہ سہر وھ زنی افتعل بیّ «نحو اجتمع، یجتمع، اجتماعاً».
 اجتماع فعلی ماضی یہ ٹہ صلہ کہ ی جمع بووہ وھ کو منع ہاتین لہ
 ٹہ وھ لیہ وھ ہمزہ ی وھ صلی مکسورہ مان دانا وھ فاء الفعلہ کہ مان ساکن کرد
 وھ (ت) مہ فتوحہ ی زائدہ لہ بہینی فاء الفعلہ کہ وھ عین الفعلہ کہ دا گہ را بہ
 اجتماع.

یجتمع فعلی مضارع ٹہ صلہ کہ ی اجتماع بوو (ی) حہرفی مضارع بوو
 زیاد مان کرد لہ ٹہ وھ لیہ وھ بہ مہ فتوحی وھ عین الفعلہ کہ مان مکسور کرد وھ
 لام الفعلہ کہ مان مرفوع کرد گہ را بہ یجتمع.
 اجتماعاً مصدرہ ٹہ صلہ کہ ی اجتماع بوو ہاتین (ت) زائدہ کہ مان
 مکسور کرد وھ ٹہ لفیکمان زیاد کرد لہ بہینی عین الفعل وھ لام الفعلہ کہ یا وھ
 تنوین کہ عہ لامہ تی مصدر بوو ٹیلحاقمان کرد بہ ٹاخریہ وھ گہ را بہ
 اجتماعاً.

ٹہم بابہ بابی (افتعال) وھ قاعدہ ی بابی افتعال ٹہ مہ یہ: - ہر فعلی ثلاثی
 مزید فیہ بیّ وھ ماضی یہ کہ ی پینچ حہرفی بیّ وھ لہ ٹہ وھ لیہ وھ ہمزہ ی
 وھ صلی مکسورہ بیّ وھ (ت) مہ فتوحہ زیاد بکریّ لہ بہینی فاء الفعلہ کہ وھ
 عین الفعلہ کہ یا ٹہ وھ لہ بابی افتعالہ، وھ کو اقترَب، یقترَب، اقترَباً و
 افترق، یفترَق، افتراقاً وھ وینہ ی ٹہ مانہ.

جا بزائن لہ بو ٹہم بابی افتعالہ دوو قاعدہ ہیہ:

۱- هـر وه ختّی فاء الفعله که ی حـرفی بیّ له حـروفی (بیت) دروسته قـهلبی (ت) زائده که بکه ی به مثلی فاء الفعله که.

۲- هـر وه ختّی عین الفعله که ی حـرفی بیّ له وانه دروسته قـهلبی (ت) زائده که ی بکه ی به مثلی عین الفعله که ی.

جا مثالی قاعده ی یه که م وه کو اَسْمَع، یَسْمَع، اِسْمَاعاً.
اِسْمَعُ فعلی ماضی یه نه صلّه که ی سَمِعَ بوو وه کو عِلِمَ هاتین له
نه وه لیه وه هه مزه ی وه صلی مکسوره مان دانا، فاء الفعله که مان ساکن کرد،
وه هاتین (ت) زائده ی مه فتوحه مان دانا له به ینی فاء الفعله که و
عین الفعله که یا گه را به اِسْتَمَعَ وه له به ر نه وه که فاء الفعله که ی حـرفی بوو له
حـروفی بیت قـهلبی (ت) زائده که مان کرد به سین وه سین مان ده غم کرد له
سین دا گه را به اِسْمَعَ.

یَسْمَعُ فعلی مضارعه نه صلّه که ی اَسْمَع بوو (ی) حـرفی مضارع بوو
زیاد مان کرد له نه وه لیه وه به مه فتوحی وه عین الفعله که مان مکسور کرد وه
لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به یَسْمَعُ.

اِسْمَاعاً مصدره نه صلّه که ی اَسْمَع بوو، فاء الفعله که مان مکسور کرد
وه هاتین له به ینی عین الفعل وه لام الفعله که یا نه لفیکمان دانا، وه تنوین که
عه لامه تی مصدر بوو ثیلحاقمان کرد به ناخره که یه وه گه را به اِسْمَاعاً.

مثالی موزون اَسْمَع یَسْمَع مثالی میزان افتعل یفتعل، یانی نه و سینه ی
که له به ده لی (ت) زائده که دا هاتوره به (ت) ته عبیر نه ده ریته وه له میزانا

نہ ک به سین تا بزائن ئه صلّه که ی (ت) بووه.

مثالی قاعده ی دوو هدم اِخْصَم، یَخْصَم، اِخْصَاماً، ئه صلی اِخْصَمَ خْصَمَ بوو وه کو ضَرْبَ هاتین له ئه وه لیه وه هه مزه ی وه صلی مکسوره مان دانا، وه فاء الفعله که مان ساکن کرد، وه هاتین (ت) زائده ی مه فتوحه مان له به ینی فاء الفعل و عین الفعله که یا دانا گه را به اِخْصَمَ جا له بهر ئه وه که عین الفعله که ی حه رفی بوو له حروفی (ت) قه لبی (ت) زائده که مان کرد به وینه ی عین الفعله که ی گه را به اخصصم، جا له بهر ئه وه اجتماع المثلین هاته جی وه اجتماع المثلین ثقیل بوو نه قلی حه ره که ی صادی ئه وه لمان کرد بولای فاء الفعله که وه صادمان دغم کرد له صاددا گه را به اِخْصَمَ.

یَخْصَمُ فعلی مضارعه ئه صلّه که ی اِخْصَمَ بوو (ی) حه رفی مضارع بوو زیادمان کرد له ئه وه لیه وه به مه فتوحی وه عین الفعله که مان مکسور کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به یَخْصَمُ.

اِخْصَاماً مصدره ئه صلّه که ی اِخْصَمَ بوو فاء الفعله که مان مکسور کرد، وه هاتین ئه لفیکی زائده مان له به ینی عین الفعله که و لام الفعله که یا دانا وه تنوین که عه لامه تی مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه گه را اِخْصَاماً. مثالی موزون اِخْصَمَ یَخْصَمَ وه مثالی میزان افتعل یفتعل، یانی ئه وه صاده که له موزونه که دایه له باتی (ت) زائده هاتوو له میزانه که یا تعبیر ئه دریته وه به مُبْدَلٌ مِنْهُ که (ت) نه ک بده له که ی که (صاد)، تا بزائن ئه صلی ئه و صاده (ت) بووه.

و افعَلْ نحو احمَرَّ يحمرُّ احمراً.

بزانن له اخْصَمَ دا چوار لوغەت هاتوو: ۱- بوونی هەمزەى وهصل
إِخْصَمَ، ۲- نەبوونی هەمزەى وهصل خْصَمَ، ۳- کسرهى فاء الفعلە کهى
خِصَمَ، ۴- فەتەحەى فاء الفعلە کهى خَصَمَ...

هەر وهها له مضارعە کهيشيا چوار لوغەت هاتوو: -

۱- فەتەحەى حەرفى مضارع له گەل فەتەحەى فاء الفعلە که و کسرهى
عين الفعلە که يا يَخْصَمُ.

۲- فەتەحەى حەرفى مضارع له گەل کسرهى فاء الفعلە که و فەتەحەى
عين الفعلە که يا يَخْصَمُ.

۳- کسرهى حەرفى مضارع له گەل فەتەحەى فاء الفعلە کهى وه کسرهى
عين الفعلە که يا يَخْصَمُ.

۴- کسرهى حەرفى مضارع له گەل کسرهى فاء الفعل و عين الفعلە که يا
يَخْصَمُ.

هەر وهها له مصدەرى ئەمانەدا چوار لوغەت هەيه بوون و نەبوونی
هەمزە که له گەل فەتەحە و کسرهى فاء الفعلە کهدا نحو إَخْصَمًا، إِخْصَامًا،
خَصَمًا، خِصَامًا.

و «إِفْعَلَّ» عطفه له سەر قەولى مصنف که فەر مووی: افعل مثلالى فعلى
ثلاثى مزيد فيه يه که ماضى يه کهى له سەر پینچ حەرف بى وه له ئەوه لیه وه
هەمزەى وه صلی مکسوره بى وه له سەر وه زنى إِفْعَلَّ به تکرارى لام الفعل
«نحو: اِحْمَرَّ، يَحْمَرُّ، اِحْمِرَارًا».

احمرّ فعلی ماضی یہ ٹہصلہ کہی حَمُرَ بوو وه کو حَسَنَ هاتین له
 ٹه وه لیه وه هه مزه ی وه صلی مکسوره مان دانا وه فاء الفعله که مان ساکن کرد
 وه عین الفعله که مان مه فتوح کرد وه لام الفعله که مان تکرار کرده وه گه را به
 اِحْمَرَّ جا له بهر ٹه وه اجتماع المثلین گران بوو له سهر زمان حه ذفی
 حهره که ی مثلی ٹه وه لمان کرد وه ده غممان کرد له مثلی دوو هه مداگه را به
 اَحْمَرَّ.

يَحْمُرُّ فعلی مضارع ٹهصلہ کہی احمرّ بوو (ی) حه رفی مضارع بوو له
 ٹه وه لیه وه زیاد مان کرد به مه فتوحی وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به
 يَحْمُرُّ.

اِحْمِرَّاراً مصدره ٹهصلہ کہی اَحْمَرَّ بوو عین الفعله که مان مکسور کرد
 وه فه ککی ٹیدغامه که مان کرده وه وه هاتین ٹه لفیکمان له به ینی هه ردوو
 مکره ره که دا دانا وه تنوین که عه لامه تی مصدر بوو ٹیلحاقمان کرد به
 ناخریه وه گه را به احمراراً.

ٹم بابہ بابی (افعال) قاعده ی بابی افعال ٹه مه یه هه رفعلی که ثلاثی
 مزید فیہ بیّ وه ماضی یہ کہی له سهر پینج حه رف بیّ وه له ٹه وه لیه وه
 هه مزه ی وه صلی مکسوره بیّ وه لام الفعلی مکرر وه مدغم بیّ ٹه وه له
 بابی افعاله وه کو اِصْفَرَّ، يَصْفَرُّ، اِصْفَرَّاراً وه اخضرَّ، يَخْضَرُّ، اخضراراً وه
 وینہ ی ٹه مانه له سهر وه زنی اِفْعَلَّ، يَفْعَلُّ، اِفْعَلَّالاً

الْقِسْمُ الثَّالِثُ: مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى سِتَّةِ أَحْرُفٍ مِثْلَ اسْتَفْعَلَ نَحْوِ اسْتَخْرَجَ يَسْتَخْرِجُ اسْتَخْرَاجًا.

قسمی سی‌هفتم له‌سئِ قسمه‌ک‌ه‌ی ثلاثی مزیدفیه‌ی نه‌وه‌یه که ماضی‌یه‌ک‌ه‌ی له‌س‌ر شه‌ش‌ه‌ر حرف بی‌ سئِ‌ ح‌ه‌رفی‌ نه‌صلی‌ و سئِ‌ ح‌ه‌رفی‌ زیاده «مثل است‌ف‌ع‌ل» وه‌کو‌ نه‌و فعله ماضی‌یانه‌ی که له‌س‌ر وه‌زنی است‌ف‌ع‌ل بن به زیاده‌ی هه‌مزه و سین و تئِ (أ س ت) له‌ نه‌وه‌لیه‌وه «ن‌ح‌و: اسْتَخْرَجَ، يَسْتَخْرِجُ، اسْتَخْرَاجًا» است‌خ‌ر‌ج فعل ماضی‌یه‌ی نه‌صله‌ک‌ه‌ی خ‌ر‌ج بوو وه‌کو‌ نَصَرَ هاتین له‌ نه‌وه‌لیه‌وه هه‌مزه‌ی وه‌صلی‌ مک‌س‌وره و سینی ساکن و تیه‌کی مه‌ف‌ت‌وح‌ه‌مان دانا، وه‌ فاء‌الف‌ع‌له‌که‌مان ساکن کرد‌گ‌ه‌را به اسْتَخْرَجَ.

يَسْتَخْرِجُ فعلی مضارع‌ه‌ی اسْتَخْرَجَ بوو (ی) ح‌ه‌رفی‌ مضارع بوو زیاده‌مان کرد له‌ نه‌وه‌لیه‌وه به مه‌ف‌ت‌وح‌ی وه‌ عین‌الف‌ع‌له‌که‌مان مک‌س‌ور کرد وه‌ لام‌الف‌ع‌له‌که‌مان مرفوع کرد‌گ‌ه‌را به يَسْتَخْرِجُ.

اسْتَخْرَاجًا مصدره‌ی اسْتَخْرَجَ بوو (ت) زائده‌که‌مان مک‌س‌ور کرد وه‌ هاتین‌ نه‌لف‌یک‌مان له‌به‌ینی عین‌الف‌ع‌له‌که‌ و لام‌الف‌ع‌له‌که‌یدا دانا وه‌ تنوین که‌ عه‌لامه‌تی مصدر بوو ئیل‌ح‌اق‌مان کرد به ئاخ‌ریه‌وه‌ گ‌ه‌را به اسْتَخْرَاجًا.

نهم باب‌ه‌ بابی (است‌ف‌ع‌ال) وه‌ قاعده‌ی بابی است‌ف‌ع‌ال وایه: - ه‌ر فعلی ثلاثی مزیدفیه‌ی بی‌، وه‌ ماضی‌یه‌ک‌ه‌ی شه‌ش‌ه‌ر ح‌ه‌رفی‌ بی‌ هه‌مزه‌ی وه‌صل و سین له‌گ‌ه‌ل (ت) مه‌ف‌ت‌وح‌ه‌ زیاد ب‌ک‌رئِ له‌ نه‌وه‌لیه‌وه‌ نه‌وه‌ له‌ بابی است‌ف‌ع‌اله‌ ن‌ح‌و است‌ک‌م‌ل، ی‌س‌ت‌ک‌م‌ل، است‌ک‌م‌الاً وه‌ است‌ح‌ص‌ل، ی‌س‌ت‌ح‌ص‌ل، است‌ح‌ص‌الاً له‌س‌ر وه‌زنی است‌ف‌ع‌ل، ی‌س‌ت‌ف‌ع‌ل، است‌ف‌ع‌الاً.

و اِفْعَالٌ نحو: اِحْمَارٌ، یَحْمَارُ، اَحْمِیرَاراً.

«و اِفْعَالٌ» عطفه له سہر قہ ولی مصنف کہ فہر مووی: - استفعل مثالی
 فعلی ثلاثی مزید فیہ یہ کہ ماضی یہ کہی شہش حہرف بیّ وہ له سہر
 وہ زنی افعال بیّ «نحو: اِحْمَارٌ، یَحْمَارُ، اَحْمِیرَاراً».

اِحْمَارٌ فعلی ماضی یہ نہ صلہ کہی حَمَرٌ بوو وہ کو حَسَنَ ہاتین له
 نہ وہ لیہ وہ ہمزه ی وہ صلی مکسورہ مان دانا وہ فاء الفعلہ کہ مان ساکن کرد
 وہ ہاتین نہ لفیکمان له بہ بینی عین الفعلہ کہ و لام الفعلہ کہ یا دانا وہ
 لام الفعلہ کہ مان مکرر کرد گہ را بہ اِحْمَارَ جا اجتماع المثلین حاصل بوو وہ
 لہ ہر دہ دفعی نہ وہ حہ ذفی حہرہ کہی مثلی نہ وہ لمان کرد وہ دہ غمان کرد
 له مثلی دووہ مدا گہ را بہ اِحْمَارَ.

یَحْمَارٌ فعلی مضارعہ نہ صلہ کہی اِحْمَارٌ بوو (ی) حہرفی مضارع بوو
 زیاد مان کرد له نہ وہ لیہ وہ بہ مہ فتوحی وہ لام الفعلہ کہ مان مرفوع کرد گہ را
 بہ یَحْمَارَ.

اِحْمِیرَاراً مصدرہ نہ سلہ کہی اِحْمَارٌ بوو عین الفعلہ کہ مان مکسور کرد
 وہ نہ لفہ ساکنہ ماقبل مکسورہ کہ مان قلب کرد بہ (ی) وہ فہ ککی
 نید غامہ کہ مان کردہ وہ نہ لفیکمان زیاد کرد له بہ بینی ہر دوو مکرہ کہ دا
 وہ تنوین کہ عہ لامہ تی مصدر بوو ثیل حاقمان کرد بہ ئاخریہ وہ گہ را بہ
 اِحْمِیرَاراً.

نہم بابہ بابی (افعیلال)ہ وہ قاعدہ ی بابی افعیلال نہ مہ یہ ہر فعلی
 ثلاثی مزید فیہ بیّ، وہ ماضی یہ کہی له سہر شہش حہرف بیّ وہ له سہر

وافعول نحو: اِغْشَوْشَبْ، يَغْشَوْشَبْ، اِغْشِيشَابًا.

وه‌زنی افعال بئی نه‌وه له‌م باب‌یه وه‌کو اصفارَّ، یصفارَّ، اصفیراراً وه‌اسوادَّ، یسوادَّ، اسویداداً، له‌سهر وه‌زنی افعال، یفعال، افعیلاً.

«وافعول» عه‌طفه له‌سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی افعال مثالی فعلی ثلاثی مزید فیه‌یه که ماضی‌یه که‌ی شه‌ش حه‌رف بئی وه‌له‌سهر وه‌زنی اِفْعَوْعَل بئی «نحو: اِغْشَوْشَبْ، يَغْشَوْشَبْ، اِغْشِيشَابًا».

اِغْشَوْشَبْ فعلی ماضی‌یه نه‌صله‌که‌ی عَشْبْ بووه وه‌کو حَسَن هاتین له‌نه‌وه‌لیه وه‌هه‌مزه‌ی وه‌صلی مکسوره‌مان دانا وه‌فاء‌الفعله که‌مان ساکن کرد وه‌عین‌الفعله که‌مان مه‌فتوح و مکرر کرد وه‌واو‌یکی زائده‌ی ساکنه‌مان له‌به‌ینی هر دوو مکرره‌کاندا دانا‌گه‌را به اِغْشَوْشَبْ.

يَغْشَوْشَبْ فعلی مضارعه نه‌صله‌که‌ی اِغْشَوْشَبْ بوو (ی) حه‌رفی مضارعه بوو زیادمان کرد له‌نه‌وه‌لیه وه‌به‌مه‌فتوحی وه‌شینیی دووه‌همان مکسور کرد لام‌الفعله که‌مان مرفوع کرد‌گه‌را به يَغْشَوْشَبْ.

اِغْشِيشَابًا مصدره نه‌صله‌که‌ی اِغْشَوْشَبْ بوو عین‌الفعله که‌مان مکسور کرد وه‌قه‌لبی (و) که‌مان کرد به (ی) له‌به‌ر نه‌وه‌ی (و) که‌ساکن بوو وه‌ماقبله‌که‌ی مکسور بوو، هاتین نه‌لفیکمان له‌به‌ینی شینی دووه‌هم و لام‌الفعله که‌یا دانا، وه‌تنوین که‌عه‌لامه‌تی مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به ناخربه وه‌گه‌را به اغشیشابًا.

نهم باب‌یه بابی افعیعاله قاعده‌ی بابی افعیعال نه‌مه‌یه: - هر فعلی ثلاثی مزید فیه بئی ماضی‌یه که‌ی شه‌ش حه‌رف بئی وه‌له‌سهر وه‌زنی اِفْعَوْعَل بئی

و افعول نحو اجلوز یجلوز اجلوازا.

ثمّوه لهو بابیه وه کر: اِخْشَوْشَنْ، یَخْشَوْشَنْ، اِخْشِيشَانَا وه اِحدودب، یحدودب، اِحدیداباً له سهر وه زنی افعوعل، یفعوعل، افعیعالاً

«و افعول» عطفه له سهر قه ولی مصنف که فرموی: افعوعل مثالی فعلی ثلاثی مزیدیه که ماضی یه که ی شهش حهرف بی وه له سهر وه زنی افعول بی «نحو اجلوز، یجلوز، اجلوازا».

اجلوز فعلی ماضی یه ته صلّه که ی جَلَزَ بوو وه کو ضَرَبَ هاتین له ته وه لیه وه هه مزه ی وه صلی مکسوره مان دانا، فاء الفعله که مان ساکن کرد وه واوینکی مشدده ی زائده ی مه فتوحه مان له به ینی عین الفعل و لام الفعله که یا دانا گه را به اجلوز.

یَجْلُوزُ فعلی مضارعه ته صلّه که ی اجلوز بوو (ی) حهرفی مضارع بوو زیادمان کرد له ته وه لیه وه به مه فتوحی وه واوه مشدده زیاده که مان مکسور کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به یَجْلُوزُ.

اِجْلُوزاً مصدره ته صلّه که ی اجلوز بوو هاتین عین الفعله که مان مکسور کرد وه ته لفیکمان زیاد کرد له به ینی واوه که و لام الفعله که یا وه تنوین که عه لامه تی مصدر بوو ثیلحاقمان کرد به ناخریه وه گه را به اِجْلُوزاً. ثم بابیه بابی (افعال) ه قاعده ی بابی افعوال ته مه یه: ههر فعلی ثلاثی مزید فیہ بی وه ماضی یه که ی شهش حهرف بی وه له سهر وه زنی افعول بی ته وه لهو بابیه.

و اِفْعَنْلَلْ نحو: اِفْعَنْسَسَ، يَفْعَنْسِسُ، اِفْعَنْسَسَا. و اِفْعَنْلُ

«و اِفْعَنْلَلْ» عطفه له سهر قه ولی مصنف که فهرموی افعول مثالی فعلی

ثلاثی مزید فیه‌یه که ماضی‌یه که‌ی شه‌ش حه‌رف بیّ وه له سهر وه‌زنی
افعلنل بیّ «نحو: اِفْعَنْسَسَ، يَفْعَنْسِسُ، اِفْعَنْسَسَا».

اِفْعَنْسَسَ فعلی ماضی‌یه نه‌صله که‌ی قَعَسَ بوو وه‌کو سَأَلْ هاتین له
نه‌وه‌لیه وه‌هه‌مزهی وه‌صلی مکسوره مان دانا وه‌ فاء‌الفعله که‌مان ساکن کرد
وه‌ نویکی زائده‌ی ساکنه مان له‌به‌ینی عین‌الفعل و لام‌الفعله که‌یا دانا وه‌
لام‌الفعله که‌مان مفتوح و مکرر کرد گه‌را به‌ اِفْعَنْسَسَ. يَفْعَنْسِسُ فعلی
مضارع‌ه نه‌صله که‌ی اِفْعَنْسَسَ بوو (ی) حه‌رفی مضارع‌ بوو زیاده‌مان کرد له
نه‌وه‌لیه وه‌ به‌ مه‌فتوحی وه‌ سینی نه‌وه‌ل‌مان مکسور کرد وه‌ سینی
دووه‌همان مرفوع کرد گه‌را به‌ يَفْعَنْسِسُ.

اِفْعَنْسَسَا مصدره نه‌صله که‌ی اِفْعَنْسَسَ بوو عین‌الفعله که‌مان مکسور
کرد وه‌ هاتین نه‌لفی‌کمان له‌به‌ینی هر دوو سینه که‌دا دانا وه‌ تنوین که‌
عه‌لامه‌تی مصدر بوو ثیل‌حاقمان کرد به‌ ناخریه وه‌ گه‌را به‌ اِفْعَنْسَسَا.

ثم بابیه بابی (افعلنلال) وه‌ قاعده‌ی بابی افعلنلال نه‌مه‌یه: - هر فعلی
ثلاثی مزید فیه بیّ ماضی‌یه که‌ی شه‌ش حه‌رف بیّ وه له سهر وه‌زنی
افعلنل بیّ نه‌وه له‌م بابیه‌یه.

«و اِفْعَنْلُ» عطفه له سهر قه‌ولی مصنف که‌ فهرموی افعلنل، مثالی

فعلی ثلاثی مزید فیه‌یه که‌ ماضی‌یه که‌ی شه‌ش حه‌رف بیّ وه له سهر وه‌زنی
اِفْعَنْلُ بیّ «نحو: اِسْلَنْقُ، يَسْلَنْقُ، اِسْلَنْقَاءُ».

نحو: اِسْلَنْقُی، یَسْلَنْقُی، اِسْلَنْقَاءُ

اِسْلَنْقُی فعلی ماضی یہ ٹہصلہ کہی سَلَقَ بوو وہ کو ضَرْبَ هاتین له
 ٹہوہ لیہ وہ ھہ مزہ ی وہ صَلَّی مکسورہ مان دانا وہ فاء الفعلہ کہ مان ساکن کرد
 وہ (ن) ساکنہ مان له به ینی عین الفعل و لام الفعلہ کہ دا داناوہ (ی) مہ فتوحہ
 له ٹاخریہ وہ گہ را به اِسْلَنْقُی، جا (ی) متحرک و ماقبلی مہ فتوح بوو قہ لبمان
 کرد به ٹہلف گہ را به اِسْلَنْقُی.

یَسْلَنْقُی فعلی مضارع ٹہصلہ کہی اسلنقی بوو (ی) حہرفی مضارع
 بوو له ٹہوہ لیہ وہ زیاد مان کرد به مہ فتوحی وہ لام الفعلہ کہ مان مکسور کرد
 وہ ٹہلفہ کہ مان گیرایہ وہ بۆ سہر ٹہصلہ کہی کہ (ی) بو به مرفوعی، وہ له بہر
 ٹہوہ ضمه له سہر (ی) ثقیل بوو حہذفی ضمه کہ مان کرد گہ را به یَسْلَنْقُی.
 اِسْلَنْقَاءُ مصدرہ وہ ٹہصلہ کہی اِسْلَنْقُی بوو عین الفعلہ کہ مان مکسور
 کرد، وہ هاتین ٹہلفیکمان له به ینی لام الفعلہ کہ و (ی) زائدہ کہیدا دانا گہ را
 به اسلنقایاً (ی) واقع له پاش ٹہلفی زائدہ وہ قہ لبمان کرد به ھہ مزہ گہ را به
 اسلنقَاءُ.

ٹہم بابہ بابی (افعلناء) وہ قاعدہ ی بابی افعلناء ٹہمہ یہ: - ھہر فعلی
 ثلاثی مزید فیہ بیّ وہ ماضی یہ کہی شہش حہرفی بیّ وہ له سہر وہ زنی
 افعلی بیّ ٹہوہ له و بابہ یہ.

الرباعی المزیّد فیہ

وَأَمَّا الرَّبَاعِيُّ الْمَزِيدُ فِيهِ فَأَمْثَلَتْهُ ثَلَاثَةٌ تَفْعَلَلْ كَتَدَّ حَرَجَ، يَتَدَخَّرُجُ،
تَدَخَّرُجًا. وَافْعَنْلَلْ

جا له کاتیکا مصنف پرگزاری بوو له باسی ثلاثی مزید فیہ ده‌ستی کرد به باسی رباعی مزید فیہ وه فهرموی: «وَأَمَّا الرَّبَاعِيُّ الْمَزِيدُ فِيهِ فَأَمْثَلَتْهُ ثَلَاثَةٌ» نه‌وه له و مثالانه له سهر وه زنی «تَفْعَلَلْ» یه که (ت) زانده ی له نه‌وه‌لیه وه هه یه «کَتَدَّ حَرَجَ، يَتَدَخَّرُجُ، تَدَخَّرُجًا».

تَدَخَّرُجَ فعلی ماضی یه نه‌صله که ی دَخَّرَجَ بوو هاتین له نه‌وه‌لیه وه به (ت) زانده ی مه فتوحه گه‌را به تَدَخَّرُجَ.

يَتَدَخَّرُجُ فعلی مضارع نه‌صله که ی تَدَخَّرُجَ بوو (ی) حه‌رفی مضارع بوو له نه‌وه‌لیه وه زیادمان کرد به مه فتوحی وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه‌را به يَتَدَخَّرُجُ.

تَدَخَّرُجًا مصدره نه‌صله که ی تَدَخَّرُجَ بوو لام الفعلی نه‌وه‌لمان مضموم کرد وه تنوین که عه‌لامه تی مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به ناخریه وه گه‌را به تَدَخَّرُجًا.

نهم بابیه بابی (تَفْعَلَلْ) یه وه قاعده ی بابی تَفْعَلَلْ نه‌مه یه: - ههر فعلیکی رباعی مزید فیہ بی وه ماضی یه که ی له سهر پینج حه‌رف بی وه له نه‌وه‌لیه وه (ت) زانده ی مفتوحه بیی وه له سهر وه زنی تَفْعَلَلْ بی نه‌وه له و بابیه یه.

«وَافْعَنْلَلْ» عطفه له سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی تَفْعَلَلْ / مثالی

نحو: اِخْرَنْجَمَ، یَخْرَنْجُمُ، اِخْرَنْجَامًا. وَ اِفْعَلَّ نَحْو: اِقْشَعَرَّ، یَقْشَعِرُّ، اِقْشَعَرَارًا.

فعلی رباعی مزید فیہ کہ ماضی یہ کہی شہش حہرف بیّ چواری تہ صلی و دووی زیادہ وہ لہ سہر وہ زنی افعلل «نحو: اِخْرَنْجَمَ، یَخْرَنْجُمُ، اِخْرَنْجَامًا».

اِخْرَنْجَمَ فعلی ماضی یہ تہ صلہ کہی حَرْجَمَ بوو ہاتین لہ تہ وہ لیہ وہ ہم مزہی وہ صلی مکسورہ مان دانا، فاء الفعلہ کہ مان ساکن کرد وہ عین الفعلہ کہ مان مہ فتوح کرد وہ ہاتین (ن) زائدہی ساکنہ مان لہ بہینی عین الفعل وہ لام الفعلی تہ وہ لیا دانا گہرا بہ اِخْرَنْجَمَ.

یَخْرَنْجُمُ فعلی مضارعہ تہ صلہ کہی اِخْرَنْجَمَ بوو (ی) حہرفی مضارع بوو زیاد مان کرد لہ تہ وہ لیہ وہ بہ مہ فتوحی وہ لام الفعلی تہ وہ لمان مکسور کرد وہ لام الفعلی دووہہ ممان مرفوع کرد گہرا بہ یَخْرَنْجُمُ.

اِخْرَنْجَامًا مصدرہ وہ تہ صلہ کہی اِخْرَنْجَمَ بوو عین الفعلہ کہ مان مکسور کرد وہ تہ لفی کمان لہ بہینی ہر دوو لام الفعلہ کہ یا دانا وہ تنوین کہ علامہ تی مصدر بوو ثیل حاقمان کرد بہ تاخر یہ وہ گہرا بہ اِخْرَنْجَامًا.

تہم بابہ بابی (افعللال) ہ قاعدہی بابی افعللال تہ مہیہ: - ہر فعلی رباعی مزید فیہ بیّ وہ ماضی یہ کہی شہش حہرف بیّ وہ لہ سہر وہ زنی افعلل بیّ تہ وہ لہو بابہیہ.

«وَ اِفْعَلَّ» عطفہ لہ سہر قہولی مصنف کہ فہرموی افعلل / مثالی

فعلی رباعی مزید فیہ کہ ماضی یہ کہی لہ سہر شہش حہرف بیّ چواری تہ صلی و دووی زیادہ وہ لہ سہر وہ زنی اِفْعَلَّ بیّ «نحو: اِقْشَعَرَّ، یَقْشَعِرُّ،

اِقْشَغْرَاراً.

اِقْشَغَرَّ فعلی ماضی به ثه‌صله‌ک‌ه‌ی قَشَعَرَّ بوو هاتین له‌ ئه‌وه‌لیه‌وه‌
 هه‌مزه‌ی وه‌صلی مکسوره‌مان دانا وه‌ فاء‌الفعله‌که‌مان ساکن کرد وه‌
 عین‌الفعله‌که‌مان مه‌فتوح کرد وه‌ لام‌الفعلی دووه‌همان مکرر کرد گه‌را به‌
 اِقْشَغَرَّرَ جا اجتماع‌المثلین روی دا ئه‌وه‌ش گران بوو له‌سه‌ر زمان هاتین
 نه‌قلی حه‌ره‌ک‌ه‌ی مثلی ئه‌وه‌لّمان کرد بولای ماقبله‌ک‌ه‌ی وه‌ ده‌غممان کرد له‌
 مثلی داگه‌را به‌ اقشعرَّ.

یقشعرَّ فعلی مضارع‌ه‌ ئه‌صله‌ک‌ه‌ی اقشعرَّ بوو (ی) حه‌رفی مضارع‌ بوو
 له‌ ئه‌وه‌لیه‌وه‌ زیادمان کرد به‌ مه‌فتوحی لام‌الفعلی ئه‌وه‌لّمان مکسور کرد وه‌
 لام‌الفعلی دووه‌همان مرفوع کرد گه‌را به‌ یقشعرُّ.

اِقْشَغْرَاراً مصدره‌ ئه‌صله‌ک‌ه‌ی اقشعرَّ بوو فاء‌الفعله‌که‌مان مکسور کرد
 وه‌ لام‌الفعلی ئه‌وه‌لّمان ساکن کرد، وه‌ فه‌کی ئدغامه‌که‌مان کرده‌وه‌ وه‌
 ئه‌لفیکمان زیاد کرد له‌به‌ینی هه‌ردوو مکره‌ره‌که‌دا وه‌ تنوین که‌ علامه‌تی
 مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به‌ ئاخیره‌وه‌ گه‌را به‌ اِقْشَغْرَاراً.

ئهم باب‌ه‌ بابی (افعلال)ه‌ قاعده‌ی بابی افعلالّ ئه‌مه‌یه‌ که‌ هه‌ر فعلی
 رباعی مزید فیه‌ بیّ وه‌ ماضی‌یه‌ک‌ه‌ی شه‌ش حه‌رفی بیّ وه‌ له‌سه‌ر وه‌زنی
 اِفْعَلَّ بیّ ئه‌وه‌ له‌و باب‌ه‌ یه‌، وه‌ کو اِطْمَنَّ، يَطْمَأْنُنْ، اِطْمِثْنَانَا.

«المتعدی و اللازم»

«الْفِعْلُ إِذَا مُتَعَدٍّ» وَهُوَ الَّذِي يَتَعَدَّى مِنَ الْفَاعِلِ إِلَى الْمَفْعُولِ بِهِ»
«كَقَوْلِكَ ضَرَبْتُ زَيْدًا» وَيُسَمَّى أَيْضًا، وَقَعًا وَ مُجَاوِزًا»

تنبیه: بیدار کردنه وهی ماموستایه بو شاگرده کان بو نه وهی هه رچی
رابوردوه حازری بکهن له لای خوین وه چاوه پروان بن بو نه وهیش
نه خوینرته وه بوین «الْفِعْلُ إِذَا مُتَعَدٍّ» هه رچی فعله سنی هه رفی یا چوار
هه رفی مجرّد یا مزید فیه یا فعلی متعدی به «وَهُوَ الَّذِي يَتَعَدَّى مِنَ
الْفَاعِلِ إِلَى الْمَفْعُولِ بِهِ» که بهو فعله نه لّین مه عناکهی وه نهو کرده وه که
لهو ده رته کهی ته جاوز بکا له فاعله وه یانی له خاوهن کاره وه بولای
مَفْعُولُ بِهِ که مه حلی نهو کاره یه «كَقَوْلِكَ ضَرَبْتُ زَيْدًا» نیسته فعلی وه کو
ضَرَبَ بئ به یعتبری نهو کرده وه که لّیی ده ر ته که وی ته جاوزی کرده وه له
خاوهن کاره که وه وه کو بوئ بئ بولای مَفْعُولُ بِهِ که ئینسانه لیدراوه که یه
وه کو زهید بئ: دیاره که لیدان لیدهر وه لیدراوی نه وی.

«وَيُسَمَّى أَيْضًا، وَقَعًا وَ مُجَاوِزًا» وه نهو فعله که تجاوزی کرده وه
یعتبری مه عناکهی له فاعله وه بولای مَفْعُولُ بِهِ وه کو پئی وتراوه متعدی
ناویش براوه به واقع چونکه پاش نه وه صادر بوو له فاعله وه واقع نه بیته
سه ر مفعول.

وَإِمَّا غَيْرُ مُتَعَدٍّ وَهُوَ الْفِعْلُ الَّذِي لَمْ يَتَجَاوَزِ الْفَاعِلَ إِلَى الْمَفْعُولِ بِهِ
كَقَوْلِكَ حَسَنَ زَيْدٌ وَ يُسَمَّى لِأَزِمًا وَ غَيْرٍ وَاقِعٍ وَ تُعَدِّيهِ فِي الثَّلَاثِيَّ
الْمَجْرَدِ بِتَضْعِيفِ الْعَيْنِ وَ بِالْهَمْزَةِ

وه ناویش نه‌بری به مُجَاوِزِ چونکه ته‌جاولِ ته‌کات له فاعله‌وه بو سهر
مَفْعُولُ بِهِ: «وَإِمَّا غَيْرُ مُتَعَدٍّ» عطفه له سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی إِمَّا
مُتَعَدٍّ، یانی یا فعل غه‌یره متعدی نه‌بی «وَ هُوَ الْفِعْلُ الَّذِي لَمْ يَتَجَاوَزِ
الْفَاعِلَ إِلَى الْمَفْعُولِ بِهِ» واته فعلی غیره متعدی نه‌ویه که ته‌جاولِ نه‌کا وه
لانه‌دا له فاعله‌وه بو سهر مَفْعُولُ بِهِ «كَقَوْلِكَ حَسَنَ زَيْدٌ» نیسته نه‌م فعله
به یعتبری مه‌عناکه‌ی که حوسنه ته‌جاولِ ناکات له فاعله‌که‌وه که زه‌یده
بُولای مَفْعُولُ بِهِ چونکی جوانی صیفه‌تیکه موحتاج نیه به غه‌یری
موصوفه‌که‌ی وه پیوستی نیه به لادان له و مه‌وصوفه‌وه بُولای غه‌یری نه‌و
«وَ يُسَمَّى لِأَزِمًا وَ غَيْرٍ وَاقِعٍ» وه نه‌م فعله غیره متعدی به ناویش نه‌بری
به لازم له‌بر نه‌وه لازمه بو فاعله‌که‌ی وه‌لیی جیا نابیته‌وه، وه به غیره واقع
چونکه واقع نابیته سهر مَفْعُولُ بِهِ.

جا له‌بر نه‌وه فعلی لازم نه‌بی به متعدی به چه‌ند نه‌سبایی مصنف
فهرموی: «وَ تُعَدِّيهِ فِي الثَّلَاثِيَّ الْمَجْرَدِ» یانی تو ته‌توانی فعلی لازم
بکه‌ی به متعدی له ثلاثی مجردا «بِتَضْعِيفِ الْعَيْنِ» به‌هوی تکرار
کردنه‌وه‌ی عین‌الفعله‌که‌ی وه نقل‌کردنی بو بابی تفعیل «وَ بِالْهَمْزَةِ» وه به
هوی زیادکردنی همزه‌ی قطعی مه‌فتوحه له سهر نه‌و فعله‌وه نقل‌کردنی بو

كقولك فَرَّحْتُ زَيْدًا وَ أَجْلَسْتُهُ

بابی افعال.

جا مثالی فعلی ثلاثی مجردی لازم که بیکه‌ی به متعدی به هوّی تکراری عین‌الفعله که یه‌وه وه نقل کردنی بۆ بابی تفعیل «كقولك فَرَّحْتُ زَيْدًا» یانی زه یدم دلخووش کرد نه صلّه که ی فَرِحَ زَيْدٌ بوو لازم بوو ویستمان بیکه‌ین به متعدی عین‌الفعله که مان مه فتوح و مکرر و مدغم کرد، زید فاعل بوو کردمان به مَفْعُولُ بِهِ وه ره فعه که مان گوږی به نصبه (ت) ضمیری متحرک موجبی سکونی ماقبلی بوو ماقبله که مان ساکن کرد گه‌را به فَرَّحْتُ زَيْدًا.

نیسته فعلی وه کو فَرَّحْتُ له بابی تفعیل به ئیعتباری مه‌عناکه‌ی که تفریح وه دلخووش کردنه تجاوزی کرد وه له فاعله که یه‌وه وه کو متکلم بی بۆلای مه‌فِعُول به که زَیْدَه.

«وَ أَجْلَسْتُهُ» عطفه له‌سه‌ر قه‌ولی مصنف که فهرموی: (فَرَّحْتُ زَيْدًا) مثالی فعلی ثلاثی مجردی لازم که بیکه‌ی به متعدی به هوّی نقل کردنی بۆ بابی افعال، وه زیاد کردنی همزه‌ی قه‌طعی مه‌فتوحه‌وه وه کو أَجْلَسْتُهُ نه صلّه که ی جَلَسَ زَيْدٌ بوو لازم بوو ویستمان بیکه‌ین به متعدی نه قلمان کرد بۆ بابی افعال به‌م جوّره همزه‌ی قه‌طعی مه‌فتوحه‌مان له نه‌وه‌لیه‌وه زیاد کردوه فاء‌الفعله که مان ساکن کرد زید فاعل بوو کردمان به مَفْعُولُ بِهِ وه ره فعه که مان گوږی به نصبه‌وه (ت) ضمیری فاعلی متکلمی وحده بوو ئیلحاقمان کرد به ناخربه‌وه وه ماقبله که مان ساکن کرد وه به‌ده‌لی ئیسمی ظاهر ضمیرمان هینا گه‌را به أَجْلَسْتُهُ.

وَ يَحْرَفِ الْجَرُّ فِي الْكُلِّ ذَهَبْتُ بِزَيْدٍ وَ انْطَلَقْتُ بِهِ.

نیسته فعلی وه کو أَجَلَسَ بِيْ به ثیعتباری مه‌عناکه‌ی که دانیشاننده تجاوزی کرد وه له فاعله که وه که ضمیری متکلمه بۆ لای مفعولُ بِهِ.

«وَ يَحْرَفِ الْجَرُّ فِي الْكُلِّ» عه‌تفه له‌سه‌ر قه‌ولی مصنف که فه‌رموی: بالهمزة: یانی فعلی لازم نه‌که‌ی به متعدی به هوّی داخل‌کردنی حه‌رفی جهر، له هه‌موو نه‌وعی له‌فعلی لازما، ثلاثی بِيْ یا رباعی مجرد بِيْ یا مزیدفیه، «نحو: ذَهَبْتُ بِزَيْدٍ» یانی زه‌یدم برد به‌ریوه، نه‌صله‌که‌ی ذَهَبَ زَيْدٌ بوو لازم بوو، وِستمان بیکه‌ین به متعدی زید فاعل بوو کردمان به مفعولُ بِهِ به‌هوّی داخل‌کردنی حه‌رفی جهر له‌سه‌ری وه ضمیری متحرک فاعیلمان ئیلحاق کرد به فعله که وه وه ماقبله که مان ساکن کردگه‌را به (ذَهَبْتُ بِزَيْدٍ)، ئیسته ذَهَبَ بوه به متعدی به‌هوّی داخل‌کردنی حه‌رفی جهر له‌سه‌ر زه‌ید مه‌عناکه‌ی که روِشتن بوو گه‌را به په‌واندن.

«وَ انْطَلَقْتُ بِهِ» عه‌تفه له‌سه‌ر قه‌ولی مصنف که فه‌رموی: ذَهَبْتُ بِزَيْدٍ، نه‌صله‌که‌ی انْطَلَقَ زَيْدٌ بوو وه لازم بوو، وِستمان بیکه‌ین به متعدی هاتین (ت) ضمیری متحرکی وحده مان ئیلحاق کرد پیته‌وه، وه ئاخره که مان ساکن کرد وه زید فاعل بوو کردمان به مفعولُ بِهِ به‌هوّی حه‌رفه جهره که وه، وه ته‌بدیلمان کرد به ضمیر منصوب گه‌را به انْطَلَقْتُ بِهِ یانی زه‌یدم به‌ره‌للأ کرد، ئیسته انطلقی متعدی به هوّی (ب) به ثیعتباری مه‌عناکه‌ی وه کو انطلاق بِيْ تجاوزی کرد وه له فاعله که وه که متکلمه بۆ لای مفعولُ بِهِ که ضمیره منصوبه که یه وه نه‌گه‌رپته‌وه بۆ زه‌ید.

«فَضْلٌ فِي أَمْثَلَةٍ تَضْرِيفٍ هَذِهِ الْأَفْعَالُ»

الفعل الماضى المبنى للفاعل

أَمَّا الْمَاضِي فَهُوَ مَا دَلَّ عَلَى مَعْنَى وَجَدَ فِي الزَّمَانِ الْمَاضِي

نممه فه صلیکه دانراوه بۆ باسی ئه و مثالانه وه ئه و صیغانه، وه کو: فعلی ماضی، وه فعلی مضارع وه فعلی ئه مر وه نه هی وه ئیسمی فاعل وه ئیسمی مفعول وه غه یری ئه مانه که په یدا ئه بن له گوراندنی مصادری ئه و فعلا نه که له مه و بهر رابوردن...

جا له بهر ئه وه یه که م شتی دروست بکړی له مصدهر فعلی ماضی یه، مصنف باسی فعلی ماضی خسته پیشه وه و فهرموی: «أَمَّا الْمَاضِي فَهُوَ مَا دَلَّ عَلَى مَعْنَى وَجَدَ فِي الزَّمَانِ الْمَاضِي».

واته: فعلی ماضی که یه کیکه له و مثالانه: - به له فظی ئه لاین ده لاله ت بکات له سهر مه عنایی که په یدا بووبی له زه مانی رابوردودا.

جا له بهر ئه وه که فعلی ماضی له سهر دویه شه: ۱- به شی بینا فاعل.

۲- به شی بینا مفعول. وه مصنف به و جوړه باسی کردن، وه

قَالَ مَبْنِيٌّ لِلْفَاعِلِ مِنْهُ مَا كَانَ أَوَّلُهُ مَفْتُوحًا أَوْ أَوَّلُ مُتَحَرِّكِ مِنْهُ مَفْتُوحًا
نَحْوَ قَوْلِكَ نَصَرَ نَصْرًا نَصَرُوا نَصْرَتَ نَصْرَتًا

فهرموی: «قَالَ مَبْنِيٌّ لِلْفَاعِلِ مِنْهُ» فعلی بنا فاعل له فعلی ماضی دا «مَا كَانَ أَوَّلُهُ مَفْتُوحًا أَوْ أَوَّلُ مُتَحَرِّكِ مِنْهُ مَفْتُوحًا» نه‌ویه که نه‌وه‌ل ح‌ه‌رف له‌ودا مفتوح بی، وه یا نه‌وه‌ل متحرکی موعته‌به‌ر له‌ودا مفتوح بی. وه نه‌مه تعریف بوو بۆ فعلی بینا فاعلی ماضی به‌ی‌ع‌ت‌ب‌اری له‌ف‌ظ‌ه‌ که‌ی، وه نه‌ما بنا فاعل به‌ی‌ع‌ت‌ب‌اری معنا نه‌ویه که‌ ناوی فاعله‌ که‌ی [له‌ جمله‌دا] برا بی.

جا میثالی نه‌و بنا فاعله‌ی که‌ نه‌وه‌ل ح‌ه‌رف له‌وا مفتوح بی «نَحْوَ قَوْلِكَ نَصَرَ» بۆ مفردی مذکری غائب. «نَصْرًا» بۆ ته‌ئ‌یه‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌ که‌ی نَصَرَ بوو نه‌لف ضمیری فاعلی ته‌ئ‌یه‌ بوو لاحق‌مان کرد به‌ ئاخ‌ریه‌ وه‌ گه‌را به‌ نَصْرًا. «نَصَرُوا» بۆ جه‌معی مذکری غائب، نه‌صله‌ که‌ی نَصَرَ بوو، واو ضمیری فاعلی جمعی مذکری غائب بوو ئ‌یل‌ح‌اق‌مان کرد به‌ ئاخ‌ریه‌ وه، وه‌ له‌به‌ر نه‌وه‌ موق‌ت‌ض‌ی ضمه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌ که‌مان مضموم کرد گه‌را به‌ نَصَرُوا.

«نَصَرَتَ» بۆ مفردی مؤنثی غائب نه‌صله‌ که‌ی نَصَرَ بوو (ت) ساکنه‌ عه‌لامه‌تی تأنیث بوو ئ‌یل‌ح‌اق‌مان کرد به‌ ئاخ‌ریه‌ وه‌ گه‌را به‌ نَصَرَتَ.

«نَصَرَتَا» بۆ ته‌ئ‌یه‌ی مؤنثی غائب، نه‌صله‌ که‌ی نَصَرَتَ بوو، نه‌لف ضمیری فاعلی ته‌ئ‌یه‌ بوو ئ‌یل‌ح‌اق‌مان کرد به‌ ئاخ‌ریه‌ وه، نه‌لف موق‌ت‌ض‌ی فه‌تحه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌ که‌مان مفتوح کرد گه‌را به‌ نَصَرَتَا.

نَصَرَنَ نَصَرْتَ نَصَرْتُمَا نَصَرْتُمْ

«نَصَرَنَ» بۆ جه معى مؤنثى غائب ئه صله كهى نَصَرْتَ بوو، نون ضميرى فاعلى جه معى مؤنث بوو ئيلحاقمان كرد به ئاخريه وه گه را به نَصَرْتَنَ دو عه لامه تى تَأْنِيث كۆ بوو نه وه دروست نه بوو حه ذفى نوونه كه بكه ين چون ده لاله تى نه كرد له سهر تَأْنِيث وه جه معيه ت، به لام حه ذفى (ت) كه مان كرد چونكه ههر تَأْنِيثى نه گه ياند گه را به نَصَرَنَ.

«نَصَرْتَ» بۆ مفردى مذكرى مخاطب ئه صله كهى نَصَرْتَ بوو، (ت) مفتوحه ضميرى فاعلى مفردى مذكرى مخاطب بوو ئيلحاقمان كرد به ئاخريه وه، وه له بهر نه وه كه ضميرى مرفوعى متحرک موقتضى سكونى ماقبلى بوو ماقبله كه مان ساكن كرد، گه را به نَصَرْتَ.

«نَصَرْتُمَا» بۆ ته ئيهى مذكرى مخاطب ئه صله كهى نَصَرْتَ بوو، ئه لف ضميرى فاعلى ته ئيه بوو ئيلحاقمان كرد به ئاخريه وه، گه را به نَصَرْتَا جا له بهر نه وه كه ئيلتباسى نه بوو به مفردى مذكرى مخاطبه وه له كاتى تولدان به فه تحهى (ت) كه يا، هاتين به دانانى ميمى له به ينى ئه لف و (ت) كه دا، وه له بهر نه وه ميمى شفوئى موقتضى ضمهى ماقبله كهى بوو ماقبله كه مان مضموم كرد گه را به نَصَرْتُمَا.

«نَصَرْتُمْ» بۆ جه معى مذكرى مخاطب، ئه صله كهى نَصَرْتَ بوو واو ضميرى فاعلى جمعى مذكر بوو، ئيلحاقمان كرد به ئاخريه وه، له بهر نه وه كه واو موقتضى ضمهى ماقبلى خۆى بوو، ماقبله كه مان مضموم كرد گه را به نَصَرْتُو جا له بهر نه وه ئيلتباس نه بوو به صيغهى متكلمى وحده له كاتى

نَصْرَتِ نَصْرَتْمَا نَصْرَتْنِ

تولدان به ضمه‌ی (ت) که‌ی هاتین می‌میکی مضمومه‌مان له‌به‌ینی (ت) واوه که‌دا دانا گه‌را به نَصْرَتْمُو، وه له‌به‌ر ئه‌وه واوی متطرف وه ماقبل مضموم نه‌بوو بی‌جگه له‌فظی هُو نه‌بی، وه ئه‌ویش شاذ بوو حه‌ذفی واوه که‌مان کرد له‌گه‌ل ضمه‌ی میمه که‌دا گه‌را به نَصْرَتْمُو.

«نَصْرَتِ» بۆ مفردی مؤنثی موخاطب، ئه‌صله‌که‌ی نَصْرَبو، (ت)ی مکسوره ضمیری فاعلی مفردی مؤنثی موخاطب بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه‌وه، وه (ت)ی ضمیر موقضی سکونی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌مان ساکن کرد گه‌را به نَصْرَتِ.

«نَصْرَتْمَا» بۆ ته‌ئیه‌ی مؤنثی موخاطب ئه‌صله‌که‌ی نَصْرَتِ بوو: ئه‌لف ضمیری فاعل ته‌ئیه‌ی بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه‌وه، وه ئه‌لف موقضی فتحه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌مان مفتوح کرد گه‌را به نَصْرَتَا، جا له‌به‌ر ئه‌وه ئیلتباسی بوو به مفردی مذکری موخاطبه وه له‌کاتی تول دان به فتحه‌ی (ت) که‌یا هاتین به می‌میکی مفتوحه له‌به‌ینی تی و ئه‌لفه‌که‌دا، وه میم موقضی ضمه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌مان مضموم کرد گه‌را به نَصْرَتْمَا.

«نَصْرَتْنِ» بۆ جه‌مع‌ی مؤنثی موخاطب ئه‌صله‌که‌ی نَصْرَتِ بوو، نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنث بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه‌وه گه‌را به نَصْرَتْنِ، جا دوو عه‌لامه‌تی تأنیث گ‌رد بوونه‌وه، ئه‌مه‌ش نابار بوو. وه دروست نه‌بوو حه‌ذفی نونه‌که‌ بکه‌ین، چونکه ده‌لاله‌تی ئه‌کرد له‌سه‌ر جه‌معیه‌ت و تأنیث، وه دروستیش نه‌بوو حه‌ذفی (ت) بکه‌ین چونکه

نَصَرْتُ نَصْرًا وَقَسَّ عَلَىٰ هَذَا فَعَلَّ وَتَفَعَّلَ وَانْفَعَلَ وَاسْتَفَعَلَ وَتَفَعَّلَ

ثیلتباسی نه بوو به جه معی مؤنثی غائبه وه، ناچار هاتین به میمیکی ساکنه له به ینی (ت) و نونه که داگه را به نَصَرْتُمَنْ، جا له بهر نه وه میم و نون نزیکه یه ک بوو له مه خره جا قه لبی میمه که مان کرد به نون، وه ده غمان کرد له نونه ضمیره که داگه را به نَصَرْتُنَّ.

«نَصَرْتُ» بۆ متکلمی وحده نه صله که ی نَصَرَ بوو، (ت) مضمومه که ضمیری فاعلی متکلمی وَخَذَهُ بُو ثیلحاقمان کرد به ناخریه وه، وه (ت) ی ضمیر موقضی سکونی ماقبلی بوو ماقبله که مان ساکن کرد گه را به نَصَرْتُ.

«نَصَرْنَا» بۆ متکلمی مع الغیر نا عه لامه تی متکلمی مع الغیر بوو ثیلحاقمان کرد به ناخریه وه، وه ضمیری متکلم موقضی سکونی ماقبلی بوو، ماقبل مان ساکن کرد گه را به نَصَرْنَا.

«وَقَسَّ عَلَىٰ هَذَا فَعَلَّ وَتَفَعَّلَ وَانْفَعَلَ وَاسْتَفَعَلَ» قیاس بکه له سهر نَصَرَ له دروست کردنی نهو چوارده صیغه دا، نهو فعلانه که موزونن بهم وه زنانه وه غه یری نهوانیش له فعله ماضی یه کان دروست کردنیان ئاسانه وړوناک بۆ تالبی فامیده و چالاک...

جا له بهر نه وه له م شوینا ره خنه گر ووتی: - نه ی مصنف تو بربارت دا که فعلی بنا فاعلی ماضی نه وه یه، که حهرفی نه وه لی یا نه وه ل متحرک له ودا مفتوح ییت ئیسته چی نه که یت له وینه ی انْفَعَلَ وَاِفْتَعَلَ که نه مانه فعلی بنا فاعلی ماضین، وه نه وه ل حهرفی نه وان هه مزه یه و نه ویش مکسوره؟

وَلَا تَغْتَبِرْ بِحَرَكَاتِ الْأَلِفَاتِ فِي الْأَوَائِلِ فَإِنَّهَا زَائِدَةٌ تَثْبُتُ فِي الْإِبْتِدَاءِ
وَتَسْقُطُ فِي الدَّرَجِ

مصنف بۆ جوابی ئەم رەخنە فەرمووی: - «وَلَا تَغْتَبِرْ بِحَرَكَاتِ
الْأَلِفَاتِ فِي الْأَوَائِلِ» ئیعتبار مەکە بە حەرەکە و سەر و ژێر و بۆری ئەو
هەمزانە کە وان لە ئەوەلی فعلە ماضی یە مزید فیه یە کان، وە کو: افتعل و
استفعل و احرنحم وە وێنە ی ئەوانە «فَإِنَّهَا زَائِدَةٌ تَثْبُتُ فِي الْإِبْتِدَاءِ وَ
تَسْقُطُ فِي الدَّرَجِ» چونکە ئەو هەمزانە هینراون بۆ دفعی ابتدا بە ساکن،
هەر ئەوەندە ئەمێننە وە کە لە ئەوەلی کلمە وە بن. وە مادام شتی کە و تە
پیشیانە وە نامینن کە واتە: لە جوملە ی حروفی موعتبه رە ی کلمە ناسرین،
وە ئیعتبار بە حەرە کە کانیا نیه. وە لەو فعلانە و وێنە ی ئەواندا ئیعتبار بە
یە کە م متحرک ئە کریت کە لە پاش همزه کە وە بی، وە کو (ت) تی ی اجتماع، وە
(ق) قافی انقطع، وە (ر) احرنجم.

الفعل الماضى - المبنى للمفعول

وَالْمَبْنِيُّ لِلْمَفْعُولِ مِنْهُ وَهُوَ الَّذِي لَمْ يُسَمَّ فاعِلُهُ مَا كَانَ أَوَّلُهُ مَضْمُومًا
كَفَعِلَ وَفُعِلَ وَأَفْعَلَ وَفُعِلَ وَتَفَاعَلَ أَوْ كَانَ أَوَّلُ مُتَحَرِّكِ مِنْهُ
مَضْمُومًا (نحو أَفْتَعَلَ وَاسْتَفْعَلَ)

جا پاش باسى بنا فاعل له فعلی ماضى مصنف دهستى کرد به باسى بنا
مفعوله که ی وه فەر مووی:

«وَالْمَبْنِيُّ لِلْمَفْعُولِ مِنْهُ» فعلی بنا مفعول له فعلی ماضى: «وَهُوَ
الَّذِي لَمْ يُسَمَّ فاعِلُهُ» که به پى ی مه عنا نهو فعله یه که ناوی فاعله که ی
نه برا پى. یا له بهر گه وره یی یا له بهر بچوکی و پى نرخی یا له بهر نه زانراوی
«مَا كَانَ أَوَّلُهُ مَضْمُومًا» نهو به پى ی لفظ. نهو فعله یه که نهو هَلْ حەرف
له ودا مضموم پى.

«كَفَعِلَ وَفُعِلَ وَأَفْعَلَ وَفُعِلَ وَتَفَاعَلَ» وه کوو نهو فعلانه که
موزونن بهم میزانانه وه کو: نُصِرَ وَدُخِرَ وَأُكْرِِمَ وَفُوتِلَ وَتُبُوْعِدَ. «أَوْ
كَانَ أَوَّلُ مُتَحَرِّكِ مِنْهُ مَضْمُومًا» یا خود نهو هَلْ متحرکی موعتبه ر له و
مضموم بیّت (نحو أَفْتَعَلَ وَاسْتَفْعَلَ) که نهو هَلْ متحرک موعتبه ر له واند
(ت) تى که یه وه (ت) تى که مضمومه.

جا له بهر نهو په رسیار کرا مادام نهو هَلْ متحرکی موعتبه ر مضموم نه پى
ئیر هه مزه وه صلّه که بوچی مضموم نه کری؟

وَهَمْزَةُ الْوَصْلِ تَتَّبِعُ هَذَا الْمَضْمُومَ فِي الضَّمِّ وَ مَا قَبْلَ آخِرِهِ يَكُونُ مَكْسُوراً أَبَدًا نَحْوُ نُصِرَ زَيْدٌ أُوسْتُخْرِجَ الْمَالُ.

مصنف وه لامی دایه وه وه فرموی: «وَهَمْزَةُ الْوَصْلِ تَتَّبِعُ هَذَا الْمَضْمُومَ فِي الضَّمِّ» یانی همزه وه صلّه که به شیوهی نه صالّهت وه یعتبر به خوئی مضموم نه کراوه، به لکو به ته به عیه تی نه و متحرکه موعته به ره وه مضموم نه بی. «وَمَا قَبْلَ آخِرِهِ يَكُونُ مَكْسُوراً أَبَدًا» نه مه له جومله ی تعریفی فعلی بنا مفعولی ماضی یه، واته له گه لّ نه وه داکه نه وه لّ حه رف یا نه وه لّ متحرکی موعته به ره وه مضموم بی نه بی حه رفی پیش حه رفی تاخریش مکسور بی به ده وام. جا مثالی فعلی بنا مفعولی ماضی که نه وه لّ حه رف له وه مضموم بی، وه ماقبله تاخره که یشی مکسور بی «نَحْوُ نُصِرَ زَيْدٌ» یانی یارمه تی زه ید درا، نه صلّه که ی نَصَرَ عَمْرُو زَيْدًا بوو، عمرو فاعل بوو وه زید مفعولُ بِهِ وه منصوب بوو وه نَصَرَ فعلی بنا فاعل بوو جا نَصَرَمان کرد به بنا مفعول به م ره نگه حه رفی نه وه لّمان مضموم کرد وه ماقبله تاخره که مان مکسور کرد، وه عمرو فاعل بوو حذفمان کرد، وه زید که مفعولُ بِهِ وه منصوب بوو له جیگه ی عمروا دامان ناو مرفوعمان کرد گه را به نُصِرَ زَيْدٌ. وه مثالی فعلی بنا مفعولی ماضی که نه وه لّ متحرکی موعته به ره وه مضموم بی وه کو: «أُوسْتُخْرِجَ الْمَالُ» نه صلّه که ی اِسْتُخْرِجَ السَّارِقُ الْمَالُ بوو، یانی دز نه و مالّه ی دهر کرد بوو دهر وه.

اِسْتُخْرِجَ فعلی بنا فاعل بوو، وه سارق فاعل وه مرفوع بوو، وه مال مفعولُ بِهِ وه منصوب بوو جا اِسْتُخْرِجَمان گوړی به فعلی بنا مفعول، به م

جوړه ټووهل متحرکی موعته بهر له ودا که (ت) تی مه بوو مضمومان کرد، وه همزه وه صله که شمان به ته به عیه تی (ت) تی که وه مضموم کرد، وه ماقبلی ناخړه که یمان مکسور کرد، وه سارق فاعل بوو چه ذفمان کرد، وه مال که مفعول به وه منصوب بوو له جیگه ی ټو دامن ناو مرفوعمان کرد گه را به اُسْتُخْرِجَ الْمَالُ.

جا له کاتیک دا مصنف ﷺ رزگار بوو له تصریفاتی فعلی ماضی که یه کیکه له و مثالانه که پیدا ټه بن له ټه صلی واحد که مصدوری مسجده، دهستی کرد به باسی فعلی مضارع که ټویش یه کیکه له و مثالانه که به هو ی فعلی ماضیه وه له مصدوری مجرد دروست ټه کری وه فہرموی: -

الفعل المضارع

وَأَمَّا الْمُضَارِعُ فَهُوَ مَا كَانَ أَوَّلُهُ إِحْدَى الزَّوَائِدِ الْأَرْبَعِ وَهِيَ:
الْهَمْزَةُ وَالتَّوْنُ وَالْيَاءُ وَالتَّاءُ وَتَجْمَعُهَا أَتَيْتَ أَوْ أَتَيْتِ أَوْ نَأْتِي قَالَهَمْزَةً
لِلْمُتَكَلِّمِ وَخَدَهُ، وَالتَّوْنُ لَهُ إِذَا كَانَ مَعَهُ غَيْرُهُ وَالتَّاءُ لِلْمُخَاطَبِ مُفْرَدًا
أَوْ مُثْنًى أَوْ مَجْمُوعًا مَذْكَرًا كَانَ أَوْ مُؤَنَّثًا وَلِلْغَائِبَةِ الْمُفْرَدَةِ وَلِمُثْنَاهَا

«وَأَمَّا الْمُضَارِعُ فَهُوَ مَا كَانَ أَوَّلُهُ إِحْدَى الزَّوَائِدِ الْأَرْبَعِ» وہ نہما
فعلى مضارع ۛو فعله ۛہ کہ لہ ۛوہ لیہ وہ بی ۛی ۛہ کی لہ چوار حروفی زائدہ.
«وَهِيَ: الْهَمْزَةُ وَالتَّوْنُ وَالْيَاءُ وَالتَّاءُ» وہ ۛوہ انیش عیارہ تن لہ ہمزہ و
(أ) نون و (ن) بی و (ی) تی (ت). «وَتَجْمَعُهَا أَتَيْتَ أَوْ أَتَيْتِ أَوْ نَأْتِي» ۛوہ
چوار حہرفہ گرد ۛہ کاتہ وہ ۛہ کی لہم لہ فظانہ «قَالَهَمْزَةً لِلْمُتَكَلِّمِ وَخَدَهُ، وَ
التَّوْنُ لَهُ إِذَا كَانَ مَعَهُ غَيْرُهُ» جا ہمزہ کراوہ بہ نیشانہ بؤ متکلمی وحدہ،
یانی ہمزہ کراوہ بہ عہلامہ ت بؤ متکلم وحدہ وہ کو اکتُب.

وہ نون (ن) دانراوہ بؤ متکلم لہ کاتیک دا غہ یری لہ گہل دا بی ۛوہ کو نکتُب.
«وَالْيَاءُ لِلْمُخَاطَبِ مُفْرَدًا أَوْ مُثْنًى أَوْ مَجْمُوعًا مَذْكَرًا كَانَ أَوْ مُؤَنَّثًا
وَلِلْغَائِبَةِ الْمُفْرَدَةِ وَلِمُثْنَاهَا». یانی (ت) تی دانراوہ بؤ عہلامہ تی
مواخطب مفرد بی یا تشنیہ یا جمع مذکر بی یا مؤنث، وہ ہم دانراوہ بہ
عہلامہ ت بؤ مفردہ ی مؤنثی غائب وہ تشنیہ ی مؤنثی، غائب. وہ کو:۔

وَ الْيَاءُ لِلْغَائِبِ الْمَذْكُورِ مُفْرَداً أَوْ مُثَنَّى أَوْ مَجْمُوعاً وَ لِجَمْعِ الْمُؤَنَّثِ
الْغَائِبِ وَ هُوَ يَصْلُحُ لِلْحَالِ وَ الْإِسْتِقْبَالِ وَ تَقُولُ يَفْعَلُ الْآنَ وَ يُسَمَّى
حَالاً وَ خَاصِراً

تَكْتُبُ، تَكْتُبَانِ، تَكْتُبُونَ، تَكْتُبِينَ، تَكْتُبَانِ، تَكْتُبْنَ، صيغه كاني
مخاطب وه هند تكتب و الهندان تكتبان، صيغه كاني غائب.

«وَ الْيَاءُ لِلْغَائِبِ الْمَذْكُورِ مُفْرَداً أَوْ مُثَنَّى أَوْ مَجْمُوعاً وَ لِجَمْعِ الْمُؤَنَّثِ
الْغَائِبِ» يانی (ی) یی دانراوه به عه لامه تی غائب مذکر، مفرد بی یا مثنی
یا جمع وه کو: - یَكْتُبُ، یَكْتُبَانِ، یَكْتُبُونَ
وه بو جه معی مؤنثی غائب وه کو: - یَكْتُبْنَ.

«وَ هُوَ يَصْلُحُ لِلْحَالِ وَ الْإِسْتِقْبَالِ» فعلی مضارع نه گونجی بو
ده لالت کردن له سهر زه مانی حال که نیسته یه، وه زه مانی ئستقبال که پاش
زه مان نیسته یه. که وایی ههر کاتی فعلی مضارع پوت بوو له لفظی که یه کی
لهو دو زه مانه بگه یه نی نه وه مشتر که له به ینی نه وانا، وه بو هه ردویان
ده ست نه دات.

«وَ تَقُولُ يَفْعَلُ الْآنَ» واته مادام فعلی مضارع مشتر که له به ینی حال و
ئستقبالا نه توانی مقیدی بکه ی به لفظی (الان) بو نه وه که ته نیا زه مانی حال
بگه یه نی و به س.

«وَ يُسَمَّى خَالاً وَ خَاصِراً» وه نهو فعله مضارعه که مقید بیی به
وینه ی آلآن ناو نه بری به فعلی حال وه به فعلی حازر بنا له سهر نه وه که
حال وه حازر مه عنایان یه کیکه، وه له لای بازی له زاناکان

وَ يَفْعَلُ غَدًا وَ يُسَمَّى مُسْتَقْبَلًا وَ إِذَا أَذْخَلْتَ عَلَيْهِ السَّيْنَ أَوْ سَوْفَ فَقُلْتَ: سَيَفْعَلُ أَوْ سَوْفَ يَفْعَلُ اخْتَصَّ بِزَمَانِ الْأِسْتِقْبَالِ.

نهم دو لفظه فهرقیان هه‌یه، وه حال بوشتی نه‌وتری که له پیش چاوا بی. وه فعلی حازر فعلیکه که له کاتی قسه‌دا بیی خوی له پیش چاوا بی یا نه.
 «وَ يَفْعَلُ غَدًا» عه‌طفه له‌سه‌ر قه‌ولی مصنف که فهرموی: يَفْعَلُ الْآنَ یانی نه‌توانی فعلی مضارع مقید بکه‌ی به زه‌مانی داهاتو وه به واسطه‌ی لفظی وه کو غدا بهم جوړه بلی: یفعل غدا یانی کار نه‌کا سبه‌ینی.
 «وَ يُسَمَّى مُسْتَقْبَلًا» وه له‌م کاتا که مقید بی بهو قه‌یده وه که کاتی داهاتو بگه‌یه‌نی نه‌و فعله مضارعه ناو نه‌بری به فعلی مستقبل، واته فعلی زه‌مانی روتی کراو، وه له حه‌قیقه‌تا زه‌مانه پروو نه‌کاته ئیمه وه قیاس وایه بلی‌ی مستقبل به کسره‌ی (ب) بی.

«وَ إِذَا أَذْخَلْتَ عَلَيْهِ السَّيْنَ أَوْ سَوْفَ فَقُلْتَ: سَيَفْعَلُ أَوْ سَوْفَ يَفْعَلُ اخْتَصَّ بِزَمَانِ الْأِسْتِقْبَالِ» وه کاتی که حرفی سین (س) یا لفظی سوف بخه‌یته سه‌ر فعلی مضارع، وه بلیت: سَيَفْعَلُ فَلَانُ یا سوف یفعل نه‌وه نه‌و فعله مضارعه نه‌به‌ستری به زه‌مانی ئیستقباله‌وه.

والحاصل فعلی مضارع له ذاتی خو‌یا مشترک له به‌ینی زه‌مانی حال و ئیستقبال دا وه بو هه‌ردوکیان ده‌ست نه‌دات، به‌لام کاتی که له‌گه‌ل لفظیک دا بیّت بو حال بی فقه‌ت یا بو ئیستقبال بی فقه‌ت نه‌وه له‌و کاتا موخته‌س نه‌بی بهو زه‌مانه‌وه.

المبنى للفاعل من المضارع

فَالْمَبْنِيُّ لِلْفَاعِلِ مِنْهُ مَا كَانَ حَرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ مَفْتُوحاً إِلَّا مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَحْرَفٍ فَإِنْ حَرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ يَكُونُ مَضمُوماً أَبَداً نَحْوُ يُدْخِرُجُ وَ يُكْرِمُ وَ يُفْرَحُ وَ يُقَاتِلُ وَ عَلَامَةُ بِنَاءِ هَذِهِ الْأَرْبَعَةِ لِلْفَاعِلِ كَوْنُ الْحَرْفِ الَّذِي قَبْلَ آخِرِهِ مَكْسُوراً أَبَداً.

جا فعلی مضارعیش وه کو فعلی ماضی بنافاعل وه بنا مفعولی هه یه. وه مصنف بۆ به یانی ئەمه فهرموی: «فَالْمَبْنِيُّ لِلْفَاعِلِ مِنْهُ» یانی فعلی بنافاعل له فعلی مضارع به پی ی مه عنا ئەوه یه که ناوی فاعله که ی برابی وه به پی ی لفظ: «مَا كَانَ حَرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ مَفْتُوحاً» فعلیکی وایه که حهرفی مضارع له ودا مفتوح بی وه کو: - یَنْصُرُ وَ یَضْرِبُ. «إِلَّا مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَحْرَفٍ فَإِنْ حَرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ يَكُونُ مَضمُوماً أَبَداً» ئیلا فعله مضارعیکی وا که ماضی یه که ی له سه ر چوار حهرف بی، ئەوه حهرفی مضارع له ودا مضموم ئەبی به ده وام چ بنافاعل وه چ بنا مفعول بی. «نَحْوُ يُدْخِرُجُ وَ يُكْرِمُ وَ يُفْرَحُ وَ يُقَاتِلُ» ئەمانه حهرفی مضارعیان به ده وام مضمومه.

جا که سی بلیت له م چوار فعلا نه فهرقی بنافاعل و بنا مفعول چی یه؟ له جوابیا ئەئیت: «وَعَلَامَةُ بِنَاءِ هَذِهِ الْأَرْبَعَةِ لِلْفَاعِلِ كَوْنُ الْحَرْفِ الَّذِي قَبْلَ آخِرِهِ مَكْسُوراً أَبَداً. نیشانه ی دروست کردنی ئەم چوار بابانه بۆ

مِثَالُهُ مِنْ يَفْعُلُ يَنْصُرُ يَنْصُرَانِ يَنْصُرُونَ تَنْصُرُ تَنْصُرَانِ

صیغه‌ی بنافاعل نه‌ویه نه‌و حه‌رفه‌وا له پیش حه‌رفه‌ئاخره‌که‌یانه‌وه
مکسور یی به ده‌وام.

به‌لام له بنا مفعوله‌کانی‌اندا مفتوح نه‌بی به ده‌وام. «مِثَالُهُ مِنْ يَفْعُلُ» جا
مثالی فعلی بنافاعل مضارع له موزون به فعلی «يَنْصُرُ» بۆ مفره‌دی
مذکری غائب، که حه‌رفی مضارع له‌وا مفتوحه. نه‌صله‌که‌ی نَصْرَ بو (ی)
یی نیشانه‌ی فعلی مضارع بۆ له نه‌وه‌لیه‌وه دامان نا، فاء‌الفعل که‌مان ساکن
کرد عین‌الفعله که‌مان مضموم کرد لام‌العقله که‌مان مرفوع کرد گه‌را به يَنْصُرُ.
«يَنْصُرَانِ» بۆ تشیه‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی يَنْصُرُ بو، نه‌لف
ضمیری فاعلی مثنی بو، (ن) نون عه‌لامه‌تی ئیعراب بوو ئیلحاقمان کرد به
ئاخریه‌وه گه‌را به يَنْصُرَانِ.

«يَنْصُرُونَ» بۆ جه‌معی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی يَنْصُرُ بو، واو
ضمیری فاعلی جمعی مذکر بو، وه (ن) نون عه‌لامه‌تی ئیعراب بوو
ئیلحاقمان کرد به ئاخریه‌وه گه‌را به يَنْصُرُونَ.

«تَنْصُرُ» بۆ مفردی مؤنثی غائب نه‌صله‌که‌ی يَنْصُرُ بوو (ی) یی که‌مان
گۆپی به (ت) تی بویه تَنْصُرُ.

«تَنْصُرَانِ» بۆ تشیه‌ی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی تَنْصُرُ بوو نه‌لف
ضمیری فاعلی تشیه بوو له نه‌فعالا، وه (ن) که عه‌لامه‌تی ئیعراب بوو

يَنْصُرْنَ تَنْصُرُ تَنْصُرَانِ تَنْصُرُونَ تَنْصُرِينَ تَنْصُرَانِ

ئيلحاقمان کردن به ئاخريه وه گهرا به تَنْصُرَانِ.

«يَنْصُرْنَ» بۆ جه معى مؤنثى غائب ئەصله كهى تَنْصُرُ بوو، ته بدیلی (ت) تى مان کرد به (ی) یی وه نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنث بوو ئيلحاقمان کرد به ئاخريه وه، وه نونی ضمیر موقضى سکونی ماقبلی بوو، ماقبله که مان ساکن کرد گهرا به يَنْصُرْنَ.

يَنْصُرُ، يَنْصُرَانِ، يَنْصُرُونَ، تَنْصُرُ، تَنْصُرَانِ، يَنْصُرْنَ - صيغه کانی غائب. «تَنْصُرُ» بۆ مفردی مذکری مخاطب ئەصله كهى يَنْصُرُ بوو، تبدیلی (ی) یی که مان کرد به (ت) تى گهرا به تَنْصُرُ.

«تَنْصُرَانِ» بۆ تثنیهى مذکری مخاطب، ئەصله كهى تَنْصُرُ بوو، ئەلف ضمیری فاعلی تثنیه بوو، وه (ن) نون عهلامه تى ئيعراب بوو ئيلحاقمان کرد به ئاخريه وه گهرا به تَنْصُرَانِ.

«تَنْصُرُونَ» بۆ جه معى مذکری مخاطب ئەصله كهى تَنْصُرُ بوو، واو ضمیری فاعلی جمعی مذکر بوو، وه (ن) نون عهلامه تى ئيعراب بوو ئيلحاقمان کرد به ئاخريه وه گهرا به تَنْصُرُونَ.

«تَنْصُرِينَ» بۆ مفردی مؤنثى مخاطب ئەصله كهى تَنْصُرُ بوو، (ی) یی ضمیری فاعلی مفردی مؤنثى مخاطب بوو وه (ن) نون عهلامه تى ئيعراب بوو ئيلحاقمان کرد به ئاخريه وه، وه (ی) یی موقضى کسرهى ماقبلی بوو، ماقبله که مان مکسور کرد گهرا به تَنْصُرِينَ.

«تَنْصُرَانِ» بۆ تثنیهى مؤنثى مخاطب ئەصله كهى تَنْصُرِينَ بوو، ئەلف

تَنْصُرْنَ أَنْصُرُ نَنْصُرُ

ضمیری فاعلی تشبیه بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، پاش حه‌ذفی (ی) یی فاعلی مفردی مؤنث، ئه‌لف موقتضی فتحه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌مان مفتوح کرد وه ته‌بدیلی فه‌تحه‌ی نونی ئیعرابه‌که‌مان کرد به که‌سه‌ره له‌به‌ر موافقه‌ی باقی تشبیه‌کان گه‌را به تَنْصُرَانِ.

«تَنْصُرْنَ» بۆ جه‌مع‌ی مؤنثی مخاطب ئه‌صله‌که‌ی تَنْصُرِینَ بوو، حه‌ذفی عه‌لامه‌تی مفردی مؤنثمان کرد له‌گه‌ل نونی ئیعرابا، وه (نون) ضمیری فاعلی جه‌مع‌ی مؤنثی مخاطب بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، نونی ضمیر موقتضی سکونی ماقبلی بوو، ماقبله‌که‌مان ساکن کرد گه‌را به تَنْصُرْنَ.

تَنْصُرُ، تَنْصُرَانِ، تَنْصُرُونَ، تَنْصُرِینَ، تَنْصُرَانِ، تَنْصُرْنَ، صیغه‌کانی مخاطب.

«أَنْصُرُ» بۆ متکلمی وحده، ئه‌صله‌که‌ی یَنْصُرُ بوو تبدیلی (ی) یی که‌مان به همزه‌ی مفتوحه گه‌را أَنْصُر.

«نَنْصُرُ» بۆ متکلمی مع‌الغیر، ئه‌صله‌که‌ی یَنْصُرُ بوو، تبدیلی (ی) یی که‌مان کرد به (ن) نون گه‌را به نَنْصُرُ.
أَنْصُرُ، نَنْصُرُ، صیغه‌کانی متکلم.

وَقَسَّ عَلَىٰ هَذَا يَضْرِبُ وَيَعْلَمُ وَيُدْخِرُ وَيُفْرِجُ وَيُقَاتِلُ وَيَتَكَسَّرُ وَ
يَتَبَاعَدُ وَيَنْقَطِعُ وَيَجْتَمِعُ وَيَحْمَرُّ وَيَخْمَارُ وَيَسْتَخْرِجُ وَيَعْشَوِشِبُ وَ
يَقْعَنَسِسُ وَيَسْلَنْقَى وَيَتَدْخِرُ وَيَخْرُنْجَمُ وَيَقْشَعِرُ

تو قیاس بکه له سهر یَنْصُرُ له دروست کردنی صیغه کانی تر له بنافاعلی
مضارع دا «يَضْرِبُ وَيَعْلَمُ وَيُدْخِرُ وَيُفْرِجُ وَيُقَاتِلُ وَيَتَكَسَّرُ وَ
يَتَبَاعَدُ وَيَنْقَطِعُ وَيَجْتَمِعُ وَيَحْمَرُّ وَيَخْمَارُ وَيَسْتَخْرِجُ وَيَعْشَوِشِبُ وَ
يَقْعَنَسِسُ وَيَسْلَنْقَى وَيَتَدْخِرُ وَيَخْرُنْجَمُ وَيَقْشَعِرُ»

المبني للمفعول من المضارع

وَالْمَبْنِيُّ لِلْمَفْعُولِ مِنْهُ مَا كَانَ حُرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ مَضمُوماً وَ مَا قَبْلَ آخِرِهِ مَفْتُوحاً أَبْداً نَحْوُ: يَنْصُرُ وَ يُدْخِرُ وَ يُكْرِمُ وَ يُفَرِّجُ وَ يُقَاتِلُ وَ يُسْتَخْرِجُ وَ اعْلَمَ أَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْمُضَارِعِ (مَا) وَ (لَا) التَّائِيَتَانِ وَ لَا تُعَيَّرَانِ صِيغَتَهُ

«وَالْمَبْنِيُّ لِلْمَفْعُولِ مِنْهُ» فعلی بنامفعلول له فعلی مضارع: «مَا كَانَ حُرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ مَضمُوماً وَ مَا قَبْلَ آخِرِهِ مَفْتُوحاً أَبْداً» فعلیکی وه‌هایه که ح‌رفی مضارع له وا مضموم بی، وه ماقبله تاخره که‌ی مفتوح بی به ده‌وام «نحو: يَنْصُرُ وَ يُدْخِرُ وَ يُكْرِمُ وَ يُفَرِّجُ وَ يُقَاتِلُ وَ يُسْتَخْرِجُ» نیسته نه‌م فعلانه هه‌موو فعلی بنامفعلول مضارعن هه‌رکام له‌بابی خوبا وه ح‌رفی مضارع له‌وانا مضمومه، وه ماقبله تاخره که‌یان مفتوحه.

جا نه‌صلی یَنْصُرُ که بنامفعله یَنْصُرُ بوو، (ی) بی ح‌رفی مضارع بوو مضمومان کرد وه ماقبله تاخره که‌مان مفتوح کرد گه‌را به یَنْصُرُ، وه هه‌ریه‌م جوړه‌ش باقی صیغه‌کانی تریش.

«وَ اعْلَمَ أَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْمُضَارِعِ (مَا) وَ (لَا) التَّائِيَتَانِ» تو بزانه واقع نه‌ویه داخلی فعلی مضارع نه‌بیئت (ما)‌ی نافی‌ه و (لا)‌ی نافی‌ه، «وَ لَا تُعَيَّرَانِ صِيغَتَهُ» به‌لام نه‌م دو حرفه صیغه‌ی فعله که ناگوړن، وه حه‌ذفی

تَقُولُ لَا يَنْصُرُ، لَا يَنْصُرَانِ، لَا يَنْصُرُونَ، لَا تَنْصُرُ، لَا تَنْصُرَانِ، لَا
يَنْصُرْنَ، لَا تَنْصُرُ، لَا تَنْصُرَانِ، لَا تَنْصُرُونَ، لَا تَنْصُرِينَ، لَا تَنْصُرَانِ، لَا
تَنْصُرْنَ، لَا أَنْصُرُ، لَا أَنْصُرُ.

المضارع المجزوم

وَأَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ الْجَازِمُ فَيُحَذِّفُ حَرَكَةَ الْوَاحِدِ

هیچی لی ناکمن نه حرکه وه نه حەرف، بەلام مەعناکە ی ئەگۆرێن لە ئىباتە وه
بۆ نه فی، وه له بوونه وه بۆ نه بوون. «تَقُولُ لَا يَنْصُرُ، لَا يَنْصُرَانِ، لَا
يَنْصُرُونَ، لَا تَنْصُرُ، لَا تَنْصُرَانِ، لَا يَنْصُرْنَ، لَا تَنْصُرُ، لَا تَنْصُرَانِ، لَا
تَنْصُرُونَ، لَا تَنْصُرِينَ، لَا تَنْصُرَانِ، لَا تَنْصُرُونَ، لَا أَنْصُرُ، لَا أَنْصُرُ».

ئەصلى (لَا يَنْصُرُ) يَنْصُرُ بوو، مثبت بوو لای نافیه مان داخل کرده سەر
عەمەلی نه کرد له لفظا، بەلام عەمەلی کرد له مەعناکە یا که مثبت بوو کردی
به منفی بۆ به لَا يَنْصُرُ، وه باقی صیغه کانیش له سەر قیاسی لاینصر باس ئەکرین.
«وَأَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ الْجَازِمُ» بزانه که شأن و حال وایه
داخل ئەبێته سەر فعلی مضارع عاملی جازم وه کو: لم وه لمّا وه لامی ئەمر
وه لای ناهیه وه إِنَّ وه ما وه باقی که لیما تى شهرت.

«فَيُحَذِّفُ حَرَكَةَ الْوَاحِدِ» وه ئەو عامله جازمه حەذفی حەره که ی

مفره دی مذكر ئەکا له غائب و مخاطب و متکلم.

وَالْوَاحِدَةِ وَ نُونِ التَّثْنِيَةِ وَ الْجَمْعِ الْمَذْكُورِ وَ الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ وَ لَا يَخَذِفُ نُونُ جَمَاعَةِ الْمُؤَنَّثِ فَإِنَّهُ ضَمِيرٌ كَوَاوِ جَمْعِ الْمَذْكُورِ فَتَثْبُتُ عَلَى كُلِّ خَالٍ تَقُولُ: لَمْ يَنْصُرْ لَمْ يَنْصُرَا

«وَالْوَاحِدَةِ» وه چه ذفى چه ره كهى مفردى مؤنثى غائبش نه كا «و» نُونِ التَّثْنِيَةِ وَ الْجَمْعِ الْمَذْكُورِ وَ الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ» وه چه ذفى نونى تشنيه و جه معى مذكرى غائب و مخاطب وه نونى مفردى مؤنث مخاطبش نه كات «و لَا يَخَذِفُ نُونُ جَمَاعَةِ الْمُؤَنَّثِ فَإِنَّهُ ضَمِيرٌ كَوَاوِ جَمْعِ الْمَذْكُورِ فَتَثْبُتُ عَلَى كُلِّ خَالٍ» به لام چه ذفى نونى جه معى مؤنث ناكا چه غائب چه مخاطب، چونكى نه و نونه ضميرى فاعله وه كو و واوى جه معى مذكرى غائب وه مخاطب. وه نه مينيته وه به ده وام عاملى له سهر بى يا نه «تقول: لَمْ يَنْصُرْ» تو نه ليت له كاتى داخل بوونى عاملى جازم له سهر يَنْصُرُ لَمْ يَنْصُرْ به جه زمه لى لام الفعل، نه صلكه لى يَنْصُرُ بوو مثبت بوو، لَمْ كه عاملى جازمه بوو داخلمان كرده سهرى عه مه لى كرد له لفظا ناخره كه لى مه جزوم كرد به چه ذفى چه ره كه، وه عه مه لى كرد له مه عنادا به م ره ننگه مه عناكه لى كه مثبت بوو نه فى كرد، له پاش نقل كردنى له زمانى حال و نيستقباله وه بو زه مانى ماضى گه را به لَمْ يَنْصُرْ.

«لَمْ يَنْصُرَا» بو تشنيه لى مذكرى غائب، نه صلكه لى يَنْصُرَانِ بوو، مثبت بوو، لَمْ كه عاملى جازم بوو داخلمان كرده سهرى عه مه لى كرد له لفظا چه ذفى نونه كه لى كرد، وه عه مه لى كرد له مه عنايشا به م ره ننگه مه عناكه لى كه مثبت بوو نه فى كرد، له پاش نقلى كه حال و نيستقباله وه بولاي ماضى گه را به لَمْ يَنْصُرَا.

لَمْ يَنْصُرُوا لَمْ تَنْصُرْ لَمْ تَنْصُرَا لَمْ يَنْصُرْنَ لَمْ تَنْصُرِي لَمْ تَنْصُرِي

«لَمْ يَنْصُرُوا» بۆ جه معی مذکری غائب نه صلّه که ی یَنْصُرُونَ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمه مان داخل کرده سهری، حه ذفی نونه که ی کرد، وه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه را به لَمْ يَنْصُرُوا.

«لَمْ تَنْصُرْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، نه صلّه که ی تَنْصُرُ بوو مثبت بوو، عاملی جازمه مان داخل کرده سهری حه ذفی حه ره که ی کرد وه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه را به لَمْ تَنْصُرْ.

«لَمْ تَنْصُرَا» بۆ تشیهی مؤنثی غائب نه صلّه که ی تَنْصُرَانِ بوو مثبت بوو عاملی جازمه مان داخل کرده سهری حه ذفی نونه که ی کرد و نه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه را به لَمْ تَنْصُرَا.

«لَمْ يَنْصُرْنَ» بۆ جه معی مؤنثی غائب نه صلّه که ی یَنْصُرْنَ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمه مان داخل کرده سهری عه مه لی نه کرد له لفظا چونکی نون ضمیری فاعله و حذف ناکری به لام عه مه لی کرد له مه عنادا به م ره ننگه نه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه را به لَمْ يَنْصُرْنَ.

«لَمْ تَنْصُرِي» بۆ مفردی مذکری مخاطب نه صلّه که ی تَنْصُرِي بوو، مثبت بوو عاملی جازمه مان داخل کرده سهری عه مه لی کرد له لفظا و حه ذفی حه ره که ی ناخره که ی وه نه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه را به لَمْ تَنْصُرِي.

«لَمْ تَنْصُرَا» بۆ تشیهی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَنْصُرَانِ بوو مثبت بوو، عاملی جازمه مان داخل کرده سهری حه ذفی نونه که ی کرد وه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه را به لَمْ تَنْصُرَا.

لَمْ تَنْصُرُوا لَمْ تَنْصُرِي لَمْ تَنْصُرَا لَمْ تَنْصُرْنَ لَمْ أَنْصُرْ لَمْ تَنْصُرْ

«لَمْ تَنْصُرُوا» بۆ جه‌معى مذکرى مخاطب، نه‌صله‌کەى تَنْصُرُونَ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخل کرده سهرى حه‌ذفى نونه‌که‌و نفى مه‌عناکه‌ى کرد له ماضى داگه‌پا به لَمْ تَنْصُرُوا.

«لَمْ تَنْصُرِي» بۆ مفردى مؤنثى مخاطب، نه‌صله‌کەى تَنْصُرِينَ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخل کرده سهرى حه‌ذفى نونه‌که‌و نفى مه‌عناکه‌ى کرد له ماضى داگه‌پا به لَمْ تَنْصُرِي.

«لَمْ تَنْصُرَا» بۆ تشیه‌ى مؤنثى مخاطب، نه‌صله‌کەى تَنْصُرَان بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخل کرده سهرى حه‌ذفى نونه‌که‌و نفى مه‌عناکه‌ى کرد له ماضى داگه‌پا به لَمْ تَنْصُرَا.

«لَمْ تَنْصُرْنَ» بۆ جه‌معى مؤنثى مخاطب، نه‌صله‌کەى تَنْصُرْنَ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخل کرده سهرى عه‌مه‌لى نه‌کرد له لفظا، چونکى نون ضمیری فاعله و حذف ناکرى، به‌لام عه‌مه‌لى کرد له مه‌عنادا به‌م په‌نگه‌ نفى مه‌عناکه‌ى کرد له ماضى داگه‌پا به لَمْ تَنْصُرْنَ.

«لَمْ أَنْصُرْ» بۆ متکلمى وحده، نه‌صله‌کەى أَنْصُرْ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخل کرده سهرى، حه‌ذفى حه‌ره‌کەى ئاخره‌کەى کرد، وه نفى مه‌عناکه‌ى کرد له ماضى داگه‌پا به لَمْ أَنْصُرْ.

«لَمْ تَنْصُرْ» بۆ متکلمى مع‌الغیر، نه‌صله‌کەى تَنْصُرْ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخل کرده سهرى، حه‌ذفى حه‌ره‌کەى ئاخره‌کەى کرد، وه نفى مه‌عناکه‌ى کرد له ماضى داگه‌پا به لَمْ تَنْصُرْ.

المضارع المنصوب

وَ أَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ النَّاصِبُ فَيُبَدِّلُ مِنَ الضَّمَّةِ فَتَحَةً
وَيُسْقِطُ الثُّنَاتِ سِوَى نُونِ جَمْعِ الْمُؤَنَّثِ لِأَنَّهُ ضَمِيرٌ كَالْوَاوِ فِي جَمْعِ
الْمَذْكَرِ تَقُولُ: لَنْ يَنْصُرَ لَنْ يَنْصُرَا

«وَ أَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ النَّاصِبُ» وه بزائن شأن و حال
وايه داخل نه بيته سهر فعلی مضارع عاملی ناصبه وه کوو: - أَنْ، لَنْ، كُنْ،
إِذَنْ «فَيُبَدِّلُ مِنَ الضَّمَّةِ فَتَحَةً» جا نهو عامله ناصبه عه مهل نه کات له لفظا
بهم ره نگه ضمه ی ناخری مفرده کان نه گوپی به فتحه. «وَ يُسْقِطُ
الثُّنَاتِ» وه هه موو نونه کانی ناخری فعله کان حذف نه کا «سِوَى نُونِ
جَمْعِ الْمُؤَنَّثِ لِأَنَّهُ ضَمِيرٌ كَالْوَاوِ فِي جَمْعِ الْمَذْكَرِ» بيجگه نونی جه معی
مؤنث نه بی چه غائب چه مخاطب له بهر نه وه که نهو نونه ضمیری فاعله
وه کوو واوی جه معی مذکری غائب وه مخاطب هه ره مینیتته وه «تَقُولُ: لَنْ
يَنْصُرَ» جاتو نه لییت له کاتی داخل کردنی عاملی ناصبه له سهر فعلی مضارع.
«لَنْ يَنْصُرَ» بو مفردی مذکری غائب، نه صله که ی يَنْصُرُ بوو مثبت
بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری عه مهلی کرد له لفظا ته بدیلی
ضمه ی کرد به فه تحه، وه له معنايشا بهم ره نگه نفی معناکه ی کرد به تأکید
له مستقبلا گه را به لَنْ يَنْصُرَ.

«لَنْ يَنْصُرَا» بو تنبيهی مذکری غائب، نه صله که ی يَنْصُرَانِ بوو، مثبت

لَنْ يَنْصُرُوا لَنْ تَنْصُرَ لَنْ يَنْصُرَا لَنْ يَنْصُرْنَ لَنْ تَنْصُرَ لَنْ تَنْصُرَا

بوو، عاملی نصبه‌مان داخل کرده سهری حه‌ذفی نون وه نه‌فی مه‌عناکه‌ی کرد له مستقبل‌اگه‌را به لَنْ يَنْصُرَا.

«لَنْ يَنْصُرُوا» بۆ جه‌معى مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی يَنْصُرُونَ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه‌مان داخل کرده سهری حه‌ذفی نون وه نه‌فی مه‌عناکه‌ی کرد له مستقبل‌اگه‌را به لَنْ يَنْصُرُوا.

«لَنْ تَنْصُرَ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی تَنْصُرُ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه‌مان داخل کرده سهری ته‌بدیلی ضمه‌ی کرد به فه‌تحه، وه نه‌فی مه‌عناکه‌ی کرد له مستقبل‌اگه‌را به لَنْ تَنْصُرَ.

«لَنْ تَنْصُرَا» بۆ تشیه‌ی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی تَنْصُرَانِ بوو، مثبت بوو، عاملی نه‌صبه‌مان داخل کرده سهری حه‌ذفی نونه‌که‌و نه‌فی مه‌عناکه‌ی کرد له مستقبل‌اگه‌را به لَنْ تَنْصُرَا.

«لَنْ يَنْصُرْنَ» بۆ جه‌معى مؤنثی غائب نه‌صله‌که‌ی يَنْصُرْنَ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه‌مان، داخل کرده سهری عه‌ملی نه‌کرد له لفظاوه حه‌ذفی نونه‌که‌ی نه‌کرد، چونکی ضمیری فاعل بوو، به لام عه‌ملی کرد له معنا‌دا وه نه‌فی معناکه‌ی کرد له مستقبل‌اگه‌را به لَنْ يَنْصُرْنَ.

«لَنْ تَنْصُرَ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، نه‌صله‌که‌ی تَنْصُرُ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه‌مان داخل کرده سهری، تبدیلی ضمه‌ی کرد به فته‌حه، وه نه‌فی معناکه‌ی کرد به تاکید له مستقبل‌اگه‌را به لَنْ تَنْصُرَ.

«لَنْ تَنْصُرَا» بۆ تشیه‌ی مذکری مخاطب، نه‌صله‌که‌ی تَنْصُرَانِ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه‌مان داخل کرده سهری حه‌ذفی نونه‌که‌مان کرد، وه نه‌فی معناکه‌ی کرد له مستقبل‌اگه‌را به لَنْ تَنْصُرَا.

لَنْ تَنْصُرُوا لَنْ تَنْصُرِي لَنْ تَنْصُرَا لَنْ تَنْصُرْنَ لَنْ أَنْصُرَ لَنْ أَنْصُرِي

«لَنْ تَنْصُرُوا» بوجه معی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَنْصُرُونَ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری حه ذفی نون، و نه فی معناکه ی کرد گه را به لَنْ تَنْصُرُوا.

«لَنْ تَنْصُرِي» بوجه مفردی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَنْصُرِينَ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری حه ذفی نون وه نه فی معناکه ی کرد گه را به لَنْ تَنْصُرِي.

«لَنْ تَنْصُرَا» بوجه تثنیه ی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَنْصُرَانِ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری حه ذفی نون وه نه فی معناکه ی کرد گه را به لَنْ تَنْصُرَا.

«لَنْ تَنْصُرْنَ» بوجه معی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَنْصُرْنَ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری عه ملی نه کرد له لفظا، وه حه ذفی نونه که ی نه کرد چونکی فاعل بوو، به لام له معنادا عه ملی کرد وه نه فی مه عناکه ی کرد له مستقبلا گه را به لَنْ تَنْصُرْنَ.

«لَنْ أَنْصُرَ» بوجه متکلمی وحده، نه صلّه که ی أَنْصُرُ بوو مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری تبدیلی ضمه ی کرد به فتهحه، وه نه فی معناکه ی کرد گه را به لَنْ أَنْصُرَ.

«لَنْ تَنْصُرَ» بوجه متکلمی مع الغیر، نه صلّه که ی تَنْصُرُ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری تبدیلی ضمه ی کرد به فتهحه، وه نه فی معناکه ی کرد گه را به لَنْ تَنْصُرَ.

وَمِنْ الْجَوَازِمِ لَامُ الْغَائِبِ تَقُولُ لِيَنْصُرْ لِيَنْصُرَا لِيَنْصُرُوا لِيَنْصُرْ

«وَمِنْ الْجَوَازِمِ لَامُ الْغَائِبِ» وه له عواملی جازمه یه لامی نه مری غائب، که فعلی مضارع مجزوم نه کات به چه ذفی حره که ی مفردات، وه نونی تشبیه وه جمع وه مفردی مؤنثی مخاطب الا = بیجگه = له دو نونی جمع معی مؤنث نه بی.

«تَقُولُ لِيَنْصُرْ» بۆ مفردی مذکری غائب، نه صلّه که ی یَنْصُرُ بوو، لامی نه مرمان داخل کرده سهری عه ملی کرد له لفظا به جه زمه ی تاخره که ی به چه ذفی حره که، وه عه ملی کرد له معنادا به م په نگه نه و فعله که بۆ نه خبر بوو کردی به فعلی طلب گه را به لِيَنْصُرْ.

«لِيَنْصُرَا» بۆ تشبیه ی مذکری غائب، نه صلّه که ی یَنْصُرَانِ بوو، لامی نه مرمان داخل کرده سهری چه ذفی نونی تاخره که ی کرد، وه له معنای نه خبره وه گو یزایه وه بۆ طلب، گه را به لِيَنْصُرَا.

«لِيَنْصُرُوا» بۆ جمع معی مذکری غائب، نه صلّه که ی یَنْصُرُونِ بوو، لامی نه مرمان، داخل کرده سهری چه ذفی نونی کرد، وه معنای فعله که له نه خبره وه گو ی بۆ طلب، گه را به لِيَنْصُرُوا.

«لِيَنْصُرْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، نه صلّه که ی، تَنْصُرُ بوو، لامی نه مرمان داخل کرده سهری چه ذفی حره که ی کرد وه معنای فعله که ی له نه خبره وه گو ی بۆ طلب، گه را به لِيَنْصُرْ.

لِتَنْصُرَا لِيَنْصُرُنَا لِأَنْصُرَ لِنَنْصُرَ

«لِتَنْصُرَا» بۆ تشنیهی مؤنثی غائب، ئەصلەکهی تَنْصُرَانِ بوو، لامی ئەمرمان داخل کرده سەری حەزفی نونەکهی کرد، وه معناکهی فعلهکهی له ئەخبارەوه گۆری بۆ طلب، گەرا به لَتَنْصُرَا.

«لَيَنْصُرُنَا» بۆ جەمعی مؤنثی غائب، ئەصلەکهی يَنْصُرُنَا بوو، لامی ئەمرمان داخل کرده سەری، عەملی نه کرد له لفظا وه نونەکهی حذف نه کرد چونکی ضمیری فاعل بوو به لام عەملی کرد له معنادا فعلهکهی له ئەخبارەوه گۆری بۆ طلب گەرا به لَيَنْصُرُنَا.

«لِأَنْصُرَ» بۆ مۆتکلمی وحده، ئەصلەکهی أَنْصُرُ بوو، لامی ئەمرمان داخل کرده سەری حەزفی حەرەکهی کرد وه معنای فعلهکهی گۆری له ئەخبارەوه بۆ طلب گەرا به لِأَنْصُرَ.

«لِنَنْصُرَ» بۆ مۆتکلمی مع الغیر، ئەسلەکهی نَنْصُرُ بوو، لامی ئەمرمان داخل کرده سەری حەزفی حەرەکهی ئاخەرەکهی کرد، وه معنای فعلهکهی له ئەخبارەوه گۆری بۆ طلب، گەرا به لِنَنْصُرَ.

قەولی مصنف که فەرمووی: «لَا أَمْرَ الْغَائِبِ» بۆ ئیحتیرازه له داخل بوونی لامی ئەمر له سەر فعلی مخاطب له بنا فاعل دا، وه کو: لَتَنْصُرَ، لَتَنْصُرَا له بهر ئەوه که ئەمر له مخاطب صیغە تیا به تی هیه که فعلی أمر به صیغەیه وه کوو له مهولا باسی ئەکهین، به لام ئەبی ئەو مخاطبه که لامی ناچیتە سەر فعلی مخاطبی بنا فاعل بی ئەگەرنا لامی ئەمر داخل ئەیتە سەر مخاطبی بنا مفعول له بهر ئەوه که ئەمری مخاطبی بنا مفعول واله حوکمی ئەمری غائب دا.

وَقِسْ عَلَى هَذَا لِيَضْرِبَ وَ لِيَعْلَمَ وَ لِيُدْخِرْجَ وَ لِيُكْرِمَ وَ لِيُفَرِّخَ وَ
غَيْرَهَا وَ مِنْهَا لَا النَّاهِيَةُ تَقُولُ لَا يَنْصُرُ لَا يَنْصُرُ

نیسته لِتَنْصُرَ به صیغه‌ی بنا مفعول واله حوکمی لِیَنْصُرَكَ فَلَانُ هه‌ر
وه‌ها داخل بوونی لامی نه‌مر له‌سه‌ر فعلی موتکلم له‌به‌ر نه‌وه‌یه که نه‌مر له
موتکلم واله حوکمی نه‌مری غائب‌دا، نیسته لَانْصُر واله حوکمی «لِيُطْلَبُ
فُلَانٌ مِنْی النَّصْرَ حَتَّى أَنْصُرَهُ» وه لِتَنْصُرْ واله حوکمی «لِيُطْلَبُ فَلَانٌ مِنْ
النَّصْرَ حَتَّى نَنْصُرَهُ».

«وَقِسْ عَلَى هَذَا لِيَضْرِبَ وَ لِيَعْلَمَ وَ لِيُدْخِرْجَ وَ لِيُكْرِمَ وَ لِيُفَرِّخَ وَ
غَيْرَهَا» یانی تو قیاس بکه له‌سه‌ر معامله‌ی نه‌مری غائبی مضارعی بابی
نه‌وه‌ل، نه‌مری غائبی نه‌م بابانه و غیره نه‌وانیش که هه‌موو له
دروست‌کردنا وه‌کوویه‌ک وایه.

«وَ مِنْهَا لَا النَّاهِيَةُ» له جومله‌ی نه‌و عاملانه‌یه که عه‌مه‌لی جزمه
نه‌که‌ن (لا)ی ناهیه که دانراوه له بۆ طلبی ته‌رک له هه‌موو فاعلی غائب بۆ
یا مخاطب بۆ یا موتکلم مذکر بۆ یا مؤنث: «تَقُولُ لَا يَنْصُرُ» جاتو ته‌لی
لَا يَنْصُرُ بۆ نه‌می له مفردی مذکر غائب ته‌صله‌که‌ی يَنْصُرُ بوو لای
ناهیه‌مان داخل کرده سه‌ری عه‌ملی کرد له لفظا حه‌ذفی حه‌ره‌که‌ی
ئاخه‌ره‌که‌ی کرد، وه له معنایشا چۆنکی نه‌و فعلی گوپری له نه‌خباره‌وه بۆ
انشایانی بۆ انشای طلبی فعل له مفردی مذکر غائب، گه‌را به لَا يَنْصُرُ.
«لَا يَنْصُرُ» بۆ تنه‌یه‌ی مذکر غائب، ته‌صله‌که‌ی يَنْصُرَانِ بوو، لای
ناهیه‌مان داخل کرده سه‌ری عه‌ملی کرد له لفظا که حه‌ذفی نونه‌که‌ی کرد،
وه له مه‌عنادا فعله‌که‌ی گوپری له نه‌خباره‌وه بۆ انشای طلبی ته‌رکی فعل

لَا يَنْصُرُوا لَا تَنْصُرْ لَا تَنْصُرَا لَا يَنْصُرْنَ لَا تَنْصُرْنَ

گهرا به لَا يَنْصُرُوا.

«لَا يَنْصُرُوا» بۆ جه معی مذکری غائب، نه صله که ی یَنْصُرُونَ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عملی کرد له لفظا به حه ذفی نون، وه له مه عنادا فعله که ی گوږی له نه خبره وه بۆ انشا گهرا به لَا يَنْصُرُوا.

«لَا تَنْصُرْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، نه صله که ی تَنْصُرْ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عملی کرد له لفظا به حه ذفی حه ره که ی ناخره که ی، وه له مه عنادا به گوږینی مه عناکه ی له نه خبره وه بۆ طلبی تهرکی فعل گهرا به لَا تَنْصُرْ.

«لَا تَنْصُرَا» بۆ تشیهی مؤنثی غائب، نه صله که ی تَنْصُرَانِ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عملی کرد له لفظا به حه ذفی نون، وه له مه عنادا به گوږینی مه عناکه ی له نه خبره وه بۆ طلبی تهرکی فعل گهرا به لَا تَنْصُرَا.

«لَا يَنْصُرْنَ» بۆ جه معی مؤنثی غائب، نه صله که ی يَنْصُرْنَ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عملی نه کرد له لفظا به حه ذفی نون له بهر ته وه ضمیری فاعل بوو حه ذف ناکری، به لام عملی کرد له مه عنادا، مه عناکه ی گوږی له نه خبره وه بۆ طلبی تهرکی فعل گهرا به لَا يَنْصُرْنَ.

«لَا تَنْصُرْنَ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، نه صله که ی تَنْصُرْنَ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عملی کرد له لفظا به حه ذفی حه ره که ی ناخره که ی، وه له مه عنادا به گوږینی له نه خبره وه بۆ طلبی تهرکی فعل گهرا به لَا تَنْصُرْنَ.

لَا أَنْصُرُ لَا نَنْصُرُ وَ هَكَذَا قِيَاسُ سَائِرِ الْأَمْثَلَةِ

«لَا أَنْصُرُ» بۆ موتکلمی وحده، نه صلّه که ی أَنْصُرُ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عه مه لی کرد له لفظا به حه ذفی حه ره که ی تاخره که ی، وه له مه عنادا به گوړپنی مه عنای فعله که له نه خبره وه بو انشا. وه طلبی ته رک فعل گه را به لَا أَنْصُرُ

«لَا نَنْصُرُ» بۆ موتکلمی مع الغیر، نه صلّه که ی نَنْصُرُ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عه مه لی کرد له لفظا به حه ذفی حه ره که ی تاخره که ی وه له مه عنادا به گوړپنی له نه خبره وه بو انشاء وه طلبی ته رکی فعل گه را به لَا نَنْصُرُ.

«وَ هَكَذَا قِيَاسُ سَائِرِ الْأَمْثَلَةِ» وه کوو دارپشتنی صیغه ی نه هی وایه له مضارعی بابی نه وهل یاسای دارپشتنی له باقی بابه کانا. جا له بهر نه وه نه مر کردن به فعل به دو جوړه: - یه که م: نه مره به هوی داخل کردنی لام له سهر فعلی مضارع، وه نه مه را بور د. دو هه م: نه مر کردنه به گوړپنی صیغه ی فعلی مضارعی مخاطب. مصنف ویستی باسی نه مه ش بکات وه فهرموی: -

أنواع فعل الأمر «الأمر بالصيغة»

وَأَمَّا الْأَمْرُ بِالصِّيغَةِ فَهُوَ أَمْرُ الْخَاضِرِ وَهُوَ جَارٍ عَلَى لَفْظِ
الْمُضَارِعِ الْمَجْزُومِ فِي حَذْفِ الْحَرَكَاتِ وَالتَّوْنِ فَإِنْ كَانَ مَا بَعْدَ حَرْفِ
الْمُضَارِعِ مِنْهُ مُتَحَرِّكًا فَتُسْقِطُ مِنْهُ حَرْفَ الْمُضَارِعَةِ وَتَأْتِي بِصُورَةِ
الْبَاقِي مَجْزُومًا فَتَقُولُ فِي أَمْرِ الْمُخَاطَبِ مِنْ تَدْخِرجُ دَخِرجُ

«وَأَمَّا الْأَمْرُ بِالصِّيغَةِ فَهُوَ أَمْرُ الْخَاضِرِ» ياننى نه ما نه مر كردن به فعل
به هوى نه نفسى صيغه فعله وه نه ك به هوى لام نه وه نه مريكه پرو بكاته
شخصى مخاطب. «وَهُوَ جَارٍ عَلَى لَفْظِ الْمُضَارِعِ الْمَجْزُومِ فِي حَذْفِ
الْحَرَكَاتِ وَالتَّوْنِ». وه نه وه نه مري به صيغه نه كه ويته شورتنى فعلى
مضارعى مجزوم وه له سه رياساى نه وه نه بى له حه ذفى حه ره كاتى تاخرى
مفردة سالمه كانا ثيلاً مفردى مؤنثى مخاطب، وه لام الفعلى مفردة
معتله كان، وه له حه ذفى نونى مفردة مؤنثى مخاطب وه تشيه و
جه معه كان ثيلاً نونى جه معنى مؤنثى غائب وه جه معنى مؤنثى مخاطب.

«فَإِنْ كَانَ مَا بَعْدَ حَرْفِ الْمُضَارِعِ مِنْهُ مُتَحَرِّكًا» جا نه گهر مابعدى
حه رفه مضارعه كه متحرك بوو. «فَتُسْقِطُ مِنْهُ حَرْفَ الْمُضَارِعَةِ» نه وياسا
نه ميه كه حه رفه مضارعه كه لاييه لى له نه وه لى فعله كه «وَتَأْتِي بِصُورَةِ
الْبَاقِي مَجْزُومًا» وه تلفظ به سورته باقى مانده لى فعله مضارعه كه به
مه جزومى به حه ذفى حه ره كه يا لام الفعل يا نونى تشيه و جه مع يا به بى

دَخِرْجُ دَخِرْجَا دَخِرْجُوا دَخِرْجِي دَخِرْجَا

حهذف وهكوو له جه معه مؤنثه كانا «فَتَقُولُ فِي أَمْرِ الْمُخَاطَبِ مِنْ تُدَخِرْجُ دَخِرْجُ» جاتو ئه لييت له دروست كردني ئه مري به صيغه له رباعي مجردا وهكوو تُدَخِرْجُ.

«دَخِرْجُ» بۆ مفردى مذكرى مخاطب، ئه مري له تُدَخِرْجُ (ت) تى حهرف مضارع بوو، ههذفمان كرد مابعد كهى متحرك بوو، ابتدامان پى كرد ئاخري كه مان مجزوم كرد به ههذفى حهري كه گهرا به دَخِرْجُ.

«دَخِرْجَا» بۆ تشيهى مذكرى مخاطب، ئه مري له تُدَخِرْجَانِ (ت) تى حهرفى مضارع بوو ههذفمان كرد، مابعدى حهرفى مضارع متحرك بوو ابتدامان پى كرد ئاخري كه مان مجزوم كرد به ههذفى نون گهرا به دَخِرْجَا.

«دَخِرْجُوا» بۆ جه معى مذكرى مخاطب، ئه مري له تدحرجون، (ت) تى حهرفى مضارع بوو ههذفمان كرد، ئاخري كه مان مجزوم كرد به ههذفى نونه كه گهرا به دَخِرْجُوا.

«دَخِرْجِي» بۆ مفردى مؤنثى مخاطب ئه مري له تُدَخِرْجِيْنِ، (ت) تى حهرفى مضارع بوو ههذفمان كرد ئاخري كه مان مجزوم كرد به ههذفى نون گهرا به دَخِرْجِي.

«دَخِرْجَا» بۆ تشيهى مؤنثى مخاطب ئه مري له تُدَخِرْجَانِ (ت) تى حهرفى مضارع بوو ههذفمان كرد، مابعد كهى متحرك بوو ابتدامان پى كرد ئاخري كه مان مجزوم كرد به ههذفى نون گهرا به دَخِرْجَا.

دَخِرْجَنَ وَ هَكَذَا فَرَّخَ وَ قَاتِلَ وَ تَكَسَّرَ وَ تَبَاعَدَ وَ تَدَخَّرَجَ وَ إِنْ كَانَ مَا
بَعْدَ حَرْفِ الْمُضَارِعَةِ سَاكِنًا فَتَحْذِفُ مِنْهُ حَرْفَ الْمُضَارِعَةِ وَ تَأْتِي
بِصُورِهِ الْبَاقِي مَجْزُومًا مَزِيدًا فِي أَوَّلِهِ هَمْزَةٌ وَ ضَلَّ مَكْسُورَةً إِلَّا أَنْ
يَكُونَ عَيْنُ فِعْلِ الْمُضَارِعِ مِنْهُ مَضْمُومًا فَتَضُمَّهَا

«دَخِرْجَنَ» بُوْ جه معی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَدْخَرِجَن بُوو،
(ت) تنی حهرفی مضارع بُوو حهذفمان کرد، مابعدہ که ی متحرک بُوو
ابتدایمان پیگرد ناخره که مان مجزوم نه کرد به حهذفی نون له بهر نه وه نون
ضمیری فاعل جه معه وه حهذف نا کرئی گه را به دَخِرْجَن.

«وَ هَكَذَا فَرَّخَ وَ قَاتِلَ وَ تَكَسَّرَ وَ تَبَاعَدَ وَ تَدَخَّرَجَ» هر وه کوو
دَخِرْجَ وه هایه له دروست کردنا هر نه مری که مابعدی حهرفی
مضارع که ی متحرک بی وه کوو نه مری بابی تفعلیل وه مفاعله وه تفعل.
«وَ إِنْ كَانَ مَا بَعْدَ حَرْفِ الْمُضَارِعَةِ سَاكِنًا» عهطفه له سهر قه ولی
مصنف که فهرموی: فَإِنْ كَانَ مَا بَعْدَ حَرْفِ الْمُضَارِعَةِ مُتَحَرِّكًا. یانی
نه گهر مابعدی حهرفی مضارع که ساکن بُوو «فَتَحْذِفُ مِنْهُ حَرْفَ
الْمُضَارِعَةِ وَ تَأْتِي بِصُورِهِ الْبَاقِي مَجْزُومًا» نه وه توْ حهذفی حهرفی
مضارع که ی لی نه که ی وه تلفظ نه که ی به صورته ی نه وه که ماوه ته وه له
مضارع که به مجزومی به و یاسایه ی که وتمان «مَزِيدًا فِي أَوَّلِهِ هَمْزَةٌ
وَ ضَلَّ مَكْسُورَةً» له حالیک دا زیاد بکری له نه وه لی نه و فعله مضارع وه
همزه ی وه صلی مکسوره له بهر دهفعی ابتدا به ساکن. «إِلَّا أَنْ يَكُونَ عَيْنُ

فَتَقُولُ أَنْصُرْ أَنْصُرَا أَنْصُرُوا أَنْصُرِي

فِعْلُ الْمُضَارِعِ مِنْهُ مَضْمُومًا» مه گهر کاتی که عین الفعلی نه و مضارعه مضموم بی وه کو: تَنْصُرُ وه تَخْشَنُ «فَتَضْمُنُهَا» نه وه له و کاته دا نه وه همزه وه صلّه مضموم نه که ی له بهر مناسبه ی ضمه ی عین الفعله که ی «فَتَقُولُ أَنْصُرْ» جا تو نه لیئت له کاتی دروست کردنی نه مری به صیغه له مضارعی بابی نه وه له ثلاثی مجرد أَنْصُرْ نه مره له تَنْصُرْ (ت) تی حرفی مضارع بوو چه دزمان کرد، وه هاتین له نه وه لیه وه به همزه ی وه صلی مضمومه له بهر مناسبه ی ضمه ی عین الفعله که ی وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی حره که گه را به أَنْصُرْ.

«أَنْصُرَا» بۆ تشیه ی مذکری مخاطب نه مره له تَنْصُرَانِ (ت) تی حرفی مضارع بوو چه دزمان کرد، وه هاتین له نه وه لیه وه به همزه ی وه صلی مضمومه، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی نون گه را به أَنْصُرَا.

«أَنْصُرُوا» بۆ جمع ی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَنْصُرُونَ بوو، (ت) تی حرفی مضارع بوو چه دزمان کرد وه هاتین له نه وه لیه وه به همزه ی وه صلی مضمومه، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی نون گه را به أَنْصُرُوا.

«أَنْصُرِي» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب نه مره له تَنْصُرِينَ، (ت) تی حرفی مضارع بوو چه دزمان کرد، وه هاتین له نه وه لیه وه به همزه ی وه صلی مضمومه، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی نون گه را به أَنْصُرِي.

أَنْصُرَا أَنْصُرْنَ وَكَذَلِكَ إِضْرِبْ وَاعْلَمْ وَانْقَطِعْ وَاجْتَمِعْ وَاسْتَخْرِجْ

«أَنْصُرَا» بۆ تشنیهی مؤنثی مخاطب، نه‌مره له تَنْصُرَانِ، (ت) تیی که حەرفی مضارع بوو حەذفمان کرد، وه هاتین له نه‌وه‌لیه‌وه به هه‌مزهی وه‌صلی مضمومه، وه ئاخ‌ره که مان مجزوم کرد به حەذفی نون گه‌را به أَنْصُرَا.

«أَنْصُرْنَ» بۆ جه‌معی مؤنثی مخاطب، نه‌صله‌که‌ی تَنْصُرْنَ بوو، (ت) تیی که حەرفی مضارع بوو حەذفمان کرد، وه هاتین له نه‌وه‌لیه‌وه به هه‌مزهی وه‌صلی مضمومه، وه ئاخ‌ره که مان مجزوم نه‌کرد به حەذفی نون چونکه ضمیری فاعلی جه‌معی مؤنثه وه حەذف نا‌ک‌ری گه‌را به أَنْصُرْنَ.

«وَكَذَلِكَ إِضْرِبْ وَاعْلَمْ وَانْقَطِعْ وَاجْتَمِعْ وَاسْتَخْرِجْ» یانی وه‌کوو دروست‌کردنی صیغه‌ی نه‌مری مخاطبه له أَنْصُرْ که مابعدی حەرفی مضارعه‌که‌ی تیدا ساکنه. دروست‌کردنی نه‌مر له‌هر فعله مضارعی که مابعدی حەرفه مضارعه له وا ساکن بێ وه‌کوو إِضْرِبْ وه‌هاو وینه‌کانی.

جا له‌به‌ر نه‌وه لهم شو‌یتنا پر‌سیار ک‌را له مصَنَّف که تو‌ب‌ریارت دا‌که: هر فعلی مابعدی حەرفی مضارعه‌که‌ی تیدا ساکن بێ، نه‌وه له پاش حەذفی حەرفه مضارعه که دییت له نه‌وه‌لیه‌وه به هه‌مزهی وه‌صلی مکسوره، ئیلا لهو فعلانا که عین‌الفعله‌که‌ی مضموم بوو بێ وه‌کوو تَنْصُرْ مع انه تو‌به خه‌لافی نه‌و ب‌ریاری خو‌ته هه‌مزهی نه‌مری تک‌رم وه وینه‌کانیت مفتوح

وَفَتَحُوا هَمْزَةً أَكْرِمَ بِنَاءً عَلَى الْأَصْلِ الْمَرْفُوضِ فَإِنَّ أَضْلَ تُكْرِمُ تُأَكْرِمُ
وَاعْلَمْ أَنَّهُ إِذَا اجْتَمَعَ ثَاءٌ فِي أَوَّلِ مُضَارِعٍ تَفَعَّلَ وَتَفَاعَلَ وَتَفَعَّلَ

کردوه، مصنف رحمه الله - جوابی نهو پرسیاره‌ی داوه، وه فهرمووی: «وَفَتَحُوا هَمْزَةً أَكْرِمَ بِنَاءً عَلَى الْأَصْلِ الْمَرْفُوضِ» عه‌ره‌ب هه‌مزه‌ی امری تُكْرِمُ یان مفتوح کرد وه، له‌به‌ر بناو دروست‌کردنی له فعله مضارعه نه‌صله‌که نه‌وه‌ی له نیست‌عمال‌دا ته‌رک کراوه، وه حه‌رفی مضارعه‌که یان حه‌ذف کرد وه، جا له‌به‌ر نه‌وه مابعدی حه‌رفه مضارعه‌که متحرک بووه ابتدایان پی‌کرد وه «فَإِنَّ أَضْلَ تُكْرِمُ تُأَكْرِمُ» به‌راستی نه‌صلی تُكْرِمُ بی همزه تُأَكْرِمُ بو له‌گه‌ل هه‌مزه‌ی قطعی مفتوحه‌دا، وه له‌پاش حه‌ذفی حه‌رفه مضارعه‌که چونکی مابعده‌که‌ی متحرک بوو ابتدایان پی‌کردوه، وه ناخه‌ره‌که یان مجزوم کرد وه به‌ح‌ه‌ذفی حه‌ره‌که‌ی تاگه‌را به‌أَكْرِمُ به‌هه‌مزه‌ی قطعی مفتوحه. بناء علیه دروست‌کردنی أَكْرِمُ به‌ر قاعده‌ی نه‌وه‌ل نه‌که‌وی که شامل بوو بو نه‌مری دَخِرْخَ وَفَرَّخَ وَقَاتِلَ وه به‌ر قاعده‌ی دوه‌م ناکه‌وی که شامله بوو نه‌ی اضْرِبَ وَاعْلَمْ وه غه‌یری نه‌وانیش.

جا له‌کاتیک‌دا مصنف لی بویه وه له‌باسی بنای نه‌مری به‌صیغه له فعلی مضارع ده‌ستی کرد به‌باسی تخفیفی نه‌و فعله مضارعه‌که دو حه‌رفی (ت) تی له نه‌وه‌لیانه‌وه گرد نه‌بنه‌وه.

مصنف فهرمووی: «وَاعْلَمْ أَنَّهُ إِذَا اجْتَمَعَ ثَاءٌ فِي أَوَّلِ مُضَارِعٍ تَفَعَّلَ وَتَفَاعَلَ وَتَفَعَّلَ» تو بزانه‌له‌کاتیک‌دا دوو (ت) تی گردبوو نه‌وه له

فَيَجُوزُ اثْبَاتُهَا نَحْوَ تَتَجَنَّتْ وَ تَتَقَاتَلْ وَ تَتَدَخَّرُ وَ يَجُوزُ حَذْفُ
إِحْدِيهِمَا تَخْفِيفاً نَحْوَ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى وَ نَاراً تَلْظِي وَ تَنْزَلُ الْمَلِكَةُ

نه‌وه‌لی مضارعی نه‌م سئی بابانه‌دا، وه‌کو(شه‌ش صیغه‌ی مخاطب) وه (دو
صیغه‌ی مفردی مؤنث) وه (تثنیه‌ی مؤنثی غائب). «فَيَجُوزُ اثْبَاتُهَا نَحْوِ
تَتَجَنَّتْ وَ تَتَقَاتَلْ وَ تَتَدَخَّرُ» نه‌وه دروسته هیشتنه‌وی هه‌ردو(ت) تی
یه‌که‌ی وه‌کو نیسته وتمان «وَ يَجُوزُ حَذْفُ إِحْدِيهِمَا تَخْفِيفاً» وه دروسته
حذفی یه‌کی له‌و دو (ت) تی یه بۆسوک کردنی نه‌و کلمه له‌سه‌ر زمان
«نَحْوَ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى» نه‌صله‌که‌ی تَصَدَّى بوو حذفی یه‌کی له‌و دوو
(ت) تیمانه کرد بۆ تخفیف گه‌را به تَصَدَّى «وَ نَاراً تَلْظِي» نه‌صله‌که‌ی
تَلْظِي بوو یه‌کی له (ت) تیکانمان حذف کرد گه‌را به تَلْظِي و «وَ تَنْزَلُ
الْمَلِكَةُ» نه‌صله‌که‌ی تَنْزَلُ بوو، حذفی یه‌کی له (ت) تیکانمان کرد گه‌را
تَنْزَلُ.

جائه‌گه‌ر یه‌کی پرسیاری کرد ده‌لیلت چی یه بۆ نه‌وه نه‌م صیغانه
مضارعن وه حذفی یه‌کی له (ت) تی کانیان کراوه وه فعلی ماضی نین به
یه‌ک (ت) تی له‌سه‌ر یاسای خویان؟

له‌جوابیاندا بۆ: ده‌لیلم نه‌مه‌یه نه‌گه‌ر نه‌مانه فعلی ماضی بونایه
نه‌خوینرانه وه (تَصَدَّيْتَ) بۆ مفردی مذکری مخاطب له ماضی دا به
قرینه‌ی ضمیری أَنْتَ. وَ تَلْظَيْتُ بۆ مفردی مؤنثی غائب به (ت) تی تأنیثی
ساکنه وه به قرینه‌ی لفظی نَاراً له پیشه وه‌که مؤنثه. وَ تَنْزَلْتُ بۆ مفردی
مؤنثی غائب له ماضی دا به (ت) تی تأنیثی ساکنه وه یا خود له‌به‌ر
رعایه‌تی تأنیثی لفظی ملائکه له‌دوایه‌وه که مؤنثی لفظیه

وَاعْلَمْ أَنَّهُ مَتَى كَانَ فَأُفْتَعَلَ ضَاداً أَوْ ضَاداً أَوْ طَاءً أَوْ ظَاءً أَقْلَبَتْ ثَائُهُ
طَاءً أَفْتَقُولُ فِي بِنَاءٍ افْتَعَلَ مِنَ الصَّلَحِ اضْطَلَحَ وَ مِنَ الضَّرْبِ اضْطَرَبَ

یا خود تنزل به فتحه ی لام الفعل له سهر عدم رعایه تی تأنیثه لفظی به که ی.
جپاش رزگار بوون له باسی حوکمی گردبونه وهی (ت) تی لهو
بابانه دا. دهستی کرد به باسی بازی قاعده و دهستور بو بایی اِفْتَعَالَ و
فه رموی: «وَاعْلَمْ أَنَّهُ مَتَى كَانَ فَأُفْتَعَلَ ضَاداً أَوْ ضَاداً أَوْ طَاءً أَوْ
ظَاءً» بزانه کاتی که فاء الفعلی بایی افعال به کی بوو لهو چوار حرفانه
«قُلِبَتْ ثَائُهُ طَاءً» نه وه قه لبی نهو (ت) تی بچوکه زائده نه کری به جنسی
فاء الفعله که ی «فَتَقُولُ فِي بِنَاءٍ افْتَعَلَ مِنَ الصَّلَحِ اضْطَلَحَ» بو مفردی
مذکری غائب له ماضی بایی افعال دا، نه صلّه که ی اضْطَلَحَ بوو جاقه لبی
(ت) تی زائده که مان کرد به طی گه وره گه را به اضْطَلَحَ. هه وه ها دروسته
قه لبی نهو طی گه وره بکه ی به صاد وه صاّد ده غم بکه ی له صادا و بلیّی
اضْلَحَ، به لام دروست نیه عه کسه که ی، چونکی صاّدله حروفی (صفیره)
واته خاوه ن ناوازه ی تیژه، وه قه لب ناکرین به غیری خو یان.

«وَ مِنَ الضَّرْبِ اضْطَرَبَ» وه نه لیّت له دروست کردنی بایی افعال
له ماده ی ضَرْبِ اضْطَرَبَ نه صلّه که ی اضْطَرَبَ، قه لبی (ت) تی زائده ی
بچو کمان کرد به طی گه وره گه را به اضْطَرَبَ، هه روا دروسته نهو طی گه وره
بکه ی به صاد وه صاّدله ضادا ده غم بکه ی وه بلیّیت اضْطَرَبَ، به لام عه کسه
که ی دروست نیه چونکه حوت حه رفه ی (ضوی مشفر) دغم ناکرین له

وَمِنَ الطَّرْدِ اِطْرَدَ وَمِنَ الظُّلْمِ اِظْلَمَ وَكَذَلِكَ جَمِيعُ مُتَصَرِّفَاتِهِ «نحو
يَضْطَلِحُ وَهُوَ مُضْطَلِحٌ وَذَلِكَ مُضْطَلَحٌ وَاضْطَلَحَ وَ لَا تَضْطَلِحُ

خوڤانا بازځيان که بازځيان دهی له غهیری خوڤانا به طریق الاولی، دغم
ناکرڼ «وَمِنَ الطَّرْدِ اِطْرَدَ» به تشدیدې طی نه‌صله که ی اِطْرَدَ بوو به
طی ی گه‌وره ی نه‌صلی وه تی ی بچوکی زانده قه‌لبی تی زانده که مان کرد به
وڼه ی فاء‌الفعله که ی نه‌وه لمان له دوهه مداده غم کرد گه‌را به اِطْرَدَ «وَمِنَ
الظُّلْمِ اِظْلَمَ» تو نه‌لښت له دروست کردنی ماضی بابی افتعال له ظلم
اِظْلَمَ نه‌صله که ی اِظْلَمَ بوقه‌لبی (ت) تی زانده که مان کرد به طی گه‌وره
گه‌را به اِظْلَمَ وه دروسته قه‌لبی طی ی نوخته دار بکه ی به طی ی بی نوخته
له سهر قیاس وه دغمی طی بکه ی له طی داوه بلښت: اِظْلَمَ. وه دروسته
قه‌لبی طی ی بی نوخته بکه ی به طی ی نوخته دار له سهر خلاقی قیاس وه
طی ده غم بکه ی له طی دا، وه بلښت اِظْلَمَ. «وَمِنَ الظُّلْمِ اِظْلَمَ»
هه‌روا به حوکمی تطبیقی قاعده ی رابردو که قه‌لبی (ت) تی یه له‌هه‌موو
مشتقاتی یه که یه که ی نه‌و چوار ماده‌دا که رابوران «نحو يَضْطَلِحُ» که فعلی
مضارع «وَهُوَ مُضْطَلِحٌ» که اسمی فاعله «وَذَلِكَ مُضْطَلَحٌ» که اسمی
مفعوله «وَاضْطَلَحَ» که نه‌مر به صیغه یه «وَلَا تَضْطَلِحُ» هه‌روا به حوکمی
مشتقاتی باقی ماده‌کان، وه له هه‌مویانا قه‌لبی (ت) تی ی زانده نه‌کرئ به

وَاعْلَمَ أَنَّهُ مَتَى كَانَ فَأُفْتَعَلَ ذَالاً أَوْ ذَالاً أَوْ زَاءً قُلِبَتْ ثَائُهُ ذَالاً فَتَقُولُ
فِي افْتَعَلَ مِنَ الذَّرِّ وَمِنَ الذُّكْرِ وَمِنَ الزَّجْرِ إِدْرَأْ إِذْكَرْ إِزْجَرْ

ویندی فاء الفعلله کهی «وَاعْلَمَ أَنَّهُ مَتَى كَانَ فَأُفْتَعَلَ ذَالاً أَوْ ذَالاً أَوْ زَاءً قُلِبَتْ ثَائُهُ ذَالاً» تۆ بزانه کاتی که فاء الفعللی بابی افتعال دال بی یا ذال بی یازی نه وه قهلبی تی زائده کهی نه کری به دال «فَتَقُولُ فِي افْتَعَلَ مِنَ الذَّرِّ وَمِنَ الذُّكْرِ وَمِنَ الزَّجْرِ» جائو نه لیبیت له دروست کردنی ماضی بابی افتعال له حروفی دره «إِذْرَأْ» نه صلّه کهی إِذْرَأْ بوو قهلبی تی زائده کهمان کرد به دال وه دالمان ده غم کرد له دالا گهرا به اِذْرَأْ... وه له حروفی ذکر «إِذْكَرْ» نه صلّه کهی إِذْكَرْ بوو قهلبی تی زائده کهمان کرد به دال گهرا به إِذْكَرْ جال قهلبی دالمان کرد به ذال به خلاقی قیاس وه دالمان له ذالا ده غم کرد گهرا به إِذْكَرْ، وه دروسته قهلبی ذال بکهی به دالی بی نوخته وه ده غمی دال بکهی له دالا بلیی إِذْكَرْ. وه له حروفی زجر «إِزْجَرْ» نه صلّه کهی إِزْجَرْ بوو قهلبی تی زائده کهمان کرد به زی وه زیمان له زی دا ده غم کرد گهرا به إِزْجَرْ.

بَيَانُ نُونِ التَّأْكِيدِ الْخَفِيفَةِ وَالثَّقِيلَةِ

بَيَانُ نُونِ التَّأْكِيدِ الْخَفِيفَةِ وَالثَّقِيلَةِ وَ تَلَحُّقُ الْفِعْلِ غَيْرِ الْمَاضِي وَ الْحَالِ
نُونَانِ لِلتَّأْكِيدِ إِحْدِيهِمَا خَفِيفَةٌ سَاكِنَةٌ وَالْأُخْرَى ثَقِيلَةٌ مَفْتُوحَةٌ إِلَّا فِيمَا
تَخْتَصُّ بِهِ وَ هُوَ فِعْلُ الْاِثْنَيْنِ وَ جَمَاعَةُ النِّسَاءِ فَهِيَ مَسْكُورَةٌ فِيهِمَا

جاکاتی مصنف رزگاری بوو له باسی قاعده کانی بابی افتعال دهستی
کرد به باسی ثیلحاقی نونی ثقیله و خفیفه به ثاخری فعله وه وه فهرموی: «وَ
تَلَحُّقُ الْفِعْلِ غَيْرِ الْمَاضِي وَ الْحَالِ نُونَانِ لِلتَّأْكِيدِ» یانی لاحق نه بی و
نه لکی به ثاخری فعله وه دو نون بو تأکید وه هیژدان به مه عنای فعله که ثیلا
فعلی ماضی وه فعلی مضارع که به کاریت بو زه مانی حال چونکی فعلی
ماضی رابورد وه وه له ده ست دهر چوه، وه تأکید ی بی سوده، و فعلیکیش که
فاعله که ی مشغول بی پییه وه تأکید له سهر کردنه که ی وه کو تحصیلی
حاصل وایه «إِحْدِيهِمَا خَفِيفَةٌ سَاكِنَةٌ» یه کی له و نونانه سوکه و
زه نه داره «وَالْأُخْرَى ثَقِيلَةٌ مَفْتُوحَةٌ» نهوی که یان گرانه و گیراو وه سهره ی
هه یه «إِلَّا فِيمَا تَخْتَصُّ بِهِ وَ هُوَ فِعْلُ الْاِثْنَيْنِ وَ جَمَاعَةُ النِّسَاءِ فَهِيَ
مَسْكُورَةٌ فِيهِمَا» یانی نه و نونه ثقیله به ده وام مفتوحه ثیللاله فعلیک داکه
ته نیا نونی ثقیله ی پیوه بلکی وه نونی خفیفه ی بو نه بی که نه ویش فعلی
تثنیه ی مذکر و مؤنث وه فعلی جمعی مؤنثی مطلقاً نه وه، نه و نونه ثقیله

فَتَقُولُ إِذْهَبَانِ إِذْهَبَانِ فَتَدْخُلُ أَلْفًا بَعْدَ نُونِ الْجَمْعِ لِتَفْصَلَ بَيْنَ النُّونَاتِ
وَلَا تَدْخُلُهُمَا الْخَفِيفَةُ لِأَنَّهُ يَلْزَمُ الْإِتْقَاءُ السَّاكِنَيْنِ عَلَى غَيْرِ حَدِّهِ

مکسوره له وانداه بهر مشابهه ی به نونی تشنیه وه له واکه واقع بوه له پاش
ئهلفه وه، ئه مماله تشنیه دا ئه وه دیاره که نونه که ی واله پاش ئهلفه وه، وه
ئه مماله فعلی جمعی مؤنث دا ئه وه له بهر ئه وه یه کاتی که نونی ثقیله ی پیوه
لاحق بوو ئهلفی زیاد ئه کری له به بینی نونی جمع وه نونی تأکید که دابو
ئه وه ببی به فاصله له به بینی نونی جمع وه نونه تأکید که دا «فَتَقُولُ» جاتو
ئه لیت بو مثالی کسره ی نونی تأکید له تشنیه دا «إِذْهَبَانِ» بو تشنیه ی مذکری
مخاطب ئه صله که ی إِذْهَبَا بوو جا نونی تأکید ی ثقیله مان ئیلحاق کرد
پیشه وه مکسوریشمان کرد له بهر هاو وینه یی له گه ل نونی تشنیه دا گه را به
إِذْهَبَانِ.

وه ئه لیت بو مثالی کسره ی نونی تأکید ی ثقیله له جمعی مؤنثا
«إِذْهَبَانِ» بو جمعی مؤنثی مخاطب ئه صله که ی إِذْهَبَانِ بوو نونی تأکید ی
ثقیله مان ئیلحاق کرد پیشه وه گه را به إِذْهَبَانِ جا هاتین به ئهلفی له پیش نونه
تأکید که دا وه مکسوریشمان کرد له بهر هاو وینه یی بوو نونی تشنیه گه را به
إِذْهَبَانِ. «فَتَدْخُلُ أَلْفًا بَعْدَ نُونِ الْجَمْعِ لِتَفْصَلَ بَيْنَ النُّونَاتِ» جاتو ئهلفی
داخل ئه که ی له و صیغه دا له پاش نونی جمعی مؤنث وه له پیش نونی تأکید
که دا بوئ وه جیایی بخاته به بینی نونی جمع نونی تأکید.

«وَلَا تَدْخُلُهُمَا الْخَفِيفَةُ» ئیتر نونی خفیفه داخل ی فعلی تشنیه و فعلی
جمعی مؤنث نابی. لِأَنَّهُ يَلْزَمُ الْإِتْقَاءُ السَّاكِنَيْنِ عَلَى غَيْرِ حَدِّهِ» له بهر ئه وه

فَإِنَّ الْإِتْقَاءَ السَّاكِنِينَ إِنَّمَا يَجُوزُ إِذَا كَانَ الْأَوَّلُ حَرْفَ مَدٍّ وَالثَّانِي مَدًّا
عَمَّا نَحْوُ دَابَّةٍ

که نه گهر نونی خفیفه یان پیوه لاحق بیی لازم دی خارج بونی له یاسا وه کو
به یه ک گه شتنی دو حه رفه ساکن له غیر ی نه و شوین و جینگایه که بویان
بریار دراوه «فَإِنَّ الْإِتْقَاءَ السَّاكِنِينَ إِنَّمَا يَجُوزُ إِذَا كَانَ الْأَوَّلُ حَرْفَ مَدٍّ
وَالثَّانِي مَدًّا عَمَّا» به راستی پیک گه شتنی دو حه رفی ساکن ره وانه دراوه
مه گهر به مهرجی:

نه وه ل حه رف له و ساکنانه حه رفی مَدِّ بیی که وای ساکنی ماقبل
مضموم وه بیی ساکنی ماقبل مکسور وه نه لقی ماقبل مفتوح وه دوه مه
حه رفیان ده غم کرابی له وینه ی خویا «نحو دَابَّةٍ» نه صلّه که ی دَابَّةٌ بوو
وه کو ضارِبَةٌ اجتماعی مثلین روی دا نه وه لمان ده غم کرد له دوه مه مداء، گه را
به دابَّةٌ وه لیره دو ساکن به یه ک گه شتن، به لام ره وایه چونکه نه وه ل ساکن
نه لفه وه دوه میان بیی که یه که ده غم کراوه له بیی دوه مه مداء.

* جابزانن مصنف حه صری جوازی التقاء الساکنین ی کرد له م شوینه دا
چونکه له بهر زوری نیستعمالی نه م شوینه یه، نه ناله دو شوینی تریشا ره و
دراوه:

۱- داخل بوونی همزه ی نیستفهامه له سه ر مُعَرَّف به الف لام به مهرجی
قهلبی همزه ی تعریفه که به نه لف وه کو الْحَسَن نیسته لامی تعریفه که
ساکنه وه همزه که یشی کراوه به نه لف ساکنه و به یه ک گه شتون، نه م وینه یه
ره و دراوه..

وَ يُحَذَفُ مَعَهُمَا النُّونُ الَّتِي فِي الْأَمْثَلَةِ الْخَمْسَةِ وَ هِيَ يَفْعَلَانِ وَ تَفْعَلَانِ وَ يَفْعَلُونَ وَ تَفْعَلِينَ وَ يُحَذَفُ وَ أَوْ يَفْعَلُونَ وَ تَفْعَلُونَ وَ يَاءُ تَفْعَلِينَ

۲- کاتی پاره ستانه له سهر لفظی که ماقبلی ثاخره که ی ساکن بی وه کو: زَیْدٌ - بَکْرٌ - عَمْرٌ و ئیسته حه رفی ثاخریان ساکنه به وه قعی له سهری، وه ماقبلی نه ویش له ذاتی خو یا ساکن وه پره وایش دراوه.

وَ يُحَذَفُ مَعَهُمَا النُّونُ الَّتِي فِي الْأَمْثَلَةِ الْخَمْسَةِ وَ هِيَ يَفْعَلَانِ وَ تَفْعَلَانِ وَ يَفْعَلُونَ وَ تَفْعَلِينَ یه که م: بُو تشیهی مذکر غائب. دوه م: بُو تشیهی مؤنثی غائب وه مذکری مخاطب و مؤنثی مخاطب. سی ه م: بُو جمعی مذکری غائب. چواره م: بُو جمعی مذکری مخاطب. پیئنجهم: بُو مفردی مؤنثی مخاطب.

جاواته حه ذف نه کرین له گه ل ئیلحاقی نونی تأکید به نه فعالی خمسه وه نه نونه که زو له گه ل نه وانا بو وه چونکی حه رفی ئیعرابه، وه نونی تأکید به هه رفعلیکه وه لکان نه یکه ن به مبنی. «وَ يُحَذَفُ وَ أَوْ يَفْعَلُونَ وَ تَفْعَلُونَ وَ يَاءُ تَفْعَلِينَ» وه ه م حه ذف نه کری له کاتی لحوقی نونی تأکید به فعله وه، واوی ضمیری فاعل له جمعی مذکری غائب وه مخاطب، وه (ی) بی ی ضمیری فاعل له مفردی مؤنثی مخاطبا له بهر نه وه التقاء الساکنین په یدا نه بی له به ینی نه و او و (ی) بی دا له گه ل نونه تأکیده که دا. وه اکتفا نه کری به ضمه ی ماقبلی او له واوه که، وه به کسره ی ماقبلی نه و (ی) بی ی ضمیر له (ی) که.

إِلَّا إِذَا انْفَتَحَ مَاقْبَلُهُمَا نَحْوَ لَا تَخْشَوْنَ وَلَا تَخْشَيْنَ

«إِلَّا إِذَا انْفَتَحَ مَاقْبَلُهُمَا» مه‌گهر کاتنی که حه‌رفی ماقبلی نه‌و واو و بی‌یه مفتوح بی‌ نه‌وله و کاتا نه‌و واو بی‌یه حه‌ذف نا‌کرین چونکی ضمه‌ نیه‌له پیش واوه که‌وه، وه کسره‌ نیه‌له پیش (ی) بی‌ که‌ وه هه‌تا ده‌لآلت بکه‌ن له‌سهریان، و ضمیری فاعلیش عُمده‌یه، به‌بی‌ ده‌لیل حه‌ذف نا‌کری، وه‌له‌م کاتا واوه که‌ مضموم نه‌کری، وه‌بی‌ که‌ مکسور نه‌کری. «نحو لا تَخْشَوْنَ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه‌صله‌که‌ی تَخْشَوْنَ بوو، وه‌کو تَعْلَمُونَ بی‌ متحرک ماقبل مفتوح قبلمان کرد نه‌لف، وه‌خه‌ذفی‌شمان کرد له‌به‌ر التقاء الساکنین له‌به‌ینی نه‌لف و واوه که‌دا‌گه‌را به‌ تَخْشَوْنَ، لای ناهیه‌مان داخل کرده‌سهری، وه‌فعله‌که‌ی مجزوم کرد به‌حذفی نون‌گه‌را به‌ لا تَخْشَوْ جامو‌کد‌مان کرد به‌نونی ثقیله‌ وه‌التقاء الساکنین په‌یدا بوو له‌به‌ینی واو نونه‌که‌دا دروست نه‌بوو حه‌ذفی نونه‌که‌ بکه‌ین له‌به‌ر ملاحظه‌ی تأکیده‌که‌، وه‌دروستیش نه‌بوو که‌حذفی واوه‌که‌ بکه‌ین چونکی ضمیری فاعل عُمده‌یه وه‌به‌بی‌ ده‌لیل حه‌ذفی نا‌کری، وه‌ماقبله‌که‌یشی مفتوح بوو وه‌مضموم نه‌بو هه‌تا ده‌لآلت بکاله‌سهری، ناچار بوین واوه‌که‌مان مضموم کرد بۆ ده‌فعی التقاء الساکنین له‌به‌ر نه‌وه‌که‌ واو مناسبی ضمه‌یه‌گه‌را به‌ لا تَخْشَوْنَ، له‌سهر وه‌زنی لا تَفْعَوْنَ به‌حذفی لام‌الفعل له‌به‌ر حه‌ذفی بی‌ی لام‌الفعل له‌ موزونه‌که‌دا.

«وَلَا تَخْشَيْنَ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه‌صله‌که‌ی تَخْشَيْنَ بوو وه‌کو تَعْلَمَيْنَ، بی‌ متحرک ماقبل مفتوح قبلمان کرد به‌نه‌لف، وه‌نه‌لفه‌

وَلْتَبْلُوْنَ

که مان حذف کرد له بهر التقاء الساکنین گه‌را به تَخْشَيْنَ لای ناهیه مان داخل کرده سهری، حه‌ذفی نونه که‌ی کرد گه‌را به لَا تَخْشَى مؤکد مان کرد به نونی ثقیله وه، جا التقاء الساکنین په‌یدا بوو له‌ینی یی و نونه تأکیده که‌دا، حه‌ذفی نونه که‌مان نه‌کرد له‌بهر ملاحظه‌ی تأکیده که، وه حه‌ذفی یی که‌شمان نکرد چونکی ماقبله که‌ی مفتوح بوو، وه شتی نبوو که‌ده‌لیل بی له‌سهر یی که، وه ضمیری فاعلیش عمده‌یه به‌بی ده‌لیل حه‌ذف نا‌کری، ناچار حه‌ره که‌دارمان کرد به‌کسره له‌بهر مناسبه‌ی یی له‌گه‌ل کسره‌دا گه‌را به لَا تَخْشَيْنَ له‌سهر وه‌زنی لَا تَفْعَيْنَ به‌حذفی لام‌الفعل له‌موزونه که‌یا وه‌کو با‌سمان کرد.

«وَلْتَبْلُوْنَ» بۆ جمعی مذکری مخاطب بنا مفعول، نه‌صله‌که‌ی تَبْلُوْنَ بوو وه‌کو تُنْصَرُونَ، واو متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌ئه‌لف، وه نه‌لفه‌کمان حذف کرد له‌بهر التقاء الساکنین له‌به‌ینی خو‌بو واوه‌که‌دا گه‌را به تَبْلُوْنَ، جا لامی جوابی قه‌سم هاته‌سهری، وه مؤکد مان کرد به‌نونی ثقیله، و حذفی نونی جمع‌مان کرد، جا التقاء الساکنین دروست بوو، له‌به‌ینی واو و نونه تأکیده که‌دا، دروست نه‌بوو حذفی نونه که‌بکه‌ین، له‌بهر ملاحظه‌ی تأکید ی فعله‌که‌ی، وه دروستیش نه‌بوو حذفی واوه‌که‌بکه‌ین چونکه‌ماقبله که‌ی مفتوح بوو، وه حره‌که‌ی نه‌بوو ده‌لالت بکات له‌سهری ناچار نفسی واوه‌کمان مضموم کرد له‌بهر مناسبه‌ی واو له‌گه‌ل ضمه‌گه‌را به تَبْلُوْنَ له‌سهر وه‌زنی لَتَفْعُوْنَ به‌حذفی لامه‌که‌ی له‌بهر حذفی لام‌الفعل له‌موزونه که‌یدا.

وَ إِمَّا تَرَيْنَّ وَ يَفْتَحُ مَعَ النَّوْنِ آخِرُ الْفِعْلِ إِذَا كَانَ لِلْوَاحِدِ وَالْوَاحِدَةِ وَ يُضَمُّ إِذَا كَانَ فِعْلُ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ

«وَ إِمَّا تَرَيْنَّ» بۆ مفرده دی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَرَأَیْنِ بوو، وه کو تَعْلَمَیْنِ، حذفی همزه که مان کرد له بهر تخفیف پاش نقلی فتحه که ی بۆ ماقبلی، جای ی نه وه ل متحرک وه ماقبل مفتوح بوو قه لبمان کرد به نه لف، وه نه لفه که یشمان حذف کرد له بهر التقاء الساکنین گه را به تَرَيْنَ له سهر وه زنی تَفَیْنَ به حذفی عه ین وه لام له بهر حذفی عین الفعل وه لام الفعل له موزونه که یا، جا اِمَّا ی شرطیه مان داخل کرده سهری وه حذفی نونه که ی کرد گه را به اِمَّا تَرِیْ مؤکد مان کرد به نونی ثقیله وه وه التقاء الساکنین په یدا بوو له به ینی یی و نونه که دا دروست نه بوو حذفی نونه که بکه ین، له بهر ملاحظه ی تأکید ی فعله که وه دروستیش نه بوو حذفی یی بکه ین چونکه ماقبله که مفتوح بوو، وه ده لیل له سهر یی که نه بوو، ناچار مکسور مان کرد له بهر مناسبه ی یی له گه ل کسره دا گه را به اِمَّا تَرَيْنَ له سهر وه زنی تَفَیْنَ به حذفی عین وه لام له بهر نه وه که حذفی عین الفعل وه لام الفعل کراوه له موزونه که یدا.

«وَ يَفْتَحُ مَعَ النَّوْنِ آخِرُ الْفِعْلِ إِذَا كَانَ لِلْوَاحِدِ وَالْوَاحِدَةِ» یانی مفتوح نه کری ئاخری فعل له کاتی تأکید به نونی ثقیله یا خفیفه، هه رکاتی نه وه فعله له سهر صورته ی مفردی مذکری غائب یا مخاطب یا متکلم بی وه یا بۆ مفردی مؤنثی غائب بی «وَ يُضَمُّ إِذَا كَانَ فِعْلُ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ» وه نه میّیته وه له سهر ضمه هه رکاتی فعلی جماعه تی مذکر غائب یا مخاطب

وَ يُكْسَرُ إِذَا كَانَ فِعْلَ الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ فَتَقُولُ فِي أَمْرِ الْغَائِبِ مُؤَكَّدًا
بِالنُّونِ الثَّقِيلَةِ لِيَنْصُرَنَّ لِيَنْصُرَنَّ لِيَنْصُرَنَّ لِيَنْصُرَنَّ لِيَنْصُرَنَّ

بِی «وَ يُكْسَرُ إِذَا كَانَ فِعْلَ الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ» وَ هِیَ لَرِیْتَه وَ هِیَ لَه سَه ر
کِسِرَه هَه ر کَاتِی فَعْلِی مَفْرَدِی مُؤَنَّثِی مُخَاطَبِ بِی «فَتَقُولُ فِي أَمْرِ الْغَائِبِ
مُؤَكَّدًا بِالنُّونِ الثَّقِيلَةِ» جَا تَوْ هِیَ لَیْت لَه هِیَ مَرِی غَائِبِ دَا لَه کَاتِی کِدَا مُؤَكَّد
بِی بَه نُونِی ثَقِیلَه وَ «لِيَنْصُرَنَّ» بَو مَفْرَدِی مَذْکَرِی غَائِبِ، هِیَ صَلَه کَه ی
لِيَنْصُرْ بَوو مُؤَكَّد مَان کَرْد بَه نُونِی ثَقِیلَه، وَ، ثَاخِرَه کَه مَان مَفْتُوح کَرْد گَه رَا بَه
لِيَنْصُرَنَّ.

«لِيَنْصُرَنَّ» بَو تَنِیْنَه ی مَذْکَرِی غَائِبِ، هِیَ صَلَه کَه ی لِيَنْصُرَا بَوو مُؤَكَّد مَان
کَرْد بَه نُونِی ثَقِیلَه وَ، وَ نُونَه کَه مَان مَکْسُور کَرْد گَه رَا بَه لِيَنْصُرَنَّ.
«لِيَنْصُرَنَّ» بَو جَمْعِی مَذْکَرِی غَائِبِ، هِیَ صَلَه کَه ی لِيَنْصُرُوا بَوو،
مُؤَكَّد مَان کَرْد بَه نُونِی ثَقِیلَه وَ حَذْفِی وَاوَه کَه مَان کَرْد لَه بَه رِ التَّجَاؤِ السَّاکِنِیْنِ،
وَ مَاقْبَلَه کَه مَان بَه مَضْمُومِی هِیْشْتَه وَ بَو هِیَ وَ هِیَ دَه لَالَتْ بَکَا لَه سَه ر وَاوَه کَه
گَه رَا بَه لِيَنْصُرَنَّ.

«لِيَنْصُرَنَّ» بَو مَفْرَدِی مُؤَنَّثِی غَائِبِ، هِیَ صَلَه کَه ی لِيَنْصُرْ بَوو، مُؤَكَّد مَان
کَرْد بَه نُونِی ثَقِیلَه وَ ثَاخِرَه کَه مَان مَفْتُوح کَرْد گَه رَا بَه لِيَنْصُرَنَّ.
«لِيَنْصُرَنَّ» بَو تَنِیْنَه ی مُؤَنَّثِی غَائِبِ، هِیَ صَلَه کَه ی لِيَنْصُرَا بَوو مُؤَكَّد مَان
کَرْد بَه نُونِی ثَقِیلَه وَ نُونَه کَه مَان مَکْسُور کَرْد گَه رَا بَه لِيَنْصُرَنَّ.

لِئَنْصُرُنَّ وَ فِي أَمْرِ الْغَائِبِ الْمُؤَكَّدِ بِالنُّونِ الْخَفِيفَةِ لِيَنْصُرُنْ لِيَنْصُرُنْ
لِيَنْصُرُنْ وَ فِي أَمْرِ الْخَاضِرِ مُؤَكَّدًا بِالنُّونِ الثَّقِيلَةِ أَنْصُرَنَّ

«لِئَنْصُرُنَّ» بۆ جمعی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی لِيَنْصُرُنْ بوو،
مۆکدمان کرد بە نونی ثقیلە، وە هاتین بە ئەلفی لە بەینی نونە کانا، وە نونە
ثقیلە کە مان مەسور کرد گەرا بە لِيَنْصُرُنَّ.

«وَ فِي أَمْرِ الْغَائِبِ الْمُؤَكَّدِ بِالنُّونِ الْخَفِيفَةِ لِيَنْصُرُنْ» بۆ مفردی
مذکری غائب، ئەصلە کە ی لِيَنْصُرْ بوو مۆکدمان کرد بە نونی خفیفە وە
ماقبلی نونە کە مان مەفوح کرد گەرا بە لِيَنْصُرَنَّ.

«لِيَنْصُرُنْ» بۆ جمعی مذکری غائب، ئەصلە کە ی لِيَنْصُرُوا بوو،
مۆکدمان کرد بە نونی خفیفە، التقاء الساکنین پوی دا لە بینی واو و نونە
خفیفە کە دا وە حذفی واوی جمعه کە مان کرد لە بەر التقاء الساکنین ماقبلە
کە مان بە مضمومی هێشتە وە بۆ ئەو دە لآلەت بکا لە سەر واو کە گەرا بە
لِيَنْصُرَنَّ.

«لِيَنْصُرَنَّ» بۆ مفردی مؤنثی غائب ئەصلە کە ی لِيَنْصُرْ بوو مۆکدمان
کرد بە نونی خفیفە وە ماقبلی نونە کە مان مەفوح کرد گەرا بە لِيَنْصُرَنَّ.
«وَ فِي أَمْرِ الْخَاضِرِ مُؤَكَّدًا بِالنُّونِ الثَّقِيلَةِ» تۆ ئەلیت لە ئەمری
مخاطب کە ئەمری بە صیغە یە لە حالی تاکید بە نونی ثقیلە دا: «أَنْصُرَنَّ»
بۆ مفردی مذکری مخاطب، ئەصلە کە ی أَنْصُرْ بوو، جا مۆکدمان کرد بە
نونى ثقیلە وە ماقبلە کە مان مەفوح کرد گەرا بە أَنْصُرَنَّ.

أَنْصُرَانُ أَنْصُرُنْ أَنْصُرَانُ أَنْصُرَانُ أَنْصُرَانُ وَأَبِالْخَفِيفَةِ أَنْصُرُنْ أَنْصُرُنْ

«أَنْصُرَانُ» بۆ تشیهی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی أَنْصُرَا بوو
مؤکد مان کرد به نونی ثقیله وه نونه که مان مکسور کرد گهرا به أَنْصُرَانُ.
«أَنْصُرُنْ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی أَنْصُرُوا بوو
مؤکد مان کرد به نونی ثقیله، وه حذفی واوه که مان کرد له بهر
التقاء الساکنین، و ئیکتفایمان کرد به ضمه ی ماقبله که ی گهرا به أَنْصُرُنْ.
«أَنْصُرِنْ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی أَنْصُرِيْ بوو
مؤکد مان کرد به نونی ثقیله وه وه حذفی یی که مان کرد له بهر ئیکتفا به
کسره ی ماقبله که ی گهرا به أَنْصُرِنْ ...

«أَنْصُرَانُ» بۆ تشیهی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی أَنْصُرَا بوو،
مؤکد مان کرد به نونی ثقیله وه نونه که مان مکسور کرد گهرا به أَنْصُرَانُ.
«أَنْصُرُنَانُ» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی أَنْصُرُنْ بوو،
مؤکد مان کرد به نونی ثقیله گهرا به أَنْصُرُنْنِ، هاتین به نه لقی له بهینی نونی
جمع وه نونی تأکید که دا وه نونه تأکید که مان مکسور کرد گهرا به
أَنْصُرُنَانُ.

«وَأَبِالْخَفِيفَةِ» تۆ نه لیت له نه مری مخاطبا له کاتی تأکید به نونی
خفیفه وه «أَنْصُرُنْ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی أَنْصُرْ بوو،
مؤکد مان کرد به نونی خفیفه وه ماقبله که مان مفتوح کرد گهرا به أَنْصُرُنْ.
«أَنْصُرُنْ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی أَنْصُرُوا مؤکد مان

أَنْصُرُنْ وَ قِسْ عَلَى هَذَا نَظَائِرُهُ

کرد به نونی خفیفه وه حذفی واوه که مان کرد له بهر التقاء الساکنین وه ئیکتفامان به ضمه‌ی ماقبله که‌ی کرد، بوده لآلّت له سه‌ری گه‌را به أَنْصُرُنْ. «أَنْصُرُنْ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، ئه‌صلّه که‌ی أَنْصُرِي بُوو، مؤکد مان کرد به نونی خفیفه وه، وه حذفی یی که مان کرد له بهر التقاء الساکنین، وه ئیکتفا به کسره‌ی ماقبله که‌ی گه‌را به أَنْصُرُنْ.

«وَ قِسْ عَلَى هَذَا نَظَائِرُهُ» تۆ قیاس بکه له سه‌ر ئه‌مه بابّه کانی تر.

بیداری: له‌م مثاله پیشوانه وه که باسمان کردن، ده‌رکه‌وت که نونی خفیفه لاحق نابی به فعلی تشبیه و جمعی مؤنثه وه چه‌له مضارعاً و چه‌له ئه‌مری به صیغه‌دا، وه له پیشه و تصریحی بی کرد.

جا کاتی مصنف رزگار بووله باسی تحویلی مصدر بۆ فعلی ماضی و مضارع و ئه‌مر به صیغه و نه‌هی و متعلقاتی ئه‌وانه ده‌ستی کرد به باسی اسمی فاعل وه اسمی مفعول، وه تحویلی مصدر بۆ ئه‌و صیغانه به هو‌ی مضارعه وه وه‌فه‌رموی:--

اسم الفاعل و المفعول من الثلاثي المجرد

وَأَمَّا إِسْمُ الْفَاعِلِ وَالْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِيِّ الْمُجَرَّدِ فَلَا كُثْرَ أَنْ يَجِيءَ إِسْمُ الْفَاعِلِ مِنْهُ عَلَى فَاعِلٍ تَقُولُ نَاصِرٌ نَاصِرَانِ

«وَأَمَّا إِسْمُ الْفَاعِلِ وَالْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِيِّ الْمُجَرَّدِ» مادام تزینت وی صیغه‌ی اسمی فاعل وه اسمی مفعول دروست بکهی له ثلاثی مجرد دا «فَلَا كُثْرَ أَنْ يَجِيءَ إِسْمُ الْفَاعِلِ مِنْهُ عَلَى فَاعِلٍ» نه وه بزانه زوریه‌ی نه حوال نه وه یه که اسمی فاعل له ثلاثی مجرد دا له سهر وه زنی فاعل بی «تَقُولُ نَاصِرٌ» جا تو نه لیت له دروست کردنی اسمی فاعل ثلاثی مجرد دا له سهر وه زنی فاعل (ناصِرٌ) بو مفردی مذکری غائب و مخاطب و متکلم، نه صلّه که ی یَنْصُرُ یا تَنْصُرُ یا أَنْصُرُ بو، حذفی حرفی مضارعه که مان کرد، وه فاء الفعله که مان مفتوح کرد وه هاتین به نه لقی له به ینی فاء الفعله که و عین الفعله که دا، وه عین الفعله که مان مکسور کرد گه را به نَاصِرٌ.

«ناصِرَانِ» بو تشنیه‌ی مذکره له حاله تی ره فعه دا، نه صلّه که ی ناصِر بوو نه لف و نونی مکسوره علامه تی تشنیه بوو له حالی ره فعه دا، لاحقمان کرد پییه وه، وه نه لف موقضی فتحه ی ماقبله که یه تی، ماقبله که مان مفتوح کرد گه را به ناصران.

نَاصِرِینَ نَاصِرُونَ نَاصِرِینَ نَاصِرَةٌ نَاصِرَتَانِ

«نَاصِرِینَ» بۆ تشنیه‌ی مذکر له حاله‌تی نه‌صبه و جه‌ره‌دا ئه‌صله‌که‌ی ناصر بوو (ی) یی و (ن) نون علامه‌تی تشنیه بوو له حاله‌تی نصبه و جه‌ره‌دا ئیلحاقمان کرد به‌ئاخریه وه، وه ماقبلی یی که‌مان مفتوح کرد له‌به‌ر فەرق له به‌ینی یی تشنیه و جمع‌دا گه‌را به ناصِرِین.

«نَاصِرُونَ» بۆ جمعی مذکر له حاله‌تی ره‌فعه‌دا، ئه‌صله‌که‌ی ناصر بوو، واو وه نون مفتوح علامه‌تی جمعی مذکر بوو لاحقمان کرد به ئاخ‌ریه وه گه‌را به نَاصِرُونَ.

«نَاصِرِینَ» بۆ جمعی مذکر له حاله‌تی نصبه و جه‌ره‌دا، ئه‌صله‌که‌ی نَاصِرٌ بوو، (ی) یی ساکن و (ن) مفتوح علامه‌تی جمعی مذکر بوو له حاله‌تی نصبه و جه‌ره‌دا لاحقمان کرد به ئاخ‌ریه وه، وه ماقبلی یی که‌مان مکسور کرد گه‌را به ناص‌رین.

«نَاصِرَةٌ» بۆ مفردی مؤنث له غائب و مخاطب و متکلم‌دا، ئه‌صله‌که‌ی نَاصِرٌ بوو تی و تنوین علامه‌تی مفردی مؤنث بو ئیلحاقمان کرد به ئاخ‌ریه وه، جا(ت) تی تأنیث باعثی فه‌تحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله که‌مان مفتوح کرد گه‌را به نَاصِرَةٌ.

«نَاصِرَتَانِ» بۆ تشنیه‌ی مؤنث له حاله‌تی ره‌فعه‌دا، ئه‌صله‌که‌ی نَاصِرَةٌ بوو ئه‌لف و نون علامه‌تی تشنیه بوو له حاله‌تی ره‌فعه‌دا ئیلحاقمان کرد به ئاخ‌ریه وه، ئه‌لف باعثی فه‌تحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله که‌مان مفتوح کرد وه حذفی تنوینه که‌مان کرد له‌به‌ر ده‌فعی ئیلتقای ساکنین که تنوین و ئه‌لفه که‌ن گه‌را به ناص‌رتان.

نَاصِرَتَيْنِ نَاصِرَاتٌ نَوَاصِرٌ

«نَاصِرَتَيْنِ» بۆ تشنیهی مؤنث له حاله تی نصبه و جره دا ئه صلّه که ی نَاصِرَةٌ بوو، (ی) یی و (ن) نون که علامه تی تشنیهی مؤنث بون له حاله تی نصبه و جهره دا ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، یی تشنیه باعشی فه تحه ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مفتوح کرد، وه حه ذفی تنوینه که مان کرد له بهر ده فعی ئیلتقای ساکنین که تنوین و یی که ن گه را به نَاصِرَتَيْنِ.

«نَاصِرَاتٌ» بۆ جمعی مؤنثی سالم ئه صلّه که ی نَاصِرَةٌ بوو، ئه لف و تی عه لامه تی جه معی مؤنثی سالم بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، ئه لف باعشی فه تحه ی ماقبلی بوو ماقبله که مان مفتوح کرد، وه حه ذفی تنوینه که مان کرد له بهر جاری ئیلتقاء الساکنین گه را به نَاصِرَاتٌ، جادو عه لامه تی تأنیث کوّ بوونه وه، حه ذفی عه لامه تی جمعه که مان نه کرد چونکی ده لاله تی نه کرد له سهر تأنیث وه جمعیه ت، به لام حه ذفی علامه تی مفرده که مان کرد چونکه ته نیا ده لاله تی له سهر تأنیث کرد گه را به نَاصِرَاتٌ.

«نَوَاصِرٌ» بۆ جمعی مؤنثی مکسر، ئه صلّه که ی نَاصِرَةٌ بوو هاتین به ئه لقی له به ینی عین الفعل و الفاء الفعله که یدا جا ئیلتقاء الساکنین په یدا بوو، به هوی ههردو ئه لقه که وه، جا قه لبی ئه لقی صیغه ی فاعلمان کرد به واو، وه عین الفعل که مان مکسور کرد گه را به نَوَاصِرَةٌ، جاله بهر ئه وه ئه م صیغه مختص بوو به مؤنثه وه، وه کو: حوائض و طوائق له جه معی حائض وه طالق دا ئیحتیاجمان نه بوو به تی تأنیثه که وه حه ذفمان کرد گه را به نَوَاصِرٌ.

اسم المفعول من الثلاثی المجرّد

وَأَمَّا إِسْمُ الْمَفْعُولِ مِنْهُ فَلَا أَكْثَرَ أَنَّهُ يَجِيءُ عَلَى مَفْعُولٍ تَقُولُ مَنْصُورٌ
مَنْصُورَانِ مَنْصُورَيْنِ

«وَأَمَّا إِسْمُ الْمَفْعُولِ مِنْهُ فَلَا أَكْثَرَ أَنَّهُ يَجِيءُ عَلَى مَفْعُولٍ» و نه‌ما
اسمی مفعول له فعلی ثلاثی مجرد نه‌وه زورتر نه‌مه‌یه که دروست بکری
له‌سهر وه‌زنی مفعول «تقول» تو نه‌لیئت له‌اسمی مفعولی ثلاثی مجردا: -
«مَنْصُورٌ» بو مفردی مذکری غائب، و مخاطب وه‌متکلم، وه‌نه‌صله
که‌ی یُنْصَرُ تُنْصَرُ أَنْصَرُ به‌یستعمالی مضارعی بنا مفعول، جا حذفی حه‌رفه
مضارعه که‌مان کرد، وه‌میمیکی مه‌فتوحه‌مان له‌جیگه یا دانا وه‌هاتین به
واوی له‌به‌ینی عین‌الفعل وه‌لام‌الفعله که‌یا، واو باعشی ضمه‌ی ماقبلی بوو
ماقه‌بله که‌مان مضموم کرد تنوین علامه‌تی اسمی متمکن بو ئیلحاقمان کرد
به‌ئاخریه وه‌گه‌را به‌مَنْصُور.

«مَنْصُورَانِ» بو تشنیه‌ی مذکر له‌حاله‌تی ره‌فعه‌دا، نه‌صله که‌ی منصور
بوو، نه‌لف و نون مکسوره عه‌لامه‌تی تشنیه بون له‌حاله‌تی ره‌فعه‌دا
ئیلحاقمان کرد به‌ئاخریه‌وه، نه‌لف باعشی فتحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله
که‌مان مفتوح کرد وه‌حه‌ذفی تنوینه که‌مان کرد له‌بهر ده‌فعی التقاء الساکنین
گه‌را به‌منصوران.

«مَنْصُورَيْنِ» بو تشنیه‌ی مذکر له‌حاله‌تی نصبه و جه‌ره‌دا نه‌صله که‌ی
منصور بوو، یی و نون عه‌لامه‌تی تشنیه بوو له‌حاله‌تی نصبه و جه‌ره‌دا

مَنْصُورُونَ مَنْصُورِينَ مَنْصُورَةً مَنْصُورَاتٍ

ثیلحاقمان کرد به تاخیریه وه، جا چه ذفی تنوین که مان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین، وه ماقبلی یی که مان مفتوح کرد هه تا فہرق ییی له به یینی ییی تشنیه و جہ مع دا گہ را به مَنْصُورِينَ.

«مَنْصُورُونَ» بۆ جمعی مذکر له حاله تی ره فعه دا ئه صلہ که ی مَنْصُورٌ بوو، واو و نون مفتوح عه لامه تی جہ معی مذکر بوون له حاله تی ره فعه دا ثیلحاقمان کردن به تاخیریه وه، وه چه ذفی تنوین مان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین گہ را به مَنْصُورُونَ.

«مَنْصُورِينَ» بۆ جمعی مذکری سالم له حاله تی نصبه و جہ ره دا، ئه صلہ که ی مَنْصُورٌ بوو، یی و نون عه لامه تی جمعی مذکر بون له حاله تی نصبه و جہ ره دا ثیلحاقمان کرد به تاخیریه وه، وه یی باعشی که سره ی ماقبله که ی بوو ماقبله که مان مکسور کرد وه چه ذفی تنوینه که مان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین گہ را به مَنْصُورِينَ.

«مَنْصُورَةً» بۆ مفردی مؤنثی غائب یا مخاطب یا متکلم له سہر موقضای مقام، ئه صلہ که ی مَنْصُورٌ بوو، تی وه تنوین علامه تی مفردی مؤنث بون ثیلحاقمان کردن به تاخیریه وه، تی ی تأنیث باعشی فہ تحه ی ماقبلی بوو ماقبله که مان مفتوح کرد گہ را به مَنْصُورَةً.

«مَنْصُورَاتٍ» بۆ تشنیه ی مؤنث له حاله تی ره فعه دا، ئه صلہ که ی مَنْصُورَةٌ بوو، ئه لف و نون عه لامه تی تشنیه بون له حاله تی ره فعه دا ثیلحاقمان کردن به تاخیریه وه، ئه لف باعشی فہ تحه ی ماقبلی بوو، ماقبله

مَنْصُورَتَيْنِ مَنْصُورَاتٍ مَنَاصِرُ

که مان مفتوح کرد وه چه‌ذفی تنوینه که مان کرد له بهر ده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را به مَنْصُورَتَانِ.

«مَنْصُورَتَيْنِ» بۆ تثنیه مؤنث له حاله‌تی نصبه و چه‌ره‌دا، نه‌صله‌که‌ی مَنْصُورَة بوو، یی و نون عه‌لامه‌تی تثنیه بوون له حاله‌تی نصبه و چه‌ره‌دا ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، وه ماقبلی یی که مان مفتوح کرد له بهر فهرقی تثنیه و جمع، وه چه‌ذفی تنوینه که مان کرد له بهر ده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را به مَنْصُورَتَيْنِ.

«مَنْصُورَاتٍ» بۆ جمعی مؤنثی سالم نه‌صله‌که‌ی مَنْصُورَة بوو، نه‌لف و تی عه‌لامه‌تی جمعی مؤنث بون ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، نه‌لف باعشی فه‌تحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مفتوح کرد، وه چه‌ذفی تنوینه که مان کرد له بهر ده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را به مَنْصُورَات، جا ئیجتماعی دو عه‌لامه‌تی تأنیث بوو، وه دروست نه‌بوو چه‌ذفی عه‌لامه‌تی جمعه که بکه‌ین، چونکه تأنیث وه جمعیه‌تی نه‌گه‌یاند، وه حذفی علامه‌تی مفرده که مان کرد، چونکی ته‌نیا تأنیثی نه‌گه‌یاند گه‌را به مَنْصُورَات.

«مَنَاصِرُ» عطفه له‌سه‌ر منصورات، واته مناصریش وه کو مَنْصُورَات جمعی مؤنثه به صیغه‌ی مکسر نه‌صله‌که‌ی مَنْصُورَة بوو، هاتین به نه‌لفی له به‌ینی فاء‌الفعله که یا، وه عین‌الفعله که مان مکسور کرد واوه که مان حذف کرد گه‌را به مناصره، جا له بهر نه‌وه نه‌م صیغه‌یه مختص بوو به مؤنثه وه بئی ئیحتیاج بوین له تی تأنیثه که و لا مان برد گه‌را به مَنَاصِرُ.

وَتَقُولُ مَمْرُورِيهِ، مَمْرُودِ بِهِنَا، مَمْرُورِيهِمْ، مَمْرُورِيْهَا، مَمْرُورِيْهِنَّ،
مَمْرُورِيْهِنَّ

«وَتَقُولُ مَمْرُورِيهِ، مَمْرُودِ بِهِنَا، مَمْرُورِيهِمْ، مَمْرُورِيْهَا، مَمْرُورِيْهِنَّ، مَمْرُورِيْهِنَّ» يانی هرکاتی بتهوی اسمی مفعول دروست بکهی له فعل متعدی، نه وه مضارعی نه فعله نه به یته سهر وه زنی اسمی مفعول وه حذفی فاعله کهی نه کهی، وه مَفْعُولٌ بِهِ نه فعله نه کهی به نائب فاعل، وه مرفوعی نه کهی.

وه نه مما نه گهر بتهوی اسمی مفعول له فعلی لازم دروست کهیت نه وه پیوسته له پیشا نه فعله لازمه بکهی به متعدی به واسطه ی حرفی جهره وه چونکی له پیش نه واه فعله لازمه بکهی به متعدی شتی بیه دابنری له جیگه ی فاعلی نه و فعلا تا صیغه ی اسمی مفعول دروست بکهی، وه اسنادی بده ی بولای نه و نائبی فاعله.

جاله سهر نه م یاسا مصنف رحمه الله تعالی فهرموی: «وتقول مَمْرُورٍ بِهِ مَمْرُورٍ بِهِنَا» تا ناخری یه عنی صیغه ی یمرُّ له جومله ی (یمرُّ زیدٌ) که فعلی مضارعی لازمه کاتی و بست صیغه ی اسمی مفعولی لی دروست بکهی پیوسته به هو ی حرفی جهره و بیکه ی به متعدی بولای مَفْعُولٌ بِهِ وه بلی ی زیدٌ یُمَرُّ بِهِ.

جا صیغه ی یُمَرُّ بکهی به مرور وه زید که فاعله حهذفی بکهی وه جار و مجروره که که مفعول به غیره صریحه له جیگه یا دابنی، وه اسنادی اسمه مفعوله که بده بولای وه بلی: مَمْرُورِيهِ، وه ههر وه ها باقی صوره ته کان وه له

فَتَشْنَى وَ تَجْمَعُ وَ تُذَكِّرُ وَ تُؤْنْتُ الضَّمِيرَ فِي مَا يَتَعَدَّى بِحَرْفِ الْجَرِّ
لَا اسْمَ الْمَفْعُولِ وَ فَعِيلٌ قَدْ يَجِيءُ بِمَعْنَى الْفَاعِلِ كَالرَّحِيمِ بِمَعْنَى الرَّاحِمِ
وَ بِمَعْنَى الْمَفْعُولِ كَالْقَتِيلِ بِمَعْنَى الْمَقْتُولِ

هه موبانا اسمه مفعوله كه له سهر حالى افراد و تذكر نه مینیتته وه، به وینهی
فعلى استاد بدری بولای فاعلى ظاهر، وه نه وهی پیوسته له تشنيه و جمع
وه تذكر و تأنيث له نائب فاعله كه دا كه جار و مجروره كه يه دهر نه كه وئ
وه كو مصنف فهرمويه تی: «فَتَشْنَى وَ تَجْمَعُ وَ تُذَكِّرُ وَ تُؤْنْتُ الضَّمِيرَ فِي
مَا يَتَعَدَّى بِحَرْفِ الْجَرِّ لَا اسْمَ الْمَفْعُولِ» يانی تو تشنيه و جمع و تذكر و
تأنيث دینی به سهر نهو ضمیرا كه مجرور بووه به حهرفه جهره كه، له ههر
اسمی مفعولیک له لازم بوو بی وه بویی به متعدی به هوی حهرفی جهره
وه، نه وه دهست له اسمه مفعوله كه نادهیت چونكه نهو جار و مجروره
بووه به نائب فاعل، وه ههر مشتقی استاد بدری بولای فاعل یا نائب فاعل
به مفردی و مذکری نه مینیتته وه.

جا له بهر نه وه مصنف رحمه الله تعالى له مهویش فهرموی نه کثروایه
اسمی فاعلى ثلاثی مجرد له سهر وه زنی فاعل، وه اسمه مفعوله كه یشی
له سهر وه زنی مفعول بی وستی باسی مقابلی نهو نه کشرهش بکات وه
فهرموی: «وَ فَعِيلٌ قَدْ يَجِيءُ بِمَعْنَى الْفَاعِلِ كَالرَّحِيمِ بِمَعْنَى الرَّاحِمِ وَ
بِمَعْنَى الْمَفْعُولِ كَالْقَتِيلِ بِمَعْنَى الْمَقْتُولِ» يانی کهم جار اسمی فاعل وه
اسمی مفعولی ثلاثی مجرد له سهر وه زنی فاعل وه مفعول نابن به لکو
له سهر وه زنی فعیل نه بی وه کو (رحیم) که به معنای راحمه، وه مشتقه له

.....

يَرْحَمُ، حذفی حرفه مضارعه که مان کرد، وه فاء الفعله که مان مفتوح کرد،
 وه عین الفعله که مان مکسور کرد، و هاتین به ییّ یه کی ساکنه له به ینی
 عین الفعله که و لام الفعله که یدا گه را به رَحیم.

وه مثالی نه و اسمه مفعوله له سهر وه زنی فعیل بیّ وه کو قتیل که به
 مه عنای مقتول مشتقه له یُقْتَلُ به صیغه ی بنا مفعول، حرفه مضارعه
 که مان حه ذف کرد، وه فاء الفعله که مان مفتوح کرد، وه هاتین به ییّ یه کی
 ساکنه له به ینی عین الفعل وه لام الفعله که یا گه را به (قتیل).

اسم الفاعل و المفعول من مازاد علی الثلاثة

وَأَمَّا مَزَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ فَالضَّابِطَةُ فِيهِ أَنْ تَضَعَ الْمِيمَ الْمَضْمُومَةَ
مَوْضِعَ حَرْفِ الْمُضَارِعَةِ وَ تَكْسِرَ مَا قَبْلَ الْآخِرِ فِي اسْمِ الْفَاعِلِ وَ
تَفْتَحَهُ فِي اسْمِ الْمَفْعُولِ نَحْوَ مُكْرِمٌ وَ مُكْرَمٌ

جا کاتی که مصنف نه جاتی بوو له باسی اسمی فاعل وه اسمی مفعولی
ثلاثی مجرد، دهستی کرد به باسی اسمی فاعل وه اسمی مفعول له غیری
ثلاثی مجردا وه کو ثلاثی مزید و رباعی مجرد و مزید فیه وه فهرموی:
«وَأَمَّا مَزَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ» وه نه‌مما اسمی فاعل وه اسمی مفعول له
فعلیک دا زیاتریئت له سه‌رسی حه‌رف «فَالضَّابِطَةُ فِيهِ أَنْ تَضَعَ الْمِيمَ
الْمَضْمُومَةَ مَوْضِعَ حَرْفِ الْمُضَارِعَةِ وَ تَكْسِرَ مَا قَبْلَ الْآخِرِ فِي اسْمِ
الْفَاعِلِ وَ تَفْتَحَهُ فِي اسْمِ الْمَفْعُولِ» نه‌وه قاعده‌ی کلیه بو دروست
کردنیاں نه‌وه یه که میمیکی مضمومه دابنی له جیگه‌ی حه‌رفی مضارعا، وه
حرفی پیش ناخری مکسور بکه‌ی له اسمی فاعل دا وه مفتوحی بکه‌ی له
اسمی مفعول دا «نحو مُكْرِمٌ» بو اسمی فاعل بابی افعال مشتقه له يُكْرِمُ
هاتین به میمیکی مضمومه له جیگه‌ی حه‌رفی مضارعدا، وه ماقبلی ناخره
که مان مکسور بوو هیشتمانه وه گه‌را به مُكْرِمٌ.

«وَأَمَّا مُكْرَمٌ» بو اسمی مفعول له بابی افعال هاتین به میمیکی مضمومه
له جیگه‌ی حه‌رفی مضارعا وه ماقبلی ناخره که مان مفتوح کرد بو نه‌وه
فه‌رقی بیی له به‌ینی اسمی فاعل وه اسمی مفعول دا گه‌را به مُكْرَمٌ.

وَمُدْخَرِجٌ و مُدْخَرِجٌ و مُسْتَخْرِجٌ و مُسْتَخْرِجٌ وَ قَدْ يَسْتَوِي لَفْظُ
الْفَاعِلِ و الْمَفْعُولِ بَعْضِ الْمَوَاضِعِ كَمُخَابٍّ و مُتَخَابٍّ و مختار و
مُضْطَرٌّ و مُعْتَدٌّ و مُنْصَبٌّ و مُنْصَبٌّ فِيهِ وَ يَخْتَلِفُ التَّقْدِيرُ

«وَمُدْخَرِجٌ و مُدْخَرِجٌ و مُسْتَخْرِجٌ و مُسْتَخْرِجٌ» به ضمه‌ی میمی
هه‌موویان، وه کسره‌ی ماقبل ناخر له اسمی فاعل، وه فتحه‌ی ماقبلی ناخر
له اسمی مفعول‌دا، وه دروست کردنیان وه کو مکرّم مکرّم وایه.

«وَ قَدْ يَسْتَوِي لَفْظُ الْفَاعِلِ و الْمَفْعُولِ بَعْضِ الْمَوَاضِعِ» وه که می
جار صیغه‌ی اسمی فاعل وه اسمی مفعول وه کو یه کیان لی دی له لفظا
خوای به هوّی: - ده غمی ماقبلی ناخره که ی له ناخره که یانا «کَمُخَابٍّ» بو
اسمی فاعل و اسمی مفعول بابی مفاعله «و مُتَخَابٍّ» بو اسمی فاعل و
اسمی مفعولی بابی تفاعل «و مختار» بو اسمی فاعل و اسمی مفعولی
بابی افتعال له معتل‌العین «و مُضْطَرٌّ و مُعْتَدٌّ» بو اسمی فاعل و اسمی
مفعولی بابی افتعال «و مُنْصَبٌّ» بو اسمی فاعل بابی انفعال.

«و مُنْصَبٌّ فِيهِ» بو اسمی مفعول عه‌ینی نه و بابه - بابی انفعال - نیسته
اسمی فاعل و اسمی مفعول له هه‌موویانا یه کیکه. وه یا به هوّی اعلال کردنی
عین‌الفعل وه قه‌لبی واو و یی به ته‌لف بی وه کو مختار بو اسمی فاعل وه
اسمی مفعولی بابی افتعال «و مُنْجَاب» بو اسمی فاعلی بابی انفعال «و
مُنْجَابٌ عَنْهُ» بو اسمی مفعول عه‌ینی باب - انفعال - نیسته اسمی فاعل و
اسم مفعول له م سی لفظانه وه کو یه کن، «وَ يَخْتَلِفُ التَّقْدِيرُ» به لام تقدیر
وه نه‌صلی مقده‌ره‌ی نه و لفظانه که اسمی فاعل بن جیاوازه له گه‌ل نه‌صلی
مقدری نه و لفظانه که اسمی مفعول بن چونکی ماقه‌بلی ناخر له اسمه

.....

فاعله کانا مکسوره، وه له اسمه مفعوله کانا مفتوحه مثلاً نه صلی پینج صیغه
 نه وه له کان: مُحَابِبٌ وه مُتَحَابِبٌ وه مضطررٌ وه مُتَعَدِّدٌ وَ مُنْصَبِّبٌ بوو، به
 کسره‌ی حه‌رفی ماقبلی ئاخر بو اسمی فاعل. مُحَابِبٌ وه مُتَحَابِبٌ وه
 مضطررٌ وه مُتَعَدِّدٌ وَ مُنْصَبِّبٌ فیه، به فتحه‌ی حه‌رفی ماقبلی ئاخر بو اسمی
 مفعول، وه له هه‌مو یانا اجتماع المثلین روی دا، وه حه‌ذفی حه‌ره‌که‌ی مثلی
 نه وه لمان کرد، وه ده‌غمان کرد له مثلی ثانی دا. وه، نه صلی سی لفظه دواویه
 کان مختیرٌ وه منجوبٌ بو به کسره‌ی ماقبلی ئاخر له اسمی فاعل دا وه
 مختیرٌ وه منجوبٌ عنه بوو، به فتحه‌ی ماقبلی ئاخر له اسمی مفعول دا، وه
 به یاسای اعلال واو وه یی متحرک وه ماقبل مفتوح قه‌لبمان کردن به ئه‌لف
 وه بون بهو لفظانه که ته‌ماشات کرد.

جاکاتی مصنف رزگاری بوو له باشی فعلی ماضی وه مضارع وه نه‌مر
 به، لام وه نه‌هی به لا وه نه‌مری به صیغه وه اسمی فاعل وه اسمی مفعول -
 وه نه‌م صیغانه به کار دین له سالم وه غیره سالم دا وه کو: - مضاعف وه معتل
 وه مهموز. وه بو نه‌م سی نه‌وعه بازی نه‌حوالی و ابوو که مختص بوو به
 خویانه‌وه وه زور جیگه‌ی ئیعتبار وه اهتمام بوون، مصنف هات نه‌م
 باسانه‌ی ده‌ست پئی کرد به ترتیب، وه خستیه پیش باسی باقی نه‌و صیغانه
 که له تحویلی مصدیره وه په‌یدا نه‌بن، وه کو اسمی زه‌مان و مه‌کان و ثالث
 وه مصدر بئی وه فهرموی: -

«فَضْلٌ فِي الْمُضَاعَفِ»

فَضْلٌ فِي الْمُضَاعَفِ يُقَالُ لَهُ الْأَصَمُّ وَهُوَ مِنَ الثَّلَاثِي الْمُجَرَّدِ وَ
الْمَزِيدِ فِيهِ مَا كَانَ عَيْنُهُ وَ لَامُهُ مِنْ جِنْسٍ وَاحِدٍ

واته نه مه فه صلیکه له باس وه به یانی نهو مشتقانه که مضاعفن، جا
بزانن که لفظی مَضَاعَفِ اسمی مفعوله له لوغه تی عه ره بانا به شتیک نه لّین
که دو چه ندانه کرایتته وه، وه له عورفی نه هلی علمی صهرفا تعریفی
نه وه یه که له متنه که دا دیت: «يُقَالُ لَهُ الْأَصَمُّ» وه به مضاعف نه و تری
(أصم) یانی که پر به و مناسبه به ته هه وه کو گوینچه که ی که ربی، که ناوه که ی
توند و پر نه بی له گورشت یاله ژهنگ، نهو لفظه یش که مضاعف بی توند و
پر نه بی به هو ی نهو دوو حه رفه وه که نهو ه لّیان ده غم نه کری له دووه میانا...
«وَهُوَ مِنَ الثَّلَاثِي الْمُجَرَّدِ وَ الْمَزِيدِ فِيهِ مَا كَانَ عَيْنُهُ وَ لَامُهُ مِنْ جِنْسٍ
وَاحِدٍ» مضاعف له عورفی نه هلی صهرفا له ثلاثی مجرد و مزید فیه دا،
فعلیکه یا اسمیکه عین الفعل وه لام الفعلی له یه ک نهو عه حه رف بن «كَرَدَّ وَ
أَعَدَّ» وه کو رَدَّ له ثلاثی مجرد که ماضی بابی نه وه له وه أَعَدَّ له ثلاثی مزید
فیه دا که ماضی بابی افعال «فَإِنْ أَضْلَهُمَا رَدَدَ وَ أَعَدَدَ» به راستی نه صلی
یه که میان رَدَدَ، وه نه صلی دووه میان أَعَدَدَ بوه، جا حه ذفی حه ره که ی
دالی نه وه لمان کردوه وه ده غممان کرد له ثانی دابون به رَدَّ وَ أَعَدَّ....

«وَمِنْ الرَّبَاعِي مَا كَانَ فَائُهُ وَ لَامُهُ الْأُولَى وَ كَذَا عَيْنُهُ وَ لَامُهُ
الثَّانِيَةُ مِنْ جِنْسٍ وَاحِدٍ» وه مضاعف له عورفی نه هلی صهرفا له فعلی

فَإِنَّ أَضْلَهُمَا رَدَدَ وَأَعَدَدَ وَمِنَ الرَّبَاعِيِّ مَا كَانَ فَائُهُ وَ لَامُهُ الْأُولَى وَ
 كَذَا عَيْنُهُ وَ لَامُهُ الثَّانِيَةُ مِنْ جِنْسٍ وَاحِدٍ وَ يُقَالُ لَهُ الْمُطَابِقُ نَحْوُ:
 زَلَزَلَ، يُزَلِّزُ، زَلْزَلَةٌ وَ زِلْزَالًا وَ إِنَّمَا أُلْحِقَ الْمُضَاعَفُ بِالْمُعْتَلَاتِ لِأَنَّ
 حُرُوفَ التَّضْعِيفِ يَلْحَقُهُ الْإِبْدَالُ

رباعی مجرد یا مزید فیہ دا ئہ وہیہ: - کہ فاء الفعل وہ لام الفعلی ئہ وہ لی
 ہہ روا عین الفعل وہ لام الفعلی دوہ می لہ یہ ک نہ و عہ حہ رف بن.....
 «وُ يُقَالُ لَهُ الْمُطَابِقُ» وہ مضاعفی رباعی وہ کو ناو ئہ بری بہ مضاعف،
 بییشی ئہ وتری مطابق بہ فتحی بی معنای مطابق فیہ یانی بہ رانبری و
 ریزاوہ ری کراوہ تیایدا لہ بہینی دوو حہ رف دا کہ عیبارہ تن لہ فاء الفعل وہ
 لام الفعلی ئہ وہ ل وہ عین الفعل و لام الفعلی ثانی «نحو: زَلَزَلَ، يُزَلِّزُ،
 زَلْزَلَةٌ وَ زِلْزَالًا» ئیستہ مطابقہ و موافقہ کراوہ لہ بہینی حہ رفہ کانیا بہ و
 نہ و عہ و تمان.....

جا نہ گہر کہ سنی پر سیاری کرد بو مضاعف بہ غہیرہ سالم وہ لہ
 جوملہی معتلا تا دانراوہ مع أنه یہ کنی لہ حروفی علہی تیانیہ، جوابی
 بدہرہ وہو بلی: «وَ إِنَّمَا أُلْحِقَ الْمُضَاعَفُ بِالْمُعْتَلَاتِ لِأَنَّ حُرُوفَ
 التَّضْعِيفِ يَلْحَقُهُ الْإِبْدَالُ» نہ وہ کو مضاعف ئیلحاق کراوہ بہ معتلاتہ وہ
 ئیلالہ بہر ئہ وہ کہ حہ رفی تضعیف گورانه وہی بہ حہ رفیکی تری بہ سہردا
 دیت، وہ کو حروفی عللہ گورانه وہ یان بہ سہرادیت بہ حہ رفیکی تر، والہم
 حالی ئیبیدالہ مناسبہ پہیدا بوو لہ بہینی معتلات و مضاعف دا وہ مضاعف
 ئیلحاق کرا بہ معتلہ وہ. جا مثالی ہاتنی ابدال بہ سہر مضاعفا «كَقَوْلِهِمْ

كَقَوْلِهِمْ أَمْلَيْتُ بِمَعْنَى أَمَلْتُ وَكَذَلِكَ الْحَذْفُ كَقَوْلِهِمْ مَسْتُ وَظَلْتُ
بفتح الفاء و كسر ها و أَحَسْتُ

أَمْلَيْتُ بِمَعْنَى أَمَلْتُ» و ه کو قه ولی عه ره بان نه لَین اَمْلَيْتُ به گورینه وهی
لامی ثانی به (ی) یی. چونکه نه صلّه که ی اَمَلْتُ بوه یانی نوسیم «و
كَذَلِكَ الْحَذْفُ» و ه هر وه کو ابدال دیّ به سهر حروفی تضعیف دا،
حه ذفیش دیت به سهر یانا، وه کو حه ذف دیّ به سهر حروفی علله دا وه به م
وه زعیش مناسبه له به ینی مضاعف و معتلا په یدا بووه، وه مضاعف
نیلحاق کراوه به معتلاته وه - جا مثالی هاتنی حه ذف به سهر مضاعفا
«كَقَوْلِهِمْ مَسْتُ وَ ظَلْتُ بفتح الفاء و کسر ها و أَحَسْتُ» نه صلّه که یان
مَسْتُ و ظَلْتُ و أَحَسْتُ بوه نیسته له دو مثاله نه وه له کانا حه ذفی
عین الفعله که مان کرد به خوئو حره که یه وه گه را به مَسْتُ و ظَلْتُ به فتحه ی
فاء الفعل یا خود نقلی کسره ی عین الفعله کانمان کرد بولای فاء الفعله
که یان، نه و جار حه ذفمان کرد گه ران به مَسْتُ و ظَلْتُ به کسره ی
فاء الفعل. وه له مثالی ثاخرا نه صلّه که ی أَحَسْتُ بوو، وه کو أَكْرَمْتُ
حه ذفی سینی نه وه لمان کرد له پاش نه قلّی فه تحه که بولای ماقبله که ی
گه را به أَحَسْتُ.

خولاصه دهر که وت بوّت که هوّی نیلحاقی مضاعف به معتله وه
نه مه یه که مشابیه به معتل له هاتنی ابدال و حه ذف به سهر حروفی تضعیفه
که دا وه کو به سهر حروفی علله دا دیت. بیجگه له مه له کاتی ابدال دا، نه و
حه رفه که له بده لی حه رفی تضعیف دا دیت عباره ته له (ی) یی وه کو حالی بووی

وَالْمُضَاعَفُ يَلْحَقُهَا الْإِدْغَامُ وَهُوَ أَنْ تُسْكِنَ الْأَوَّلَ وَتُدْرِجَ فِي الثَّانِي
وَيُسَمَّى الْأَوَّلُ مُدْغَمًا وَالثَّانِي مُدْغَمًا فِيهِ وَذَلِكَ وَاجِبٌ فِي نَحْوِ مَدَّ
يَمْدٌ وَ أَعَدَّ يُعَدُّ وَانْقَدَّ يَنْقَدُّ وَاعْتَدَّ يَعْتَدُّ وَاسْتَعَدَّ يَسْتَعِدُّ وَاطْمَأَنَّ
يَطْمَأَنُّ

له املیت له باتی امللت سابقاً «وَالْمُضَاعَفُ يَلْحَقُهَا الْإِدْغَامُ» نه‌مه به یانه
بو هیندی له نه‌حوالی مضاعف یانی نه‌و دو حه‌رفه مکرره که وان له
مضاعف داگه‌لی جار ئیدغامیان به سه‌ردایت «وَهُوَ أَنْ تُسْكِنَ الْأَوَّلَ وَ
تُدْرِجَ فِي الثَّانِي» وه ادغام له عورفی نه‌هلی تجوید و نه‌هلی صه‌رفدا
نه‌مه‌یه که حه‌رفی نه‌وه‌ل له و دو حه‌رفه مکرره ساکن بکه‌ی، وه دغمی
بکه‌ی له حرفی ثانی دا، وه بیخو ینیته وه به توندی بو پاریزگاری له فه‌و
تانی «وَيُسَمَّى الْأَوَّلُ مُدْغَمًا وَالثَّانِي مُدْغَمًا فِيهِ» وه حه‌رفی نه‌وه‌ل ناو
نه‌بری به مُدْغَم وه دوه‌م به مُدْغَمٌ فیهِ یانی دغم تیاکراو.. جابزانه ادغام
له‌سه‌ر سنی قسمه: یه‌که‌م: واجبه، دوه‌م: محاله، سنی‌ه‌م: جائزه و به
ثاره‌زوی انسانه وه مصنف رحمه الله تعالی بو به‌یانی نه‌م قسمانه فه‌رموی:
- «وَذَلِكَ وَاجِبٌ فِي نَحْوِ مَدَّ يَمْدٌ وَ أَعَدَّ يُعَدُّ وَانْقَدَّ يَنْقَدُّ وَاعْتَدَّ يَعْتَدُّ
وَاسْتَعَدَّ يَسْتَعِدُّ وَاطْمَأَنَّ يَطْمَأَنُّ» یانی ادغام واجبه له‌هر فعلیک دا که
ضمیری بارزی له‌گه‌ل دانه‌بی له فعلی ماضی و مضارعی مضاعفی ثلاثی
مجردا مطلقا، وه له ثلاثی مزید فیهِ وه رباعی مزید فیهِ به‌مه‌رجی که دو
حه‌رفه مکرره کان پیکه وه‌بن خوای مضاعفی عورفی بن وه‌کو أَعَدَّ، يُعَدُّ و
انْقَدَّ، يَنْقَدُّ وَاَعْتَدَّ، يَعْتَدُّ وَاَسْتَعَدَّ، يَسْتَعِدُّ یا خود هه‌ر مضاعفی لوغه‌وی بن

وَكَذَا إِذَا بَنَيْتَهَا لِلْمَفْعُولِ وَكَذَا نَظَائِرُهُ وَفِي نَحْوِ مَدٍّ مَضْذَرًا وَكَذَلِكَ إِذَا اتَّصَلَ أَلِفُ الضَّمِيرِ أَوْ وَاوُهُ أَوْ يَاءُهُ نَحْوَ مَدَّا، مَدَّوَا مَدِّي

وه کو اسودّ، یسودّ وه اسوادّ، یسوادّ و اطمأنّ، یطمأنّ. نیسته ثم شش فعله مضاعفی عورفی و اصطلاحی نین، وه بهر تعریفی ته وه ناکه ون به لکو هر لام الفعله که یان مکرره، وه مضاعفی لوغه وین مع أنه ادغام له وانا واجبه «وَكَذَا إِذَا بَنَيْتَهَا لِلْمَفْعُولِ» وه هر وه ها ادغام واجبه له و فعلانه داکاتی که دروستیان بکه ی بو ته وه نسبه تیان بدری بولای مفعول «نحو مَدَّ، یُمَدُّ» بو بنامفعولی ماضی و مضارعی مضاعفی بابی ته وه ل «وَكَذَا نَظَائِرُهُ» هه روایه حوکمی ها و وینه کانی مُدِّمَدَّ وه کو اَعَدَّ، یُعَدُّ وه باقی فعله کان کاتی بناکران بو مفعول «وَ فِی نَحْوِ مَدٍّ مَضْذَرًا» هم ادغام واجبه له ها و وینه ی لفظی مَدَّ له و مصدره مضاعفانه که شهرتی ادغامیان تیداهاتوه ته جیگه «وَ كَذَلِكَ إِذَا اتَّصَلَ أَلِفُ الضَّمِيرِ أَوْ وَاوُهُ أَوْ يَاءُهُ» هر وه ها ادغام واجبه کاتی که ضمیری فاعلی ساکن بلکی به فعله وه که عباره تن له: ته لف که ضمیری فاعلی تثنیه یه، وه واو که ضمیری فاعلی جمعه، وه (ی)یی که ضمیری فاعلی مفردی مؤنثی مخاطبه «نحو مَدَّا، مَدَّوَا» به فتحه ی میم بو تثنیه و جمعی فعلی ماضی بنافاعل. وه به ضمه ی میم بو تثنیه و جمعی فعلی ماضی بنامفعول. یا بو تثنیه و جمعی فعلی ته مری به صیغه وه «مَدَّی» بو ته مری مفردی مؤنثی مخاطب به ضمه ی میم، وه ادغام له هه موو ته مانه و وینه یاندا واجبه جا کاتی که قسمی ته وه لی باسکرد که ادغامی واجبه وستی قسمی دوه م باس بکات که ادغامی

و مُتَنَعٌ فِي نَحْوِ مَدَدْتُ وَ مَدَدْنَا وَ مَدَدْتَ إِلَى مَدَدْتُنَّ وَ يَمْدُدْنَ وَ تَمْدُدْنَ وَ أَمْدُدْنَ وَ لَا تَمْدُدْنَ

محاله وه فهرموی:

«و مُتَنَعٌ» عه‌طفه له سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی واجب: یانی ادغام محاله وه قابل نیه «فِي نَحْوِ مَدَدْتُ وَ مَدَدْنَا وَ مَدَدْتَ إِلَى مَدَدْتُنَّ وَ يَمْدُدْنَ وَ تَمْدُدْنَ وَ أَمْدُدْنَ وَ لَا تَمْدُدْنَ» واته ادغام نایته جیگه وه وجودی محاله له ههر فعله مضاعفه‌فیک‌دا که ضمیری مرفوعی متحرکی پیوه لکابی خوای فعلی ماضی بیّ وه کو (مَدَدْتُ) بؤ متکلمی وحده (وَمَدَدْنَا) بؤ متکلمی مع‌الغیر (وَمَدَدْتَ) بؤ مفردی مذکری مخاطب مَدَدْتُمَا وَ مَدَدْتُمْ وَ مَدَدْتِ وَ مَدَدْتُمَا وَ مَدَدْتُنَّ که صیغه‌ی جمع‌ی مؤنثی مخاطبه وه يَمْدُدْنَ بؤ جمع‌ی مؤنثی غائب له مضارعاً، وَاَمْدُدْنَ وَ لَا تَمْدُدْنَ، له نه‌وه‌لیان صیغه‌ی جمع‌ی مؤنثی مخاطبه له نه‌مری مخاطباً، وه دوه‌میان صیغه‌ی نه‌ی‌یه له جه‌مع‌ی مؤنثی مخاطباً.

والحاصل له هه‌موو ماده‌ی اتصالی ضمیری مرفوعی متحرک به فعلی ماضی یا مضارعه وه، ادغام محاله له به‌ر نه‌وه شهرتی ادغام نه‌مه‌یه: - نه‌وه‌ل حرف ساکن وه ثانی متحرک بیّ، وه له و فعلاًنا به عه‌کسه وه‌یه که وایی ده‌غم قابل نیه له ههر دوو متکلم وه هه‌موو صیغه‌کانی مخاطب وه جمع‌ی مؤنثی غائب له ماضی داوه له صیغه‌ی جمع‌ی مؤنثی مخاطب له نه‌مری به صیغه‌دا: له به‌ر نه‌وه شهرتی ادغامیان تیا نایته جیگه وه کو وتمان.

وَ جَائِزٌ إِذَا دَخَلَ الْجَازِمُ عَلَى فِعْلِ الْوَاحِدِ فَإِنْ كَانَ مَكْسُورَ الْعَيْنِ:
كَيْفَرٌ، أَوْ مَفْتُوحَهُ كَيْعَضٌ فَتَقُولُ: لَمْ يَفِرَّ وَ لَمْ يَعَضَّ بِكسر اللام و
فتحها وَ لَمْ يَفِرِّزْ وَ لَمْ يَعْضُضْ بِالْفَكِّ

«وَ جَائِزٌ» عه تنه له سهر قه ولی مصنف که فهرموی «وَمُتَمَتِّعٌ»، یانی
ادغام دروسته نه محاله و نه واجبه.

«إِذَا دَخَلَ الْجَازِمُ عَلَى فِعْلِ الْوَاحِدِ» کاتی که عاملی جازم داخل بیی
له سهر فعلی مفرد له صورته تا چه مفردی مذکری غائب یا مفردهی مؤنثی
غائب یا مفردی مذکری مخاطب یا فعلی متکلمی وحده بی یا متکلمی
مع الغیر که واله صورته تی مفردا هر چن له به عنادا جمع بی، به لام
مفردی مؤنثی مخاطب نیه لم قاعده دا له بهر نه وه له مواردی ادغامی واجبه.
«فَإِنْ كَانَ مَكْسُورَ الْعَيْنِ: كَيْفَرٌ، أَوْ مَفْتُوحَهُ كَيْعَضٌ فَتَقُولُ: لَمْ يَفِرَّ وَ
لَمْ يَعَضَّ بِكسر اللام و فتحها» جا نه گهر نه وه فعله مضارع مکسورالین
بوو، وه کو: یَفِرُّ که له بابی ثانی یه یا مفتوح العین بوو وه کو: يَعَضُّ که له بابی
رابعه نه وه نه توانی بلیت لَمْ يَفِرَّ وَ لَمْ يَعَضَّ به کسره ی لام الفعل وه لم یَفِرَّ و
لم يَعَضَّ به فتحه ی لام الفعل.

«وَ لَمْ يَفِرِّزْ وَ لَمْ يَعْضُضْ بِالْفَكِّ» وه نه یش توانی بلیت لَمْ يَفِرِّزْ وَ لَمْ
يَعْضُضْ به فه ککی ادغام نه صلّه که یان یَفِرُّ وه يَعَضُّ بوو، عاملی جاز میان
داخل بوه سهر، وه حه ذفی حه ره که ی لام الفعله که یانی کرد جاله بهر نه وه
که له حالی ادغاما حه رفی نه وه له مکروه کان ساکن کرابو التقاء الساکنین
روی داله به ینی نه وانداء، جابو ده فعی التقاء الساکنین یا ادغامه که بهیلینه وه

وَ هَكَذَا حُكْمُ يَفْشَعِرُ وَ يَخْمَرُ وَ يَخْمَارُ وَ إِنْ كَانَ الْعَيْنُ مَضْمُومًا
فَيَجُوزُ الْحَرَكَاتُ الثَّلَاثُ مَعَ الْأُدْغَامِ وَ يَجُوزُ فَكَّهُ

وہ حہرفی ثانی متحرک نہ کہین بہ کسرہ لہ بہر قاعدہی: (السَّائِرِينَ إِذَا حُرِّكَ حُرَّكَ بِالْكَسْرِ) یا بہ فتحہ لہ بہر نہ وہ فتحہ (أَخْفَّ حَرَكَاتٍ)۔ وہ نہ لین لم یَفْرِ و لم یَعْضُ بہ ادغام لہ گہل کسرہی لام الفعل دا، وہ یا لہ گہل فتحہی لام الفعل دا، وہ یا خود فہ ککی ادغامہ کہ نہ کہ ینہ وہ وہ حہرہ کہی ساکنی نہ وہل ثیعادہ نہ کہ ینہ وہ لہ سہر نہ ساسی پیش ادغام وہ نہ لین: - لَمْ يَفْرِزْ وَ لَمْ يَعْضُضْ.

«وَ هَكَذَا حُكْمُ يَفْشَعِرُ وَ يَخْمَرُ وَ يَخْمَارُ» وہ بہ وینہی یَفْرِ، یَعْضُ وایہ لہ جوازی ابقای ادغام وہ متحرک کردنی لام الفعلہ کہ دا بہ کسرہ یا بہ فتحہ، وہ لہ جوازی فککی ادغام وہ ثیعادہی حہرہ کہ ساکنی نہ وہل کاتی دخول جازم لہ سہر مضارع حوکمی نہم سنی فعلانہ و هاو وینہیان لہ ہر مادہ یہ کدایت.

«وَ إِنْ كَانَ الْعَيْنُ مَضْمُومًا فَيَجُوزُ الْحَرَكَاتُ الثَّلَاثُ مَعَ الْأُدْغَامِ وَ يَجُوزُ فَكَّهُ» یانی نہ گہر عین الفعلی نہ وہ فعلہ مضارعہ مضاعفہ کہ عاملی جازمی داخل نہ بیتہ سہر مضموم بین وہ کو: یَمُدُّ وَ یَعُدُّ نہ وہ دروستہ لہ لام الفعلہ کہ یانا حہرہ کاتی نہ لاثہ، لہ گہل ہیشتنہ وہی ادغامہ کہ دا، جا دروستی کسرہ و فتحہ لہ بہر نہ وہیہ کہ زو وتمان، وہ دروستی ضمہیش لہ بہر مناسبہی حہرہ کہی عین الفعلہ کہ یہ تی، ہہروہا دروستہ فہ ککی ادغامہ کہ بکہ یتہ وہ، وہ ساکنی نہ وہل متحرک بکہی بہ حرہ کہی پیشوی

فَتَقُولَ لَمْ يَمُدُّ بِحَرَكَاتِ الدَّالِ مَعَ الْأَذْغَامِ وَ لَمْ يَمُدُّ بِفَكِّهِ وَ هَكَذَا
حُكْمُ الْأَمْرِ فَتَقُولُ فَرًّا، فَرًّا، عَضًّا، عَضًّا وَافِرًّا، وَاعْضَضَ

خوی، «فَتَقُولَ لَمْ يَمُدُّ بِحَرَكَاتِ الدَّالِ مَعَ الْأَذْغَامِ وَ لَمْ يَمُدُّ بِفَكِّهِ»
جاتو نهایی له مضارعی مضاعفی بابی نهوهل دا له کاتی دخولی عاملی
جازم له سهری، لم یمدُّ به کسره و فتهحه و ضمه‌ی داله که‌ی له گهل
هیشتنه وه‌ی ادغامی عین‌الفعل له لام‌الفعله که‌ی یا وه لم یمدُّ به فته‌کی
اذغام وه جه‌زمه‌ی داله که‌ی، وه نه‌صلی لم یمدُّ، یمدُّ بوو به ادغامی دالی
نهوهل له دالی ثانی دا، عاملی جه‌زمه‌مان داخل کرده سهری لام‌الفعله که‌ی
مجزوم کردوه التقاء الساکنین روی دا له بیننی عین‌الفعل و لام‌الفعله که‌ی یا وه
بو چاره کردنی نهوه لام‌الفعله که‌مان مکسور کرد یا مفتوح کرد یا مضموم
کرد له بهر نهوه‌ی که له پیشه‌وه و تمان، وه ادغامه که‌مان هیشته وه گه‌را به لم
یمدُّ به یه‌کی له‌سی حه‌ره که‌کان، وه یا فته‌کی ادغامه که‌مان کرده‌وه، و
اعاده‌ی ضمه‌ی عین‌الفعله که‌مان کرده وه گه‌را به لم یمدد.....

«وَ هَكَذَا حُكْمُ الْأَمْرِ» وه به وینه‌ی مضارعی مضاعف وایه له کاتی
دخولی جازم دا حوکمی نه‌مری به صیغه، واته نه‌گه‌ر له مکسور‌العین وه
مفتوح‌العین دروست بکریّت نه‌توانی ادغامه که‌ی بیلیته‌وه، وه چاری
التقاء الساکنین بکه‌ی به کسره یا به فته‌ی لام‌الفعله که‌ی. وه نه‌شتوانی
فته‌کی ادغامه که‌ی بکه‌یته‌وه، له گهل اعاده‌ی حه‌ره که‌ی عین‌الفعله که‌ی یا
«فَتَقُولُ فَرًّا، فَرًّا، عَضًّا، عَضًّا» به هیشتنه وه‌ی ادغام له گهل کسره یا فته‌ی
عین‌الفعله که‌یانا «وَافِرًّا، وَاعْضَضَ» به فکه‌ی ادغام وه اعاده‌ی

«وَقُولُ مُدُّ وَأَمْدُدُ» «وَقُولُ» «مَادُّ»

حره که‌ی عین الفعله که‌یان.

نه‌صله که‌یان تَفَرُّ و تَعَضُّ بو به ادغام: (ت) تَیْ حرَفی مضارع بوو
 چه‌ذفمان کرد، وه ناخره‌کامن مجزوم کرد به سکون جا التقاء الساکنین
 روی دا له به‌ینی عین الفعل وه لام الفعله که‌ی‌اندا، جا بُو ده‌فعی نه‌وه یا
 ادغامه که‌مان هیشته‌وه، وه لام الفعله که‌مان مکسور یا مفتوح کردن، وه یا
 خود فه‌ککی ادغامه که‌مان کرده‌وه وه حره‌که‌ی عین الفعله که‌مان
 هینایه‌وه، وه جہلبی همزه‌ی وه صلّمان کرده وه بوده‌فعی ابتدا به ساکن
 گه‌ران به اِفْرِزْ وَاغْضُ: «وَقُولُ مُدُّ وَأَمْدُدُ» تو ته‌لی‌ی به بنای نه‌مری به
 صیغه له مضارعی مضموم‌العین دا مدُّ به هیشتنه‌وه‌ی ادغام وه حره‌کاتی
 ثلاثی لام الفعله که‌ی له‌سر یاسای پیشو، وَاْمْدُدْ به فه‌ککی ادغام وه
 اعاده‌ی حره‌که‌ی عین الفعل وه سکونی لام الفعل.

نه‌صله که‌یان تَمُدُّ بو (ت) تَیْ حرَفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد، و
 ناخره‌که‌مان مجزوم کرد به سکون جا التقاء الساکنین روی دا له به‌ینی
 عین الفعل وه لام الفعله که‌یا: وه هاتین بُو چاری نه‌وه یا ادغامه که‌مان
 هیشته‌وه، وه لام الفعله که‌مان متحرک کرد به یه‌کی له حره‌کاتی ثلاثه‌کسره
 له‌سر قاعده‌ی مشهور وه فه‌تحتی له‌به‌ر تخفیف، وه ضمه له‌به‌ر مناسبه‌ی
 حره‌که‌ی عین الفعله که‌ی وه یا خود فه‌ککی ادغامه که‌مان کرده‌وه، وه
 حره‌که‌ی عین الفعله که‌مان اعاده کرده‌وه، وه جہلبی همزه‌ی وه صلّی
 مضمومه‌مان کرد بُو ده‌فعی ابتدا به ساکن، گه‌را به اَمْدُدْ «وَقُولُ» تو

مَادَّانِ مَادَّوْنَ مَادَّةٌ مَادَّتَانِ و مَادَّات

ثُمَّ لَيِّتْ لَهُ دروست کردنی اسمی فاعل له ثلاثی مجردی مضاعفا «مَادَّةٌ» بُوَ
مفردی مذکر له غائب وه مخاطب وه متکلمی وحده دا، ثُمَّ صَلَّهْ کَهِ مَادَّةٌ
بُوَ اجتماعی مثلین بُوو، حَهْ ذَفِی حَهْ رَهْ کَهِ مَثَلِی ثُمَّ وَلَّهْ لَمَانِ کَرْدَ، وه
دَهْ غَمَمَانِ کَرْدَ له مَثَلِی ثانی دَا گَهْ رَا به مَادَّةٌ.

«مَادَّانِ» بُوَ تشبیهی مذکر له حاله تی رَهْ فَعَهْ دَا، ثُمَّ صَلَّهْ کَهِ مَادَّ بُوو،
ثُمَّ لَفْ (أ) و نون (ن) عَهْ لَامَهْ تی تشبیه بون ثیلحاقمان کَرْدَ به تاخِریه وه، ثُمَّ لَفْ
بَاعِثِی فَهْ تَحَهْی مَاقِبَلِی بُوو، مَاقِبَلَهْ کَهْ مَانِ مَفْتُوحِ کَرْدَ، وه حَهْ ذَفِی تَنْوِیْنَه
کَهْ مَانِ کَرْدَ له بهر التَّقاء السَّاکِنِیْنِ گَهْ رَا به مَادَّانِ.

«مَادَّوْنَ» بُوَ جَهْ مَعِی مذکر له حاله تی رَهْ فَعَهْ دَا، ثُمَّ صَلَّهْ کَهِ مَادَّ بُوو،
وَ او (ن) و نون (ن) کَهْ عَهْ لَامَهْ تی جَمْعِی مذکر بون ثیلحاقمان کَرْدَ به
تاخِریه وه، وه حَهْ ذَفِی تَنْوِیْنَه کَهْ مَانِ کَرْدَ، له بهر التَّقاء السَّاکِنِیْنِ گَهْ رَا به
مَادَّوْنَ.

«مَادَّةٌ» بُوَ مفردی مَوْثُثْ ثُمَّ صَلَّهْ کَهِ مَادَّ بُوو (ت) تِی و تَنْوِیْنِ
عَهْ لَامَهْ تی مفْرَدَهْ دی مَوْثُثْ بُوون ثیلحاقمان کَرْدَ به تاخِریه وه، وه (ت)
تِی تَأْنِیْثْ بَاعِثِی فَهْ تَحَهْی مَاقِبَلِی بُوو، مَاقِبَلَهْ کَهْ مَانِ مَفْتُوحِ کَرْدَ گَهْ رَا به
مَادَّةٌ.

«مَادَّتَانِ» بُوَ تشبیهی مَوْثُثْ له حاله تی رَهْ فَعَهْ دَا، ثُمَّ صَلَّهْ کَهِ مَادَّةٌ بُوو،
ثُمَّ لَفْ و نون عَهْ لَامَهْ تی تشبیه بون له حاله تی رَفْعَهْ دَا ثیلحاقمان کَرْدَ به
تاخِریه وه، ثُمَّ لَفْ مَوْجِبِی فَهْ تَحَهْی مَاقِبَلِی بُوو مَاقِبَلَهْ کَهْ مَانِ مَفْتُوحِ کَرْدَ گَهْ رَا
به مَادَّتَانِ.

مَوَادُّ وَ تَقُولُ مَمْدُودٌ كَمَنْصُورٍ

«و مادّات» بۆ جمعی مؤنث سالم نه‌صله‌که‌ی ماده‌ بو الف و تیی عه‌لامه‌تی جمعی مؤنث سالم بو ئیلحاقمان کرد به‌ ئاخریه‌وه. جا تیی مفرده‌که‌مان حه‌ذف کرد له‌به‌ر گرده‌بونه‌وه دو عه‌لامه‌تی تانیث گه‌را به‌ مادّات

«مَوَادُّ» بۆ جه‌معی مؤنثی مکسر نه‌صله‌که‌ی مادّة بوو، هاتین به‌ نه‌لفی صیغه‌ی مفاعل له‌پاش نه‌لفی اسم‌ه فاعله‌که‌وه، جا التقاء الساکینین روی دا له‌ به‌ینی هه‌ردو نه‌لفه‌ کاندای، جا له‌ به‌ر ده‌فعی التقاء الساکینین قه‌لبی نه‌لفی اسم‌ه که‌مان کرد به‌ واو. وه له‌به‌ر نه‌وه که‌ ئهم صیغه‌ خاص بو به‌ مؤنثه‌وه، وه کو حوائض وه طوائق حه‌ذفی تیی مفرده که‌مان کرد گه‌را به‌ موادّ.

«وَ تَقُولُ مَمْدُودٌ كَمَنْصُورٍ» وه تو نه‌لفی له‌ بینای اسمی مفعول بۆ ثلاثی مجره‌دی مضاعف له‌ بابی نه‌وه‌ل دا ممدود وه کو اسمی مفعولی غیره مضاعف وه کو منصور، یانی له‌ اسمی مفعولی مضاعفا مه‌جالی ده‌غم نیه له‌ به‌ر نه‌وه که‌ واوی صیغه‌ی اسمی مفعوله که‌ بوه به‌ فاصله له‌ به‌ینی دو حه‌رفه مکسوره که‌دا.

وه نه‌مما اسمی فاعل وه اسمی مفعولی مزید فیه نه‌وه وه کو فعله مضارعه که‌یان وانه، له‌ هه‌ر شوینی کا ده‌غم له‌ فعله مضارعه که‌یانا بیی، ده‌غم له‌ وانیشا نه‌کری، وه کو: - مُخَمَّرٌ وَهْ مُخَمَّرٌ له‌ یَحْمَرُ وه یَحْمَارٌ وه مقشعر له‌ یقشعر وه مطمئن له‌ یطمأن مادام له‌ مضارعه که‌یانا ده‌غم کراوه له‌ وانیشا ده‌غم نه‌کری..

فصل فی المعتل

وَهُوَ مَا كَانَ أَحَدُ أَصُولِهِ حَرْفَ عِلَّةٍ وَهِيَ الْوَأُ وَالْيَاءُ وَالْأَلِفُ وَ
تُسَمَّى حُرُوفَ الْمَدِّ وَاللِّينِ وَالْأَلِفُ تَكُونُ حِينَئِذٍ مُنْقَلِبَةً عَنْ وَأٍ أَوْ يَاءٍ

نعمه مه فیه صلیکه باس لهو له فظانه نه کات که له عورفا بیان نه لین معتل. «وَهُوَ مَا كَانَ أَحَدُ أَصُولِهِ حَرْفَ عِلَّةٍ» معتل به لفظی نه لین که یه کی له حروفی نه صلیه کانیاں علله بی «وَهِيَ الْوَأُ وَالْيَاءُ وَالْأَلِفُ» وه حهرفی علله واوه (و) وی یه (ی) و نه لقه (أ) «وَتُسَمَّى حُرُوفَ الْمَدِّ وَاللِّينِ» وه نهم حهرفانه وه کو ناو نه برین به حهرفی علله ناویش نه برین به حروفی مدّ وه به حروفی لین. وه به م ثیعتباره حروفی علله و مدّولین یه کیکن.

وه بازی کهس فهرقیان نه خاوه نه لی: نهم سی حهرفه مطلقا متحرک بن یا ساکن، ناو نه برین به حهرفی علله. وه نه گهر ساکن بن نه وه ناو نه برین به حهرفی لین مطلقا چه ماقبله که یان متحرک بی به حهرفه که ی مناسب بو یان، واته: ماقبلی نه لف مفتوح بی، وه ماقبلی واو مضموم بی، وه ماقبلی بی مکسوری، یانه. وه نه گهر ساکن بن وه ماقبله که یان متحرک بی به حهرفه که ی مناسبه نه وه ناو نه برین به حروفی مدّ، وه کو: قال، يقول، قيل.

«وَالْأَلِفُ تَكُونُ حِينَئِذٍ مُنْقَلِبَةً عَنْ وَأٍ أَوْ يَاءٍ» وه نه لف که یه کیکه لهم سی حهرفه هه رگیز له ثلاثی دا نه صلی نابی به لکو منقلب نه بی له واو یایی، نیسته نه لفی قال نه صله که ی واو بوه، وه نه لفی باع نه صله که ی بی یه.

«وَأَنْوَاعُهُ سَبْعَةٌ»

الأَوَّلُ: الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ

النَّوْعُ الْأَوَّلُ الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ وَ يُقَالُ لَهُ الْمِثَالُ لِمَا ثَلَّثَهُ الصَّحِيحُ فِي
اِخْتِمَالِ الْحَرَكَاتِ وَالسَّكَنَاتِ

به لام واو وه یی وا ئه بئی ئه صلی بن، وه کو: واو یقول وه یی ی بیع، وه
وايش ئه بئی منقلب ئه بن له یه ک وه یی ی (سید) که منقلبه له واو ئه صلّه
که ی (سیود) بوه.

«وَأَنْوَاعُهُ سَبْعَةٌ» نه نواعی معتل حوتن، چونکه حهرفی علله لهو
لفظا ئه گهر یه کئی بئی ئه وه یا: - فاء الفعله یا عین الفعله وه یا لام الفعله، وه
ئه گهر زیاتره له یه کی ئه وه یا: - فاء الفعل و عین الفعله، وه یا فاء الفعل و
لام الفعله، وه یا عین الفعل و لام الفعله، وه یا فاء الفعل و عین الفعل و
لام الفعله. وه هه ر کام له م ئی احتمالاته نه وعیکن له معتل وه ژماره یان حوته.
«النَّوْعُ الْأَوَّلُ الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ» نه وعی ئه وه لهو حوت نه وعی معتل،
معتل الفایه: یانی فعلیک وه یا اسمیک وایه که فاء الفعله که ی حهرفی
علله بئی. «وَقَالَ لَهُ الْمِثَالُ» وه ئه م نه وعه وه کو پی ی ئه وترئی معتل
الفاء، پیشی ئه وترئی: مثال.

«لِمَا ثَلَّثَهُ الصَّحِيحُ فِي اِخْتِمَالِ الْحَرَكَاتِ وَالسَّكَنَاتِ» له بهر ئه وه
معتل الفاء به وینه ی فعل و اسمی صحیح وایه له هه لگرتن و قه بول کردنی
فاء الفعله که ی بو حهره که مثلاً ئه لیئت: - وَعَدَ وَ عَدَا وَه کو: ضَرَبَ ضَرْبًا. جا

أَمَّا الْوَاوُ فَتُحْذَفُ مِنَ الْمُضَارِعِ الَّذِي يَكُونُ عَلَى يَفْعَلٍ بِكَسْرِ الْعَيْنِ وَ
 مِنْ مَصْدَرِهِ الَّذِي يَكُونُ عَلَى فِعْلَةٍ وَ تُسَلَّمُ فِي سَائِرِ تَضَارِيفِهِ تَقُولُ
 وَعَدَ يَعِدُ عِدَّةً

بِزَانِهِ ثَلَاثٌ لَهُ بَعْدُ وَهُوَ دَائِمًا سَاكِنٌ قَدْ نَابَتْ بِهِ فَاءُ الْفِعْلِ وَهُوَ فَاءُ الْفِعْلِ ثُمَّ
 نَوَعُهُ يَا وَاهُ يَا يِيْهُ، جَا بَا ثَهْ حَكَامِي هَمَرُ دَوَكِيَانِ بَهْ يَانِ بَكَهْ يَنْ: «أَمَّا
 الْوَاوُ فَتُحْذَفُ مِنَ الْمُضَارِعِ الَّذِي يَكُونُ عَلَى يَفْعَلٍ بِكَسْرِ الْعَيْنِ» جَا
 ثَهُ وَ فَاءُ الْفِعْلِهِ كَهْ وَاهُ، ثَهُ وَ حَذَفُ ثَهْ كَرِيْ لَهُ فَعْلُهُ مُضَارِعِيْ لَهُ سَهْرُ وَ هَزْنِيْ
 يَفْعَلُ بِيْ بِهِ كَسْرُهُ يَ عَيْنُ الْفِعْلِ «وَمِنْ مَصْدَرِهِ الَّذِي يَكُونُ عَلَى فِعْلَةٍ»
 وَ هَمْ حَذَفُ ثَهْ كَرِيْ لَهُ مَصْدَرُهُ رِيْ كِيْ وَ هَايْ كَهْ لَهُ سَهْرُ وَ هَزْنِيْ فِعْلَةٍ بِيْ بِهِ
 كَسْرُهُ يَ فَاءُ الْفِعْلِ وَهُوَ سَكُونِيْ عَيْنُ الْفِعْلِ «وَتُسَلَّمُ فِي سَائِرِ تَضَارِيفِهِ» وَهُوَ
 وَهْ كُ خَوِيْ ثَهْ مِيْنِيْتهُ وَهُوَ لَهُ بَاقِي مُشْتَقَاتِهِ كَهْ يَا، وَهُوَ كَوِيْ: فَعْلِيْ مَاضِيْ وَ اسْمِيْ
 فَاعِلُ وَهُوَ اسْمِيْ مَفْعُولُ وَهُوَ غَيْرِيْ ثَهْ وَانَهْ..

«تَقُولُ» تَوُ ثَهْ لِيْنِيْ: - لَهُ مِثَالِيْ مُعْتَلُ الْفَائِيْكَ دَا كَهْ مُضَارِعُهُ كَهْ لَهُ سَهْرُ
 وَ هَزْنِيْ يَفْعَلُ بِيْ بِهِ كَسْرُهُ يَ عَيْنُ الْفِعْلِ، وَهُوَ مَصْدَرُهُ كَهْ لَهُ سَهْرُ وَ هَزْنِيْ فِعْلَةٍ
 بِيْ هَاتِبِيْ بِهِ كَسْرُهُ يَ فَاءُ الْفِعْلِ، وَهُوَ وَارِيَانِ تِيْدَا حَذَفُ بَكْرِيْ: -

«وَعَدَ» بَوُ فَعْلِيْ مَاضِيْ بِهِ اثْبَاتِيْ وَاهُ كَهْ «يَعِدُ» بَوُ مُضَارِعُهُ كَهْ بِهِ
 حَذَفُ يَ وَاهُ، ثَهْ صِلَهُ كَهْ يَوُعِدُ بَوُ وَاهُ كَهْ وَاقِعُ بَوُ لَهُ بَهْ يَنِيْ يِيْ حَهْرَفِيْ
 مُضَارِعُ وَهُوَ كَسْرُهُ يَ عَيْنُ الْفِعْلِ دَا، لَهُ بَعْدُ ثَقَالَتُ حَذَفُ كَرَا كَهْ رَا بِهِ يَعِدُ
 لَهُ سَهْرُ وَ هَزْنِيْ يَعِلُ، چُونَكِيْ مَادَامَ لَهُ مَهْ وَ زَوْنَا حَذَفُ يَ فَاءُ الْفِعْلِهِ كَهْ كَرَاوَهُ لَهُ
 مِيزَانُهُ كَهْ يَشَا ثَهْ كَرِيْ.

وَعْدًا فَهُوَ وَاَعِدْ وَ ذَاكَ مَوْعُودٌ وَعِدْ وَلَا تَعِدْ وَ كَذَلِكَ: وَمِيقٌ، يَمِيقُ،
مِيقَةً فَإِذَا أُزِيلَتْ كَسْرَةً مَا بَعْدَهَا أُعِيدَتْ الْوَاوُ الْمَحْذُوفَةُ

«عِدَّةً» بۆ مصدره که‌ی که له سهر وه‌زنی فِعْلَةٌ بئی ئه‌صله که‌ی وِعْدًا
بوو به کسره‌ی فاء‌الفعل وه سکونی عین‌الفعل حه‌ذفی واوه که‌مان کرد له
پاش نقلی کسره که‌ی بۆلای مابعد که‌ی، وه له باتی ئه‌و واوه هاتین به تی و
تنوین له ئاخره وه گه‌را به عِدَّةً له سهر وه‌زنی عِلَّةً.

«وَعْدًا» بۆ ئه‌و مصدره‌ی له سهر وه‌زنی فِعْلٌ بئی به فتحه‌ی
فاء‌الفعل وه واوه که‌ی بَمِیْنَتِه‌وه.

«فَهُوَ وَاَعِدْ» بۆ اسمی فاعل به اثبات واو «وَذَاكَ مَوْعُودٌ» بۆ اسمی
مفعول به اثباتی واو.

«وَعِدْ» بۆ ئه‌مری به صیغه به حه‌ذفی واو، ئه‌صله که‌ی تَعِدْ بۆ تی
حه‌رفی مضارع بو حه‌ذفمان کرد، وه ئاخره که‌مان مجزوم کرد به حه‌ذفی
حه ره که‌گه‌را به عِدْ.

«وَلَا تَعِدْ» بۆ نه‌هی له مفردی مذکری مخاطب به حه‌ذفی واو. «وَ
كَذَلِكَ: وَمِيقٌ، يَمِيقُ، مِيقَةً» وه‌کو: وعد، يعد، عِدَّة - وایه له اثبات و حه‌ذفی
واوا ماده‌ی (ومق) وه باقی ماده‌کانی معتل‌الغای (واوی) که‌ مضارعه که‌یان
له سهر وه‌زنی یَفْعِلُ بئی به کسره‌ی عین‌الفعل وه مصدره که‌یان له سهر
وه‌زنی فِعْلَةٌ بئی به کسره‌ی فاء‌الفعل «فَإِذَا أُزِيلَتْ كَسْرَةً مَا بَعْدَهَا أُعِيدَتْ
الْوَاوُ الْمَحْذُوفَةُ» هه‌ر کاتی کسره‌ی مابعدی حه‌رفه مضارعه که‌

نَحْوُ لَمْ يُوعَدْ وَ يَثْبُتُ الْوَاوُ فِي يَفْعَلُ بِالْفَتْحِ كَوَجَلُ يَوْجَلُ اِيَجَلُ قُلِبَتْ
الْوَاوُ يَاءً اَلِسْكُونُهَا وَانْكِسَارِ مَاقْبَلُهَا فَإِنْ اَنْضُمَّ مَاقْبَلُهَا غَادَتْ الْوَاوُ
تَقُولُ يَا زَيْدُ اِيَجَلُ

لابرا، واوه محذوفه که ثیعاذه نه کرته وه «نَحْوُ لَمْ يُوعَدْ» به صیغه ی بنا
مفعولی مفرده دی مذکری غائب، نه صلّه که ی یَعْدُ بوو، به بیّ واو به لام
پاش نه وه نهو صیغه کرابه بنا مفعول به ضمه ی حهرفی مضارع وه
فه تحه ی ماقبلی ناخره که ی واوه محذوفه که مان هاته وه.

«وَ يَثْبُتُ الْوَاوُ فِي يَفْعَلُ بِالْفَتْحِ» نه مینته وه فاء الفعلیّ واو بیّ له هر
مضارعیک دا له سه روه زنی یَفْعَلُ بیّ به فتحه ی عین الفعل «كَوَجَلُ
يَوْجَلُ» له بابی رابع دا وه کو عِلِمَ یَعْلَمُ، «اِيَجَلُ» بو نه مری به صیغه ی
مفردی مذکری مخاطب له م بابا نه صلّه که ی اَوْجَلُ بو، وه کو: اَعْلَمَ به اثباتی
واو به لام له بهر نه وه واوه که ساکن بو، وه ماقبله که ی مکسور بوو قلب کرا
به یّ و بوبه اِيَجَلُ وه کو مصنف فهرموی: - «قُلِبَتْ الْوَاوُ يَاءً اَلِسْكُونُهَا
وَانْكِسَارِ مَاقْبَلُهَا» واته: واوه که ی قه لب کرابه یّ چونکی ساکن بوو، وه
ماقبله که ی مکسور بو، وه هه رواوی وه هابیّ قه لب نه کریّ به یّ. «فَإِنْ
اَنْضُمَّ مَاقْبَلُهَا غَادَتْ الْوَاوُ» یانی مادان قه لب کردنی واو به یّ له بهر
سکونی خو ی وه کسره ی ماقبله که یه تی له هر وه ختی کا ماقبلی نه ویّ
مضموم کرا واوه که ی دیته وه «تَقُولُ يَا زَيْدُ اِيَجَلُ» نه صلّه که ی اَوْجَلُ بو
واو ساکن ماقبل مکسور قه لبمان کرد به یّ به قاعده ی پیشو، وه کاتی
یازید به ضمه ی دالی زهیده که، که وته پیشه وه، وه دالی زید مضموم بوو،

تَلَفَّظُ بِالْوَاوِ وَ تُكْتَبُ بِالْيَاءِ وَ تَثْبُتُ فِي يَفْعُلُ بِالضَّمِّ كَوَجْهُ يَوْجُهُ
أَوْجُهُ وَ لَا تَوَجُّهُ وَ حُذِفَتِ الْوَاوُ مِنْ يَطَأُ وَ يَضَعُ وَ يَقَعُ وَ يَدَعُ لِأَنَّهَا
فِي الْأَصْلِ عَلَى يَفْعِلُ بِالْكَسْرِ فَفُتِحَ عَيْنُهَا لِحَرْفِ الْحَلَقِ

وه همزه وه صله که له ناودا رویشست ماقبلی یی که مضموم بوو، وه یی که
مان کرد به واو - به لام «تَلَفَّظُ بِالْوَاوِ وَ تُكْتَبُ بِالْيَاءِ» نه‌مما نه‌م واوه
تلفظی پی نه‌کری به واو وه نه‌نوسری به یی، له بهر نه‌وه که دستوری
نوسین وایه که نه‌وه‌لی کلمه بنوسری به تقدیری، ابتدا پی کردنی، یانی به
حسیبی نه‌وه هیچی له پیشه‌وه نه‌بی، وه ناخره که‌ی بنوسری به حسیبی نه
وه که وه ققه‌ی له سه‌ر بکری .

«وَ تَثْبُتُ فِي يَفْعُلُ بِالضَّمِّ كَوَجْهُ يَوْجُهُ أَوْجُهُ وَ لَا تَوَجُّهُ» وه واو
نه‌میینه وه له کاتیک دا فاء‌الفعل بی له یَفْعُلُ به ضمه‌ی عین‌الفعل، وه‌کو:
واوی وَجْهٌ يَوْجُهُ له بابی سادس له صیغه‌ی ماضی و مضارع و نه‌مرونه‌یا،
له بهر نه‌وه که مابعدی واوه که مکسور نه‌جاله بهر نه‌وه پرسیار کرا مادام
واوی فاء‌الفعل نه‌میینه وه له یَفْعُلُ به فتحه‌ی عین‌الفعل، ده‌ی بوچی
حه‌ذف کراوه له يَطَأُ وَ يَضَعُ وَ يَقَعُ وَ يَدَعُ مع انه نه‌مانه مفتوح
العین؟ مصنف فهرموی: «وَ حُذِفَتِ الْوَاوُ مِنْ يَطَأُ وَ يَضَعُ وَ يَقَعُ وَ يَدَعُ
لِأَنَّهَا فِي الْأَصْلِ عَلَى يَفْعِلُ بِالْكَسْرِ» واته هه‌ذف کراوه واو فاء‌الفعل له‌م
صیغانا چونکی نه‌مانه له نه‌صلاً له سه‌ر وه‌زنی یَفْعِلُ بیون به کسره‌ی
عین‌الفعل، وه هه‌ذفی واوه که یان کراوه له سه‌ر قاعده‌ی دامه‌زراو، «فَفُتِحَ
عَيْنُهَا لِحَرْفِ الْحَلَقِ» وه پاش هه‌ذفی واوه که یان عین‌الفعله که یان مفتوح

وَحُذِفَتْ مِنْ يَذَرُ لِكَوْنِهَا فِي مَعْنَى يَدَعُ وَأَمَاتُوا مُضَى يَدَعُ وَ
يَذَرُ وَ حَذَفُ الْفَاءِ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ الْمَحذُوفَةَ وَاوُ

کراوه له بهر مقابله‌ی قورسی حه‌رفه حه‌لقه که. جا مادام وایی حه‌ذفی واوه
که له مانا له سهر قاعده‌یه و مقبوله.

نهم جار له بهر نه‌وه که ره‌خنه هاته‌وه سهر مصنف به حه‌ذفی واوی
(یذر) که نه‌صله که‌ی (یُوذَرُ) بوه مع أنه مفتوح العینه، وه عین‌الفعل وه
لام‌الفعلی حه‌رفی حه‌لق نین، مصنف جوابی نه و ره‌خنه‌یه‌ی دایه وه، وه
فه‌رموی: - «وَحُذِفَتْ مِنْ يَذَرُ لِكَوْنِهَا فِي مَعْنَى يَدَعُ» یانی حه‌ذفی
واوی فاء‌الفعل کراوه له یَذَرُ له بهر نه‌وه که به مه‌عنای یَدَعُ نیستعمال
نه‌کری، وه به حه‌مل له سهر نه وه له بهر مواقفه‌ی فی‌المعنی. «وَأَمَاتُوا
مُضَى يَدَعُ وَ يَذَرُ» عه ره‌به کان تهرکی نیستعمالی فعلی ماضیان کرد وه
له بو (يَذَرُ وَ يَدَعُ) وه له باتی نه‌وان لفظی (تَرَكَ) یان به کار هیئانه.

وه بزائن نهم باسه له گه‌ل نه واکه به‌یانی واقعه یی‌حتمالی هه‌یه تأید بی
بو جوابی ره‌خنه که‌یش واته: یی‌جگه له وه که نهم دو مضارعه حه‌مل کراون
له سهر یدع له عینی کاتا له بهر قورسی لفظه که یشیانه به نه‌وعی که
ماضی‌یه که‌یان له بهر قورسی بالمره تهرک کراوه، وه نیستعمال نا‌کری که
وایی موناسبی تخفیفن به حه‌ذفی واوی فاء‌الفعله که یان: جاله بهر نه وه
که‌سی پرسیاری کرد، مادام فعلی ماضی نه‌مانه تهرک کراوه

وه فاء‌الفعلی مضارعه که‌یشیان محذوفه، ده‌لیل چی‌یه که محذوف له‌و
فعلا‌نه دا واوه؟ مصنف له جوابیا فه‌رموی: «وَحَذَفُ الْفَاءِ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ
الْمَحذُوفَةَ وَاوُ» یانی حه‌ذفی فاء‌الفعل له‌م فعلا‌نه‌دا ده‌لیله له سهر نه‌وه که

وَأَمَّا الْيَأْيُ فَتَثْبُتُ عَلَى كُلِّ خَالٍ نَحْوُ يَمْنُ، يَمْنُنُ وَ يَسَرُ، يَسِيرُ وَ يَيْسُ، يَيْسُسُ وَ تَقُولُ فِي أَفْعَلَ مِنَ الْيَأْيِ أَيْسَرُ وَ يُوسِرُ وَ لَمْ يُحْذَفْ لِأَنَّ حَذْفَ الْوَاوِ مَعَ الْهَمْزَةِ إِجْحَافٌ فَهُوَ مُوسِرٌ وَ فِي إِفْتَعَلَ مِنْهُمَا اتَّعَدَ

ته‌وه‌ی حه‌ذف کراوه‌ واوه، ییّ نیه. چونکی یی له مضارعی مثالا حه‌ذف ناکریّ وه‌کو ئیسته به‌ یان ته‌کریّ، جا له کاتیک دا باسی واو ته‌واو بو، ده‌ستی کرد به‌ باسی یی (ی) و فهرموی: «وَأَمَّا الْيَأْيُ فَتَثْبُتُ عَلَى كُلِّ خَالٍ» یانی ته‌ مما فاء‌الفعلی که ییّ بیّ ته‌وه ته‌ مینّته وه له هه‌ موو حاله‌تیک دا، واته له فعلی ماضی یا مضارع‌دا، وه له مصدر و اسمی فاعل و اسمی مفعول‌دا، وه له کاتیک دا مضارع مضموم‌العين یا مکسور‌العين یا مفتوح‌العين بیّ. «نَحْوُ يَمْنُ، يَمْنُنُ» له بابی سادس «و يَسَرُ، يَسِيرُ» له بابی ثانی «و يَيْسُ، يَيْسُسُ» له بابی رابع‌دا «و تَقُولُ فِي أَفْعَلَ مِنَ الْيَأْيِ» تو ته‌ لّییت له بنای بابی افعال له معتل‌الفای یائی دا «أَيْسَرُ» بو فعلی ماضی مفرد مذکری غائب له معتل‌الفای یائی دا به‌ اثباتی ییّ که‌ی «و يُوسِرُ» بو مضارعه که‌ی به‌ قه‌لبی ییّ به‌ واو، چونکی قاعده‌یه که: ییّ‌ی ساکن ماقبل مضموم قه‌لب ته‌کریّ به‌ واو.

«و لَمْ يُحْذَفْ لِأَنَّ حَذْفَ الْوَاوِ مَعَ الْهَمْزَةِ إِجْحَافٌ» ئیتر حه‌ذفی واوه که‌ش له گه‌ل حه‌ذفی همزه که‌ یا ستمه و نامناسبه «فَهُوَ مُوسِرٌ» وه له بو اسمی فاعلی بابی افعال ته‌ لّییت: - مُوسِرٌ، «و فِي إِفْتَعَلَ مِنْهُمَا» وه تو ته‌ لّییت: له دروست کردنی بابی افتعال له مثالی واوی دا و یائی دا «اتَّعَدَ» بو واوی، ته‌صلّه که‌ی اُوْتَعَدَ بوه قه‌لبی واوه که‌مان کرد به‌ تیّ، وه تیمان له تیّ دا ده‌غم کرد گه‌را به‌ اِتَّعَدَ «يَتَّعِدُ» بو مضارعه که‌ی ته‌صلّه که‌ی يُوْتَعَدُ

يَتَّعِدُ فَهُوَ مُتَّعِدٌ وَ اِتَّسَرَ يَتَّسِرُ فَهُوَ مُتَّسِرٌ وَ يُقَالُ اِيتَّعَدَ يَاتَّعِدُ، فَهُوَ مُوْتَّعِدٌ وَ اِيَتَّسَرَ يَاتَّسِرُ فَهُوَ مُوْتَّسِرٌ وَ مُوْتَّسِرٌ فِيهِ

بوو، قهلبی واو مان کرد به تی وه تیمان له تی دا ده غم کرد گهرا به یَتَّعِدُ. «فَهُوَ مُتَّعِدٌ» بۆ اسمی فاعل نه صلّه که ی مُوْتَّعِدُ بوو، قهلبی واو مان کرد به تی، وه تیمان له تی دا ده غم کرد گهرا به مُتَّعِدُ. «وَ اِتَّسَرَ» عه طفه له سه ر قهولی مصنف که فرموی: - اِتَّعَدَ. نه صلّه که ی ایتسر قهلبی یی مان کرد به تی، وه تیمان ده غم کرد له تی دا گهرا به اِتَّسَرَ، «يَتَّسِرُ» بۆ مضارعه که ی نه صلّه که ی یَتَّسِرُ بوو، قهلبی یی مان کرد به تی وه تیمان له تی دا ده غم کرد گهرا به یَتَّسِرُ.

«فَهُوَ مُتَّسِرٌ» بۆ اسمی فاعل نه صلّه که ی مُيَتَّسِرُ بوو قهلبی یی مان کرد به تی، وه تیمان له تی دا ده غم کرد گهرا به مُتَّسِرُ «وَ يُقَالُ اِيتَّعَدَ يَاتَّعِدُ، فَهُوَ مُوْتَّعِدٌ» نه وترئی له بابی افتعالی واوی داله مادهی وعد «ایتعد» له ماضی دا نه صلّه که ی اُوْتَّعَدَ بوو، قهلبی واو مان کرد به یی گهرا به ایتعد وه «یاتعد» بۆ مضارعه که ی نه صلّه که ی یُوْتَّعَدُ بو قهلبی واو مان کرد به نه لف. گهرا به یاتعد وه «مُوْتَّعِدٌ» بۆ اسمی فاعل به هیشتنه وه ی واوه که ی. «وَ اِيَتَّسَرَ يَاتَّسِرُ فَهُوَ مُوْتَّسِرٌ» وه نه وترئی له بنای بابی افتعال له مثالی یائی له مادهی یَسَرَ، «ایتسر» بۆ ماضی به هیشتنه وه ی یی که ی. وه «یاتسر» بۆ مضارعه که ی به قهلبی یی که ی به نه لف. «وَ مُوْتَّسِرٌ فِيهِ» بۆ اسمی فاعل و مفعول به قهلبی یی که ی به واو.. وه لفظی (فیه) بۆ اشاره یه بۆلای نه وه که اسمی مفعول له فعلی لازم دروست ناکرئی به بنی واسطه ی حهرفی جهه ر، وه کو له

وَحُكْمٌ وَدَّ يُوَدُّ كَحُكْمٍ عَضَّ يَعْضُّ والأمر: ایددْ كَاغَضَضَ

باسی اسمی مفعول‌دا رابورد «وَحُكْمٌ وَدَّ يُوَدُّ كَحُكْمٍ عَضَّ يَعْضُّ» یانی
 حوکمی بابی رابع له مضاعفی معتل الفا دا وه کو حوکمی بابی رابعه له
 مضاعفی غیره معتل الفا دا له: وجوب وه امتناع وه جوازی ادغام وه باقی
 نه حوال دا «والأمر: ایددْ كَاغَضَضَ» وه دروسته فه ککی ادغام بکه یته وه
 له صیغه‌ی نه مری مضاعفی معتل الفادا، وه کو: ایدد له وینه‌ی اعضض
 مشتقه له تَوَدُّ، تی حه رفی مضارع بو حه ذفمان کرد، و ئاخره که مان مجزوم
 کرد به سکون، جا له بهر نه وه ئیلتقاء الساکنین په یدا بوو له به ینی عین الفعل
 وه لام الفعله که یا، حه ره که ی عین الفعله که مان وهر گرتنه وه له فاء الفعله
 که ی، وه همزه‌ی وه صلی مکسوره مان هیئا بۆ ده فعی ابتدا به ساکن گه‌را به
 (اودد) جا واو ساکن ماقبل مکسور قه‌لبمان کرد به یی گه‌را به ایدد وه کو
 اَعْلَمَ.

الثانی: الْمُعْتَلُّ الْعَيْنُ

وَقَالَ لَهُ الْأَجُوفُ وَذَوِ الثَّلَاثَةِ لِكَوْنِ مَاضِيهِ عَلَى ثَلَاثَةِ أَحْرَفٍ إِذَا
أَخْبِرْتَ عَنْ نَفْسِكَ فَالثَّلَاثِيُّ الْمُجَرَّدُ تُقَلِّبُ عَيْنُهُ فِي الْمَاضِي أَلِفًا، وَأَوَّ
كَانَ أَوْ يَاءً لِتَحَرُّكِهِمَا وَانْفِتَاحِ مَا قَبْلَهُمَا

نوعی دوهم لهو جهوت نوعه ی معتل: نه وهیه که معتل العین بی
یانی فعلیکه یا اسمیکه که عین الفعله که ی حرفی علله بی. «وَقَالَ لَهُ
الْأَجُوفُ» وه بهم نوعه معتله نهوتری: (أجوف) یانی قرول بهو مناسبه وه
که عین الفعله که ی له بهر نه وه که حرفی علله یه وه کو نه بووایه، وه ناوه
راسته که ی پوچه «وَذَوِ الثَّلَاثَةِ» هم یشی نهوتری ذو ثلاثة یانی خاوهن
سی حرف «لِكَوْنِ مَاضِيهِ عَلَى ثَلَاثَةِ أَحْرَفٍ إِذَا أَخْبِرْتَ عَنْ نَفْسِكَ»
چونکی ماضی یه که ی دینه سهر سی حرف لهو کاتانا که صیغه ی متکلمی
لی دروست بکرت، وه کو قُلْتُ وِبَعْتُ، چونکه مادام عین الفعله که ی
حهذف نه کری وه ضمیری متکلم له به رته وه که فاعله وه زور تیکه له له
گه ل فعله که دا وه کو حرفی وایه لهو فعله سی حرفه، نه مینیته وه
فاء الفعل وه لام الفعل وه ضمیره که: -

«فَالثَّلَاثِيُّ الْمُجَرَّدُ تُقَلِّبُ عَيْنُهُ فِي الْمَاضِي أَلِفًا، وَأَوَّ كَانَ أَوْ يَاءً
لِتَحَرُّكِهِمَا وَانْفِتَاحِ مَا قَبْلَهُمَا» واته: ثلاثی مجرد له معتل العین دا قبله
عین الفعلی نه کری به نه لف له کاتیک دا متحرک بی، وه ما قبله که یان مفتوح

نحو ضان و باعَ فَإِنْ اتَّصَلَ بِهِ ضَمِيرُ الْمُتَكَلِّمِ أَوِ الْمُخَاطَبِ أَوْ جَمْعُ
 الْمُؤَنَّثِ الْغَائِبَةِ نُقِلَ فَعَلٌ مِنَ الْوَاوِ إِلَى فَعُلَ وَ مِنَ الْيَائِي إِلَى فَعِلَ
 دَلَالَةً عَلَيْهِمَا وَ لَمْ يُغَيَّرْ فَعْلٌ وَ لَا فَعِلَ إِذَا كَانَا أَصْلَيْنِ

بى «نحو ضان و باعَ» وه کو صان له واوى دا وه باع له يائى دا، نه صله
 كه يان صَوْنَ وَ يَبَّعَ بوو، واو وه بى متحرک وه ماقبله كه يان مفتوح بو قه لېمان
 کردن به نه لف گه ران به ضان و باع.

«فَإِنْ اتَّصَلَ بِهِ ضَمِيرُ الْمُتَكَلِّمِ أَوِ الْمُخَاطَبِ أَوْ جَمْعُ الْمُؤَنَّثِ
 الْغَائِبَةِ» جا نه گهر لکابه و فعله ثلاثى به معتل العينه وه ضميرى متکلمى يا
 مخاطب يا جه معى مؤنثى غائب، نهو ضميره كه مشهوره به ضميرى
 مرفوعى متحرک «نُقِلَ فَعْلٌ مِنَ الْوَاوِ إِلَى فَعُلَ وَ مِنَ الْيَائِي إِلَى فَعِلَ»
 لهو کاتا نقلی فعل مفتوح العين نه کرئى نه گهر عين الفعله كهى واوى بى
 بولای فَعُلَ به ضمهى عين الفعل، وه نه قلى فَعُلَ ي مفتوح العين نه کرئى
 نه گهر عين الفعله كهى بى بولای فَعِلَ به كسرهى عين الفعل «دَلَالَةً
 عَلَيْهِمَا» بؤ نه وه كه نهو ضمهى عين الفعله نقل بکرئى بولای فاء الفعله
 كهى، وه ده لآلت بکا له سهر واوه عين الفعله كه له پاش حه ذفى، وه نهو
 كسرهى عين الفعله نقل بکرئى بولای فاء الفعله كهى، وه ده لآلت بکا له
 سهر بى ي عين الفعله كه له پاش حه ذف کردنى..

«وَ لَمْ يُغَيَّرْ فَعْلٌ وَ لَا فَعِلَ إِذَا كَانَا أَصْلَيْنِ» به لام فعل به ضمهى
 عين الفعل وه فعل به كسرهى عين الفعل ناگورئى وه له شويئى خويانا
 نه هيلرينه وه، ههر کاتى نهو ضمه و كسره نه صلى بن، بهم ره ننگه

ثُمَّ نُقِلَتِ الْكَسْرَةُ وَالضَّمَّةُ إِلَى الْفَاءِ وَ حُذِفَتِ الْعَيْنُ لِإِلْتِقَاءِ السَّاكِنَيْنِ
فَقَوْلُ ضَانَ ضَانًا ضَانُوا ضَانَتْ

مضموم العین له بابی سادس، وه مكسور العین له بابی رابع یا خامس بی
«ثُمَّ نُقِلَتِ الْكَسْرَةُ وَالضَّمَّةُ إِلَى الْفَاءِ» جا نقل نه كرى ضمه وكسره ی
عین الفعل چه به نقل په یدا بوین یا هدر نه صلی بن بولای فاء الفعله كان «وَوَ
حُذِفَتِ الْعَيْنُ لِإِلْتِقَاءِ السَّاكِنَيْنِ» وه له پاش نه قلی ضمه وكسره كه یان
حه ذفی خو یان نه كرى له بهر التقاء الساكنین له به ینی نهو عین الفعله كه به
ساكنی ماوه ته وه، وه له به ینی لام الفعله كه داکه به هو ی ضمیره كانه وه
ساكن كراوه. «فَقَوْلُ» جا تو نه لیئت له مثالی معتل العین له بابی نه وه ل دا
كه عین الفعله كه ی واو بی.

«ضَانَ» بو مفردی مذکری غائب، نه صله كه ی صَوْنَ بوو، واو متحرک
ما قبل مفتوح قه لبمان کرد به نه لف، گه را به ضَانَ.

«ضَانًا» بو تنه ی مذکری غائب، نه صله كه ی ضَانَ بوو، نه لف
ضمیری فاعلی تنه ی بوو یلحاقمان کرد به ناخریه وه، گه را به صَانَا.

«ضَانُوا» بو جه معی مذکری غائب، نه صله كه ی صَانَ بوو، واو
ضمیری فاعلی جه معی مذکری بوو یلحاقمان کرد به ناخریه وه، جا واو
باعثی ضمه ی ما قبلی بوو، ما قبله كه مان مضموم کرد گه را به ضَانُوا.

«ضَانَتْ» بو مفردی مؤنثی غائب، نه صله كه ی ضَانَ بوو، (ت) تى
ساكنه عه لامه تى مفردی مؤنثی غائب بو یلحاقمان کرد به ناخریه وه گه را
به ضَانَتْ.

صَاتَنَا صُنَّ وَ كَذَلِكَ صُنْتَ، صُنْتُمْ، صُنْتَ، صُنْتُمْ، صُنْتُمْ، صُنْتُمْ،
صُنْتُ، صُنَّا وَ بَاعَ

«صَاتَنَا» بۆ تشنیهی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی صانت بوو، نه‌لف
ضمیری فاعلی تشنیه بوو لاحقمان کرد به ئاخریه وه، وه نه‌لف باعشی
فه‌تعهی ماقبل‌ی بوو، ماقبله‌که‌مان مفتوح کرد گه‌را به صاتنا.

«صُنَّ» بۆ جه‌مع‌ی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی به ئیعتباری ئیعلالی
معتل‌العین صَوَّنَ بوو به فتعه‌ی واو، جا نه‌م صیغه مفتوح‌العینه‌مان نقل کرد
بۆلای فَعَلَ به ضمه‌ی عین‌الفعل، وه ضمه‌که‌له‌سهر واو ثقیل بوو نقل‌مان
کرد بۆلای فاء‌الفعله‌که‌ی له پاش حه‌ذفی حه‌ره‌که‌که‌ی خو‌ی، وه
التقاء‌الساکنین په‌یدا بوو له به‌ینی نه‌و ولام‌الفعله‌که‌دا، وه حه‌ذفی واوه‌که‌مان
کرد، وه ئیکتفامان کرد به ده‌لاله‌تی ضمه‌ی فاء‌الفعله‌که‌له‌سهر نه‌و
واوه‌محذوفه‌گه‌را به صُنَّ «وَ كَذَلِكَ صُنْتَ، صُنْتُمْ، صُنْتَ، صُنْتُمْ، صُنْتُ،
صُنْتُمْ، صُنْتُمْ، صُنْتُ» نه‌صله‌که‌یان صَوَّنْتَ، صَوَّنْتُمْ، صَوَّنْتُ،
صَوَّنْتُمْ، صَوَّنْتُ، صَوَّنْتُمْ، صَوَّنْتُ، صَوَّنْتُمْ، صَوَّنْتُ، صَوَّنْتُمْ،
وه بۆ ئیعلالی نه‌مانه‌نه‌لین: - نقل‌ی فَعَلَ ی مفتوح‌العینی واویمان کرد
بۆلای فَعَلَ به ضمه‌ی عین‌الفعل، وه نقل ضمه‌ی عین‌الفعله‌که‌مان کرد
بۆلای فاء‌الفعله‌که‌یان، له پاش حه‌ذفی حه‌ره‌که‌که‌ی خو‌ی، جا حه‌ذفی
واوه‌که‌مان لی‌کردن له‌بهر ده‌فعی‌التقاء‌الساکنین، وه ضمه‌ی فاء‌الفعله‌که‌مان
کرد به ده‌لیل له‌سهری گه‌ران به صُنْتَ، صُنْتُمْ، .. تا ئاخر.

«وَ بَاعَ» عه‌طفه‌له‌سهر قه‌ولی مصنف که‌فه‌رموی: - «صان» باع بۆ
أجوف‌ی یائی له‌بابی ثانی، نه‌صله‌که‌ی بَيعَ بوو یی متحرک ماقبل مفتوح

بَاعَا بَاعُوا بَاعَتْ بَاعَتْا بِغْنٍ وَ كَذَلِكَ بِغْتِ، بِغْتُمَا، بِغْتُمْ، بِغْتِ، بِغْتُمَا،
بِغْتُنَّ، بِغْتُ، بِغْنَا

قلیلمان کرد به ئەلف گەرا بە باع.

«بَاعَا» بۆ تشنیهی مذکری غائب، ئەصلە کە ی باع بوو، ئەلف ضمیری فاعلی تشنیه بو ئیلحاقمان کرد بە ئاخریه وه، گەرا بە باعا.

«بَاعُوا» بۆ جه معی مذکری غائب، ئەصلە کە ی باع بوو، واو ضمیری جمعی مذکور بوو، ئیلحاقمان کرد پییه وه، وه واو باعشی ضمه ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مضموم کرد گەرا بە باعوا.

«بَاعَتْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی باع بوو، تی ی ساکنه عه لامه تی مفردی مؤنثی غائب بوو، ئیلحقمان کرد پییه وه گەرا بە باعَتْ.

«بَاعَتْا» بۆ تشنیهی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی باعَتْ بوو، ئەلف ضمیری فاعلی تشنیه بوو، ئیلحاقمان کرد بە ئاخریه وه، وه ئەلف باعشی فتحه ی ماقبلی بوو، ماقبلمان مفتوح کرد گەرا بە باعَتْا.

«بِغْنٍ» بۆ جمعی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی بِيغْنٍ بوو، وه کو: ضَرْبِنَ، نقلمان کرد بۆلای بِيغْنٍ به کسره ی عین الفعل، جا کسره له سه ری ثقیل بوو، نقلمان کرد بۆلای فاء الفعله کە ی پاش حه ذفی حه ره که کە ی خو ی، جا حه ذفی یی که مان کرد له بهر التقاء الساکنین له به ینی ئەو ولام الفعله که یا، وه کسره ی فاء الفعله که مان کرد به ده لیل له سه ری محذوفه که گەرا به بِغْنٍ «و کَذَلِكَ بِغْتِ، بِغْتُمَا، بِغْتُمْ، بِغْتِ، بِغْتُمَا، بِغْتُنَّ، بِغْتُ، بِغْنَا» ئەصلیان: بِيغْتِ، بِيغْتُمَا بوو تا ئاخیر به فتحه ی عین الفعل له هه مو یانا، وه له

وَ إِذَا بَنَيْتَهُ لِلْمَفْعُولِ كَسَرْتَ الْفَاءَ مِنَ الْجَمِيعِ فَقُلْتَ صَيْنَ وَاعْتِلَالُهُ
بِالنَّقْلِ وَالْقَلْبِ وَ بَيَعَ إِغْلَالُهُ بِالنَّقْلِ

هه‌موو یانا ئه‌لیین: نقلی فعلی مفتوح‌العین مان کرد بۆلای فعل به کسره‌ی
عین‌الفعل، وه کسره له‌سه‌ر یی ثقیل بوو، نقلمان کرد بۆلای فاء‌الفعله که‌ی،
پاش چه‌ذفی حه‌ره که‌ی که‌ی خو‌ی، وه چه‌ذفی عین‌الفعله که‌مان کرد له‌ به‌ر
ده‌فعی التقاء‌الساکنین له‌ به‌ینی ئه‌و ولام‌الفعله که‌یا، وه کسره‌ی فاء‌الفعله
که‌مان کرد به‌ ده‌لیل له‌ سه‌ر یی که‌ گه‌ران به‌ بَعْتُ، بَعْتُمَا، بَعْتُمْ، تا ئاخر.

«وَ إِذَا بَنَيْتَهُ لِلْمَفْعُولِ كَسَرْتَ الْفَاءَ مِنَ الْجَمِيعِ» کاتی ثلاثی مجردی
أجوف دروست بکه‌ی بۆ صیغه‌ی بنام‌فعل پێوسته فاء‌الفعل له‌ هه‌موو
بابه‌ کانا مکسور بکه‌ی، خوای مفتوح‌العین بی یا مکسور‌العین یا
مضموم‌العین «فَقُلْتَ صَيْنَ وَاعْتِلَالُهُ بِالنَّقْلِ وَالْقَلْبِ» جا له‌ سه‌ر ئه‌و
یاسا، ئه‌لییت: صین له‌ بنام‌فعلی ماضی بابی ئه‌ وه‌ دا، ئه‌صله‌ که‌ی صَوْن
بوو، به‌ ضمه‌ی فاء‌الفعل وه کسره‌ی عین‌الفعل، کسره له‌ سه‌ر واو ثقیل بوو،
نقلمان کرد بۆلای ماقبله‌ که‌ی پاش چه‌ذفی حه‌ره که‌ی که‌ی خو‌ی، جا واو
ساکن ماقبل مکسور قه‌لبمان کرد به‌ یی گه‌را به‌ صین - هو‌ی ئیعلال کردنی
به‌ نقل وه‌ قلب واته‌: - نقلی حه‌ره که‌ی عین‌الفعله که‌ی بۆلای ماقبله‌ که‌ی
وه‌ قه‌لبی به‌ یی.

«وَ بَيَعَ إِغْلَالُهُ بِالنَّقْلِ» وه‌ بۆ بنا‌مفعول بابی ثانی ئه‌لییت: - بیع به‌
ئیعلال به‌ گورینی عین‌الفعله که‌ی به‌ نقلی حه‌ره که‌ی که‌یه‌تی بۆلای فاء‌الفعله
که‌ی و به‌س.

وَتَقُولُ فِي الْمَضَارِعِ يَصُونُ وَيَبِيعُ وَاعْتِلَاهُمَا بِالنَّقْلِ وَ يَخَافُ وَ
يَهَابُ وَاعْلَاهُمَا بِالنَّقْلِ وَالْقَلْبِ

نه صلی بیع، بیع بوو به ضمه ی فاء الفعل وه کسره ی عین الفعل، جا
کسره له سهر یی ثقیل بوو، نقلمان کرد بولای ماقبله که ی گه را به بیع..
«وَتَقُولُ فِي الْمَضَارِعِ يَصُونُ وَيَبِيعُ وَاعْتِلَاهُمَا بِالنَّقْلِ» تو نه لیئت
له دروست کردنی مضارعی ثلاثی مجردی معتل العین یَصُونُ بو بابی
نه وه لی واوی، و یبیع بو بابی ثانی یائی، وه ئیعلاله که یان به نقلی حه ره
که ی عین الفعله که یانه بولای فاء الفعله که یان، نه صلی یَصُونُ به ضمه ی
صاد یَصُونُ به سکونی صاد، وه کو یَنْصُرُ ضمه له سهر واو ثقیل بوو نقلمان
کرد بولای ماقبله که ی گه را به یَصُونُ.

وه نه صلی بیع به کسره ی بی یبیع بوو به سکونی بی، وه کو یَضْرِبُ،
کسره له سهر یی ثقیل بوو، نه قلّمان کرد بولای ماقبله که ی گه را به بیع..
«وَيَخَافُ» بو مضارعی ثلاثی مجردی نه جوه فی بابی رابع واوی دا
«وَيَهَابُ» بو مضارعی نه جوه فی بابی رابع له یائی دا «وَاعْلَاهُمَا بِالنَّقْلِ
وَالْقَلْبِ» وه ئیعلالی نه مانه به نقلی حه ره که ی عین الفعله که یانه بولای
ماقبله که ی وه قلبی عین الفعله که یان به نه لف..

جا نه صلی یَخَافُ یَخَوْفُ بوو، وه کو: یَعْلَمُ نه قلبی حه ره که ی یی که مان
کرد بولای ماقبله که ی، وه قه لبمان کرد به نه لف له سهر یاسای (واو الان
ساکن وه له نه صلا متحرک وه ماقبل مفتوح واجبه قه لب بکری به نه لف.)
وه نه صلی یهاب، یهیب بووه و یَعْلَمُ نه قلبی حه ره که ی یی مان کرد

وَ يَدْخُلُ الْجَازِمُ فَيَسْقُطُ الْعَيْنُ إِذَا سَكَنَ مَا بَعْدَهُ وَ تَثْبُتُ إِذَا تَحَرَّكَ
تَقُولُ لَمْ يَصْنُ لَمْ يَصُونَا لَمْ يَصُونُوا

بۆلای ماقبله‌که‌ی، وه قه‌لبمان کرد به ئەلف له سهر یاسای (بی الان ساکن
وه له ئەصلاً متحرک وه ماقبل مفتوح واجبه قه‌لب بکری به ئەلف). وه گه‌را
به يَهَاب.

«وَ يَدْخُلُ الْجَازِمُ فَيَسْقُطُ الْعَيْنُ إِذَا سَكَنَ مَا بَعْدَهُ وَ تَثْبُتُ إِذَا
تَحَرَّكَ» یانی عاملی جازم داخل ئەبیته سهر فعلی مضارعی معتل‌العین،
وه له‌م کاتا عین‌الفعله‌که‌ی ئەروات له به‌ر التقاء‌الساکنین کاتی که مابعدە
که‌ی ساکن بی، وه ئە مینیتە وه کاتی که مابعدە که‌ی متحرک بی. «تَقُولُ لَمْ
يَصْنُ» تۆ ئەلیت له کاتی داخل بونی عاملی جازم له سهر فعلی مضارعی
ئەجوه‌ف، لَمْ يَصْنُ ئەصله‌که‌ی يَصُونُ بوو، عاملی جازم داخل بویه سهری
وه ئاخره‌که‌ی مجزوم کرد به سکون، جا عین‌الفعله‌که‌ی حەذف کرا له‌به‌ر
التقاء‌الساکنین گه‌را به لَمْ يَصْنُ «لَمْ يَصُونَا» بۆ تشیه‌ی مذکری غائب
ئەصله‌که‌ی يَصُونَانِ بوو، عاملی جازمی داخل بوه سهر، وه ئاخره‌که‌ی
مجزوم کرد به حەذفی نون گه‌را به لَمْ يَصُونَا به مانه وه‌ی عین‌الفعله‌که‌ی له
به‌ر ئەوه که مابعدە که‌ی متحرکه.

«لَمْ يَصُونُوا» بۆ جه‌معى مذکری غائب، ئەصله‌که‌ی يَصُونُونَ بوو،
عاملی جازمی داخل بوه سهر وه ئاخره‌که‌ی مجزوم کرد به حەزفی نون
گه‌را به لَمْ يَصُونُوا، به مانه وه‌ی عین‌الفعله‌که‌ی له به‌ر ئەوه که مابعدە که‌ی
متحرکه.

لَمْ تَصُنْ لَمْ يَصُنْ لَمْ تَصُنْ لَمْ تَصُونُوا لَمْ تَصُونِي لَمْ تَصُونَا
لَمْ تَصُنْ لَمْ أَصُنْ وَلَمْ نَصُنْ وَ هَكَذَا قِيَّاسُ لَمْ يَبِعْ، لَمْ يَبِيعَا، لَمْ يَبِيعُوا،
الخ... لَمْ يَخَفْ، لَمْ يَخَافَا، لَمْ يَخَافُوا، الخ...

«لَمْ تَصُنْ» بؤ مفردى مؤنثى غائب. «لَمْ تَصُونُوا» بؤ تشبيهى مؤنثى غائب، يُعْلَلُ ثه كَرَيْن وه كو: مفره دو تشبيهى مذكرى غائب.

«لَمْ يَصُنْ» بؤ جمع معى مؤنثى غائب، ثه صلّه كهى يَصُنْ بوو، به حه ذفى عين الفعله كه له بهر رودانى التقاء الساكنين له به ينى عين الفعل و لام الفعله كه يدا، عاملى جازمى داخل بوه سهر، وه عه ملى نه كرد له بهر ثه وه كه ضميرى فاعلى جمعى مؤنث عمده يه و قابلى حه ذف ني. عه لاوهى ثه وه فعلى جمعى مؤنث مبنى يه له بهر اتصالى نونى جمع پئ يه وه مايه وه لَمْ يَصُنْ.

«لَمْ تَصُنْ» بؤ مفردى مذكرى مخاطب. «لَمْ تَصُونُوا» بؤ تشبيهى مذكرى مخاطب. «لَمْ تَصُونُوا» بؤ جمعى مذكرى مخاطب.

«لَمْ تَصُونِي» بؤ مفردى مؤنثى مخاطب، ثه صلّه كهى تَصُونِي بوو، عاملى جازمى داخل بوه سهرى حه ذفى نونه كهى كرد گه را به لَمْ تَصُونِي. «لَمْ تَصُونَا» بؤ تشبيهى مؤنثى مخاطب. «لَمْ تَصُنْ» بؤ جمعى مؤنثى

مخاطب، يُعْلَلُ ثه كَرَيْن وه كو تشبيه و جمعى مؤنثى غائب.

«لَمْ أَصُنْ» بؤ متكلمى وه حده، «وَلَمْ نَصُنْ» بؤ متكلمى مع الغير يُعْلَلُ ثه كَرَيْن وه كو لم يَصُنْ: «وَهَكَذَا قِيَّاسُ» وه كو: لَمْ يَصُنْ وه باقى صيغه كان وايه له يُعْلَلُ دا «لَمْ يَبِعْ، لَمْ يَبِيعَا، لَمْ يَبِيعُوا، الخ...» وه «لَمْ يَخَفْ، لَمْ يَخَافَا، لَمْ يَخَافُوا، الخ...»

وَقِسْ عَلَيْهِ الْأَمْرُ، نَخَوْ: صُنْ صُونَا صُونُوا صُونِي صُونَا صُنَّ.

«وَقِسْ عَلَيْهِ الْأَمْرُ، نَخَوْ» جا قیاس بکه له سهر فعلی مضارعی مجزومی معتل‌العین له روی یُعْلَلْ وه حذف وه اثباتی عین‌الفعل دا فعله نه مره کانیان، وه کو: -

«صُنْ» بۆ مفردهی مذکری مخاطب، مشتقه له تَصُونُ تَيَّ حه‌رفی مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، مابعدہ که‌ی متحرک بو ابتدامان پی کرد، وه ناخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی حه‌ره که بو به صُونُ جا التقاء الساکنین بو له به‌ینی عین‌الفعل وه لام‌الفعله که یا، وه حه‌ذفی عین‌الفعله که مان کرد بو به صُنْ له سهر وه‌زنی قُلْ به حذفی عین‌الفعل.

«صُونَا» بۆ تشیهی مذکری مخاطب، نه مرهله تَصُونَانِ، تَيَّ حه‌رفی مضارع بوو حه‌ذفمان کرد وه ناخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون‌گه‌را به صُونَا به اثباتی عین‌الفعله که‌ی له بهر نه وه که مابعدہ که‌ی متحرک بوو. «صُونُوا» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه‌صله که‌ی تَصُونُونَ بوو، تَيَّ حه‌رفی مضارع بوو حه‌ذفمان کرد مابعدہ که‌ی متحرک بوو ابتدامان پی‌کرد، ناخرمان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون‌گه‌را به صُونُوا به اثباتی عین‌الفعله که‌ی له بهر نه وه که مابعدہ که‌ی متحرکه.

«صُونِي» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه‌صله که‌ی تَصُونِينَ بوو. تَيَّ حه‌رفی مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، وه ناخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون‌گه‌را به صُونِي به اثباتی عین‌الفعل له بهر حه‌ره که‌ی مابعدہ که‌ی.

«صُونَا» بۆ تشیهی مؤنثی مخاطب، نه‌صله که‌ی تَصُونَانِ بوو. وه کو تشیهی مذکری مخاطب دروست نه‌کری.

وِیَالْتَأْکِیدِ صُونَنَّ صُونَانَّ صُونَنَّ صُونَانَّ

«صُنَّ» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، ئەصلە کە ی تَصُنَّ بوو، تێ حەرفی مضارع بوو، حەذفمان کرد گەرا بە صُنَّ.

«وِیَالْتَأْکِیدِ» تۆ ئەلیت لێ کاتی مۆکد کردنی ئەمری مخاطب بە نونی تأکیدى ثقیله وه «صُونَنَّ» بۆ مفردى مذکری مخاطب ئەصلە کە ی صُنَّ بوو، مۆکدمان کرد بە نونی ثقیله، و نونی تأکید باعشی فەتحە ی ماقبلە بوو، ماقبلە کە مان مفتوح کرد جالە بە رێم فتحە یە عین الفعلە محذوفە کە مان ئیعادە کردە وه گەرا بە صُونَنَّ.

«صُونَانَّ» بۆ تشیە ی مذکری مخاطب، ئەصلە کە ی صونا بوو، مۆکدمان کرد بە نونی تأکیدى ثقیله وه، وه نونە کە مان مکسور کرد گەرا بە صُونَانَّ (بە اثباتی عین الفعلە کە، لە بەر ئەوه کە مابعدە کە ی متحرکە..)

«صُونَنَّ» بۆ جەمعی مذکری مخاطب، ئەصلە کە ی صُونُو بوو، مۆکدمان کرد بە نونی ثقیله وه التقاء الساکنین پەیدا بو لە بەینی واوی ضمیر و نونی تأکیداً واوه کە مان حەذف کرد لە بەر ئەوه کە ماقبلە کە ی دەلالەت ئە کالە سەری گەرا بە صُونَنَّ.

«صُونَنَّ» بۆ مفردى مؤنثی مخاطب، ئەصلە کە ی صُونِی بوو، مۆکدمان کرد بە نونی ثقیله، جا التقاء الساکنین پەیدا بو لە بەینی ییى ضمیر و نونی تأکیداً، حەذفی ییى کە مان کرد لە بەر یکتفا بە دەلالەت کردنی کسره ی ماقبلە کە ی لە سەری گەرا بە صُونَنَّ.

«صُونَانَّ» بۆ تشیە ی مؤنثی مخاطب، ئەصلە کە ی صونا بوو. وه کو تشیە ی مذکری مخاطب وایە.

صُنَّانٌ وَ یَغْ پِیغَا پِیغُوا پِیغَا یَغْنَ وَ خَفْتُ، خَافَا خَافُوا خَافِی خَافَا
خَفْنَ، وَ بِالتَّأکید: یِیغَنَّ وَ خَافَنَّ

«صُنَّانٌ» بۆ جه معی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی صُنَّ بوو مؤکد مان
کرد به نونی ثقیله وه - وه هاتین به نه لَفَنَ له به ینی نونی جمع وه نونی
تأکید که دا وه نونه تأکید که مان مکسور کرد گه‌را به صُنَّان.

«وِیغ» بۆ مفره‌دی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَبِیغ بو، تَنّ حه‌رفی
مضارع بو حه‌ذفمان کرد، وه مابعدی حه‌رفی مضارعه که متحرک بوو
ابتدایان پئی کرد، وه تاخرمان مجزوم کرد به سکون، وه حه‌ذفی عین‌الفعله
که مان کرد له به رده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را به یِغ.

«پِیغَا» بۆ تشبیهی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَبِیغَان بوو، تَنّ حه‌رفی
مضارع بو حه‌ذفمان کرد، وه مابعدی حه‌رفی مضارع متحرک بوو ابتدایان
پئی کرد، وه تاخرمان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون، وه عین‌الفعله که مان
هیشته وه له بهر حه‌ره که ی مابعد که ی گه‌را به پِیغَا.

«پِیغُوا» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَبِیغُون بوو، تَنّ
حه‌رفی مضارع بو حه‌ذفمان کرد مابعد که ی متحرک بوو ابتدایان پئی کرد،
وه تاخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را به پِیغُوا به اثباتی
عین‌الفعله که له بهر حه‌ره که ی مابعد که ی.

«پِیغِی» بۆ مفره‌دی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَبِیغِین بوو، تَنّ
حه‌رفی مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، مابعد که ی متحرک بوو ابتدایان پئی
کرد تاخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را به پِیغِی، به اثباتی

عین الفعل له بهر حه ره که ی مابعدہ که ی.

«بِیْعَا» بۆ تشنیه ی مخاطب وه کو تشنیه ی مذکری مخاطبه. «بِیْعَن» بو جه معی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَبِیْعَن بوو، تی حه رفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، مابعدہ که ی متحرک بوو ابتدامان پی کرد، وه ئاخره که مان هیشته وه له سهر حالی خوئی، له بهر محافظه ی نونی ضمیری فاعلی جمعی مؤنث گه را به بِیْعَن.

«خَفَ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَخَافَ بوو، تی حه رفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، مابعدہ که ی متحرک بوو ابتدامان پی کرد، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به سکون وه حه ذفی عین الفعله که مان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین له به یینی نه و لام الفعله که یا گه را به خَفَ.

«خَافَا» بۆ تشنیه ی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَخَافَانِ بوو، تی حه رفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، مابعدہ که ی متحرک بوو ابتدامان پی کرد، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه ذفی نون گه را به خَافَا به اثباتی عین الفعله که.

«خَافُوا» بۆ جه معی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَخَافُونَ بوو، تی حه رفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، مابعدہ که ی متحرک بوو ابتدامان پی کرد وه، ئاخره که مان مجزوم کرد وه به حه ذفی نون گه را به خَافُوا به اثباتی عین الفعله که.

«خَافِي» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَخَافِينَ بوو، تی حه رفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، مابعدہ که ی متحرک بوو ابتدامان پی

وَمَزِيدُ الثَّلَاثِي لَا يُغْتَلُّ مِنْهُ إِلَّا أَرْبَعَةُ أَثْنِيَّةٍ وَهِيَ أَجَابٌ يُجِيبُ إِجَابَةً

کرد ناخرمان مجزوم کرد به چه‌ذفی نون گه‌را به خافى به اثباتى عين الفعل که‌ی.

«خَافًا» بۆ تشبیه‌ی مخاطب. وه‌کو تشبیه‌ی مذی مخاطب وایه

«خَفَنَ» بۆ جه‌معى مؤنثى مخاطب، مشتقه له تخفن تى حه‌رفى مضارع بوو چه‌ذفمان کرد، به لام ناخره که مان مجزوم نه‌کرد مایه وه خَفَنَ.

«وَيَا الثَّلَاثِيَّ: بَيَعَنَّ وَخَافَنَّ» تۆ ته لَيت: له کاتى تأکیدى فعلى ته‌مرى تبیع و تخاف به نونى تأکیده وه، بَيَعَنَّ وَخَافَنَّ به بنای ناخره که یان له سه‌ر فه‌تحه وه ئيعاده‌ی عين الفعله که یان.

«وَمَزِيدُ الثَّلَاثِيَّ لَا يُغْتَلُّ مِنْهُ إِلَّا أَرْبَعَةُ أَثْنِيَّةٍ» وه ثلاثى مزید فیه له معتل‌العین دا ئيعلال ناكرى ثللا چوار بینا نه‌بى که عیاره‌تن له بابى: ۱- إفعال، وه ۲- استفعال، وه ۳- انفعال، وه ۴- افتعال، وه‌کو مصنف له به‌ر ترتیب فه‌رموى: - «وَهِيَ أَجَابٌ يُجِيبُ إِجَابَةً». وه ئيعلالى ته‌م بابه به نقل‌وه قه‌لبه ئیسته ته‌صلی أَجَابُ أَجَوَّبُ بوو، وه‌کو اکرم نقلی فه‌تحه‌ی عين الفعله که مان کرد بۆلای فاء الفعله که‌ی جا: (واو ئیسته ساکن وه سابقاً متحرک وه ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به ته‌لف) گه‌را به أَجَابُ، وه ته‌صلی يُجِيبُ يُجَوِّبُ بوو، وه‌کو یكرم، کسره له سه‌ر واو ثقیل بوو نقلمان کرد بۆلای ماقبله که‌ی (وه واو ئیسته ساکن له سابقاً متحرک وه ماقبل مکسور قه‌لبمان کرد به یى) گه‌را به يُجِيبُ. وه ته‌صلی إِجَابَةً إِجَوَّاباً بوو، وه‌کو اکراً ماً نقلی حه‌ره که‌ی عين الفعله که مان کرد بۆلای ماقبله که‌ی وه قه‌لبمان کرد به

وَاسْتَقَامَ يَسْتَقِيمُ اسْتِقَامَةً وَانْقَادَ يَنْقَادُ انْقِيَاداً

ثەلف جا التقاء الساكنين پروى دا له به ينى ئەلفى عين الفعل وه ئەلفى مصدەرە كه دا، وه حەذفى يە كيكيان كرا وه له عوهضى ئەوا تيمان هينا له ئاخره كه يە وه گەرا به اجابة، له سەر وه زنى افعلة نه گەر، محذوف ئەلفى مصدەر بى، وه له سەر وه زنى افعالة نه گەر محذوف عين الفعل بى. «وَاسْتَقَامَ يَسْتَقِيمُ اسْتِقَامَةً» عهطفه له سەر اجاب يجيب اجابة وه مراد به مه بابى استفعاله له معتل العين دا وه ئيعلاله كهى به نقل و قلبه، وه ئەصلى استقام اسْتَقَوْمَ بو، وه كو: استخرج نقلى حەرە كهى عين الفعله كه مان كرد بۆلاى ماقبله كهى وه قەلبمان كرد به ئەلف گەرا به اسْتَقَامَ.

ئەصلى يَسْتَقِيمُ يَسْتَقَوْمُ بوو، وه كو: يَسْتَخْرُجُ كسره له سەر واو ثقیل بوو، نقلمان كرد بۆلاى ماقبله كهى (ئە مجار واو ساكن ماقبل مكسور قەلبمان كرد به بى) گەرا به يَسْتَقِيمُ.

وه ئەصلى استقامة اسْتَقْوَاماً وه كو: استخرجاً، نقلى حەرە كهى عين الفعله كه مان كرد بۆلاى ماقبله كهى وه قەلبمان كرد به ئەلف، جا التقاء الساكنين پروى دا له به ينى هەر دو ئەلفه كاندا، وه حەذفى ئە لفيكمان كرد، وه له باتى ئەو هاتين به تى و تنوين له ئاخريه وه گەرا به استقامة، وه ئيعلالى ئەم بابەيش به نقل و قلبه.

«وَانْقَادَ يَنْقَادُ انْقِيَاداً» عهطفه له سەر استقام الخ... وه مراد به مه بابى انفعاله، وه ئيعلاله كهى به قەلبه و فقط، وهصلى انْقَادَ انْقَوَدَ بوو، واو متحرک ماقبل مفتوح قەلبمان كرد به ئەلف گەرا به انقاد.

وَاخْتَارَ يَخْتَارُ اخْتِيَارًا وَ إِذَا بَيَّنَّتْهَا لِلْمَفْعُولِ قُلْتُ: أَجِيبَ يُجَابُ،
وَأَسْتَقِيمَ يُسْتَقَامُ، أَتَقِيدَ يُتْقَادُ، وَاخْتِيرَ يُخْتَارُ

وه نه‌صلی ینقاد ینقودُ بوو، وه‌کو: ینقطع واو متحرک ماقبل مفتوح
قه‌لبمان کرد به نه‌لف گه‌را به ینقاد.

وه نه‌صلی انقیاداً انقواداً بوو، قه‌لبی واوه که مان کرد به یی گه‌را به
انقیاداً.

«وَاخْتَارَ يَخْتَارُ اخْتِيَارًا» عه‌طفه له سهر انقاد ینقاد، وه مراد به مه
بابی افتعاله، وه ئیعلا له که‌ی به قه‌لبه وه نه‌صلی إختَارَ إختیرَ بوو، وه‌کو
اجتمع یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به نه‌لف گه‌را به إختَارَ.

وه نه‌صلی یخْتَارُ یخْتیرَ بوو، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به
نه‌لف گه‌را به یخْتَارَ. وه اختیاراً مصدره له سهر حالی خو‌ی ماوه ته‌وه..
«وَ إِذَا بَيَّنَّتْهَا لِلْمَفْعُولِ قُلْتُ: أَجِيبَ يُجَابُ، وَأَسْتَقِيمَ يُسْتَقَامُ، أَتَقِيدَ
يُتْقَادُ، وَاخْتِيرَ يُخْتَارُ»

واته کاتی که نه‌و چواربابه دروست بکه‌ی بو‌ اسناد نه‌لای مفعول،
نه‌لیئت: - أَجِيبَ له بنامفعولی ماضی أَجَابَ بو‌ مفردی مذکری غائب،
نه‌صله که‌ی أَجُوبُ بوو، وه‌کو أَکْرِمَ کسره له سهر واو ثقیل بوو نقلمان کرد
بو‌ ماقبله که‌ی، جا واو ساکن ماقبل مکسور قه‌لبمان کرد به یی گه‌را به
أَجِيبَ.

وه نه‌صلی يُجَابُ، يُجَوِّبُ بوو، وه‌کو یُکْرِمُ نقلی حه‌ره که‌ی واوه که مان
کرد بو‌لای ماقبله که‌ی، وه قلبمان کرد به نه‌لف گه‌را به يُجَابُ.

.....

وہ ٹہ صلیّی اجابۃً اِجْوَاباً بوو، وہ کو اکراماً نَقْلَیّی حرہ کہی عین الفعلہ کہ مان کرد بۆلای ماقبلہ کہی وہ قہلبمان کرد بہ ٹہ لف، وہ حدفّی یہ کی لہ ٹہ لفہ کانمان کرد، وہ بہ عوضی ٹہ وتیّی تانیثمان ہینالہ ناخریہ وہ گہرا بہ اِجابۃً۔
 وادہر کہوت ٹیعلالیّی ٹہم بابی افعالہ لہ بنا مفعولیش دا بہ نقلّ وہ قہلبہ...

«وَأُسْتَقِيمَ» بۆ بنا مفعول ماضی بابی استفعال ٹہ صلہ کہی أُسْتَقِيمَ بوو، وہ کو أُسْتَخْرِجَ نَقْلَیّی کسرہی واوہ کہ مان کرد بۆلای ماقبلہ کہی، وہ قہلبمان کرد بہ ییّ گہرا بہ أُسْتَقِيمَ۔

وہ ٹہ صلیّی یُسْتَقَامُ یُسْتَقَوْمُ بوو، نہ قلیّی حرہ کہی واوہ کہ مان کرد بۆلای ماقبلہ کہی، وہ قہلبمان کرد بہ ٹہ لف گہرا بہ یُسْتَقَامُ وادہر کہوت ٹیعلالیّی ٹہم بابہیش بہ نقلّ وہ قہلبہ۔

وہ ٹہ صلیّی اُنْقِيدَ اُنْقَوَدَ بوو، وہ کو: اُنْقَطِعَ کسرہ لہ سہر واو ثقیل بوو، نقلّمان کرد بۆ ماقبلہ کہی، وہ واو ساکن ماقبل مکسور قہلبمان کرد بہ ییّ گہرا بہ اُنْقِيدَ۔

وہ ٹہ صلیّی یُنْقَادُ یُنْقَوَدُ بوو، واو متحرک ماقبل مفتوح، قہلبمان کرد بہ ٹہ لف گہرا بہ یُنْقَادُ۔ وہ ٹیعلالیّی ٹہم مضارع مجهولہ ہہر بہ قہلبہ۔

وہ ٹہ صلیّی اُخْتِيرَ اُخْتِيرَ بوو کسرہ لہ سہر ییّ ثقیل بوو، نقلّمان کرد بۆ ماقبلہ کہی پاش حدفّی ضمہ کہی گہرا بہ اُخْتِيرَ۔

وہ ٹہ صلیّی یُخْتَارُ یُخْتِيرُ بوو، ییّ متحرک ماقبل مفتوح قہلبمان کرد بہ

وَالْأَمْرُ مِنْهَا: أَجِبْ أَجِيئَا أَجِيئُوا، وَاسْتَقِمَّ اسْتَقِيمَا، وَانْقَدَ وَانْقَادَا، وَاخْتَزَ وَاخْتَارَا

نهلف گه‌را به يُخْتَارُ. واده‌رچو که ئیعلالی ئهم مضارعه یش هه‌ر به قه‌لبه. خولاصه بنا مفعولی ئهم چوار باب‌ه ئه‌وه‌ی واوی بئِ ئیعلاله که‌ی به نقل وه قه‌لبه. وه له بابی انفعال و افتعال دا به قه‌لبه فقط.

«وَالْأَمْرُ مِنْهَا» ئه‌مری به صیغه له‌م چوار باب‌ا دروست ئه‌کری به چه‌ذفی عین‌الفعل له‌ مفردی مذکری مخاطب وه جمعی مؤنثی مخاطب دا وه به اعاده‌ی عین‌الفعل له‌ باقی صیغه‌کانا.

«أَجِبْ» مشتقه له‌ تُجِيبْ، تئِ حه‌رفی مضارع بو‌ چه‌ذفمان کرد، وه اعاده‌ی همزه‌ی قطع مان کرده وه، له‌ به‌ر ئه‌وه‌ متحرک بوو ابتدامان پئِ کرد، وه ئاخه‌ر که‌ مان مجزوم کرد به‌ سکون، وه عین‌الفعله که‌ مان چه‌ذف کرد له‌ به‌ر ده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را به‌ أَجِبْ.

«أَجِيئَا» مشتقه له‌ تُجِيئَانِ، تئِ حه‌رفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد، وه اعاده‌ی همزه که‌ مان کرده وه، وه ئاخه‌رمان مجزوم کرد به‌ چه‌ذفی نون گه‌را به‌ أَجِيئَا به‌ اثباتی عین‌الفعله که‌ له‌ به‌ر ئه‌وه‌ که‌ مابعه‌ده که‌ی متحرکه.

وه قیاسی جمعی مؤنث بکه‌ له‌ سه‌ر مفردی مذکر له‌ چه‌ذفی عین‌الفعله که‌ یا، وه قیاسی باقی صیغه‌کان بکه‌ له‌ سه‌ر تشبیه‌ی مذکر له‌ اثباتی عین‌الفعله که‌ یا وه‌کو ئه‌وان.

«وَاسْتَقِمَّ» مشتقه له‌ تَسْتَقِيمُ تئِ حه‌رفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد، مابعه‌ده که‌ی ساکن بوو ابتدامان پئِ نه‌ کرد، جا هاتین له‌ ئه‌ وه‌لیه وه به‌

همزه‌ی وه صلی مکسور وه ناخره که مان مجزوم کرد به سکون گه‌را به
اِسْتَقِمَّ به حذفی عین الفعله که‌ی له بهر ده‌فعی التقاء الساکنین له به‌ینی ثو
ولام الفعله که‌یا.

«اِسْتَقِيْمًا» مشتقه له تَسْتَقِيْمَانِ تِی حَرفی مضارع بوو حذفمان کرد
وه، جه‌لبی همزه‌ی وه صلّمان کرد له بهر ده‌فعی ابتدا به ساکن، وه ناخره که
مان مجزوم کرد به حذفی نون گه‌را به اِسْتَقِيْمًا به اثباتی یی، ثیعه‌ای
عین الفعله که‌ی بوو له بهر تحرکی مابعدہ که‌ی.

«وَانْقَدَّ» مشتقه له تَنْقَادُ تِی حَرفی مضارع بوو حذفمان کرد، وه
همزه‌ی وه صلّه که مان هینایه وه، له بهر ده‌فعی ابتدا به ساکن، وه ناخره که
مان مجزوم کرد به سکون، وه حذفی عین الفعله که مان کرد له بهر ده‌فعی
التقاء الساکنین گه‌را به اِنْقَدَّ.

«اِنْقَادًا» مشتقه له تَنْقَادَانِ تِی حَرفی مضارع بوو حذفمان کرد، وه
جه‌لبی همزه‌ی وه صلّمان کرده وه له بهر ده‌فعی ابتدا به ساکن، وه ناخرمان
مجزوم کرد به حذفی نون گه‌را به اِنْقَادًا به اعاده‌ی عین الفعله که‌ی له‌بهر
تحرکی مابعدہ که‌ی.

«اِخْتَرَّ» مشتقه له تَخْتَارُ، تِی حَرفی مضارع بوو حذفمان کرد، وه
جه‌لبی همزه‌ی وه صلّمان کرد له بوّ ده‌فعی ابتدا به ساکن، وه ناخره که مان
مجزوم کرد به سکون، وه حذفی عین الفعله که مان کرد له بهر ده‌فعی
التقاء الساکنین گه‌را به اِخْتَرَّ.

وَ یَصِیحْ نَحْوُ: قَوْلَ وَ قَاوَلَ وَ تَقَوْلَ وَ زَيْنَ وَ تَزَيْنَ وَ سَايَرَ وَ
تَسَايَرَ وَ اَسْوَدَّ وَ اَسْوَادَّ وَ اَبْيَضَّ وَ اَبْيَاضَّ

«إِخْتَارًا» مشتقه له تَخْتَارَانِ تَى حەرفی مضارع بوو حەزمان کرد، وه
جەلبی همزه‌ی وه صلّمان کرد، وه ئاخ‌رمان مجزوم کرد به حەذفی نون گەپ‌را
به إِخْتَارًا، به اعاده‌ی عین‌الفعلة که له بهر تحرکی مابعدە که‌ی.

«وَ یَصِیحْ نَحْوُ: قَوْلَ وَ قَاوَلَ وَ تَقَوْلَ وَ زَيْنَ وَ تَزَيْنَ وَ
سَايَرَ وَ تَسَايَرَ وَ اَسْوَدَّ وَ اَسْوَادَّ وَ اَبْيَضَّ وَ اَبْيَاضَّ» یانی ئعلال ناک‌ری
معتل‌العین له بابی: تفعیل، وه مفاعله، وه تفعّل، وه تفاعل، وه افعلال، وه
افعیلال، له بهر ئه‌وه شه‌رتی ئیعلال ئه‌وه یه: - (واو وه یی متحرک بن وه
ماقبله که‌یان ساکن بی وه ئه‌و شه‌رت له وانا نایته جیگه هەرگیز! چونکی له
بابی تفعیل وه تفعّل دا ئه‌گەر حەرفی ئه‌وه له حەرفه علله کان ئعلال بکه‌ی
ئه‌وه هەر چەن ماقبله که‌یان متحرکه به لام خو‌یان ساکنن، وه ئه‌گەر
حەرفی دوه میان ئیعلال بکه‌ی، ئه‌وه هەر چەن خو‌یان متحرکن به لام
ماقبله که‌یان ساکنه وه له‌و مادانه دا که ئه‌لف واله پیشیانه وه ئه‌گەر ئه‌و
ئه‌لفه به حاجزی غەیری حصین دا ئه‌نری تا ماقبله که‌یان بی به حەرفه
مفتوحه کان، وه قەلبی واو وه یی که بکه‌ی به ئه‌لف وه دو ئه‌لف
گ‌ردنه‌بنه‌وه ناچاری حەذفی یه کێکیان بکه‌ی له بهر ده‌فعی التقاء الساکنین
وه له‌م کاتا قَاوَلَ ئه‌ بی به قال، وه سَايَرَ ئه‌ بی به سار، وه ئیلتباسیان ئه‌ بی به
ماضی ثلاثی مجرّه‌ده وه، تقاول وه تسایر ئه‌ بن به تقال وه تسار وه له وه‌زنی
فعلی مضارع دەر ئه‌چن.

وَ كَذَا سَائِرُ تَصَارِيفِهَا وَ اسْمُ الْفَاعِلِ مِنَ الثَّلَاثِي الْمَجْرَدِ يُعْتَلُّ عَيْنُهُ
بِالْهَمْزَةِ كَصَائِنٍ وَ بَائِعٍ وَ مِنَ الْمَزِيدِ فِيهِ يُعْتَلُّ بِمَا اعْتَلَّ بِهِ الْمُضَارِعُ
كَمْجِيبٍ وَ مُسْتَقِيمٍ وَ مُنْقَادٍ وَ مُخْتَارٍ

«وَ كَذَا سَائِرُ تَصَارِيفِهَا» هه روا ئیعلال نا کرئی باقی مشتقاتی ثم
شهش باب به له مضارع وه اسمی فاعل وه اسمی مفعول، وه غیری ته وانه له
بهر ته وه که شهرتی ئیعلاله که یان نایته جینگه وه کو باسماں کرد.

«وَ اسْمُ الْفَاعِلِ مِنَ الثَّلَاثِي الْمَجْرَدِ يُعْتَلُّ عَيْنُهُ بِالْهَمْزَةِ كَصَائِنٍ
وَ بَائِعٍ» اسمی فاعل له ثلاثی مجردی معتل العین ئیعلالی عین الفعله که ی
ته کرئی به قلب کردنی به همزه، وه کو: صائِن وه بائع، ته صلّه که یان صَاوِن
وه بایع بوو، قلبی واو و یی که مان کرد به همزه بوون به صَائِنٍ وَ بَائِعٍ.

«وَ مِنَ الْمَزِيدِ فِيهِ يُعْتَلُّ بِمَا اعْتَلَّ بِهِ الْمُضَارِعُ كَمْجِيبٍ وَ مُسْتَقِيمٍ وَ
مُنْقَادٍ وَ مُخْتَارٍ» وه اسمی فاعل له معتل العین ثلاثی مزید فیه ئیعلال
ته کرئی بهو جوړه که ئیعلالی عین الفعلی مضارعه که ی ته کرئی له نقل و
قلب به یه که وه وه کو: مُجِيبٌ بو اسمی فاعل له بابی افعال وه مستقیم بو
اسمی فاعل بابی استفعال له معتل العین دا، ته صلّه که یان مُجِوِبٌ وَ مُسْتَقِيمٌ
بوو، وه کو: مُكْرِمٌ وه مُسْتَخْرِجٌ، کسره له سهر واو ثقیل بوو نه قلمان کرد
بولای ماقبله که ی، وه واو ساکن ماقبل مکسور قهلبمان کرد به یی گه ران به
مُجِيبٌ وه مُسْتَقِيمٌ یا هر قهلب به ته نیا وه کو: مُنْقَادٌ بو اسمی فاعلی بابی
انفعال وه مُخْتَارٌ بو اسمی فاعلی بابی افتعال ته صلّه که یان مُنْقَوْدٌ وه
مُخْتَرِبٌ، وه کو: مُنْقَطِعٌ، وه مُجْتَمِعٌ، واو و یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان

وَأَسْمُ الْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِ الْمَجْرَدِ يُغْتَلُّ بِالْقَلْبِ وَ الْحَذْفِ كَمَصُونٍ وَ
مَبِيعٍ

کرد به ئەلف و بوون به مَنقَادْ وه مَخْتَارْ.

«وَأَسْمُ الْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِ الْمَجْرَدِ يُغْتَلُّ بِالْقَلْبِ وَ الْحَذْفِ
كَمَصُونٍ وَ مَبِيعٍ»

وه اسمی مفعول له ثلاثی مجردی معتل العین دا ئیعلال ئەکرێ به
قهلب وه حذف وه کو: مَصُونٌ بۆ اسمی مفعول ضَانَ له بابی ئە وهلّ دا که
ئەصله کهی مَصُونٌ بوو، به دو واو له سەر وه زنی مَنصُونٌ به ضمه‌ی واوی
ئەوهلّ وه سکونی واوی ثانی، ضمه له سەر واو ثقیل بو نه قلمان کرد بۆلای
ماقبله کهی، جا چه‌ذفی واوه که یشمان کرد له بهر ده‌فعی التقاء الساکنین له
به‌ینی هەر دو واوه که دا گه‌را به مَصُونٌ.

جا ئە گه‌ر محذوف واوی عین‌الفعله که بێ ئەوه له سەر وه زنی مَقُولٌ
ئەبێ. وه ئە گه‌ر واوه زائد که بێ ئەوه له سەر وه زنی مَقْعَلٌ ئەبێ، به فتحه‌ی
میم وه ضمه‌ی فاء‌الفعل وه سکون عین‌الفعله کهی.

وه مَبِيعٌ بۆ اسمی مفعولی بابی ثانی له معتل‌العینی یائی دا ئەصله کهی
مَبِيعٌ بوو، وه کو مَضْرُوبٌ ضمه له سەر بێ ثقیل بو نه قلمان کرد بۆلای
ماقبله کهی، جا التقاء الساکنین روی دا، له به‌ینی عین‌الفعل وه واوه زائده که
دا، وه چه‌ذفی واوه که مان کرد گه‌را به مَبِيعٌ به فتحه‌ی میم وه ضمه‌ی بێ وه
سکونی بێ.

جا له بهر ئەوه بێ باعشی کسره‌ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مکسور کرد
گه‌را به مَبِيعٌ به کسره‌ی بێ و سکونی بێ.

وَالْمَحْذُوفُ واو مفعول عند سیبویه و عین الفعل عند الأخفش وَ بَنَوُ
تَمِيمٍ يُثْبِتُونَ الْإِيَاءَ فَيَقُولُونَ: مَبِيعُ.

وه یا خود نه لَین: ضمه له سهر یی ثقیل بوو نه قلمان کرد بولای ماقبله
که ی، وه حه ذفی یی که مان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین له به ینی یی و
واوه که داگه را مَبِوعْ جا ضمه فاء الفعله که مان کرد به کسره، وه قه لبی واوه
که مان کرد به یی گه را به مَبِيعْ له سهر وه زنی مَقِيلْ چونکی زو عین الفعله
که مان حه ذف کرد، وه ثم یی به به ده لی واوی اسمی مفعوله که یه.

جا له سهر وجودی ثم دو ئیحتمالانه یه که عیاره تن له حه ذفی
عین الفعل وه واوی اسمی مفعول که مصنف فهرموی: «والمحذوف
واو مفعول عند سیبویه و عین الفعل عند الأخفش.» یانی نهو حه رفه که
حه ذف کراوه لهم اسمه مفعولانه که مَصُونٌ و مَبِيعٌ وه هاو وینه یان له
معتل العین دا: واوه زائده که ی بنای اسمه مفعوله که یه به لای سیبویه یه وه،
له بهر نه وه حه رفی زائده لایقه به حه ذف.

وه عین الفعله که یه، که واوه له مَصُونٌ وه یی یه له مَبِيعٌ دا له سهر بیرو
رای نه بو الحسنی مشهور به أخفش که شاگردی سیبویه بووه، نهو نه لی:
واوی بنای اسمی مفعول علامه ت و نیشانه ی صیغه یه حه ذفی نامناسبه،
به لام عین الفعله که حه رفی علله یه وه جیگه ی تغیره، نهو لایقه بو نه مان.
«وَ بَنَوُ تَمِيمٍ يُثْبِتُونَ الْإِيَاءَ فَيَقُولُونَ: مَبِيعُ.» وه عه ره بی قه ییله ی
به ینی تمیم عین الفعلی اسمی مفعول ثلاثی مجردی أجوف نه هیلینه وه له
یائی دا، وه نه لَین: مَبِيعٌ له باتی مَبِيعٌ.

وَ اِسْمُ الْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِيّ الْمَزِيدِ فِيهِ يُغْتَلُّ بِالنَّقْلِ وَالْقَلْبِ اِنْ اِغْتُلَّ
فِعْلُهُ كَمُجَابٍ وَ مُسْتَقَامٍ وَ مُنْقَادٍ وَ مُخْتَارٍ

«وَ اِسْمُ الْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِيّ الْمَزِيدِ فِيهِ يُغْتَلُّ بِالنَّقْلِ وَالْقَلْبِ
اِنْ اِغْتُلَّ فِعْلُهُ» وه اسمی مفعولی معتل العین له ثلاثی مزید فیه دا ئیعلال
نه کرئی به نقلی حه ره که ی عین الفعله که ی بؤلای ماقبله که ی له گهل قلب
کردنی نه و عین الفعله به ئلف به مه رجی فعله که ی ئیعلال کرابی، وه کو:
بابه پیشوه کان «کَمْجَابٍ وَ مُسْتَقَامٍ وَ مُنْقَادٍ وَ مُخْتَارٍ» که عباره تن له
اسمی مفعولی بابی افعال وه استفعال وه انفعال وه افتعال، نه صلی مُجَابٍ
وَ مُسْتَقَامٍ، مُجَوَّبٌ وَ مُسْتَقَوِّمٌ بوو، وه کو: مُکَرَّمٌ وه مُسْتَخَرَجٌ نقلی حه ره که ی
واوه که یانمان کرد بؤلای ماقبله که ی وه قه لبمان کرد به ئلف گهران به
مُجَابٌ وه مُسْتَقَامٌ، هه رچه ن شهرتی ئیعلالیان تیانه هاتوه ته جینگه، به لام له
به ر نه وه فعله کانیا ن ئیعلال کراوه به حمل له سهر مجره ده کانیا ن که جاب
وقام یه: وه نه صلی منقاد و مختار، مُنْقَوِّدٌ وه مُخْتَرِّیٌّ بوو واو وه یی متحرک
وه ماقبل مفتوح قه لبمان کردن به ئلف گهران به مُنْقَادٌ وَ مُخْتَارٌ.

الثالث: الْمُعْتَلُّ اللَّامُ

النَّوْعُ الثَّالِثُ الْمُعْتَلُّ اللَّامُ وَ يُقَالُ لَهُ النَّاقِصُ وَ ذُو الْأَرْبَعَةِ لِكَوْنِ
مَاضِيهِ عَلَى أَرْبَعَةِ أَحْرَفٍ إِذَا أَخْبِرْتَ عَنْ نَفْسِكَ نَحْوُ: غَزَوْتُ وَ
رَمَيْتُ فَالْمُجَرَّدُ الثَّلَاثِيُّ تُقَلِّبُ الْوَاوُ وَالْيَاءُ مِنْهُ أَلِفًا إِذَا تَحَرَّكْنَا وَانْفَتَحَ
مَاقِبِلُهُمَا كَغَزَى وَ رَمَى

نوعی سنی هم له حوت نهوعی معتل فعلیکه یا اسمیکه لام الفعله
کهی حرفی بی له حروفی علله «النَّوْعُ الثَّالِثُ الْمُعْتَلُّ اللَّامُ وَ يُقَالُ لَهُ
النَّاقِصُ» وه بهم معتل اللامه نهوتری: ناقص، له بهر نوقصانی ناخره کهی له
صحته.

«وَ ذُو الْأَرْبَعَةِ» هم بی نهوتری ذوالأربعة «لِكَوْنِ مَاضِيهِ عَلَى
أَرْبَعَةِ أَحْرَفٍ إِذَا أَخْبِرْتَ عَنْ نَفْسِكَ».

له بهر نهوه که ماضی به کهی له سه چوار حرف نه بی کاتی که
خه بهری بی بدهی له نفسی خوت، مثلاً «نَحْوُ: غَزَوْتُ وَ رَمَيْتُ» غهزام
کرد وه تیرم ناوشت، نیسته ثم فعلاله هه رچه ن له زاتی خویاندا سنی
حرفن، به لام له بهر نهوه که ضمیری مرفوع یان پیوه لکاوه، وه نهو
ضمیری فاعله یش وه کو جوزئی وایه له وان به چوار حرفی دانراون
«فَالْمُجَرَّدُ الثَّلَاثِيُّ تُقَلِّبُ الْوَاوُ وَالْيَاءُ مِنْهُ أَلِفًا إِذَا تَحَرَّكْنَا وَانْفَتَحَ
مَاقِبِلُهُمَا» واته فعل وه اسمی ثلاثی مجرده دی معتل اللام قه لبی واو وه بی
که یان نه کری به نهلف کاتی که متحرک بن، وه نهو حرفه واله پیشیانه وه
مفتوح بی: «كَغَزَى وَ رَمَى» ماضی بابی نهوهل و ثانی، نه صله که یان غَزَوَ

وَعَصَاً وَ رَحَىٰ وَ كَذَلِكَ الزَّائِدُ عَلَى ثَلَاثَةِ أَخْرَفٍ كَأَعْطَىٰ وَ اشْتَرَىٰ
وَ اسْتَقْضَىٰ وَ كَالْمُعْطَىٰ وَ الْمُشْتَرَىٰ وَ الْمُسْتَقْضَىٰ

و رَمَى بوو، واو وه یی متحرک وه ماقبله که یان مفتوح بو قه‌لبمان کردن به
ئه‌لف گه‌ران به غَرا و رَمَى «وَعَصَاً وَ رَحَىٰ» بو دو اسمی ثلاثی مجردی
معتل اللام ئه‌صله که یان عَصَوُ و رَحَى بو واو یی متحرک وه ماقبل مفتوح
قه‌لبمان کردن به ئه‌لف ئینجا التقاء الساکنین روی داله به‌ینی ئه‌لف وه تنوینه
که دا، حه‌ذفی ئه‌لفه کانمان کرد له لفظانه‌ک له نویسیابون به عصاً و رحى،
ئاگادار بن ئه‌لفی که ئه‌صله که‌ی واو یی به ئه‌لف ئه‌نوسری، وه ئه‌لفی
ئه‌صله که‌ی یی بی به (ی) ئه‌نوسری، «و كَذَلِكَ الزَّائِدُ عَلَى ثَلَاثَةِ
أَخْرَفٍ كَأَعْطَىٰ وَ اشْتَرَىٰ وَ اسْتَقْضَىٰ وَ كَالْمُعْطَىٰ وَ الْمُشْتَرَىٰ
وَ الْمُسْتَقْضَىٰ» واته وه کو فعل و اسمی ثلاثی مجردی معتل اللام وایه له
ئیعلال دا هر فعل و اسمی که زیاده‌بن له سه‌رسی حه‌رف، وه کو: أَعْطَىٰ بو
ماضی مفردی مذکری غائب له بابی افعال دا، ئه‌صله که‌ی أَعْطَوُ بوو، وه کو
أُکرم، قاعده: (واو واقع له مرتبه‌ی چواره‌م دا، قه‌لبمان کرد به یی، وه یی
متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به ئه‌لف، گه‌را به أَعْطَىٰ، وه اِشْتَرَىٰ بو
ماضی مفردی مذکری غائب له بابی افتعال دا، ئه‌صله که‌ی اِشْتَرَىٰ بوو،
وه کو: اجتمع، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به ئه‌لف، گه‌را به
اشتری، که به‌یسی ئه‌نوسری و به ئه‌لف ئه‌خوینرینه وه. وه اسْتَقْضَىٰ ئه‌صله
که‌ی اسْتَقْضَوُ بوو، وه کو استخرج، واو واقع له مرتبه‌ی چواره‌م دا قه‌لبمان
کرد به یی، وه‌یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به ئه‌لف له لفظاوه له

وَكَذَلِكَ إِذَا لَمْ يُسَمَّ الْفَاعِلُ مِنَ الْمُضَارِعِ كَيُعْطَى وَ يُغْزَى وَ يُرْمَى

نوسین دا به یی نوسیمان گهرا به اِسْتَقْصَى.

وه مُعْطَى اسمی مفعولی بابی افعال، نهصله که ی مُعْطَوْ بوو به واو، له سهر وه زنی مُکَرَّم واو له مرتبه ی چواره م دا قهلبمان کرد به یی، وه یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به نهلف گهرا به مُعْطَى که به نهلف نه خوینریته وه وه به یی نه نوسری، وه مُشْتَرَى اسمی مفعول بابی افتعال بوو، وه کو: مجتمع، یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به نهلف گهرا به مُشْتَرَى به نهلف نه خوینریته وه وه به یی نه نوسری.

وه مُسْتَقْصَى اسمی مفعولی بابی استفعاله، وه کو مستخرج نهصله که ی مُسْتَقْصَوْ بوو، واو له مرتبه ی چواره م دا قهلبمان کرد به یی، وه یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به نهلف گهرا به مُسْتَقْصَى که نه خوینریته وه به نهلف وه نه نوسری به یی.

«وَكَذَلِكَ إِذَا لَمْ يُسَمَّ الْفَاعِلُ مِنَ الْمُضَارِعِ كَيُعْطَى وَ يُغْزَى وَ يُرْمَى» ههروه ها فعلی مضارع ثیعلال نه کری کاتی که ناوی فاعله که ی نه بری، وه کو: يُعْطَى بُو بنا مفعولی مضارعی افعال له معتل اللام دا، نهصله که ی يُعْطَوْ بوو، وه کو یُکَرَّم واو له مرتبه ی چواره م دا قهلبمان کرد به یی، وه یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به نهلف گهرا به يُعْطَى. وه يُغْزَى بُو بنا مفعولی مضارعی بابی نه وه له له معتل اللام دا نهصله که ی يُغْزَوْ بوو، واو له مرتبه ی چواره م دا قهلبمان کرد به یی، وه قهلبی یی که مان کرد به نهلف گهرا به يُغْزَى نه نوسری به یی له بهر نه وه واوه که ی قهلب کراوه به یی، وه

وَأَمَّا الْمَاضِي فَتُحْذَفُ مِنْهُ اللَّامُ فِي مِثَالٍ فَعَلُوا مُطْلَقاً وَفَعَلْتَ وَفَعَلْنَا إِذَا انْفَتَحَ مَا قَبْلَهُمَا وَتَثَبْتُ فِي غَيْرِهَا فَتَقُولُ: غَزَا غَزَوْا، غَزَوْتُ* غَزَتْ، غَزَتَا، غَزَوْنَ

به ثلث به خوینرتته وه.

وه یُزْمَى بَوَ بِنَا مفعولی بابی ثانی له معتل اللام دا نه صله که ی یُزْمَى بوو، وه کو: یُضْرَبُ یَنْ متحرک ماقبل مفتوح قه لیمان کرد به ثلث گه را به یُزْمَى.

جا له بهر نه وه بازی نه حوال دیت به سهر لام الفعلی معتل اللاما، مصنف بَوَ باسی نه وانه فهرموی: -

«وَأَمَّا الْمَاضِي فَتُحْذَفُ مِنْهُ اللَّامُ فِي مِثَالٍ فَعَلُوا مُطْلَقاً وَفَعَلْتَ وَفَعَلْنَا إِذَا انْفَتَحَ مَا قَبْلَهُمَا وَتَثَبْتُ فِي غَيْرِهَا»

واته بَوَ باسی نه حوالی لام الفعلی معتل اللام مصنف باسی ماضی خسته پیسه وه له سهر ته ربی واقعی وه فهرموی: - نه مما فعلی ماضی نه وه حه ذفی لام الفعله که ی نه کری له مثالی جمعی مذکری غائباً مطلقاً مفتوح العین بی وه کو: غَزَا وَرَمَى، یا مکسور العین بی وه کو: نَسِیَ، یا مضموم العین بی وه کو: سَرَوَ له سهر وه زنی حَسَنَ وه واوی بی یا یائی، له بهر نه وه لام الفعله که مضموم نه کری له بهر ضمیری جه مع، وه ضمه له سهر واو و بی ثقیله وه ههم لام الفعله که حه ذف نه کری له مثالی مفردی مؤنثی غائب وه تنبیهی مؤنثی غائباً به مهرجی که ماقبله که ی مفتوح بی، وه له غه یری نه وانا نه مینیتته وه، «فَتَقُولُ» تو نه لیت

«غَزَا» بَوَ مفردی مذکری غائب، نه صله که ی غَزَوَ بوو، واو متحرک

ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ئهلف گه‌را به غَزَا.
 «غَزَوَا» بۆ تشنیهی مذکری غائب، ئه‌صله‌ که‌ی غَزَوَ بوو، ئه‌لف
 ضمیری فاعلی تشنیه بو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه گه‌را به غَزَوَا، وه قه‌لبی
 واوه که مان نه کرد ئه‌گه‌رچی متحرک وه ماقبلی مفتوح بوو، چونکی له
 پاش قه‌لبه که‌ی به ئه‌لف به ناچاری حه‌ذفی یه‌کی له ئه‌لف کانمان ئه‌ کرد
 جا ئیلتباسی تشنیه ئه‌ بوو به مفرد

«غَزَوَا» بۆ جمعی مذکری غائب، ئه‌صله‌ که‌ی غَزَوَ بوو، واو ضمیری
 فاعلی جمعی مذکر بو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه‌وه، واو باعشی ضمه‌ی
 ماقبل بوو، ماقبله که مان مضموم کرد گه‌را به غَزَوَا له سهر وه‌زنی فَعَلُوا جا
 واو متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ئه‌لف گه‌را به غَزَا، وه ئه‌لفه که
 مان حه‌ذف کرد له به‌ر ده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را به غَزَوَا له سهر وه‌زنی
 فَعَلُوا به حه‌ذفی لام چونکی له موزونه که دا حه‌ذف کراوه.

«غَزَتْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، ئه‌صله‌ که‌ی غَزَوَ بوو، تئێ تانیشی
 ساکنه علامه‌تی مفردی مؤنث بو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه گه‌را به
 غَزَوَتْ، واو متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ئه‌لف، وه ئه‌لفه که یشمان
 حه‌ذف کرد له به‌ر ده‌فعی التقاء الساکنین له به‌ینی ئه‌و و تئێ تانیشه که دا
 گه‌را به غَزَتْ له سهر وه‌زنی فَعَتْ به حه‌ذفی لام الفعل.

«غَزَّتَا» بۆ تشنیهی مؤنثی غائب، ئه‌صله‌ که‌ی غَزَتْ بوو، ئه‌لف
 ضمیری فاعلی تشنیه بوو ئیلحمان کرد به ئاخریه وه وه ئه‌لف باعشی

غَزَوْتُ، غَزْتُمًا، غَزَوْتُمْ، غَزَوْتُ، غَزَوْتُنَّ، غَزَوْتُ، غَزَوْنَا وَ
رَمَى رَمِيًا

فه‌ت‌حه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مفتوح کرد گه‌را به غَزْتُا، به حه‌ذفی
لام‌الفعل له سهر وه‌زنی فَعَتًا.

«غَزَوْن» بۆ جمعی مؤنثی غائب، ئه‌صله‌ که‌ی غَزْتُ بوو، نون ضمیری
فاعلی جمعی مؤنث ئیلحاقمان کرد به ئاخ‌ریه وه گه‌را به غَزَتْن جا دو
علامه‌تی تانیث گرد بوو نه وه، دروست نه بو حه‌ذفی نونه که بکه‌ین له به‌ر
ئه‌وه ده‌لاله‌تی ئه‌ کرد له سهر تأنیث وه جه‌معیه‌ت، وه حذفی تی که مان
کرد له به‌ر ئه وه که ههر ده‌لاله‌تی له سهر تأنیث ئه‌ کرد، وه لام‌الفعله که مان
هینایه‌وه له به‌ر نه‌مانی موجبی حه‌ذفه که‌ی که التقاء‌الساکنین بوو، گه‌را به
غَزَوْن.

«غَزَوْتُ، غَزْتُمًا، غَزَوْتُمْ، غَزَوْتُ، غَزَوْتُنَّ، غَزَوْتُ،
غَزَوْنَا» بۆ ش‌ه‌ش صیغه‌ی مخاطب، وه دو صیغه‌ی متکلم، ئه مانه ههر
وه‌کو: فعلی سالم دروست ئه‌ کرین.

«وَرَمَى» بۆ مفردی مذکری غائب له معتل‌اللامی بابی ثانی دا،
ئه‌صله‌ که‌ی رَمَى بوو، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به ئه‌لف گه‌را
به رَمَى.

«رَمِيًا» بۆ تشنیه‌ی مذکری غائب، ئه‌صله‌ که‌ی رَمَى بوو، ئه‌لف فاعلی
ضمیری تشنیه بوو، ئیلحاقمان کرد به ئاخ‌ریه‌وه وه ئه‌لف باعشی فه‌ت‌حه‌ی
ماقبلی بوو، ئه‌لفه که مان برده وه سهر ئه‌صله‌ که‌ی که‌ی یی بوو، وه
مفتوحمان کرد گه‌را به رَمِيًا.

رَمَوْا رَمَتْ رَمَتَا رَمَيْنَ رَمَيْتَ، رَمَيْتُمَا، رَمَيْتُمْ، رَمَيْتِ، رَمَيْتُمَا، رَمَيْتُنَّ، رَمَيْتُ، رَمَيْتُ، رَمَيْنَا وَتَقُولُ

«رَمَوْا» بۆ جمعی مذکری غائب، ئەصلە کە ی رَمَى بوو، واو فاعلی جمعی مذکر بوو، ئیلحاقمان کرد بە ئاخریه وه، واو باعشی ضمه ی ماقبلی بوو، یی که مان نیعاده کرده وه به مضمومی گهرا رَمِيُوا، له سهر وه زنی فعلوا ضمه له سهر یی ثقیل بوو حه ذفمان کرد، یا خود یی متحرک ماقبل مفتوح قه لبمان کرد به ئەلف، وه له بهر التقاء الساکنین حه ذفی لام الفعله که مان کرد، گهرا به رَمَوْا به فتحه ی عین الفعل له. سهر وه زنی فَعَوْا له بهر حه ذفی لام الفعله که وه کو حالیت بوو.

«رَمَتْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی رَمَى بو تئی تأنیثی ساکنه علامه تی تأنیثی فاعل بو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه گهرا به رَمَيْتَ، یی متحرک ماقبل مفتوح قه لبمان کرد به ئەلف وه حه ذفمان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین گهرا به رَمَتْ

«رَمَتَا» بۆ تشیه ی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی رَمَتْ بوو، ئەلف ضمیری فاعلی تشیه بوو، ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه گهرا به رَمَتَا.

«رَمَيْنَ» بۆ جه معی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی رَمَتْ بو، نون ضمیری فاعلی جه معی مؤنث ئیلحاقمان کرد به ئاخریه یه وه، وه دروستمان کرد وه کو: غزون.

«رَمَيْتَ، رَمَيْتُمَا، رَمَيْتُمْ، رَمَيْتِ، رَمَيْتُمَا، رَمَيْتُنَّ، رَمَيْتُ، رَمَيْنَا» وه نهم هه شت صیغه یه دروست نه کرین وه کو صیغه سالمه کان. «وَقَالَ» تو

رَضِيَ رَضِيَا رَضُوا رَضِيَتْ رَضِيَتْ رَضِيَتْ

تَهْلِيَّتْ لَهْ فَعْلَى مَاضِي مَعْتَلِ اللَّامِ بَابِي رَابِعْ دَا:

«رَضِيَ» بُوْ مُفْرَدِي مَذْكُرِي غَائِبْ، تَهْ صَلَهْ كَهْ ي رَضُوْ بُوو، وَاوْ لَهْ تَهْ رَهْ فَوَهْ مَاقِبَلِ مَكْسُور قَهْ لِمَان كَرْدْ بَهْ يِيْ گَهْ رَا بَهْ رَضِيْ.

«رَضِيَا» بُوْ تَثْنِيْ مَذْكُرِي غَائِبْ، تَهْ صَلَهْ كَهْ ي رَضِيْ بُوو، تَهْ لَفْ ضَمِيْرِي فَاعِلِي تَثْنِيْ بُوْ ثِيْلِحَاقِمَان كَرْدْ بَهْ ثَاخِرِيْ وَهْ گَهْ رَا بَهْ رَضِيَا.

«رَضُوا» بُوْ جَهْ مَعِيْ مَذْكُر غَائِبْ، تَهْ صَلَهْ كَهْ ي رَضِيْ بُوو، وَاوْ ضَمِيْرِي فَاعِلِيْ جَهْ مَعِيْ مَذْكُر بُوو ثِيْلِحَاقِمَان كَرْدْ بَهْ ثَاخِرِيْ وَهْ، وَاوْ بَاعْثِيْ ضَمَهْ ي مَاقِبَلِيْ بُوو مَاقِبَلَهْ كَهْ مَان مَضْمُوم كَرْدْ گَهْ رَا بَهْ رَضِيُوْا، ضَمَهْ لَهْ سَهْر وَاوْ ثَقِيْل بُوو نَقْلَمَان كَرْدْ بُوْ لَاي مَاقِبَلَهْ كَهْ ي، وَهْ يِيْ كَهْ مَان حَهْ ذَفْ كَرْدْ لَهْ بَهْ رَدَهْ فَعْلِي التَّقَا السَّاكِنِيْن لَهْ بَهْ يِنِيْ تَهْ وُوْ وَاوَهْ كَهْ دَا گَهْ رَا بَهْ رَضُوا لَهْ سَهْر وَهْ زَنِيْ فَعُوْا.

«رَضِيَتْ» بُوْ مُفْرَدِي مَوْثِيْ غَائِبْ، تَهْ صَلَهْ كَهْ ي رَضِيْ بُوو، تِيْ يْ تَأْنِيْشِيْ سَاكَنَهْ عَهْ لَامَهْ تِيْ مُفْرَدِي مَوْثِيْ غَائِبْ بُوو ثِيْلِحَاقِمَان كَرْدْ بَهْ ثَاخِرِيْ وَهْ گَهْ رَا بَهْ رَضِيَتْ.

«رَضِيَتْ» بُوْ تَثْنِيْ مَوْثِيْ غَائِبْ، تَهْ صَلَهْ كَهْ ي رَضِيَتْ بُوو، تَهْ لَفْ ضَمِيْرِي فَاعِلِيْ تَثْنِيْ بُوْ ثِيْلِحَاقِمَان كَرْدْ بَهْ ثَاخِرِيْ وَهْ، وَهْ تَهْ لَفْ بَاعْثِيْ فَتْحَهْ ي مَاقِبَلِيْ بُوو، مَاقِبَلَهْ كَهْ مَان مَفْتُوح كَرْدْ گَهْ رَا بَهْ رَضِيَتْ.

«رَضِيْنَ» بُوْ جَهْ مَعِيْ مَوْثِيْ غَائِبْ، تَهْ صَلَهْ كَهْ ي رَضِيَتْ بُوو، نُونْ ضَمِيْرِي فَاعِلِيْ جَمْعِيْ مَوْث بُوو، ثِيْلِحَاقِمَان كَرْدْ بَهْ ثَاخِرِيْ وَهْ گَهْ رَا بَهْ رَضِيْتَنَ جَا حَهْ ذَفِيْ تِيْ يْ تَأْنِيْشِيْ مُفْرَدَهْ كَهْ مَان كَرْدْ، وَهْ كُوْ: لَهْ رَمِيْن دَا گَهْ رَا بَهْ رَضِيْن.

رَضِيتَ، رَضِيتُمَا، رَضِيتُمْ، رَضِيتِ، رَضِيتُمَا، رَضِيتُنَّ، رَضِيتُ،
رَضِينَا... وَكَذَلِكَ سَرَوْ، سَرُوا، سَرُوا، ...الخ...

«رَضِيتَ، رَضِيتُمَا، رَضِيتُمْ، رَضِيتِ، رَضِيتُمَا، رَضِيتُنَّ، رَضِيتُ،
رَضِينَا...» نهم هه شت صیغه یه دروست نه کرین وه کو صیغه سالمه کان له
بابی رابع دا.

«وَكَذَلِكَ سَرَوْ، سَرُوا، سَرُوا، ...الخ...» وه کو ماضی مفتوح العین وه
مکسور العین وایه له یعلالی لام الفعل دا، ماضی مضموم العین وه کو:
«سَرَوْ» بۆ مفردی مذکری غائب.

«سَرُوا» بۆ تثنیهی مذکری غائب، نه صلّه که ی سَرَر بوو، نه لف
ضمیری فاعلی تثنیه بوو یلحاقمان کرد به ئاخریه وه گه را به سَرُوا.
«سَرُوا» بۆ جه معی مذکری غائب، نه صلّه که ی سَرَو بوو، واو ضمیری
فاعلی جمعی مذکر بوو یلحاقمان کرد به ئاخریه وه، واو باعشی ضمه ی
ماقبلی بوو ماقبله که مان مضموم کرد گه را به سَرَوُوا به دو واو، جا ضمه له
سهر واو ثقیل بوو چه ذفمان کرد، وه چه ذفی واوه لام الفعله که مان کرد گه را
به سَرُوا له سهر وه زنی فَعُوا.

«سَرَوْتُ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، نه صلّه که ی سَرَو بوو، تیی تأنیثی
ساکنه عه لامه تی تأنیثی فاعل بوو یلحاقمان کرد به ئاخریه وه گه را به سَرَوْتُ.
«سَرَوْتُا» بۆ تثنیهی مؤنثی غائب، نه صلّه که ی سَرَوْتُ بوو، نه لف
ضمیری فاعلی تثنیه بوو یلحاقمان کرد به ئاخریه وه، نه لف باعشی فتحه ی
ماقبلی بوو، ماقبله که مان مفتوح کرد گه را به سَرَوْتُا.

وَأَنَّمَا فُتِحَتْ مَاقْبَلًا وَآوِ الضَّمِيرِ فِي: غَزَوْا، وَرَمَوْا وَضُمَّتْ مَاقْبَلَهَا فِي رَضُوا وَسَرُّوا، لِأَنَّ وَآوِ الضَّمِيرِ إِذَا اتَّصَلَتْ بِالْفِعْلِ النَّاقِصِ بَعْدَ حَذْفِ اللَّامِ، فَإِنْ انْفَتَحَ مَاقْبَلُهَا أَبْقَى عَلَى الْفَتْحَةِ، وَإِنْ انْضَمَّ مَاقْبَلُهَا أَوْ كُسِرَ ضُمَّ.

«سَرُّونَ» بوجه معی مؤنثی غائب، نه صله که ی سَرُّوتِ بوو، نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنث بو نیلحاقمان کرد به ناخریه وه گهرا به سَرُّوتَنَ اجتماعی دوو عهلامه تی تأنیث بوه وه دروست نه بوو حه ذفی نونه که بکهین چونکی ده لاله تی کرد له سهر تأنیث و جمعیه ت، وه حه ذفی تی یه که مان کرد چونکه ده لاله تی نه کرد له سهر تأنیث فقط گهرا به سَرُّونَ. «سَرُّوتَ، سَرُّوتُنَا، سَرُّوتُمْ، سَرُّوتِ، سَرُّوتُنَا، سَرُّوتُنَّ، سَرُّوتُ، سَرُّوتُنَا» نهم هه شت صیغه دروست نه کرین، وه کو: فعلی سالم له بابی سادس دا. جاله بهر نه وه لهم شوینا پرسیار نه کرئ بوچی له صیغه ی جمعی مذکری غائب له مفتوح العین دا عین الفعلى معتل اللام به مفتوحی نه خوینرته وه، وه له مضموم العین وه مکسور العین دا به مضمومی نه خوینرته وه؟ مصنف جوابی دایه وه فهرموی: - «وَأَنَّمَا فُتِحَتْ مَاقْبَلًا وَآوِ الضَّمِيرِ فِي: غَزَوْا، وَرَمَوْا وَضُمَّتْ مَاقْبَلَهَا فِي رَضُوا وَسَرُّوا، لِأَنَّ وَآوِ الضَّمِيرِ إِذَا اتَّصَلَتْ بِالْفِعْلِ النَّاقِصِ بَعْدَ حَذْفِ اللَّامِ، فَإِنْ انْفَتَحَ مَاقْبَلُهَا أَبْقَى عَلَى الْفَتْحَةِ، وَإِنْ انْضَمَّ مَاقْبَلُهَا أَوْ كُسِرَ ضُمَّ.»

چونکه له پاش حه ذفی لام الفعل له جمعی ماضی ناقص دا نه گهر ماقبلی لام الفعل مفتوح بی نه وه نهو ماقبله له سهر فه تحه نه هیلرته وه

وَأَمَّا الْمُضَارِعُ فَتَسْكُنُ اللَّامُ مِنْهُ فِي الرَّفْعِ، وَ يُحْذَفُ فِي الْجَزْمِ، وَ تُفْتَحُ الْوَأُو وَالْيَاءُ فِي النَّصْبِ وَ تَثْبُتُ الْأَلِفُ بِحَالِهَا وَ يَسْقُطُ الْجَازِمُ وَ النَّاصِبُ التَّوْنَاتِ سِوَى تُونِ الْجَمْعِ الْمُؤَنَّثِ

له بهر سوکی فتهحه. وه نه گهر مضموم یا مکسور بوو، نه وه مضموم نه کری له بهر مناسبه ی له گه ل واوه ضمیره که له ههردویانا، وه هیشتنه وه ی له سهر حال ی خو ی له مضموم العین دا، وه هه بهم ده ستوره له ههردو لفیفه کانداه وه له مهموزی معتل اللاما معامله نه کری...

«وَأَمَّا الْمُضَارِعُ فَتَسْكُنُ اللَّامُ مِنْهُ فِي الرَّفْعِ، وَ يُحْذَفُ فِي الْجَزْمِ، وَ تُفْتَحُ الْوَأُو وَالْيَاءُ فِي النَّصْبِ وَ تَثْبُتُ الْأَلِفُ بِحَالِهَا»

وه نه مما فعلی مضارع ی معتل اللام، نه وه لام الفعله که ی ساکن نه کری له حاله تی ره فعه دا، وه ره فعه که ی تقدیر نه بی خواه لام الفعل نه لف بی وه کو: یَرْضی یا خود واو بی وه کو: یَغْزُوا یا خود یی بی وه کو: یَرْمِی، له بهر نه وه که نه لف قه بولی حه ره که ناکات مطلقا، وه ره فعه له سهه راو وه یی ثقیله، وه لام الفعله که ی حه ذف نه کری له حال ی جه زمه دا وه جه زمه ی لفظی نه بیّت مطلقا، وه نصبه له بهر نه وه خفیفه له سهه راو وه یی لفظی نه بی، وه له سهه نه لف تقدیری نه بی چونکی نه لف قبولی حه ره که ناکا وه کو وتمان.. «وَسَقُطُ الْجَازِمُ وَالنَّاصِبُ التَّوْنَاتِ سِوَى تُونِ الْجَمْعِ الْمُؤَنَّثِ» وه کاتی عاملی جازم وه ناصب داخل بون له سهه فعلی مضارع ی معتل اللام وه ها که نون له ئاخریه وه بیی، نه وه نه و عاملانه حه ذفی نه و نونانه نه که ن، له حال ی نه صبه و جه زمه دا، ئللا نونی جمعی مؤنثی غائب

فَتَقُولُ لَمْ يَغْزُ لَمْ يَغْزُوا لَمْ يَغْزَوْ لَمْ تَغْزُ لَمْ تَغْزُوا لَمْ يَغْزُونَ وَلَمْ يَزِمِ،
لَمْ يَزِمِيَا، لَمْ يَزِمُوا

وه مخاطب، نه‌وه له جیگه‌ی خویانا نه‌میننه وه، چونکه نه‌و نونه ضمیری
فاعله، وه فاعل عمده‌یه حه‌ذف نا‌کری، به لام نونه‌کانی نه‌فعالی‌خمسه
نونی ئیعرابن له‌حاله‌تی ره‌فعه‌دا ثابت وه له‌حاله‌تی نصبه و جه‌زمه‌دا
نه‌رون..

«فَتَقُولُ لَمْ يَغْزُ» تو نه‌لییت: له‌کاتی داخل بونی عاملی جازم له‌سه‌ر
فعلی مضارعی معتل‌اللام لَمْ يَغْزُ، نه‌صله‌که‌ی یَغْزُو بوو عاملی جازمی
داخل بوه سه‌ر، وه حه‌ذفی لام‌الفعله‌که‌ی کرد بوو به لَمْ يَغْزُ.

«لَمْ يَغْزُوا» بۆ تشنیه‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی یَغْزُوا بۆ عاملی
جازمی داخل بوه سه‌ر وه حه‌ذفی نونه‌که‌ی کرد گه‌را به لَمْ يَغْزُوا.

«لَمْ يَغْزَوْ» بۆ جه‌معی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی یَغْزُونَ بوو، عاملی
جازم داخل بوه سه‌ری و حه‌ذفی نونه‌که‌ی کرد گه‌را به لَمْ يَغْزُوا.

«لَمْ تَغْزُ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی تَغْزُو بوو، عاملی
جازمی داخل بوه سه‌ری حه‌ذفی لام‌الفعله‌که‌ی کرد گه‌را به لَمْ تَغْزُ.

«لَمْ تَغْزُوا» بۆ تشنیه‌ی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی تَغْزُوا بۆ، عاملی
جازمی داخل بوه سه‌ری حه‌ذفی نونه‌که‌ی کرد گه‌را به لَمْ تَغْزُوا.

«لَمْ يَغْزُونَ» بۆ جمعی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی یَغْزُونَ بوو، عاملی
جازمی داخل بوو، عه‌مه‌لی نه‌کرد له‌لفظا به‌س عه‌مه‌لی کرد له‌معنایا به
نهی مه‌عناکه‌ی له‌زه‌مانی ماضی داگه‌را به لَمْ يَغْزُونَ. «وَلَمْ يَزِمِ، لَمْ يَزِمِيَا،
لَمْ يَزِمُوا».

وَلَمْ يَرْضَ، لَمْ يَرْضِيَا، لَمْ يَرْضَوْا وَ تَقُولُ لَنْ يَغْزَوْ، وَلَنْ يَزِمِي، وَلَنْ يَرْضَى وَ تَثْبُتُ لَامُ الْفِعْلِ فِي الْأَثْنَيْنِ وَ جَمَاعَةِ النِّسَاءِ

وه «لَمْ يَزِمِ» بو مفردی مذکری غائب، به چه‌ذفی یزی لام‌الفعْل.
 «لَمْ يَرْضِيَا» بو تشبیهی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی یرمیان بوو، عاملی
 جازمی داخل بوه سهری، وه چه‌ذفی نونه‌که‌ی کرد‌گه‌را به لم یرمیا «وَلَمْ يَرْضَ، لَمْ يَرْضِيَا، لَمْ يَرْضَوْا».

«لَمْ يَرْضَ» بو مفردی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی یَرْضَى بوو، عاملی
 جازمی داخل بوو، و چه‌ذفی نه‌لفی لام‌الفعْلی کرد‌گه‌را به لَمْ يَرْضَ.
 «لَمْ يَرْضِيَا» بو تشبیهی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی یرضیان بوو، عاملی
 جازمی داخل بوه سهری، وه چه‌ذفی نونه‌که‌ی کرد‌گه‌را به لَمْ يَرْضِيَا. «وَلَمْ يَرْضَ، لَمْ يَرْضِيَا، لَمْ يَرْضَوْا»
 تَقُولُ لَنْ يَغْزَوْ، وَلَنْ يَزِمِي، وَلَنْ يَرْضَى» تو نه‌لَیبت له کاتی داخل بونی
 عاملی ناصب له سهر فعلی مضارعی معتل اللام «لَنْ يَغْزَوْ» نه‌صله‌که‌ی
 يَغْزَوْ بوو به سکونی واو، عاملی ناصبی داخل بوه سهری، لام‌الفعْل‌ه‌که‌ی
 منصوب کرد‌گه‌را به لَنْ يَغْزَوْ.

«وَلَنْ يَزِمِي، وَلَنْ يَرْضَى» نه‌صلی لن يَزِمِي، يَزِمِي بوو، عاملی
 ناصبی داخل بوه سهر ضمه‌تقدیری‌یه‌که‌ی گوری به نصبه‌گه‌را به
 لَنْ يَزِمِي.

وَلَنْ يَرْضَى نه‌صله‌که‌ی یَرْضَى بوو، عاملی ناصبی داخل بوه سهر،
 به‌لام له بهر نه‌وه ناخره‌که‌ی نه‌لف بوو، وه قبولی حه‌ره‌که‌ی نه‌کرد ضمه
 تقدیری‌یه‌که‌ی مان گوری به نصبه‌ی تقدیری‌گه‌را به یَرْضَى.

«وَلَمْ يَرْضَى لَامُ الْفِعْلِ فِي الْأَثْنَيْنِ وَ جَمَاعَةِ النِّسَاءِ» لام‌الفعْل

وَ تُحَذَفُ فِي فِعْلِ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ وَ فِي الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ، فَتَقُولُ:
يَغْزُو، يَغْزَوَانِ، يَغْزُونَ - تَغْزُو، تَغْزَوَانِ، يَغْزُونَ/تَغْزُو، تَغْزَوَانِ،
تَغْزُونَ - تَغْزِينَ، تَغْزَوَانِ، تَغْزُونَ - أَغْزُو، نَغْزُو

مضارعى معتل اللام نه مینیتته وه له فعلی تشنیه و جمعی مؤنث دا مطلقا.
«وَ تُحَذَفُ فِي فِعْلِ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ وَ فِي الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ،
فَتَقُولُ: به لام حهذف نه کرى لام الفعل له فعلی جمعی مذکر و مفردی
مؤنثی مخاطب: نه لیئت

«يَغْزُو» بۆ مفردی مذکری غائب، نه صلّه که ی یغزو بوو، به ضمه ی
له فظی وه کو: ینصر فقط له بهر نه وه ضمه له سه ر واو ثقیل بوو حهذفمان
کرد گهرا به یغزو به سکونی واو. «يَغْزَوَانِ» بۆ تشنیه ی مذکری غائب،
نه صلّه که ی یغزو بوو، نه لف ضمیری فاعلی تشنیه بوو له گه ل نونی ئیعرابدا
ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، نه لف باعشی فتحه ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان
مفتوح کرد، گهرا به یغزوان.

«يَغْزُونَ» بۆ جه معی مذکری غائب، نه صلّه که ی یغزوون بوو به دو واو
وه کو: ینصرون به ضمه ی واوی لام الفعل ضمه له سه ر واو ثقیل بوو لامان
برد، وه حهذفیشمان کرد له بهر التقاء الساکنین له به ینی خو ی و واوی
ضمیره که دا گهرا به یغزون، له سه ر وه زنی یقعون.
«تَغْزُو» بو مفردی مؤنثی غائب.

«تَغْزَوَانِ» بو تشنیه ی مؤنثی غائب، وه کو: یغزو، یغزوان.
«يَغْزُونَ» بۆ جمعی مؤنثی به اثباتی واوی لام الفعل له سه ر وزنی
یفعّلن، وه کو: ینصرن.

وَيَسْتَوِي فِيهِ لَفْظُ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ وَالْإُنَاثِ فِي الْخِطَابِ وَالْعَيْبَةِ جَمِيعاً
وَلَكِنَّ التَّقْدِيرَ مُخْتَلِفٌ

«تَغْزُو» بؤ مفردى مذكرى مخاطب. «تَغْزُوَانِ» بؤ تشبيهى مذكرى مخاطب. «تَغْزُونِ» بؤ جمعى مذكرى مخاطب. دروست نه كرين وه كو: مفرد و تشبيه و جمعى مذكرى غائب.

«تَغْزِينَ» بؤ مفردى مؤنثى مخاطب، نه صلّه كهى تغزوين بوو به كسرهى واوى لام الفعل، وه كو: تَنْصَرِيْن كسره له سهر واو ثقیل بوو، نَقْلَمَان كرد بولای ماقبله كهى، وه حه ذفى واوه كه یشمان كرد له بهر ده فعى التقاء الساكنین له بهینى نه و و یی كه داگه را به تَغْزِينَ، له سهر وه زنى تَفْعِيْن به حه ذفى لام الفعل.

«تَغْزُوَانِ» بؤ تشبيهى مؤنثى مخاطب. «تَغْزُونِ» بؤ جمعى مؤنثى مخاطب به اثباتى واوى لام الفعل له سهر وه زنى تَنْصَرُنْ.
«أَغْزُو» بو متكلمى وحده.

«تَغْزُو» بؤ متكلمى مع الغير، به حه ذفى حرکهى واوه لام الفعله كه يان.
«وَيَسْتَوِي فِيهِ لَفْظُ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ وَالْإُنَاثِ فِي الْخِطَابِ وَالْعَيْبَةِ جَمِيعاً» واته: وه كويه ك نه بن له لفظا صيغهى جمعى مذكر و جمعى مؤنثى معتل اللام له مخاطب وه له غائبا مثلاً نه لَيِّن: - يغزون بو جمعى مذكر و جمعى مؤنث غائب.

وه نه لَيِّن: - تَغْزُون بؤ جمعى مذكر و جمعى مؤنثى مخاطب. «وَلَكِنَّ التَّقْدِيرَ مُخْتَلِفٌ» به لام نه وانه له به كتر جيان، به ته ماشا كردنى نه صلّه كانيان. مثلاً يَغْزُون له جه معى مذكرى غائب دا تقديره كهى يَغْزُوُون به به

فَوَزْنُ جَمْعُ الْمَذَكَّرِ: يَفْعُونَ وَ تَفْعُونَ وَ وَزْنُ جَمْعِ الْمُؤَنَّثِ: يَفْعُلْنَ وَ تَفْعُلْنَ. وَ تَقُولُ: - يَزْمِي، يَزْمِيَانِ، يَزْمُونَ - تَزْمِي، تَزْمِيَانِ، يَزْمِينَ* تَزْمِي، تَزْمِيَانِ، تَزْمُونَ - تَرْمِينَ، تَرْمِيَانِ، تَرْمِينَ - أَزْمِي، نَزْمِي.

دو واو له سهر وه‌زنی یفعلون. وَتَفْعُونَ بو جمعی مؤنثی غائب تقدیره که‌ی یَفْعُونَ یه به یه‌ک واو که لام‌الفعل له سهر وه‌زنی یَفْعُلْنَ.

هه‌روا جمعی مذکری مخاطب وه جمعی مؤنثی مخاطب، وه واوی لام‌الفعل له جمعه مذکره کانا حذف کراوه، وه له جمعه مؤنثه کانا ماوه‌ته‌وه، وه کو مصنف فهرموی: - «فَوَزْنُ جَمْعُ الْمَذَكَّرِ: يَفْعُونَ وَ تَفْعُونَ» به‌حه‌ذفی لام‌الفعل. «وَ وَزْنُ جَمْعِ الْمُؤَنَّثِ: يَفْعُلْنَ وَ تَفْعُلْنَ.» وه وه‌زنی جمعی مؤنثی غائب یفعلن یه به اثباتی لام‌الفعل، وه وزنی جمعی مؤنثی مخاطب تَفْعُلْنَ به اثباتی لام‌الفعل.

«وَ تَقُولُ»

تَوَّه‌لَیْتُ: - له مضارعی معتل‌اللامی بابی ثانی‌دا، «یَزْمِي» بو مفردی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی یرمیی بوو، وه‌کو: یضرب به‌ضمه‌ی لام‌الفعل، به‌لام‌ضمه‌له‌سهر یی ثقیل بوو‌حه‌ذفمان کرد مایه وه یرمی به‌سکونی یی.

«یَزْمِيَانِ» بو‌تثنیه‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی یرمی بوو، نه‌لف‌ضمیری فاعلی تثنیه بوو، ئیلحاقمان کرد له‌گه‌ل نونی ئیعراب‌دا وه نه‌لف‌باعثی فه‌ت‌حه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله‌که‌مان مفتوح کرد‌گه‌را به‌یَزْمِيَانِ.

«یَزْمُونَ» بو جمعی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی یَزْمِيُونَ بوو، وه‌کو:

وَأَصْلُ يَزْمُونَ، يَزْمِيُونَ فَفُعِلَ بِهِ مَا فُعِلَ بِرَضُوا

یضربون ضمه له سهر یی ثقیل بوو نقلمان کرد بۆلای ماقبله که ی وه
حه ذفی یی که شمان کرد له بهر التقاء الساکنین له به ینی نهو و ضمیری فاعله
که داگه را به یزْمُونَ له سهر وه زنی یَفْعُونَ به حه ذفی لام الفعل.

«تَزْمِی» بۆ مفرد مؤنثی غائب. «تَزْمِیان» بۆ تشنیه ی مؤنثی غائب،
وه کو مفرد و تشنیه ی مذکری غائب وان.

«یَزْمِینَ» بۆ جمعی مؤنثی غائب، به اثبات لام الفعل.

«تَزْمِی» بۆ مفردی مذکری مخاطب. «تَزْمِیان» بۆ تشنیه ی مذکری
مخاطب. «تَزْمُونَ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، دروست نه کرین وه کو
مفرد و تشنیه و جمعی مذکری غائب.

«تَزْمِینَ» بۆ مفرد مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَزْمِینَ بو، وه کو:
تَضْرِيبُ کسره له سهر یی ثقیل بوو حه ذفمان کرد، وه حه ذفی یی که یشمان
کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین، له به ینی نهو و ضمیری فاعله که داگه را
به تَزْمِینَ له سهر وه زنی تَفْعِینَ.

«تَزْمِیان» بۆ تشنیه ی مؤنثی مخاطب. «تَزْمِینَ» بۆ جمعی مؤنثی
مخاطب. وه کو تشنیه و جمعی مؤنثی غائب.

«أَزْمِی» بۆ متکلمی وحده. «تَزْمِی» بۆ متکلمی مع الغير.

وَأَصْلُ يَزْمُونَ، يَزْمِيُونَ فَفُعِلَ بِهِ مَا فُعِلَ بِرَضُوا

نه صلی یزْمُونَ له جمعی مذکری غائب دا، یزْمِیُونَ بوو، وه کو یضربون
ئیعلال کرا به نقلی ضمه ی لام الفعله که ی، بۆلای ماقبله که ی، وه کو

وَهَكَذَا حُكْمُ كُلِّ مَا كَانَ مُاقِبِلَ لَامِهِ مَكْسُوراً: كِيَهْدِي، وَيُنَاجِي،
وَيَزْتَجِي، وَيَنْبَرِي، وَيَسْتَدْعِي، وَيَزْعُوِي، وَيَغْرُورِي كِيَهْدِي وَيُنَاجِي
يَزْتَجِي وَيَنْبَرِي وَيَسْتَدْعِي

ثيعلالی رضوا له جمعی مذکری غائبی ماضی دا له بابی رابع دا، که وتمان:
ئه‌صله‌ که‌ی رَضِيُوا بوو، وه‌کو: علموا نقلی ضمه‌ی لام‌الفعله که‌مان کرد
بۆ‌لای ماقبله‌ که‌ی، وه‌حه‌ذفی لام‌الفعله که‌ی‌شمان کرد له‌ به‌ر ده‌فعی
التقاء الساکنین.

«وَهَكَذَا حُكْمُ كُلِّ مَا كَانَ مُاقِبِلَ لَامِهِ مَكْسُوراً: كِيَهْدِي، وَيُنَاجِي،
وَيَزْتَجِي، وَيَنْبَرِي، وَيَسْتَدْعِي، وَيَزْعُوِي، وَيَغْرُورِي» وه‌کو یژمی وایه
له‌ ثيعلالی لام‌الفعل دا، حوکمی هه‌ر فعله‌ مضارع‌یکی معتل‌اللام که‌ماقبلی
فعله‌ که‌ی مکسور بی: -

«کِيَهْدِي» ئه‌صله‌ که‌ی يُهْدِي بو به‌ ضمه‌ی یی له‌ مضارعی بابی
افعال دا، ضمه‌ به‌ سه‌ر یی وه‌ ثقیل بو لاما‌ن برد‌گه‌را به‌ يُهْدِي «وَيُنَاجِي» له
مضارعی بابی مفاعله‌ دا، «يَزْتَجِي» له‌ مضارعی بابی افتعال دا ئه‌صله‌ که‌ی
یرتجو بوو به‌ واو، جا واو واقع له‌ مرتبه‌ی پینجه‌مدا قه‌لبمان کرد به‌ یی، وه
ضمه‌ له‌ سه‌ر یی ثقیل بوو حه‌‌ذفمان کرد‌گه‌را به‌ يَزْتَجِي. «وَيَنْبَرِي» بۆ‌بابی
انفعال. «وَيَسْتَدْعِي» بۆ‌ مضارعی بابی استفعال، ئه‌صله‌ که‌ی يستدعو بوو
به‌ واو، جا واو واقع له‌ مرتبه‌ شه‌شم دا قه‌لبمان کرد به‌ یی وه‌ ضمه‌ که‌مان
حه‌‌ذف کرد‌گه‌را به‌ يستدعی.

وَيَرْعَوِي يَغْرُورِي وَ تَقُولُ: يَرْضِي، يَرْضِيَانِ، يَرْضُونَ - تَرْضِي، تَرْضِيَانِ، يَرْضَيْنَ * تَرْضِي، تَرْضِيَانِ، تَرْضُونَ - تَرْضَيْنَ، تَرْضِيَانِ، تَرْضَيْنَ - أَرْضِي، نَرْضِي.

«وَيَرْعَوِي» بۆ بابی افعال له صلّه که ی یَرْعَوُ بوو به دو واو جا واو واقع له مرتبه ی پینجه ما قه لبمان کرد به یی، وه ضمه که مان حذف کرد گهرا به یَرْعَوِي.

«يَغْرُورِي» بۆ مضارعی بابی افعیال له صلّه که ی یَغْرُورُ بوو، واو واقع له مرتبه ی شه شه م دا قه لبمان کرد به یی. وه ضمه که مان حذف کرد گهرا به یَغْرُورِي.

«وَ تَقُولُ:» تۆ ئه لییت له مضارعی معتل اللامی بابی رابعا: -

«يَرْضِي» بۆ مفردی مذکری غائب، ئه صلّه که ی یَرْضُو بوو وه کو: یعلم واو واقع له مرتبه چواره م دا قه لبمان کرد به یی، وه یی متحرک ماقبل مفتوح قه لبمان کرد به ئه لف گهرا به یَرْضِي.

«يَرْضِيَانِ» بۆ تشیهی مذکری غائب، ئه صلّه که ی یَرْضِي بوو، ئه لف ضمیری فاعلی تشیه بوو، ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه له گه ل نونی ئیعراب دا، ئه لف باعشی فتحه ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مفتوح کرد گهرا به یَرْضِيَانِ.

«يَرْضُونَ» بۆ جه معی مذکری غائب، ئه صلّه که ی یَرْضِيُون بوو، وه کو یعلمون، یی متحرک ماقبل مفتوح قه لبمان کرد به ئه لف گهرا به یَرْضَاوَن، جا ئه لفه که مان حذف کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین گهرا به یَرْضُونَ، له سه ر وه زنی یَفْعَوَن به حذفی لام الفعل.

«تَرْضِي» بۆ مفردی مؤنثی غائب «ئه صلّه که ی ترضو واو واقع له پله ی چواره ما قه لبمان کرد به یی وه ییکه مان کرد به ئه لف گهرا به ترضي.

«ترضیان» بۆ تشنیه‌ی مفردی مؤنثی غائب به هیشتنه‌وی یی.
 «یرضین» بۆ جه‌معی مؤنثی غائب به اثباتی یی. «ترضی» بۆ مفردی
 مذکری مخاطب نه‌صله‌که‌ی ترضو بو قه‌لبی واوه‌که‌مان کرد به یی
 ویکه‌مان کرد به نه‌لف گه‌را به ترضی.

«تَرْضِیَان» بۆ تشنیه‌ی مذی مخاطب به اثباتی ییکه «ترضون» بو
 جه‌معی مذکری مخاطب نه‌صله‌که‌ی ترضیون بو وضمه به سه‌ریی وه‌ ثقیل
 بو حه‌ذفمان کرد التقاء الساکنین روی دا له به‌ینی یی و واوه‌که‌دا حه‌ذفی
 یی که‌مان کرد گه‌را به ترضون.

«تَرْضِیْن» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه‌صله‌که‌ی تَرْضِی بوو، وه‌کو: تعلم
 یی ضمیری فاعلی مؤنثی مخاطب بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه‌ له‌گه‌ل
 نونی ئیعراب داگه‌را به تَرْضِیْن، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به
 نه‌لف گه‌را به ترضاین، جا حه‌ذفی نه‌لفه که‌مان کرد له به‌ر ده‌فعی
 التقاء الساکنین، له به‌ینی نه‌لف و یی که‌داگه‌را به تَرْضِیْن له سه‌ر وه‌زنی تَفْعِیْن.
 «تَرْضِیَان» بۆ تشنیه‌ی مؤنثی مخاطب.

«تَرْضِیْن» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب نه‌صله‌که‌ی تَرْضِیْن بوو، نون
 ضمیری فاعلی جمعی مؤنثی بوو، ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه‌ جاله به‌ر
 نه‌وه نه‌م نونه ضمیری جمع بوو، وه‌ یی‌ی مفرده که‌ ضمیری مفرد بوو، وه
 نه‌م نونه فعله که‌ی نه‌ کرد به مبنی، وه‌ نونی مفرده که‌ عه‌لامه‌تی ئیعراب
 بوو نه‌م نونه بویه باعشی حه‌ذفی یی وه‌ نونی مفرده که‌، وه‌ له به‌ر نه‌وه
 باعشی سکونی ماقبلی بوو لام‌الفعله که‌مان ئیعه‌اده کرده وه‌ به ساکنی، گه‌را به
 تَرْضِیْن له سه‌ر وه‌زنی تَفْعَلَنْ.

«أَرْضِی» بۆ متکلمی وحده، وه «تَرْضِی» بۆ متکلمی مع‌الغیر ئیعلال
 نه‌کرین وه‌کو: یَرْضِی به اثباتی لام‌الفعل.

وَهَكَذَا قِيَاسُ كُلِّ مَا كَانَ مَاقْبَلَ لَامِهِ مَفْتُوحًا، نَحْوُ: يَتَمَطَّى، وَيَتَصَابِي، وَيَتَقَلَّسِي. فَلَفْظُ الْوَاحِدَةِ الْمُؤَنَّثَةِ فِي الْخِطَابِ كَلَفْظِ الْجَمْعِ فِي بَابِي: يَزِمِي، يَرْضَى وَالتَّقْدِيرُ مُخْتَلِفٌ، فَوَزْنُ الْوَاحِدَةِ:

«وَهَكَذَا قِيَاسُ كُلِّ مَا كَانَ مَاقْبَلَ لَامِهِ مَفْتُوحًا، وَهُوَ كَوِ يَرْضَى وَابِهِ لَهُ يُعْلَلُ هَر مَعْتَلُ اللَّامِ كَمَا مَاقْبَلِي لَامِ الْفَعْلَةِ كَمَا مَفْتُوحٌ بِي تَيَايَا. وَهُوَ كَوِ: «يَتَمَطَّى» بَوِ مَضَارِعِي بَابِي تَفْعَلُ يَتَمَطَّوْ بَوِ، وَاقِعٌ بَوِ لَهُ پَلْهِي پَيْنَجَه مَا قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بِي وَهُوَ يِي مَتَحْرَكٌ مَاقْبَلِ مَفْتُوحِ قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بِي ثَلَفْ گَه رَا بِي يَتَمَطَّى ثِي خَوْبَرِيْتَه وَهُوَ بِي ثَلَفْ ثِي نَوَسَرِي بِي يِي.

«يَتَصَابِي» بَوِ مَضَارِعِي بَابِي تَفَاعَلُ، ثِي صِلَه كَهِي يَتَصَابَوِ، وَاقِعٌ لَهُ پَلْهِي پَيْنَجَه مَا قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بِي وَهُوَ يِي مَتَحْرَكٌ مَاقْبَلِ مَفْتُوحِ قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بِي ثَلَفْ گَه رَا بِي يَتَصَابِي.

«يَتَقَلَّسِي» بَوِ مَضَارِعِي بَابِي تَفَعَّلُ، ثِي صِلَه كَهِي يَتَقَلَّسَوِ بَوِ، وَاقِعٌ لَهُ پَلْهِي پَيْنَجَه مَاقْبَلِ مَفْتُوحِ قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بِي وَهُوَ يِي مَتَحْرَكٌ مَاقْبَلِ مَفْتُوحِ قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بِي ثَلَفْ گَه رَا بِي يَتَقَلَّسِي.

«فَلَفْظُ الْوَاحِدَةِ الْمُؤَنَّثَةِ فِي الْخِطَابِ كَلَفْظِ الْجَمْعِ فِي بَابِي: يَزِمِي وَ يَرْضَى» وَاتِهِ: دِهَرَكِه وَتَ لَهُوَ يُعْلَلُ لَانَهُ وَهُوَ كَرَانِ ثِي مَه كَه: لَفْظِي مَفْرَدِي مُؤَنَّثِي مَخَاطَبِ وَهُوَ كَوِ لَفْظِي جَمْعِي مُؤَنَّثِي مَخَاطَبِهِ لَهُ هَر مَضَارِعِهِ مَعْتَلُ اللَّامِيكِ دَا كَمَا مَاقْبَلِي لَامِ الْفَعْلَةِ كَهِي مَكْسُورٌ بِي. وَهُوَ كَوِ يَرْمِي يَا خُودِ مَفْتُوحٌ بِي وَهُوَ كَوِ يَرْضَى. «وَالْتَّقْدِيرُ مُخْتَلِفٌ، فَوَزْنُ الْوَاحِدَةِ: تَفْعِيْنُ وَ

تَفْعَيْنَ وَ تَفْعَيْنَ. وَ وَزَنُ الْجَمْعِ تَفْعِلْنَ وَ تَفْعَلْنَ وَالْأَمْرُ: مِنْهَا: أُغْزُ،
 أُغْزُوا، أُغْزُوا- أُغْزِي، أُغْزُوا، أُغْزُونَ. وَازِم، اِزِمِيا، اِزْمُوا - اِزْمِي،
 اِزْمِيا، اِزْمِينَ. وَازِض، اِزْضِيا، اِزْضُوا - اِزْضِي، اِزْضِيا، اِزْضِينَ.

تَفْعَيْنَ». به لام له تقدیرا جیان له یه ک، نیسته وه زنی مفره دی مؤنثی
 مخاطب له بابی یرمی دا که مضارعی مکسور العینه تَفْعَيْنَ یه، به کسره ی
 عین الفعل وه چه ذفی لام الفعل. وه له بابی یرضی دا که مضارعی
 مفتوح العینه تَفْعَيْنَ یه، به فتحه ی عین الفعل وه چه ذفی لام الفعل.

«وَ وَزَنُ الْجَمْعِ تَفْعِلْنَ وَ تَفْعَلْنَ» وه وه زنی جمعی مؤنثی مخاطب له
 بابی یرمی دا که مکسور العینه تَفْعِلْنَ یه به کسره ی عین الفعل وه اثباتی
 لام الفعل. وه له بابی یرضی دا که مفتوح العینه تفعِلن به فتحه عین الفعل و
 اثباتی لام الفعل. نه مری به صیغه له م بابانا: -

«أُغْزُ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَغْزُو بۆ وه چه ذفی
 حه رفی مضارعمان کرد، وه هاتین له نه وه لیّه وه به همزه ی وه صلی
 مضمومه وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی لام الفعل گه را به أُغْزُ.

«أُغْزُوا» بۆ تننیه ی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَغْزُوا بۆ، وه چه ذفی
 حه رفی مضارعمان کرد، وه هاتین به همزه ی وه صلی مضمومه له نه وه لیّه
 وه، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی نون گه را به أُغْزُوا.

«أُغْزُوا» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَغْزُونَ بۆ، تنّ
 حه رفی مضارع بۆ چه ذفمان کرد، وه هاتین له نه وه لیّه وه به همزه ی
 وه صلی مضمومه، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی نون گه را به

أُغْزُوا، ضمه له سهر واو ثقیل بو چه ذفمان کرد، وه واوه که یشمان چه ذف کرد له بهر التقاء الساکنین گه را به أُغْزُوا، له سهر وه زنی أُنْعُوا به ضمه ی عین وه چه ذفی لام.

«أُغْزَى» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، ته صله که ی تَغْزُونِ بو، تی حەرفی مضارع بوو چه ذفمان کرد، وه هاتین له ته وه لیه وه به همزه ی وه صلی مضمومه، وه ناخری مجزوم کرا به چه ذفی نون گه را به أُغْزَوِی وه کو أنصری، جا کسره له سهر واو ثقیل بوو نقلمان کرد بولای ماقبله که ی وه چه ذفی واوه که مان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین گه را به أُغْزِی له سهر وه زنی أُنْعِی به کسرمی عین وه چه ذفی لام.

«أُغْزُوا» بۆ تشیهی مؤنثی مخاطب، وه یعلاله که ی وه کو وتمان.

«أُغْزُونَ» بۆ جمع ی مؤنثی مخاطب، ته صله که ی تَغْزُونَ بوو، تی حەرفی مضارع بوو چه ذفمان کرد، وه هاتین به همزه ی وه صلی مضمومه له ته وه لیه وه، وه اثباتی نونه که مان کرد له بهر ته وه ضمیری فاعل بوو گه را به أُغْزُونَ له سهر وه زنی أُنْعُونَ وه کو أنصرون.

«إِزِمَ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، مشتقه له ترمی تی حەرفی مضارع بوو چه ذفمان کرد وه هاتین له ته وه لیه وه به همزه ی وه صلی مکسوره، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی لام الفعل گه را به إِزِمَ.

«إِزِمْنَا» بۆ تشیهی مذکری مخاطب، مشتقه له ترمیان تی حەرفی مضارع بوو چه ذفمان کرد، وه هاتین له ته وه لیه وه به همزه وه صلی

مکسوره، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را به اِزْمِیا.
 «اِزْمُوا» بۆ جمعی مذکری مخاطب، مشتقه له تَرْمِیُونَ تّی حه‌رفی
 مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، وه هاتین له ئه‌وه‌لیه وه به همزه‌ی وه‌صلی
 مکسوره، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را به اِزْمِیو له‌سه‌ر
 وه‌زنی اضربوا، جا ضمه له‌سه‌ر یّی ثقیل بوو نقلمان کرد بولای ماقبله‌که‌ی
 وه یّی که مان حه‌ذف کدر له‌به‌ر التّقاء الساکنین گه‌را به اِزْمُوا له‌سه‌ر وه‌زنی
 اِفْعُوا.

«اِزْمِی» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، مشتقه له ترمین تّی حه‌رفی
 مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، وه هاتین له ئه‌وه‌لیه وه به همزه‌ی وه‌صلی
 مکسوره، وه ئاخره مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را به اِزْمِی.
 «اِزْمِیا» بۆ تثنیه‌ی مؤنثی مخاطب مشتقه له ترمیان وه‌کو به یانمان کرد.
 «اِزْمِین» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، مشتقه له ترمین، تّی حه‌رفی
 مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، وه هاتین له ئه‌وه‌لیه وه به همزه‌ی وه‌صلی
 مکسوره، وه ئاخره که‌ی مایه وه به‌هالی خو‌ی له‌به‌ر ئه‌وه‌ دروست نیه
 حه‌ذفی ضمیری فاعل بکری گه‌را به اِزْمِین.

«وَاَرْضْ» بۆ مفردی مذکری مخاطب مشتقه له تَرْضِی، تّی حه‌رفی
 مضارع بوو حه‌ذفمان کرد وه هاتین له ئه‌وه‌لیه وه به همزه‌ی وه‌صلی
 مکسوره، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی لام‌الفعل گه‌را به اِرضْ
 «اَرْضِیا» بۆ تثنیه‌ی مذکری مخاطب مشتقه له تَرْضِیَانِ، تّی حه‌رفی
 مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، وه هاتین له ئه‌وه‌لیه وه به همزه‌ی وه‌صلی

وَإِذَا أُدْخِلْتَ عَلَيْهِ نُونُ التَّأْكِيدِ أُعِيدَتِ اللَّامُ الْمَحْذُوفَةُ فَقُلْتَ: أَغْزُونَ،
أَغْزَوَانُ، إِزْمِينَ، وَارْضِينَ

مکسوره وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی نون گه را به اِرضِیا.
«اِرضُوا» بۆ جمعی مذکری مخاطب، مشتقه له تَرْضُونَ، تى حرفی مضارع بوو، چه ذفمان کرد، وه هاتین له ئه وه لیه وه به همزه ی وه صلی مکسوره، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی نون گه را به اِرضُوا.
«اِرضِی» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، مشتقه له تَرْضِیْنِ، تى حرفی مضارع بوو چه ذفمان کرد، وه هاتین له ئه وه لیه وه به همزه ی وه صلی مکسوره، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی نون گه را به اِرضِی.
«اِرضِیا» بۆ تشبیهی مؤنثی مخاطب، مشتقه له ترضیان، تى حرفی مضارع بوو چه ذفمان کرد، وه هاتین له ئه وه لیه وه به همزه ی وه صلی مکسوره، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی نون گه را به اِرضِیا.
«اِرضِیْنِ» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، مشتقه له تَرْضِیْنِ، تى حرفی مضارع بوو چه ذفمان کرد، هاتین له ئه وه لیه وه به همزه ی وه صلی مکسوره، وه ناخره که مان هیشته وه گه را به اِرضِیْنِ.

«وَإِذَا أُدْخِلْتَ عَلَيْهِ نُونُ التَّأْكِيدِ أُعِيدَتِ اللَّامُ الْمَحْذُوفَةُ» کاتی نونی تأکیدى خفیفه یا ثقیله لاحق کرابه م ئه مری به صیغه وه، وه یا مضارعی مجزوم به چه ذفی لام الفعل، ئه وه ئه و لام الفعله که چه ذف کراوه له بهر قاعده ئیعماده ئه کرته وه به مفتوحی «فَقُلْتَ: أَغْزُونَ، أَغْزَوَانُ، إِزْمِينَ، وَارْضِينَ» ئه صلّه که یان أغز، ارم ارض بوو به چه ذفی لام الفعل مؤکد مان کردن به بونی تاکیده وه، جا لام الفعله محذوفه که مان هینایه وه به

وَاسْمُ الْفَاعِلِ مِنْهَا: - غَاژ، غَاژِیان، غَاژُون - غَاژِیَّة، غَاژِیْتان، غَاژِیات وَ غَوَازِ. وَ كَذَلِكَ: رام وَ راضٍ وَ أَضْلُ غَاژ: غَاژُو فَقُلِبَتْ الْاَوَاوِیَاءُ لِتَطْرُفِهَا وَانْكِسَارِ مَا قَبْلَهَا كَمَا قُلِبَتْ فِی غُرَی، ثُمَّ قَالُوا: غَاژِیَّةٌ لِأَنَّ الْمُؤَنَّثَ فَرَعُ الْمَذْكَرِ وَالتَّاءُ طَارِیَّةٌ.

مفتوحی به هوئی نونی تأکید و گهران به: اغزَوْن، ارمین، ارضین.

«وَاسْمُ الْفَاعِلِ مِنْهَا:

اسمی فاعل له م بابانا

«غَاژ» بۆ مفردی مذکری غائب، ئەصلی غَاژِ غَاژُو بۆو جا و او متطرف ماقبل مکسور قەلب کرابه یی وەکو وای غَزَوَله صیغە ی بنامفعولی فعلی ماضی دا کراوه به یی له سەر قاعدە ی دامە زراو: ضمه له سەر یی ثقیل بۆو حەذفمان کرد وە التقاء الساکنین پۆی داله به ینی یی و تنوین دا حەزفی یی که مان کرد گەرا به غَاژ.

«غَاژِیان» بۆ تشیە ی مذکری غائب، ئەصله که ی غازوان بۆو، و او متطرف ماقبل مکسور قەلبمان کرد به یی گەرا به غَاژِیان بۆ تشیە له حاله تی ره فعه دا.

«غَاژُون» بۆ جمعی مذکری له حاله تی ره فعه دا، ئەصله که ی غازیون بۆو، ضمه له سەر یی ثقیل بۆو نقلمان کرد بۆلای ماقبله که ی، وە التقاء الساکنین پۆی داله به ینی یی و وای جمعه که دا، حەزفی یی که مان کرد گەرا به غازون.

«غَاژِیَّة» بۆ مفردی مؤنث ئەصله که ی غَاژَوَۀ بۆو به و او جا و او

متطرف ماقبل مكسور قهلبمان كرد به يی گه‌را به غازیه.

«غَازِیَّتَانِ» بۆ تشنیهی مؤنث، ئە‌صله‌ که‌ی غازوتان بوو، قه‌لبی واوه که‌مان کرد به يی گه‌را به غازیتان.

«غَازِیَّاتٌ» بۆ جمعی مؤنثی سالم ئە‌صله‌ که‌ی غازوات بوو، قه‌لبی واوه که‌مان کرد به يی گه‌را به غازیات.

و «غَوازٍ» بۆ جمعی مؤنثی مکسر، ئە‌صله‌ که‌ی غَوازی‌و بوو، واو متطرف ماقبل مکسور قهلبمان کرد به يی گه‌را به غَوازی‌ به ضمه و تنوین جا ضمه له سهر یی ثقیل بوو چه‌ذفمان کرد، وه چه‌ذفی یی که‌یشمان کرد له به‌ر ده‌فعی التقاء الساکنین له به‌ینی یی و تنوینه که‌دا گه‌را به غَوازٍ.

وه حوکمی رام وه راض وه کو: غاز وایه له ئیعلالا، وه ئە‌صلی رام، رامی بوو ضمه له سهر یی ثقیل بوو چه‌ذفمان کرد وه چه‌ذفی یی که‌یشمان کرد له به‌ر ده‌فعی التقاء الساکنین له به‌ینی ئه‌و و تنوینه که‌دا گه‌را به رام، وه ئە‌صلی راض راضو بوو واو متطرف ماقبل مکسور قهلبمان کرد به يی گه‌را به راضی، جا ئیعلالمان کرد وه کو: رام گه‌را به راض جاله به‌ر ئه‌وه پرسیار کراوه له سهری قه‌لبی واو به يی له وینه‌ی غازیه که ئە‌صله‌ که‌ی غازوّه بوه مع انه واوه که له طرفه وه نه‌بوه! مصنف فهرموی: «ثُمَّ قَالُوا غَازِيَةً لِأَنَّ الْمُؤَنَّثَ فَرَعُ الْمَذْكَرِ وَالتَّاءُ طَارِيَةٌ» واته پاش ئه‌و باسانه بزنان که عه‌ره‌ب خویندویانه ته‌وه غازیه، به قه‌لبی واو به يی مع انه واوه که له طرفه وه نه‌

وَتَقُولُ فِي اسْمِ الْمَفْعُولِ مِنَ الْوَاوِيِّ مَغْرُوءٌ وَمِنْ الْيَائِيِّ، مَرْمِيٌّ بِقَلْبِ
الْوَاوِ يَاءٌ وَكَسْرٍ مَاقْبَلَهَا

له‌بر ئه‌وه که مؤنث فەرعی مذکره مادام له مذاکرا واوه که مان له
طره فه‌وه‌یه، له مؤنثیش دا قه‌لبی ئه‌و واوه‌یان کرد به یی، وه له بهر ئه‌وه‌یش
مادام تی‌ی تأنیث عارض بوه بویه فهرقی مؤنث له گه‌ل مذکر دا کانه هه‌ر
نیه له ئارادا.

وه به وینه‌ی ئه‌م جوابه جواب ئه‌دریته وه له صیغه‌ی تثنیه و جمع‌دا،
مثلاً ئه‌لین: تثنیه و جمع فرعی مفردن مادام له وا یعلال کراوه له میشدا
ئه‌کری. وه یا خود ئه‌لین: - ئه‌م عه‌لامه تانه مادام عارضن کانه له لفظه
کانانین، وه واوه که یان وا له طرفه وه.

«وَتَقُولُ فِي اسْمِ الْمَفْعُولِ مِنَ الْوَاوِيِّ مَغْرُوءٌ» تو ئه‌لینت: - له اسمی
مفعولی معتل اللامی ثلاثی مجردی واوی دا مغزو ئه‌صله که‌ی مَغْرُوءٌ بوو،
واوی ئه‌وه‌لمان ده‌غم کرد له ثانی دا گه‌را به مَغْرُوءٌ.

«وَمِنْ الْيَائِيِّ، مَرْمِيٌّ بِقَلْبِ الْوَاوِ يَاءٌ وَكَسْرٍ مَاقْبَلَهَا» وه تو ئه‌لینت:
- له اسمی مفعولی معتل اللامی یائی دا: - مَرْمِيٌّ به قه‌لبی واوی اسمه
مفعوله که به یی، وه مکسور کردنی ماقبله که‌ی، چونکی ئه‌صلی مرمی
مَرْمُوءٌ بوو، قه‌لبی واوه که مان کرد به یی وه یی مان له یی دا ده‌غم کرد وه

لَإِنَّ الْوَأَوَّ وَالْيَاءَ إِذَا اجْتَمَعَا فِي كَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ وَالْأُولَى مِنْهُمَا سَاكِنَةٌ
تُقْلَبُ الْوَأَوُّ يَاءً، وَ أُذْغِمَتِ الْيَاءُ فِي الْيَاءِ وَ تَقُولُ فِي فَعُولٍ
مِنَ الْوَأَوِيِّ: عَدُوٌّ وَ مِنَ الْيَائِيَّ: بَغِيٌّ وَ فِي فَعِيلٍ مِنَ الْوَأَوِيِّ: صَبِيٌّ وَ
مِنَ الْيَائِيَّ: شَرِيٌّ.

ماقبلی یی که مان مکسور کرد گه را به مزمی. «لَإِنَّ الْوَأَوَّ وَالْيَاءَ إِذَا اجْتَمَعَا
فِي كَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ وَالْأُولَى مِنْهُمَا سَاكِنَةٌ تُقْلَبُ الْوَأَوُّ يَاءً، وَ أُذْغِمَتِ
الْيَاءُ فِي الْيَاءِ».

نهلی: له بهر نهوه که واو وه یی کاتی گرد بوونه وه له یه ک کلمه دا، وه
یه که میان ساکن بوو قهلبی واوه که نه کری به یی، وه یی له یی دا ده غم
نه کری، وه له بهر مناسبه ی یی که ماقبله که یشی مکسور نه کری، وه کو
به یانمان کرد.

«وَ تَقُولُ فِي فَعُولٍ مِنَ الْوَأَوِيِّ: عَدُوٌّ وَ مِنَ الْيَائِيَّ: بَغِيٌّ» تَوْنُهُ لَيْتَ لَهُ
بِنَايَ صِيغَهُ فَعُولٍ لَهُ مَعْتَلُ اللَّامِ وَ أَوِي دَا عَدُوٌّ بِهِ تَشْدِيدِي وَ أَوِ
تَهْصُلُهُ كَهَيَّ عَدُوٌّ بُوُو بِهِ دُوُو وَ أَوِ جَا وَ أَوَمَانُ لَهُ وَ أَوْدَا دَهْغَمُ كَرْدَ بُوُو بِهِ عَدُوٌّ.
وَهُ لَه مَعْتَلُ اللَّامِ يَائِي دَا بَغِيٌّ تَهْصُلُهُ كَهَيَّ بَغُوٌّ بُوُو، وَ أَوِ وَهُ يِيَّ كَرْدَ
بُوُوْنَه وَهُ لَه كَلِمَه يَه كَدَا تَهْوَ لِيَانُ سَاكِنُ بُوُو قَهْلَبِي وَ أَوِهْ كَهْ مَانُ كَرْدَ بِهِ يِيَّ
وَيَسْمَانُ لَهُ يِيَّ دَا غَمُ كَرْدُوهُ مَاقْبَلِي يِيَّ كَهْ مَانُ مَكْسُورُ كَرْدَ گَهْ رَا بِهِ بَغِيٌّ.

«وَ فِي فَعِيلٍ مِنَ الْوَأَوِيِّ: صَبِيٌّ وَ مِنَ الْيَائِيَّ: شَرِيٌّ».

تَوْنُهُ لَيْتَ: لَهُ بِنَايَ فَعِيلِي مَعْتَلُ اللَّامِ وَ أَوِي دَا صَبِيٌّ وَهُ شَرِيٌّ، تَهْصُلِي
صَبِيٌّ صَبِيُو بُوُو، وَ أَوِ وَهُ يِيَّ كَرْدَ بُوُوْنَه وَهُ قَهْلَبِي وَ أَوِهْ كَهْ مَانُ كَرْدَ بِهِ يِيَّ، يِيَّ مَانُ
لَهُ يِيَّ دَا دَهْغَمُ كَرْدَ گَهْ رَا بِهِ صَبِيٌّ. وَهُ تَهْصُلِي شَرِيٌّ. شَرِيِّي بُوُو دَهْغَمِي يِيَّ
تَهْوَ لَمَانُ كَرْدَ لَهُ يِيَّ ثَانِي دَا گَهْ رَا بِهِ شَرِيٌّ

وَالثَّلَاثِي الْمَزِيدُ فِيهِ ثَقَلُ وَاوُهُ يَاءً. لَأَنَّ كُلَّ وَاوٍ وَقَعَتْ رَابِعَةً
فَصَاعِدًا وَلَمْ يَكُنْ مَاقِبِلَهَا مَضْمُومًا قَلْبَتِ يَاءٌ أَفَتَقُولُ أُعْطِيَ يُعْطَى،
وَاعْتَدَى يَعْتَدَى، وَاسْتَرْشَى يَسْتَرْشَى.

«وَالثَّلَاثِي الْمَزِيدُ فِيهِ ثَقَلُ وَاوُهُ يَاءً.» واته: هەر فعلی وه هەر
ئیسیمکی ثلاثی مزید فیه معتل اللام نه وه واوه لام الفعله که ی قلب نه کری
به بی. «لَأَنَّ كُلَّ وَاوٍ وَقَعَتْ رَابِعَةً فَصَاعِدًا وَلَمْ يَكُنْ مَاقِبِلَهَا مَضْمُومًا
قَلْبَتِ يَاءً» چونکی هەر واوی له پایهی چوارهم یا زیاتر دا بی، وه
ماقبله که ی مضموم نه بی، نه وه قلب نه کری به بی له بهر تخفیف.

«فَتَقُولُ أُعْطِيَ يُعْطَى، وَاعْتَدَى يَعْتَدَى، وَاسْتَرْشَى يَسْتَرْشَى.»

ئیسته أعطی فعلی ماضی بابی افعال وه يعطى مضارعه تی وه
لام الفعله که یان واوه، قهلبی واوه که مان کرد وه به بی وه نه وی له ماضی
یه که دا قهلب کراوه به نه لف، وه له مضارعه که دا ماوه ته وه به لام ضمه
که ی حذف کراوه له بهر تخفیف.

وه اعتدى ماضی بابی افتعال وه يعتدى مضارعه تی وه لام الفعله که
یان واوه، له بهر نه وه واله مرتبه ی چواره ماقهلب کراوه بی. به لام له ماضی
یه کهیدا بی متحرک ماقبل مفتوح قهلب کراوه به نه لف، وه له مضارعه که
داماوه ته وه، به لام له بهر نه وه ضمه له سه ر بی ثقیل بووه حه ذفی ضمه که ی
کراوه بوه به یعتدی.

وه نه لیئت: له ماضی و مضارعی بابی استفعال دا استرشى یسترشى
نه صلّه که یان استرشو وه یسترشو بوو (واو واقع له مرتبه ی شه شهه ما

وَقَوْلُ مَعَ الضَّمِيرِ أُعْطِيتُ وَاعْتَدَيْتُ وَاسْتَرْشَيْتُ وَكَذَلِكَ: تَغَاظَيْنَا
وَتَرَاجَيْنَا

قلب کرا به یی به لام له ماضی یه که دا یی متحرک ماقبل مفتوح قلب کراوه
به الف وه له مضارع که دا یی که ماوه ته وه، جاله بهر نه وه ضمه له سهر یی
تقیله حه ذف کراوه و گه راوه به یسترشی.

«وَقَوْلُ مَعَ الضَّمِيرِ أُعْطِيتُ وَاعْتَدَيْتُ وَاسْتَرْشَيْتُ» تَوْثِیَّتْ له
کاتی ئیلحاقی ضمیری مرفوعی متحرکی متکلم به و فعله ماضی یانه وه
اعطیت و اعتدیت و استرشیت به قلبی واوه که یان به یی به پی ی نه و
قاعده دامه رزاوه ی رابوردو.

«وَكَذَلِكَ: تَغَاظَيْنَا وَتَرَاجَيْنَا» هه ر وا واوه کانیان قلب نه کرین به یی
کاتی ئیلحاقی ضمیری متکلمی مع الغیر به ئاخری ماضی یه کانه وه، وه کو:
تغازینا وه تراجینا. که نه صلّه که یان تغازونا وه تراجونا بوه به واو، به لام واوه
کانمان به قاعده ی پیشو قلب کرد وه به یی، وه بوون به تغازینا وه تراجینا.

النَّوعُ الرَّابِعُ: الْمُعْتَلُّ الْعَيْنُ وَاللَّامُ

وَيُقَالُ لَهُ اللَّفِيفُ الْمَقْرُونُ فَنَقُولُ: شَوَى، يَشْوِي، شَيْئاً، مِثْلُ: رَمَى
يَزِمِي رَمِيّاً وَ قَوَى، يَقْوَى، قُوَّةً، وَرَوَى، يَزْوِي، رَّيًّا. مِثْلُ: رَضَى،
يَرْضَى، رَضِيّاً

«وَيُقَالُ لَهُ اللَّفِيفُ الْمَقْرُونُ» نه‌وعی چواره‌م له‌هوت نه‌وعی معتل
فعلی یا ئیسمیکه‌ عین‌ الفعل و لام‌ الفعلی‌ ح‌رفی‌ علله‌ بن، وه‌ ئهم‌ نه‌وعه
بی‌ی‌ نه‌وتری: - (لفیفی‌ مقرون) چونکی‌ دو ح‌رفی‌ علله‌ی‌ به‌ یه‌ که‌ وه‌ تیا
پی‌چراوه‌ ته‌ وه‌.

«فَنَقُولُ: شَوَى، يَشْوِي، شَيْئاً، مِثْلُ: رَمَى يَزِمِي رَمِيّاً» یانی‌ حوکمی‌
لفیفی‌ مقرونی‌ بابی‌ ثانی‌ وه‌ کو‌ ناقصی‌ نه‌ و باب‌ه‌ وایه‌ له‌ ئیعلال‌ دا.
نه‌صلی‌ شوی، شَوَى بوو به‌ فتح‌ه‌ی‌ یی، یی‌ متحرک‌ ماقبل‌ مفتوح‌
قه‌لبمان‌ کرد به‌ ئه‌لف. وه‌ نه‌صلی‌ یشوی‌ یَشْوِي. به‌ ضمه‌ی‌ یی‌ ضمه‌ له‌ سه‌ر
یی‌ ثقیل‌ بوو حذف‌مان‌ کرد گه‌ را به‌ یشوی‌ وه‌ نه‌صلی‌ شَيْئاً شَوِيّاً بوو، و او وه‌
یی‌ گرد بوونه‌ وه‌ له‌ یه‌ ک‌ کلمه‌ دا، قه‌لبی‌ و او ه‌ که‌ مان‌ کرد به‌ یی، وه‌ یی‌ مان‌ له‌
یی‌ دا ده‌ غم‌ کرد گه‌ را به‌ شَيْئاً.

«وَقَوَى، يَقْوَى، قُوَّةً، وَرَوَى، يَزْوِي، رَّيًّا. مِثْلُ: رَضَى، يَرْضَى،
رَضِيّاً» یانی‌ حوکمی‌ لفیفی‌ مقرونی‌ بابی‌ رابع‌ که‌ لام‌ الفعله‌ که‌ یان‌ و او بی‌
وه‌ کو‌ مثالی‌ یه‌ که‌م‌ یاخوویی‌ بی‌ وه‌ کو‌ مثالی‌ دوه‌م، وه‌ کو‌ حوکمی‌
معتل‌ اللامی‌ بابی‌ رابع‌ وایه‌ له‌ ئیعلال‌ دا.

فَهُوَ رَيَّانٌ وَامْرَأَتُهُ رَيِّىٌ مِثْلُ: عَطْشَانَ وَ عَطْشَى، وَأَزْوَى كَأَعْطَى

نه صلی قَوَّی قَوَّوْ بوو به دو واو. واو متطرف ماقبل مکسور قهلبمان کرد به یی گه‌پا به قَوَّی. وه نه صلی یَقَوَّوْ بوو، وه کو یعلم، واو واقع له مرتبه‌ی چواره ماقهلبمان کرد به یی گه‌پا به یَقَوَّی. وه نه صلی قُوَّوْ، قُوَّوْ بوو به دو واو، ده غمی واوی نه وه لمان کرد له واوی ثانی دا گه‌پا به قُوَّوْ.

وه نه صلی یَزَوَّی، یَزَوَّی بوو به ضمه‌ی لام الفعل، یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ثلف گه‌پا به یَزَوَّی وه نه صلی رَيَّانٌ، رَوَّانٌ بوو قهلبی واوه که مان کرد به یی، وه ده غمی یی مان کرد له یی دا گه‌پا به رَيَّانٌ.

«فَهُوَ رَيَّانٌ» بۆ صیغه‌ی مشبهه‌ی مفردی مذکر له سهر وه زنی فَعْلان له م بابا، نه صله‌که‌ی رَوَّان بوو، واو وه یی گرد بوونه وه له کلمه‌یه کدا قهلبی واومان کرد به یی، وه یی مان له یی دا ده غم کرد گه‌پا به رَيَّان.

«وَأَمْرَأَتُهُ رَيِّىٌ» نهو تری بۆ مفردی مؤنث له صیغه‌تی مشبهه‌ی نه م بابا، رَيِّی به تشدید یی نه صله‌که‌ی رَوَّان بوو له سهر وه زنی فَعْلَى وه کو: سَكْرَى قهلبی واوه که مان کرد به یی، وه ده غمی یی مان کرد له یی دا گه‌پا به رَيِّی

«مِثْلُ: عَطْشَانَ وَ عَطْشَى، وَأَزْوَى كَأَعْطَى» واته: - رَيَّان بۆ مفردی مذکر وه کو عطشان. و رَيَّان بۆ مفردی مؤنث وه کو عَطْشَى وایه، وه میزانی نه وه ل فَعْلان وه میزانی ثانی فَعْلَى یه. وَأَزْوَى كَأَعْطَى یانی حوکمی لفیفی مقرونی بابی افعال، وه کو معتل اللامی نهو بابه وایه، نه صلی أَرْوَى، أَرْوَى بوو، وه کو اکرم یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ثلف گه‌پا به أَرْوَى.

وَحَيٍّ مِثْلُ: رَضِيَ يَخْيِي، حَيَوَةٌ وَ تُكْتَبُ بِصُورَةِ الْوَاوِ فَهُوَ حَيٌّ وَحَيًّا وَ حَيِّنَا فَهَمَا حَيَّانٍ وَحَيُّوا وَحَيُّوا

«وَحَيٍّ مِثْلُ: رَضِيَ» یانی حوکمی ماضی بابی رابع له لفیفی مقرونا، وه‌کو ماضی بابی رابع وایه له معتل اللاما جا نه‌توانی بیخوئیتته وه به ادغامی عین‌الفعل له لام‌الفعل دا وه بلیت: حَيٌّ له به‌ر ده‌فعی اجتماع المثلین.

«يَخْيِي، حَيَوَةٌ» يَخْيِي بَوّ مضارعه که‌ی به فه‌ککی ادغام، نه‌صله‌که‌ی يَخْيِي وه‌کو یعلم بوو به‌ضمه‌ی یی ثانی یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌ثelf گه‌را به‌يَخْيِي - حَيَوَةٌ له‌مصدر دا نه‌صله‌که‌ی حَيَّةً بوو به‌دو یی مفتوحه وه‌کو غَلَبَةً، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبی یی ثانیمان کرد به‌ثelf، گه‌را به‌حَيَوَةٌ نه‌خوئیرتته وه به‌ثelf «وَتُكْتَبُ بِصُورَةِ الْوَاوِ» وه‌ثم نه‌لفه به‌سوره‌تی واو نه‌نوسری له‌سهر یاسای خوئندنه وه‌ی به‌واو له‌سهر بازی لوغته له‌ناو عه‌ره‌با.

«فَهُوَ حَيٌّ» نه‌لئی بَوّ صفه‌تی مشبهه‌ی حَيٌّ به‌تشدید یی وه‌فتحه‌ی فاء‌الفعله که له‌مفردی مذکرا.

«وَحَيًّا وَ حَيِّنَا فَهَمَا حَيَّانٍ» وه‌نه‌توانی تثنیه‌ی مذکری غائبی ثم‌بابه‌بخوئیتته وه به‌ادغام وه به‌فه‌ککی ادغام له‌ماضی دا..

وه‌نه‌مما صفه‌تی مشبهه‌ی مثنی‌ته‌وه هه‌ر به‌ده‌غمه وه‌نه‌خوئیرتته وه، وه‌کو حَيَّانٍ. «وَحَيُّوا» بَوّ جمعی مذکری غائب له‌فعلی ماضی دا به‌ادغام وه «وَحَيُّوا» به‌فه‌ککی ادغام.

فَهُمْ أَخْيَاءُ وَ يَجُوزُ حَيُّوا بِالتَّخْفِيفِ كَرَضُوا وَالْأَمْرُ: إِخَى، كَارَضَ وَ
أَخْنَى يُخَيِّ، كَأَغَطَى يُغْطِي وَأَخْنَى يُحَيِّ، كَأَغَطَى يُغْطِي أَخْيَاءً
وَخَايَا يُخَايِي مُخَايَاءً

«فَهُمْ أَخْيَاءُ» بۆ جمعی مذکری مکسری صیغه تی مشبهه تهلین:
أخياء له سهر وه زنی أفعال.

«وَ يَجُوزُ حَيُّوا بِالتَّخْفِيفِ كَرَضُوا» درسته خویندنه وهی حیوا له
ماضی دابه تخفیف به حه ذفی یه کی له یی کان وه کو:
ته خوینرته وه رَضُوا به نقلی ضمه ی لام الفعله که بولای ماقبله که ی، وه
حه ذفی خوی.

«وَالْأَمْرُ: إِخَى، كَارَضَ وَ أَخْنَى يُخَيِّ، كَأَغَطَى يُغْطِي» واته: بۆ
ته مری به صیغه ی مفردی مذکری مخاطب له م بابیه بلی: إِحَى. وه کو إِرَضَ
له ته مری بابی رابع له ماده ی رَضَى به حه ذفی لام الفعل.

«وَأَخْنَى يُحَيِّ، كَأَغَطَى يُغْطِي» بۆ ماضی و مضارع ی بابی افعال له م
ماددا، وه ته صلی أخیأ أخی به دو یی جا ئیعلال لام الفعله که مان کرد به
قهلبی به تهل ف گه را به أَخَى.

وه ته صلی يُحَيِّ يُخَيِّ بوو به ضمه ی لام الفعله که ی، ضمه له سهر یی
ثقیل بوو حه ذفمان کرد گه را به يُخَيِّ.

«أَخْيَاءُ» بۆ مصدره که ی ته صلّه که ی إخیایا بوو، وه کو إعطاء، یی
واقع له پاش تهل فی زائده وه قهلبمان کرد به همزه گه را به إخیاء. «وَخَايَا
يُخَايِي مُخَايَاءً» بۆ مضای و مضارع و مصدری بابی مفاعله له ماده ی
حَیَّ، ته صلی حایا حایَ بوو به دو یی، جای متحرک ماقبل مفتوح قهلبی

إِسْتَحْيَ يَسْتَحْيِ اسْتِحْيَاءَ وَاسْتَحَى وَ مِنْهُمْ مَنْ يَخْذِفُ إِخْدَى الْيَائِنِ
وَيَقُولُ: اسْتَحَى يَسْتَحْيِ اسْتِحَاءَ

یئ که مان کرد به ئەلف گەرا بە حایا. وه ئەصلی محایاة مُحَايَّةٌ بوو، یئ
متحرک ماقبل مفتوح قلبان کرد به ئەلف گەرا بە مُحَايَاةٌ.

«إِسْتَحْيَ يَسْتَحْيِ اسْتِحْيَاءَ» بۆ ماضی و مضارع و مصدەری بابی
استفعال له ماده‌ی حَی. وه ئەصلی اسْتَحْيَی بوو، وه کو استخرج قەلبی یئ
ئانیمان کرد به ئەلف گەرا استحیی، وه ئەصلی یستحیی یستحیی بوو وه کو
یستخرج ضمه له سەر یئ ثقیل بوو حەذفمان کرد گەرا بە یَسْتَحْيِ. وه
ئەصلی استحیاء، استحیایاً بوو، یئ ئاخر واقع له پاش ئەلفی زائده وه
قەلبان کرد به همزه گەرا بە استحیاء.

«وَاسْتَحَى» بۆ ئەمر به صیغە‌ی مفرەدی مذکری مخاطب له ماده‌ی
حَی له بابی استفعلاً حاصل بووه، به حەذفی حەرفی مضارع، وه جەلبی
همزه‌ی وه‌صلی مکسوره، وه حەذفی لام‌الفعلة کە‌ی.

«وَمِنْهُمْ مَنْ يَخْذِفُ إِخْدَى الْيَائِنِ وَيَقُولُ: اسْتَحَى يَسْتَحْيِ
اسْتِحَاءَ» واتە: له عەرەبه‌ کانه که سێ حەذفی یه‌ کئ له‌و دوو یئ کات له
ماده‌ی حَی وه‌یه‌ کێکیان ئەهێلێته‌ وه، وه ئەلفی اسْتَحَا یَسْتَحْيِ اسْتِحَاءَ،
ئەصلی اسْتَحَى اسْتَحْيَی بوو به‌ دو یئ، حەذفی یه‌ کئ له‌ یئ کانمان کرد، وه
فاء‌الفعلة که‌مان مفتوح کرد وه قەلبی یئ که‌مان کرد به ئەلف گەرا به
اسْتَحَى، وه ئەصلی یستحی یَسْتَحْيِ بوو، وه کو یستخرج یه‌ کئ له‌و دوو
یئ مانە حەذف کرد، وه فاء‌الفعلة که‌مان مکسور کرد جا ئە‌گەر محذوف

إِسْتَحَ وَ ذَلِكَ لِكَثْرَةِ الْأُسْتِعْمَالِ كَمَا قَالُوا لَا أَدْرِ فِي لَا أَدْرِ

عين الفعله كه بئ، نه وه ضمه‌ی لام الفعله كه یش چه‌ذف نه کری، وه نه‌گه‌ر محذوف لام الفعله كه بئ، نه وه کسره‌ی عين الفعله كه یش چه‌ذف نه کری وه نه‌بئ به یَسْتَحِی.

«إِسْتَحَ» بو نه‌مری به صیغه‌ی مفردی مذکری مخاطب، له‌م ئیستعمالا نه‌صله‌ که‌ی تَسْتَحِی بوو چه‌ذفی چه‌رفی مضارع‌مان کرد، وه همزه‌ی وه‌صلی مکسوره‌مان هیناله نه‌وه‌لیه وه، وه چه‌ذفی یئ که‌مان کرد له‌ئاخریه وه‌گه‌را به‌إِسْتَحَ له‌سه‌ر وه‌زنی اِسْتَفَ به‌چه‌ذفی عین و لام یه‌کئ له‌تخفیفاً وه یه‌کئ له‌بنای نه‌مرا.

«وَذَلِكَ لِكَثْرَةِ الْأُسْتِعْمَالِ كَمَا قَالُوا لَا أَدْرِ فِي لَا أَدْرِ» واته: وه چه‌ذفی یه‌کئ له‌و دوو یئ یه‌له‌بابی استفعالی ماده‌ی حَیَّ، له‌به‌ر فره ئیستعماله که‌باعثی نه‌وه‌یه تخفیفی کلمه که‌بکری، وه‌کو نه‌وه خویندویانه ته‌وه لا‌أدر به‌چه‌ذفی یئ ی لام الفعل، له‌به‌ر تخفیف له‌جمله‌ی لا‌أدری دا...

النَّوعُ الْخَامِسُ: الْمُعْتَلُ الْفَاءُ وَاللَّامُ

النَّوعُ الْخَامِسُ: الْمُعْتَلُ الْفَاءُ وَاللَّامُ وَ يُقَالُ لَهُ اللَّفِيفُ الْمَفْرُوقُ فَتَقُولُ:
وَقَى، كَرَمَى، يَبْقَى يَقْيَانٍ يَقُونُ

نه‌وعی پینجهم له‌ حه‌وت نه‌وعی معتل، عبارته له‌ مشتقی که معتل الفاء لام بی. «وَقَى» و یُقَالُ لَهُ اللَّفِيفُ الْمَفْرُوقُ فَتَقُولُ: وَقَى، كَرَمَى، يَبْقَى يَقْيَانٍ يَقُونُ» وه به‌م نه‌وعه نه‌وتری لقیفی مفروق چونکی دوو حه‌رفی علله‌ی تیدا پینجراوه ته‌وه له‌ گه‌ل فصل وه فه‌رق له‌ به‌ینی نه‌وانا. وه حوکمی لقیفی مفروق له‌ بابی ثانی دا وه کو معتل اللامه‌ که‌ی وایه. نه‌صلی وقی و قَى بووه به‌ فتحه‌ی یی، جایی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌ نه‌لف گه‌را به‌ وقی. «يَبْقَى» بۆ مضارعه‌ که‌ی نه‌صله‌ که‌ی یَوْقَى بوو، وه کویضرب، واو واقع له‌ به‌ینی یی و کسره‌ دا حه‌ذفمان کرد، وه ضمه‌ له‌سه‌ر یی ثقیل بوو حه‌ذفمان کرد له‌ ناخریه وه گه‌را به‌ یقی له‌ سه‌ر وه زنی یَعْلُ به‌ حه‌ذفی فاء‌الفعل.

«يَقْيَانٍ» بۆ تشبیه‌ی مذکری غائب نه‌صله‌ که‌ی یقی بوو، نه‌لف ضمیری فاعلی تشبیه‌ بوو لاحقمان کرد به‌ ناخریه وه له‌ گه‌ل نون ئیعرابدا، وه نه‌لف باعشی فتحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله‌ که‌مان مفتوح کرد گه‌را به‌ یقیان.

«يَقُونُ» بۆ جمع‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌ که‌ی یقی بوو، واو ضمیر فاعلی جمع‌ی مذکر بوو ئیلحاقمان کرد به‌ ناخریه وه له‌ گه‌ل نونی ئیعرابدا، وه له‌ به‌ینی واو و حه‌رفی یی ساکنه‌ که‌دا التقاء الساکنین په‌یدا بوو، جا حه‌ذفی یی که‌مان کرد، وه ماقبله‌ که‌مان مضموم کرد، له‌به‌ر مناسبه‌ی واوه که‌ گه‌را به‌ يَقُونُ.

تَقِي تَقِيَانِ يَقِينُ تَقَى، تَقِيَانِ، تَقُونُ تَقِينُ تَقِيَانِ تَقِينُ .
أَقِي نَقِي

«تَقَى» بۆ مفردى مؤنثى غائب دروست نه كرى وه كويقى.

«تَقِيَانِ» بۆ تشنیهى مؤنثى غائب دروست نه كرى وه كو يقيان.

«يَقِينُ» بۆ جمعى مؤنثى غائب به زياد كردنى نونى ضميرى فاعلى

جمعى مؤنث. «تَقَى، تَقِيَانِ، تَقُونُ» بۆ مفرد و تشنیه و جمعى مذكرى

مخاطب، دروست نه كرىن وه كو: مفرد و تشنیه و جمعى مذكرى غائب.

«تَقِينُ» بۆ مفردى مؤنثى مخاطب، نه صلّه كهى تَقَى بوو، يى ضميرى

فاعلى مؤنثى مخاطب بوو ئيلحقمان كرد به ئاخريه وه له گهّل نونى

ئيعرابدا، جا حه ذفى يى لام الفعله كه مان كرد، له بهر ده فعلى التقاء الساكنين

له به ينى نهو و يى ضميره كه دا گه را به تَقِينُ.

«تَقِيَانِ» بۆ تشنیهى مؤنثى مخاطب. «تَقِينُ» بۆ جمعى مؤنثى مخاطب

دروست نه كرىن وه كو تشنیه و جمعى مؤنثى غائب، وه يا خود نه ليين: -

نه صلّه كهى كرد به مبنى، وه بو به باعشى حه ذفى نونى مفردى مؤنثى

مخاطب، چونكى ئيعراب بوو، وه حه ذفى يى ضميرى فاعلى مفردى

مؤنثى مخاطب مان كرد له بهر نه وه نه م ضميرى جمع بوو.. وه نهو ضميرى

مفردى بوو، وه ئعادهى لام الفعله محذوفه كه مان كرده وه گه را به تَقِينُ، له

سهر وه زى تَعْلَنَ له بهر حه ذفى فاء الفعله كهى وه مانه وهى عين الفعله كه و

لام الفعله كهى. «أَقِي» بۆ متكلمى وحده. «نَقَى» بۆ متكلمى مع الغير وه

ئيعلال نه كرىن وه كو: مفردى مذكر

و تَقُولُ قِ فَيَصِيرُ عَلَى حَرْفٍ وَاحِدٍ، وَ يَلْزَمُهُ الْهَاءُ فِي الْوَقْفِ. نَحْوُ: قَهْ
قِيَا قُو قِي قِيَا قَيْنَ

«و تَقُولُ قِ» تُوْئَلِيْ له بنای ئه مری به صیغه ی مفرده ی مخاطب له
لفیفی مفروقا.

«قِ» به تاقه حه رفی که عبارته له عین الفعلی صیغه که، له بهر حه ذفی
فاء الفعله که ی له یاسای مثال دا، وه لام الفعله که ی له یاسای ئه مری
معتل اللام دا. «فَيَصِيرُ عَلَى حَرْفٍ وَاحِدٍ، وَ يَلْزَمُهُ الْهَاءُ فِي الْوَقْفِ. نَحْوُ:
قَهْ» جا ئه و فعله ئه مره دیته سه ر یه ک حه رف وه له حاله تی راوه ستان
له سه ر یا پیوستی ئیلحاقی هی یه بوْراوه ستانی هه ناسه ی انسان - له
صیغه ی ئه مره که دا ته نیا قافه مکسوره که مایه وه، جا هی سکتهمان پیوه نا
بوبه (قَه)

«قِيَا» بوْ تشیه ی مذکری مخاطب مشتقه له تقیان به حه ذفی حه رفی
مضارع وه حه ذفی نونی ئیعراب.

«قُو» بوْ جمعی مذکری مخاطب مشتقه له تقون به حه ذفی تی له
ئه وه لیه وه، وه نون له ئاخریه وه.

«قِي» بوْ مفردی مؤنثی مخاطب مشتقه له تقین، به حه ذفی تی له
ئه وه لیه وه، وه نون له ئاخریه وه، گهْرا به قی.

«قِيَا» بوْ تشیه ی مؤنثی مخاطب مشتقه له تقیان، به حه ذفی تی له
ئه وه لیه وه، وه نون له ئاخریه وه، گهْرا به قیا.

«قَيْنَ» بوْ جمعی مؤنثی مخاطب مشتقه له تقین، به حه ذفی تی ی
مضارع و به س، چونکه نونه که ی ضمیری فاعله و بی دلیل حه ذف نا کر ی.

وَتَقُولُ فِي التَّأْكِيدِ: قَيْنٌ، قِيَانٌ، قُنٌّ، قِنَّ، قِيَانٌ، قَيْنَانٌ، وَبِالْخَفِيفَةِ: قَيْنٌ - قُنٌّ - قِنَّ.

«وَتَقُولُ فِي التَّأْكِيدِ: قَيْنٌ، قِيَانٌ، قُنٌّ، قِنَّ، قِيَانٌ، قَيْنَانٌ، وَبِالْخَفِيفَةِ: قَيْنٌ - قُنٌّ - قِنَّ.» تَوْثِيقٌ لَهُ كَاتِي تَأْكِيدِي ثُمَّ صِيغَةُ نُونِي مُخَاطَبَةٍ بِهِ نُونِي تَأْكِيدِي ثَقِيلَةٍ: -

«قَيْنٌ» بُوْ مُفْرَدِي مَذْكُرِي مُخَاطَبِ مُشْتَقَةٍ لَهُ (ق) نُونِي تَأْكِيدِي ثَقِيلَةٍ مَانِ بِيَوِّه نَا، وَهْ لَهُ بَهْرُ نَوِّهِ وَهْ مُوجِبُ بُوْ وَفَتْحَتِي مَاقْبَلِي لَامِ الْفَعْلَةِ كَمَا نِثْعَادُهُ كَرْدُهُ وَهْ بِهْ مَفْتُوحِي گَهْرَا بِهْ قَيْنٌ.

«قِيَانٌ» بُوْ تَنْثِيهِ مَذْكُرِي مُخَاطَبِ، ثُمَّ صَلَّةٌ كَهِي قِيَا بُوْ مُؤَكَّدَمَانِ كَرْدِ بِهْ نُونِي ثَقِيلَةٍ وَهْ، وَهْ نُونُهُ كَمَا مَانِ مَكْسُورٌ كَرْدِ گَهْرَا بِهْ قِيَانٌ.

«قُنٌّ» بُوْ جَمْعِي مَذْكُرِي مُخَاطَبِ، ثُمَّ صَلَّةٌ كَهِي قُوا بُوْ، مُؤَكَّدَمَانِ كَرْدِ بِهْ نُونِي ثَقِيلَةٍ وَهْ گَهْرَا بِهْ قُونٌ، جَا التَّقَاءُ السَّاكِنِينَ رُوِي دَا لَهُ بِهْ يَنِي وَاوْ وَهْ نُوِي تَاكِيدُهُ كَهْدَا، جَا حَذْفِي وَاوْهِ كَمَا مَانِ كَرْدِ لَهُ بَهْرُ دَهْفَعِي التَّقَاءُ السَّاكِنِينَ، وَهْ ثِيكْتَفَا مَانِ كَرْدِ بِهْ ضَمَّتِي مَاقْبَلُهُ كَهِي گَهْرَا بِهْ قُنٌّ.

«قِنَّ» بُوْ مُفْرَدِي مَوْثَنِي مُخَاطَبِ، ثُمَّ صَلَّةٌ كَهِي قِي بُوْ، مُؤَكَّدَمَانِ كَرْدِ بِهْ نُونِي ثَقِيلَةٍ وَهْ بُوْ بِهْ قَيْنٌ، جَا التَّقَاءُ السَّاكِنِينَ رُوِي دَا لَهُ بِهْ يَنِي يِيْ وَ نُونُهُ كَهْدَا حَذْفِي يِيْ كَمَا مَانِ كَرْدِ لَهُ بَهْرُ ثِيكْتَفَا بِهْ كَسْرَتِي مَاقْبَلُهُ كَهِي گَهْرَا بِهْ قِنَّ.

«قَيْنَانٌ» بُوْ تَنْثِيهِ مَوْثَنِي مُخَاطَبِ ثُمَّ صَلَّةٌ كَهِي قَيْنَ بُوْ، مُؤَكَّدَمَانِ كَرْدِ بِهْ نُونِي تَأْكِيدِي ثَقِيلَةٍ وَهْ، وَهْ هَاتَيْنِ بِهْ ثَلْفِي لَهُ بِهْ يَنِي نُونُهُ كَانْدَا وَهْ نُونُهُ تَأْكِيدُهُ كَمَا مَانِ مَكْسُورٌ كَرْدِ گَهْرَا بِهْ قَيْنَانٌ.

وَتَقُولُ : وَجِي يَوْجِي، كَرَضِي يَرْضِي وَالْأَمْرُ: اِيحْ كَارَضَ

«وَبِالْخَفِيفَةِ: قَيْنٌ، قُنٌ، قِنْ.» وه تَوْ ثَلَيْتْ له كاتى تاكىدى ئەمرى به

صيفه به نونى تاكىدى خفيفه وه: -

«قَيْنٌ» بۆ مفردى مذكرى مخاطب، ئەصله كهى (ق) بوو مۇكدمان كرد

به نونى خفيفه وه، وه نون موجبى فتحهى ماقبلى بوو ماقبله كه مان مفتوح كرد لام الفعله محذوفه كهى گيرايه وه سەر حالى خوى و گهرا به قَيْن.

«قُنٌ» بۆ جمعى مذكرى مخاطب، ئەصله كهى قو بوو، مۇكدمان كرد به

نونى خفيفه وه، التقاء الساكنين روى دا له به ينى واو وه نونه كه دا، جا واوه كه مان حەذف كرد، وه ئىكتفامان كرد به ضمهى ماقبله كهى گهرا به قُن.

«قِنْ» بو مفردى مؤنثى مخاطب، ئەصله كهى قى بوو، مۇكدمان كرد به

نونى خفيفه وه، التقاء الساكنين روى دا له به ينى يى و نونه كه دا، جا حەذفى يى كه مان كرد وه ئىكتفامان كرد به كسرهى ماقبله كهى گهرا به قِنْ.

ئيتىر نونى خفيفه لاحق نابى به تشبيه و جمعى مؤنثه وه.

«وَتَقُولُ : وَجِي يَوْجِي، كَرَضِي يَرْضِي» يانى تَوْ ثَلَيْتْ: - وَجِي

يَوْجِي كه لفيفى مفروقه له بابى رابع دا وه كو تلفظ ئەكهى به معتل اللامى

ئەو بابە «وَالْأَمْرُ: اِيحْ كَارَضَ» بۆ ئەمرى مخاطبى مفردى مذكرى ئەم

بابە ئەلّيت ايج، وه كو ارض مشتقه له تَوْجِي وه كو تعلم، تى حەرفى مضارع

بوو حەذفمان كرد، وه هاتين له ئەوه ليه وه به همزهى وه صلى مكسوره وه

ئاخره كه مان مجزوم كرد به حەذفى لام الفعل گهرا به اَوْج، جا واو ساكن

ماقبل مكسور قەلبمان كرد به يى گهرا به اِيح.

النَّوعُ السَّادِسُ: الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ

النَّوعُ السَّادِسُ الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ كَيِّنٍ فِي إِسْمٍ مَكَانٍ، يَوْمٍ وَ وَيْلٍ وَ لَا يُبْنَى مِنْهُ الْفِعْلُ

«النَّوعُ السَّادِسُ الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ» نه وعی شه شه م له نه نواعی معتل لفظیکه که فاء الفعل وه عين الفعله که ی حه رفی علله بن.

«كَيِّنٍ فِي إِسْمٍ مَكَانٍ، يَوْمٍ وَ وَيْلٍ» وه كو لفظی: یئن که فاء الفعل وه عين الفعل هه ر دوکیان یی یه وله حروفی علله ن، وه یوم اسمی زه مانه، که فاء الفعل و عين الفعله که ی علله ن. وه ویل کلمه ی توره بونه.

«وَلَا يُبْنَى مِنْهُ الْفِعْلُ» به استقراء ده ر که و تووه که فعل دروست ناکری له م نه وعه معتله.

النَّوعُ السَّابِعُ: الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ وَاللَّامُ

النَّوعُ السَّابِعُ: الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ وَاللَّامُ وَذَلِكَ: وَاوٌ وَيَاءٌ، لِإِسْمَيِ
الْحَرْفَيْنِ

«النَّوعُ السَّابِعُ: الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ وَاللَّامُ» نه وعی حه و ته م له
حه و ت نه و عه که ی معتل نه و ه یه که: فاء الفعل وه عین الفعل وه لام الفعلی به
سه ر یه که وه حه رفی علله بن.

«وَذَلِكَ: وَاوٌ وَيَاءٌ، لِإِسْمَيِ الْحَرْفَيْنِ» وه مثالی ته م جو ره معتله یش
هر لفظی واو وه لفظی یاء که ناون بو نه و دو حه رفه له حروفی نه لف و بی.
وه نه صلی واو (وَوَو) بوو به سی واو جا قه لبی عین الفعله که مان کرد به
نه لف به یاسای ثیعلال گه را به واو نه صلی یاء (یَیَی) بوو به سی یی. جا
قه لبی عین الفعله که مان کرد به نه لف به یاسای ثیعلال گه را به یای، جا
قه لبی یی ناخره که مان کرد به همزه گه را به یاء.

فصل

فَصْلُ فِي الْمَهْمُوزِ حُكْمُ الْمَهْمُوزِ فِي تَضَارِيفِ فِعْلِهِ كَحُكْمِ الصَّحِيحِ
لِأَنَّ الْمَهْمُوزَ حَرْفٌ صَحِيحٌ لِكِنَّهَا قَدْ تُخَفَّفُ إِذَا وَقَعَتْ غَيْرَ أَوَّلٍ فَتَقُولُ:
أَمَلْ يَأْمَلُ كَنَصَرَ يَنْصُرُ وَالْأَمْرُ: أَوْمَلْ بِقَلْبِ الْمَهْمُوزَةِ وَאו. لِأَنَّ الْمَهْمُوزَتَيْنِ
إِذَا التَّقْتَفَا فِي كَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ وَثَانِيَهُمَا سَاكِنَةٌ وَجَبَ قَلْبُهَا بِحَرَكَةِ مَا قَلْبَهَا

«فَصْلُ فِي الْمَهْمُوزِ» تہمہ فصلیکہ باسی تہ حکامی تہ و لفظانہ
تہ کات کہ ہمزہ یان تیدایہ فعل بن یا اسم بن.

«حُكْمُ الْمَهْمُوزِ فِي تَضَارِيفِ فِعْلِهِ كَحُكْمِ الصَّحِيحِ» حوکمی مہموز
لہ تحویلی مصدہرہ کہ یا بولای مشتقات وہ کو: - فعلی ماضی و مضارع و
تہمر و نہمی و اسمی فاعل و اسمی مفعول و غیری تہ مانیشن وہ کو سالم وایہ.
«لِأَنَّ الْمَهْمُوزَ حَرْفٌ صَحِيحٌ لِكِنَّهَا قَدْ تُخَفَّفُ إِذَا وَقَعَتْ غَيْرَ أَوَّلٍ»
بہ لام ہندی جار تخفیف بہ سہر ہمزہ کہ یدادیت بہ قلب یا حہذف یا بہ
تسہیل تہ گہر تہ و ہمزہ یہ لہ تہ و ہلی کلمہ کہ وہ بی. «لِأَنَّهَا حَرْفٌ شَدِيدٌ
مِنْ أَقْصَى الْخَلْقِ» لہ بہر تہ وہ کہ ہمزہ حہرفیکی گران و نابارہ لہ تلفظ دا
چونکی لہ لای ژوروی گہ رو دایہ، کہ وایی زور مناسبہ لہ گہل سوک کردنا.

«فَتَقُولُ: أَمَلْ يَأْمَلُ كَنَصَرَ يَنْصُرُ» تو تہ لئی امل یا مل وہ کو نصر
ینصر. «وَالْأَمْرُ: أَوْمَلْ بِقَلْبِ الْمَهْمُوزَةِ وَاو. لِأَنَّ الْمَهْمُوزَتَيْنِ إِذَا التَّقْتَفَا فِي كَلِمَةٍ
وَاحِدَةٍ وَثَانِيَهُمَا سَاكِنَةٌ وَجَبَ قَلْبُهَا بِحَرَكَةِ مَا قَلْبَهَا» چونکی کاتی

كَأَمِّنَ وَ تُؤْمِنَ وَ اٰیْمَانًا فَاِنْ كَانَتْ الْاُولٰی مِنْ الْهَمْزَتَيْنِ هَمْزَةٌ وَضَلَّ
تَعُوذُ الثَّانِيَةُ هَمْزَةٌ عِنْدَ الْوَضَلِ اِذَا انْفَتَحَ مَا قَبْلَهَا.

دو‌هه مزه گرد بوو یه‌وه پی‌که وه له یه‌ک کلمه دا وه همزه‌ی دو‌هه میان ساکن بوو، نه‌وه قلبی همزه‌ی ثانی نه‌کری به ح‌رفی که موناسبی ح‌ره‌که‌ی همزه‌ی پیشوی بی. یانی نه‌گه‌ر همزه‌ی پیشو مفتوح بی نه‌وه همزه‌ی دو‌هه‌م نه‌کری به نه‌لف، وه نه‌گه‌ر مضموم بوو نه‌کری به واو، وه نه‌گه‌ر مکسور بوو نه‌کری به یی.

«كَأَمِّنَ وَ تُؤْمِنَ وَ اٰیْمَانًا» نه‌وه‌ل بنا‌فاعلی ماضی بابی افعاله، نه‌صله‌ که‌ی اَئْمَنَ بوو، وه‌کو اُکرم قلبی همزه‌ی ثانیمان کرد به ح‌رفی موناسبی ح‌ره‌که‌ی نه‌وه‌ل به نه‌لف. دو‌وهه‌م بنا‌مفعولی ماضی بابی افعاله قلبی هه‌همزه‌ی ثانیمان کرد به واو (به پی‌ی یاسا). وه سی‌هه‌م مصد‌ه‌ری بابی افعاله، وه‌کو اکرام قلبی همزه‌ی ثانیمان کرد به یی.

نهم قاعده یه عامه بو هه‌موو شوینی چه همزه‌ی نه‌وه‌ل همزه‌ی قطع بی وه‌کو نهم مثالانه یا خود همزه‌ی وه‌صل بی.

نه‌وه‌نده هه‌یه، نه‌گه‌ر همزه‌ی وه‌صلی بی حوکمیکی جیاواز بو همزه‌ی ثانی هه‌یه وه‌کو مصنف نه‌ف‌رموبت: «فَاِنْ كَانَتْ الْاُولٰی مِنْ الْهَمْزَتَيْنِ هَمْزَةٌ وَضَلَّ تَعُوذُ الثَّانِيَةُ هَمْزَةٌ عِنْدَ الْوَضَلِ اِذَا انْفَتَحَ مَا قَبْلَهَا».

واته نه‌گه‌ر همزه‌ی ثانی له دوو همزه‌که، همزه‌ی وه‌صل بوو، نه‌وه‌ نه‌وه همزه‌ی ثانیه قلب کراوه نه‌گه‌ر یت‌ه‌وه بو س‌ه‌ر نه‌صلی خوی که همزه بووه، کاتی که ما‌قبلی همزه‌ی ثانیه که مفتوح بی «نَحْوُ: قَوْلِهِ تَعَالٰی: اِلٰی الْهُدٰی اٰتِنَا»

.....

بوْ ته مری مفردی مذکری مخاطب، ته صله که ی اِثْتِ بوو، به دو همزه،
 ته وُلْ همزه ی وه صلی مکسوره، دوه م همزه ی فاء الفعل، جا تم
 همزه ی ثانیمانه کرد به یی، چونکی خو ی ساکن وه ماقبله که مکسور
 بوو. وه پاش ته وه که به سرا به ماقبله که یه وه یعنی الی الهدی همزه
 وه صله که له ناوا رویش، وه التقاء الساکنین روی داله به یینی ته لقی ناخری
 هُدی وه یی ساکنه که، که به ده لی همزه ی ثانی یه، جا حه ذفی ته لقی هدی
 کراو، وه تم یی ساکنه گه را یه وه بوسه ر ته صله که ی که همزه بوو، وه
 خویند مانه وه الی الهدی اثنا به فتحه ی دالی هُدی، و نیعاده ی همزه ی
 فَأَلْفَعْلَه که له بهر ته وه سه به بی قه لبی به یی که همزه وه صله که بوله به ینارو
 یشته وله ثارا دانه ماوه.

«بیدار بن»: هه چهند مصنف تم حوکه می به ست به همزه یه که وه
 ماقبله که ی مفتوح بی، به لام حوکه می همزه ی ماقبله که ی مضموم بی یا
 مکسور بی ته ویش وه کو ماقبل مفتوح وه هایه، یانی ته وایش پاش قه لب
 مادام همزه ی پیشیان همزه ی وه صل بی وه له ناوا پروا ته وه ته گه رپته وه به
 همزه...

نمونه ی یه که م: وه کو (اِذْنْ لى) له ثایه تی پیروزی: - وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ
 اِذْنْ لى. وه ختی خو ی همزه ی ثانیمان کرد به یی چونکی همزه ی پیشو
 مکسور بوو، پاش ته وه که وه ته دوا ی یقول، وه همزه وه صله که له ناوانه ما،
 وه ماقبله که ی مضموم بوو وه کو لامی یقول همزه ثانیه که مان گیرایه وه به همزه.

حُذِفَتِ الْهَمْزَةُ فِي: خُذْ وَكُلْ وَمُزْ عَلَى غَيْرِ الْقِيَاسِ وَ قَدْ يَجِيءُ أَمْرٌ عَلَى الْأَصْلِ عِنْدَ الْوَضَلِ

نمونه‌ی دوه‌می وه‌کو (أُتْمِنَ) که بنام‌مفعولی ماضی بابی افتعاله له نایه‌تی: (فَلْيُؤْذِ الَّذِي أُتْمِنَ أَمَانَتَهُ) همزه‌ی ثانیمان کرد به واو چونکه همزه‌ی نه‌وه‌ل مضموم بو به لام له‌پاش نه‌وه که وته‌پال الذی وه همزه وه‌صله که له ناوانه‌ما وه یی‌ی الذی له‌بهر التقاء الساکنین لاجو، وه ماقبله که‌ی بویه ذالی الذی که مکسوره واوه که لابراوه همزه که مان هینایه وه‌جاله بهر نه‌وه یه‌کی نه‌پرسی نه‌لی مادام ده‌ستوری تخفیف باعنه بو نه‌وه که همزه‌ی دوه‌م بکری به نه‌لف یا به یی یا به واو.

بوچی له نه‌مری مخاطبی ماده‌ی أخذ، أكل، أمر نالیین: أُوخِذُوهُ أَوْكُلْ وه أُمُرْ به قه‌لبی همزه‌ی ثانی به واو وه نه‌لیین: خُذْ، كُلْ، مُزْ مصنف رحمه الله جوابی دایه‌وه وه فهرموی: «حُذِفَتِ الْهَمْزَةُ فِي: خُذْ وَكُلْ وَمُزْ عَلَى غَيْرِ الْقِيَاسِ» واته‌ه‌ذفی همزه له‌م نه‌مرانه‌دا به‌خلافی قیاس کراوه چونکه نه‌م لفظانه زور گران له سهر زمان وه پیروسیان هه‌یه به تخفیف وه نه‌صله که‌یان أأخذ أأكل أأمر بو به دو همزه له سهر وه‌زنی أنصر همزه‌ی دوه‌م میان‌ه‌ذف کرد له‌بهر تخفیف ئینجایی ئیحتیاج بووین له همزه وه‌صله که وه‌ه‌ذفمان کرد گهران به خُذْ، كُلْ، مُزْ له سهر وه‌زنی عُلْ به‌ه‌ذفی فاء‌الفعل «وَقَدْ يَجِيءُ أَمْرٌ عَلَى الْأَصْلِ عِنْدَ الْوَضَلِ» وه جار به جار أأمر نه‌خوینرتته وه له‌سهر ره‌وشتی قاعده‌ی پیشوکه عبارته بوو له قه‌لبی همزه‌ی دوه‌م به‌ه‌رفی که مناسبی‌ه‌ره‌که‌ی ماقبله که‌ی بی، وه

كَقَوْلِهِ تَعَالَى: - وَأُمِرُ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَازَرَ يَأْزُرُ، وَهَذَا يَهْنَأُ، كَضَرْبٍ يَضْرِبُ وَ الْأَمْرُ ايزر وَ أَدْبُ يَأْدُبُ كَكَرْمُ يَكْرُمُ وَ الْأَمْرُ أَوْدُبُ وَ سَأَلَ يَسْأَلُ، كَمَنْعَ يَمْنَعُ وَ الْأَمْرُ إِسْأَلُ وَ يَجُوزُ: سَأَلَ يَسْأَلُ سَلْ

بیعاده‌ی نه و همزه‌ییه له کاتیکا همزه‌ی وه وصل بو بیئتو له ناوانه مابی «كَقَوْلِهِ تَعَالَى: - وَأُمِرُ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ» وه کو لفظی أَمْر له م ثایه ته‌دا، وه ختی خو‌ی همزه‌ی ثانیمان کرد به واو چونکی خو‌ی ساکن بوو، وه ماقبله که‌یشی مضموم بوو، به لام له کاتیکا واو که‌وته سهر همزه پیشوه که له ناو روشت، وه همزه‌ی دوه‌م زیندو کرایه‌وه.

«وَأَزَرَ يَأْزُرُ، وَ هَذَا يَهْنَأُ، كَضَرْبٍ يَضْرِبُ» یانی مهموزالفاء و مهموزاللامی بابی ثانی، وه کو فعلی سالم بابی ثانی وایه «و الأمر ايزر» له سهر وه زنی اضرب نه‌صله که‌ی اَزَرَ بوو وه کو اضرب به دو همزه، جا همزه‌ی ثانیمان کرد به یی به قاعده‌ی پیشو‌گه‌را به ايزر. «وَأَدْبُ يَأْدُبُ كَكَرْمُ يَكْرُمُ» یانی مهموزی بابی سادس وه کو سالمی نه‌و بابیه وایه «وَالْأَمْرُ أَوْدُبُ» نه‌صله که‌ی أَدْبُ بوو وه کو أحسن قلبی همزه‌ی ثانیمان کرد به واو به یاسای پیشو‌گه‌را به أَوْدُبُ.

«وَسَأَلَ يَسْأَلُ، كَمَنْعَ يَمْنَعُ» یانی ماضی مهموزی بابی به شهرت - بابی ثالث - وه کو ماضی سالمی نه‌و بابیه وایه.

«وَالْأَمْرُ إِسْأَلُ» وه نه‌مره که‌ی عبارته له إِسْأَلُ به‌بی ده‌ست لیدان و گورینی وه کو اِمْنَع. «وَيَجُوزُ: سَأَلَ يَسْأَلُ سَلْ» وه دروسته قلبی همزه‌ی نه‌م بابیه بکه‌ی به ته‌لف، وه له ماضی و مضارعه که‌ی یا بَلَّيْتُ سأل یسال، وه بو نه‌مره که‌ی بَلَّيْتُ: سَلْ که‌ی مشتقه له تَسْأَلُ به‌ی حه‌ذفی حه‌رفی مضارعه

و آَبَ یُؤُوبُ، وَ سَاءَ یَسُوءٌ، کَضَانَ یَصُونُ وَ جَاءَ یَجِیْءُ، کَکَالَ یَکِیْلُ
فَهُوَ: سَاءٌ وَ جَاءٌ وَ أَسَیْأَسُو، کَدَعَا یَدْعُو وَ أَتَى یَأْتِی کَرَمِی یَرْمِی

کهی و اسکانی ناخره کهی، وه حه ذفی ئه لقه کهی له بهر ده فعی
التقاء الساکنین.

«و آَبَ یُؤُوبُ، وَ سَاءَ یَسُوءٌ، کَضَانَ یَصُونُ» واته حوکمی بابی
ئه وه له مهموز الفاء وه مهموز اللامی ئه جوهف وه کو حوکمی بابی ئه وه له
له ئه جوهفی غیره مهموز. «وَ جَاءَ یَجِیْءُ، کَکَالَ یَکِیْلُ» یانی حوکمی بابی
ثانی له مهموز اللامی ئه جوهف، وه کو بابی ثانی یه له ئه جوهفی غیره
مهموز. «فَهُوَ: سَاءٌ وَ جَاءٌ» بو اسمی فاعلی سَاءَ جَاءَ ئه صلّه که یان ساوّه
وه جایّ بوو عین الفعله که مان قلب کردن به همزه به یاسای ئه جوهف
گه پان به ساء وه جاء به دو همزه عین الفعل وه لام الفعل جا همزه ثانیه
که مان قلب کرد به یی له بهر ئه وه که له طرفه وه بوو، وه ماقبله کهی
مکسور بوو گه پان به سائی وه جائی وه کو قاضی، جا ضمه له سهر یی ثقیل
بوو، حه ذفمان کسرد وه حه ذفی یی که یشمان کرد له بهر ده فعی
التقاء الساکنین له بهینی یی و تنوینه که یدا گه پان به ساء وه جاء له سهر وه زنی
فاع. «وَ أَسَیْأَسُو، کَدَعَا یَدْعُو» یانی حوکمی مهموز الفای ناقصی بابی
ئه وه له، وه کو حوکمی بابی ئه وه له له ناقصی غیره مهموز.

«وَ أَتَى یَأْتِی کَرَمِی یَرْمِی» یانی حوکمی بابی ثانی له مهموز الفای
ناقص دا وه کو حوکمی بابی ثانی یه له ناقصی غیره مهموز.

وَالْأَمْرُ إِيَّتِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: تِ تَشْبِيهَا لَهُ بِخُذْ وَ وَأَيَّ يَأَيَّ، كَوَفَى
يَقَى وَالْأَمْرُ وَأَوَى يَأَوَى أَيَّأَ، كَشَوَى يَشَوَى شَيَّأَ وَالْأَمْرُ إِيوِ كَأَشَوِ

«وَالْأَمْرُ إِيَّتِ» بُوَ ثَمَرِی مخاطب تَهْلِیَّتِ اِیَّتِ، تَهْ صِلَه کِه یِ اِئْتِ بُو،
بِه دُو همزه یِه کِی تَه صِلْ وَ یِه کِی وَهْ صِلْ، جَا همزه یِ ثَانِیْمَان قَهْلَب کَرْد بِه
یِیْ بِه قَاعَدَه یِ سَابِق گَه رَا بِه اِیَّتِ. «وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: تِ تَشْبِيهَا لَهُ بِخُذْ»
یَانِی لَه عَهْر بِه کَانَه کِه سِیْ کِه حَه ذَفِیْ همزه یِ فَاءِ الْفَعْل تَه کَات لَه بَهْر
تَخْفِیْف حَه رَفِیْ، وَهْ کُو ثَمَرِی تَأْخُذْ حَه ذَفِیْ فَاءِ الْفَعْلَه کِه یِ وَهْ همزه
وَهْ صِلَه کِه یِ تَه کَرْد وَ تَه یَوْت خُذْ.

«وَ وَأَيَّ يَأَيَّ، كَوَفَى يَقَى» یَانِی حَوْکَمِی بَابِی ثَانِی لَه مَهْمُوزِ الْعِیْنِی
لَفِیْفِی مَفْرُوق دَا، وَهْ کُو حَوْکَمِی بَابِی ثَانِی یِه لَه غِیْرَه مَهْمُوزِی لَفِیْفِی
مَفْرُوق دَا. تَه صِلِی یِیْ یَوْتِیْ بُو، وَهْ کُو یَوْعُذْ حَه ذَفِیْ وَاهْ کِه مَان کَرْد بِه
قَاعَدَه یِ مِثَال، وَهْ حَه ذَفْ ضَمَّه یِیْ کِه مَان کَرْد لَه بَهْر ثَقِیْلِی گَه رَا بِه
یِیْ. «وَالْأَمْرُ أَا» وَاتِه ثَمَرِی مَخَاطَبِیْ تَهْم بَابِه تَه بِیْ بِه (أَ) بِه یِه کِ حَه رَفْ
تَه صِلَه کِه یِ تَتِی بُو، تِیْ حَه رَفِیْ مَضَارِعْ بُو حَه ذَفْمَان کَرْد، وَهْ تَاخِرَه کِه مَان
مَحْذُوف کَرْد بِه حَه ذَفِیْ لَامِ الْفَعْلَه گَه رَا بِه اِ.

«وَوَأَيَّ يَأَوَى أَيَّأَ، كَشَوَى يَشَوَى شَيَّأَ» وَاتِه حَوْکَمِی بَابِی ثَانِی لَه
مَهْمُوزِی لَفِیْفِی مَقْرُون دَا، وَهْ کُو حَوْکَمِی بَابِی ثَانِی یِه لَه لَفِیْفِی مَقْرُونِی
غِیْرَه مَهْمُوز، وَهْ تَه صِلِیْ اِیَّأَ بِه تَشْدِیْدِیْ یَا اَوِیَّأَ بُو، قَهْلِبِیْ وَاهْ کِه مَان کَرْد
بِه یِیْ گَه رَا بِه اِیَّأَ. «وَالْأَمْرُ إِيوِ كَأَشَوِ» بُو ثَمَرِی مَخَاطَبِیْ مَفْرَدِیْ مَذْکُر
تَه صِلَه کِه یِ اِئْوِ بُو بِه همزه یِ وَهْ صِلِیْ مَكْسُورَه وَهْ همزه تَه صِلِیْ سَاکِنَه جَا
قَهْلِبِیْ همزه یِ ثَانِیْمَان کَرْد بِه یِیْ گَه رَا بِه اِیو.

وَنَأَى يَنَأَى، كَرَعَى يَزْعَى وَ هَكَذَا قِيَاسُ رَأَى يَزَأَى لَكِنَّ الْعَرَبَ
 قَدِ اجْتَمَعَتْ عَلَى حَذْفِ الْهَمْزَةِ مِنْ مُضَارِعِهِ فَقَالُوا: يَزَى، يَرِيَانِ،
 يَرُونَ * تَزَى، تَرِيَانِ، يَرَيْنَ - تَزَى، تَرِيَانِ، تَرُونَ * تَرَيْنَ، تَرِيَانِ، تَرَيْنَ
 - أَرَى، نَزَى

«وَنَأَى يَنَأَى، كَرَعَى يَزْعَى» یانی حوکمی بابی به شرط - بابی ثالث -
 له مهموزالعینی ناقص‌دا، وه‌کو حوکمی بابی به شرط له ناقصی غیره
 مهموز وایه.

«وَهَكَذَا قِيَاسُ رَأَى يَزَأَى» هه‌روه‌کو نأى یئأى وایه، ده‌ستوری رأى
 یرأى وه‌حق وایه همزه‌ی عین‌الفعله که‌ی بمینیتته وه.

«لَكِنَّ الْعَرَبَ قَدِ اجْتَمَعَتْ عَلَى حَذْفِ الْهَمْزَةِ مِنْ مُضَارِعِهِ» به‌لام
 عه‌رب به‌کیان گرتوه له سه‌ر نه‌وه که‌ه‌ذقی عین‌الفعلى مضارعه که‌ی
 بکه‌ن له به‌ر تخفیف «فَقَالُوا: يَزَى، يَرِيَانِ، يَرُونَ * تَزَى، تَرِيَانِ، يَرَيْنَ -
 تَزَى، تَرِيَانِ، تَرُونَ * تَرَيْنَ، تَرِيَانِ، تَرَيْنَ - أَرَى، نَزَى»

نه‌صلی یزى، یزأى بو وه‌کو یعلم نقلی حه‌ره که‌ی همزه که‌مان کرد
 بولای ماقبله که‌ی جا حه‌ذفمان کرد گه‌را به‌یری وه‌نه‌صلی یریان، یری
 بو، نه‌لف ضمیری فاعلی تشبیه بولاحقمان کرد به‌ئاخریه وه‌له‌گه‌ل نونی
 ئیعراب‌دا، وه‌نه‌لف باعشی فتحه‌ی ماقبلی بوو ماقبله که‌مان مفتوح کرد گه‌را
 به‌یریان.

وه‌نه‌صلی یرون، یری بوو، واو ضمیری فاعلی جمعی مذکر بوو
 ئیلحاقمان کرد به‌ئاخریه وه‌له‌گه‌ل نونی ئیعراب‌دا، واو باعشی ضمه‌ی
 بوو ماقبلی بوو ماقبله که‌مان ئیعه‌ده کرده وه‌به‌مضمومی جا ضمه له سه‌ر

یّی ثقیل حه حذفمان کرد.

جا التقاء الساکنین روی داله به ینی یّ و واوه که داه، وه یّ که مان حه حذف کرد، وه واوه که مان هیشته وه له بهر ته وه ده لیلی نه بوو له سه ری گه را به یروُن.

وه ترّی بوّ مفردی مؤنثی غائب وه کو یری. وه ترّیان بو تشنیه ی مؤنثی غائب وه کو یریان.

وه یرّین بو جمعی مؤنثی غائب، ته صلّه که ی یری بوو، نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنث بوو، ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه نون موجبی سکونی ماقبله بوو ماقبله که مان ساکن کرد گه را به یرّین.

وه ترّی بوّ مفردی مذکری مخاطب. وه ترّیان بو تشنیه ی مذکری مخاطب. وه ترّوُن بوّ جمعی مذکری مخاطب، ته مانه وه ک یری، یرّیان، یروُن دروست ته کرین.

ترّین بوّ مفردی مؤنثی مخاطب ته صلّه قه ریبه که ی تری بوو یّی ضمیری فاعلی مؤنثی مخاطب بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه له گه ل نونی ئیعرابدا، جا التقاء الساکنین روی دا له به ینی لام الفعل وه یّ ضمیره که داه، وه حهذفی لام الفعله که مان کرد، حهذفی یّ ضمیره که مان نه کرد چونکه ماقبله که ی مکسور نه بوو هه تا ده لاله ت بکات له سه ری گه را به ترّین.

ترّیان وه کو وینه ی سابق. ترّین: بوّ جمعی مؤنثی مخاطب، ته صلّه که ی تری بوو، نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنثی مخاطب بو ئیلحاقمان کرد به

وَقَدْ اتَّفَقَ فِي الْخِطَابِ الْمُؤَنَّثِ لَفْظُ الْوَاحِدَةِ وَالْجَمْعِ، لَكِنَّ وَزْنَ
الْوَاحِدَةِ تَفِينٌ، وَالْجَمْعِ تَفْلَنٌ. فَإِذَا أَمَرْتَ مِنْهُ قُلْتَ عَلَى الْأَصْلِ: إِزْءَ
كَأَزْعَ

ئاخربه وه، وه نون مقتضی سکونی ماقبلی بو ماقبله که مان ساکن گه را به
ترین.

وه نه گهر ئیعتباری ترین بکه‌ین به نه صلّ بوی، نه‌لین نونی جمعی
مؤنث له بهر نه وه فعله که نه کات به مبنی بویه باعثنی حه‌ذفی نونی ئیعرابی
مفردی مخاطب، وه یی فاعلی مفردی مؤنث بوو مایه وه تَرین له سهر
حالی خوی.

أَرَى بَوْ مَتَكَلَمِي وَحْدَهُ، وَتَرَى بَوْ مَتَكَلَمِي مَعَ الْغَيْرِ دُرُوسَتْ نَه كَرِين
وه کو‌یری.

«وَقَدْ اتَّفَقَ فِي الْخِطَابِ الْمُؤَنَّثِ لَفْظُ الْوَاحِدَةِ وَالْجَمْعِ، لَكِنَّ وَزْنَ
الْوَاحِدَةِ تَفِينٌ، وَالْجَمْعِ تَفْلَنٌ.» واته وا هه‌لکه وتووه له‌م بابا صیغه‌ی
مفردی مؤنثی مخاطب له‌گه‌ل جمعی مؤنثی مخاطب وه‌کو‌یه‌ک بن له
صوره‌تا به‌لام له‌تقدیرا له‌یه‌ک جیان له‌بهر نه‌وه له‌مفرده‌ده که‌دا لام‌الفعل و
عین‌الفعل محذوفه وه‌وه‌زنه که‌ی نه‌بی به‌تَفین - وه له‌جمعه که‌دا هه‌ر عین
عین‌الفعله که‌محذوفه وه‌لام‌الفعله که‌ی باقیه، وه‌وه‌زنه که‌ی تَفْلَنَ نه‌بی.

«فَإِذَا أَمَرْتَ مِنْهُ قُلْتَ عَلَى الْأَصْلِ: إِزْءَ كَأَزْعَ» کاتنی صیغه‌ی نه‌مری
مخاطبت دروست کرد له‌م باب به‌سهر یاسای مانه وه‌ی همزه که‌ی نه‌لیی
ارأ وه‌کو‌ارع مشتقه له‌تره‌ی به‌حه‌ذفی حه‌رفی مضارع وه‌زیاد کردنی

وَقُلْتَ عَلَى تَقْدِيرِ الْحَذْفِ رَ وَيَلْزَمُهُ الْهَاءُ فِي الْوَقْفِ رَا رَا رَا رَا رَا

همزه‌ی وه صلی مکسوره وه چهذفی لام الفعل جا نه بی به اِزَّ وه کواِزَّ
مشتقه له ترعی به یاسای پیشو.

«وَقُلْتَ عَلَى تَقْدِيرِ الْحَذْفِ رَ» وه نه لیئت له سهر نه مری مخاطبی
ماده‌ی رأی دا له سهر نه ساسی چهذفی همزه‌ی وه صلّه که‌ی (ر) به یه ک
حرف مشتقه له تری به چهذفی حهرفی مضارعه که‌ی و لام الفعله که‌ی.
«وَيَلْزَمُهُ الْهَاءُ فِي الْوَقْفِ» جاله بهر نه وه نه م صیغه‌ی نه مره یه ک
حرفه واجبه یلحاقی هی ی سکنه له کاتی وه فقه له سهری.

«رَا» بو تشنیه‌ی مذکری مخاطب، مشتقه له تَرَاِنَ به چهذفی حهرفی
مضارع وه نونی ثِعْرَاب.

«رَوْ» بو جمعی مذکری مخاطب، مشتقه له تَرَوْنَ به چهذفی حهرفی
مضارع وه نونی ثِعْرَاب.

«رَى» بو مفردی مؤنثی مخاطب، مشتقه له تَرَيْنَ به چهذفی حهرفی
مضارع وه نونی ثِعْرَاب.

«رَا» بو تشنیه‌ی مؤنثی مخاطب، مشتقه له تَرَاِنَ به چهذفی حهرفی
مضارع وه نونی ثِعْرَاب، وه کو تشنیه‌ی مذکری مخاطب.

«رَيْنَ» بو جمعی مؤنثی مخاطب، به چهذفی حهرفی مضارع وه
هیشتنه وه‌ی نونه که‌ی له بهر نه وه ضمیری فاعله.

وِ بِالتَّأْكِيدِ: رَيْنٌ، رِيَانٌ، رُونٌ، رَيْنٌ، رِيَانٌ، رَيْنَانٌ

«وِ بِالتَّأْكِيدِ: رَيْنٌ، رِيَانٌ، رُونٌ، رَيْنٌ، رِيَانٌ، رَيْنَانٌ» تۆ ئەللى لە کاتى تەکیدى ئەمرى ئەم مادە بە نون.

«رَيْنٌ» بۆ مفردى مەزکرى مەخاطب، ئەسلە کەى (ر) بوو بە یە ک حەرف مۆکدەمان کرد بە نونى ئەقلىلە وه، وه لام الفەلە کەمان هەینایە وه بە مەفتوحى لە بەر نونە کە گەرا بە رَيْنٌ.

«رِيَانٌ» بۆ ئەللى مەزکرى مەخاطب ئەسلە کەى ریا بوو مۆکدەمان کرد بە نونى ئەقلىلە، وه نونە کەمان مەسور کرد گەرا بە رِيَانٌ.

«رُونٌ» بۆ جەمعى مەزکرى مەخاطب ئەسلە کەى رَوُ بوو مۆکدەمان کرد بە نونى ئەقلىلە، جا التەقاء الساکنین روى دا لە بەینى واو وه نونە کەدا، دروست نەبوو حەزفى نونە کەى بکەین لە بەر ئەوه هاتبو بۆ تەکید، وه دروستیش نەبوو حەزفى واوه کە بکەین چونکى ماقبلە کەى مەفتوح بوو، وه دەللىل نەبوو لە سەرى ناچار مەحرکمان کرد بە حەره کەى مەناسبى خوى بى وه کو ضمه گەرا بە رُونٌ.

«رَيْنٌ» بۆ مفردى مۆئى مەخاطب، ئەسلە کەى رَى بوو، مۆکدەمان کرد بە نونى ئەقلىلە وه جا التەقاء الساکنین روى دا لە بەینى یى و نونە کەدا، دروست نە بوو حەزفى نونە کە بکەین لە بەر رەعايەتى تەکیدە کە، وه دروستیش نە بوو حەزفى یى کە بکەین چونکە ماقبلە کەى مەفتوح بو، وه هەچ شتى نەبوو دەلالەت بەکات لە سەرى، ناچار مەسورمان کرد لە بەر

وَبِالْخَفِيفَةِ: رَيْنَ، رَوْنُ، رَيْنَ

مناسبه‌ی کسر له گه‌ل یی گه‌را به رَيْنَ.

«رَيْنَان» بۆ تشنیه‌ی مؤنثی مخاطب، دروست ئه کرى وه کو تشنیه‌ی مذکری مخاطب.

«رَيْنَان» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، ئه‌صله‌ که‌ی رَيْنَ بوو مؤکدمان کرد به نونی ثقیله وه هاتین به ئه‌لقی له به‌ینی ههر دو نونه که‌دا، وه نونه که‌مان مکسور کرد گه‌را رَيْنَان.

«وَبِالْخَفِيفَةِ: رَيْنَ، رَوْنُ، رَيْنَ» تۆ ئه‌لیی له کاتی تأکیدى فعلی ئه‌مری به صیغه‌ی ئه‌م ماده به نونی خفیفه.

«رَيْنَ» بۆ مفردی مذکری مخاطب ئه‌صله‌ که‌ی (رَ) بوو به یه‌ک حه‌رف مؤکدمان کرد به نونی خفیفه وه ئیعهاده‌ی لام‌الفعله که‌مان کرده وه به مفتوحی گه‌را به رَيْنَ.

«رَوْنُ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، ئه‌صله‌ که‌ی رَوْ بوو مؤکدمان کرد به نونی خفیفه وه التقاء الساکنین روی دا له به‌ینی واو نونه که‌دا، دروست نه‌بوو حه‌ذفی نونه که‌بکه‌ین له به‌ر تأکیده که‌ دروستیش نه‌بوو حه‌ذفی واوه که‌ له‌به‌ر ئه‌وه هیچ شتی نه‌بوو ده‌لیل بئی له سه‌ری، ناچار واوه که‌مان مضموم کرد له به‌ر مناسبه‌ی ضمه له گه‌ل واوه که‌دا گه‌را به رَوْنُ.

«رَيْنَ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب ئه‌صله‌ که‌ی رَی بوو، مؤکدمان کرد به نونی خفیفه وه، جا التقاء الساکنین روی داله به‌ینی یی و نونه که‌دا، دروست نه‌بوو حه‌ذفی نونه که‌بکه‌ین له به‌ر رعایه‌تی تأکید، وه حه‌ذفی یی

فَهُوَ: رَاءٍ، رَائِيَانٍ، رَاؤُنَ، كَزَاعٍ، رَاعِيَانٍ، رَاعُونَ وَ ذَاكَ مَزِيئُ كَمَزَعِيَّ

که یش شتی نه بوو ده لالهت بکات له سهری، ناچار مکسورمان کرد له بهر مناسبه‌ی کسره له گه‌ل یی دا گه‌را به رَین. یترونونی خفیفه لاحق نابیی به تشنیه و جمعی مؤنثه‌وه.

«فَهُوَ: رَاءٍ، رَائِيَانٍ، رَاؤُنَ، كَزَاعٍ، رَاعِيَانٍ، رَاعُونَ» یانی اسمی فاعلی ثم ماده له‌م باب‌دها دروست نه کری به اثباتی همزه‌که‌ی. نه‌صلی راءِ رایی بوو وه‌کو عالم ضمه له‌سهر یی ثقیل بوو حه‌ذفمان کرد، جا التقاء الساکنین روی دا له به‌ینی یی و تنوینه که‌دا وه حه‌ذفی یی که‌مان کرد گه‌را به راءِ له سهر وه‌زنی فاع.

وه نه‌صلی رائيان، راءِ بوو ته‌لف و نونی تشنیه مان یتلحاق کرد به تاخربه وه، وه یتعاده‌ی لام‌الفعلة که‌مان کرد به مفتوحی گه‌را به رَائِيَانٍ. وه نه‌صلی رَاؤُنَ، راءِ بوو، واو وه نون عه‌لامه‌تی جمع بون له حاله‌تی ره‌فعه‌دا یتلحاقمان کرد به تاخربه وه گه‌را به رَاعُونَ وه نه‌صله قه‌ریبه‌که‌ی رائيون بوو، ضمه له سهر یی ثقیل بو، نَقْلَمَان کرد بولای ماقبله‌که‌ی، جا التقاء الساکنین روی دا له به‌ینی یی و واوه که‌دا حه‌ذفی یی که‌مان کرد گه‌را به رَاؤُنَ.

«وَ ذَاكَ مَزِيئُ كَمَزَعِيَّ» یانی اسمی مفعولی ثم ماده له ثلاثی مجره‌دا به اثباتی همزه نه‌بی، وه یتعلالیشی نه‌کری وه‌کوه یتعلالی اسمی مفعولی ناقص له غیری مهموزدا.

وه نه‌صلی مَزِيئُ مَزْعُوئُ بوو، وه‌کو ممنوع، واو وه یی گرد بوونه وه

وَبِنَاءٍ أَفْعَلَ مِنْهُ مُخَالِفٌ لِأَخَوَاتِهِ أَيْضاً فَنَقُولُ: أَرَى، يُرَى، إِزَاءٌ، وَ
إِرَائَةٌ، وَ إِرَايَةٌ

قهلبی واوه که مان کرد به یی، وه ییمان له یی دا ده غم کرد وه ماقبله که مان
مکسور کرد گه را به مَرَّئِیْ وه کوه مَرَّعِیْ.

«وَبِنَاءٍ أَفْعَلَ مِنْهُ مُخَالِفٌ لِأَخَوَاتِهِ أَيْضاً» واته بنای بابی افعال له م
ماده یه جیایه له بنای نهو مشتقاته له غیر یی نه م ماده دا له بهر نه وه که
حه ذفی همزه که یان تیائه کری. به لام له غیر یی نه م ماده دا حه ذفی
عین الفعل ناکری.

«فَنَقُولُ: أَرَى، يُرَى، إِزَاءٌ، وَ إِرَائَةٌ، وَ إِرَايَةٌ»

نه صلی آری، آزای بوو، وه کو اکرم حه ذفی همزه که مان کرد له بهر
تخفیف، له پاش نقلی فتحه که ی بولای ماقبله که ی وه یی متحرک ماقبل
مفتوح قه لبمان کرد به نه لف گه را به آری، له سهر وه زنی أَفَلَ به حه ذفی
عین الفعل.

وه نه صلی یُری، یُرئِی بوو وه کو یکریم حه ذفی همزه که مان کرد له بهر
تخفیف، پاش نقلی کسره که ی بولای ماقبله که ی، وه ضمه له سهر یی ثقیل
بوو حه ذفمان کرد گه را به یُری. وه نه صلی إِرَائَةٌ، إِرَائِیاً بوو، وه کو اکراماً
حه ذفی همزه که مان کرد له بهر تخفیف پاش نقلی فتحه که ی بولای ماقبله
که ی، وه له باتی نهو همزه تی مصدر مان هیئاله ئاخریه وه له گه ل تنوین دا
گه را به إِرَايَةٌ، جاله بهر نه وه یی لام الفعل له پاش همزه وه بوو، قلبمان
کرد به همزه گه را به إِرَاءَةٌ...

فَهُوَ مُرِيَانٍ مُرُونٍ

إِرَاءٌ مصدره و يُعْلَلُ نه کړئ وه کو اراء به یی تعویضی تی له باتی
عین الفعله که ی. و ارایه به تعویضی تی له باتی عین الفعله که ی، به لام قهلبی
یی که ی نه کراوه به ئلف له بهر نه وه بهراستی یی له طرفه وه نه.

«فَهُوَ مُرٍ» بۆ اسمی فاعلی ماده ی رأی له بابی افعال دا، وه نه صله که ی
مُرئیی بووه، وه کو مکرم، حه ذفی همزه که مان کرد له بهر تخفیف پاش نقلی
کسره که ی بۆلای ماقبلی، وه ضمه له سهر یی ثقیل بوو حه ذفمان کرد، جا
التقاء الساکنین روی دا له بهینی یی و تنوینه که دا، وه حه ذفی تنوینه که مان
کرد گهرا به مُر له سهر وه زنی مُفٍ له بهر حه ذفی عین الفعل لام الفعله که ی.
«مُرِيَانٍ» بۆ تننیه ی مذكر نه صله که ی مُر بوو، ئلف و نونی تننیه مان
لاحق کرد پیوه ی له حاله تی ره فعه دا، ئلف باعثی فتحه ی ماقبلی بوو،
یی ماقبله که مان هیئایه وه به مفتوحی گهرا به مُرِيَانٍ.

«مُرُونٍ» بۆ جمعی مذكر له حاله تی ره فعه دا نه صله که ی مُر بوو، واو
وه نون عه لامه تی جمعی مذكر بوون له حاله تی ره فعه دا، ئیلحاقمان کرد
پیوه، وه لام الفعله که مان هیئاوه به مضمومی له بهر مناسبه ی واوه که گهرا
به مُرُونٍ. نقلی ضمه ی یی که مان کرد بۆ ماقبله که ی دوا ی سلبی حرکه ی
ماقبله که ی و حذفی یی که مان کرد له بهر التقاء الساکنین گهرا به مُرُونٍ

«وَأَرَتْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب له فعلی ماضی بابی افعال دا، نه صله
که ی أرایت بوو، وه کو أَكْرَمَتْ حه ذفی همزه که مان کرد له پاش نقلی
فه تحه که ی بۆلای ماقبله که ی، وه یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به

فَهِيَ مُرِيَّةٌ مُرِيَّتَانِ مُرِيَّاتٌ وَ ذَاكَ مُرِيٌّ

ثەلف، جا التقاء الساكنين پروى دا له به ينى ثەلف وتى كەدا ثەلفە كەمان
 حەذف كرد گەرا بە آرْت له سەر وەزنى أَفْت، بە حەذفى عين الفعل و
 لام الفعلە كەى.

«فَهِيَ مُرِيَّةٌ» بۆ اسمى فاعلى مؤنثى بابى افعال له مادەى رأى، ثەصلە
 كەى مرثية بوو، وە كو مكرمة، حەذفى همزه كەمان كرد له پاش نقلی كسره
 كەى بۆلاى ماقبلە كەى، وە تى تَأْنِيْث باعشى فتحەى ماقبلى بوو ماقبلە
 كەمان مفتوح كرد گەرا بە مُرِيَّةٌ.

«مُرِيَّتَانِ» بۆ تشنیهى مؤنثى ئەم بابە، ثەصلە كەى مرية بوو، ثەلف و
 نون عەلامەتى تشنیه بوو له حالەتى رەفعەدا ئيلحاقمان كرد بە ئاخريە وە،
 ثەلف باعشى فتحەى ماقبلى بوو، ماقبلە كەمان مفتوح كرد گەرا بە مریتان.
 «مُرِيَّاتٌ» بۆ جمعى مؤنثى سالم، ثەصلە كەى مرية بوو، ثەلف وتى
 عەلامەتى جمعى مؤنثى سالم بون ئيلحاقمان كرد بە ئاخريە وە، جا
 حەذفى تى تَأْنِيْثە مفرەدە كەمان كرد گەرا بە مُرِيَّاتٌ.

«وَ ذَاكَ مُرِيٌّ» بۆ اسمى مفعول مفردى مذكرى بابى افعال له مادەى
 رأى دا، ثەصلە كەى، مُرِيٌّ بوو وە كو مُكْرَمٌ، حەذفى همزه كەمان كرد
 لەبەر تخفيف له پاش نقلی فتحە كەى بۆلاى ماقبلە كەى، جايى متحرک
 ماقبل مفتوح قەلبمان كرد بە ثەلف، وە ثەلفە كە يश्مان حەذف كرد لەبەر
 التقاء الساكنين له به ينى ثەلف و تنوينە كەدا گەرا بە مُرِيٌّ له سەر وەزنى
 مُفِيٌّ، بە حەذفى عين الفعل و لام الفعلە كەى.

مُرْیَانِ مَرْوَنَ مُرَاةٌ

«مُرْیَانِ» بۆ تشنیهی مذکر، نه‌صله‌ که‌ی مُرْیَ بوو، نه‌لف و نونی تشنیه‌مان له‌ حاله‌تی ره‌فعه‌دا ئیلحاق کرد به‌ ئاخریه‌ وه، وه لام‌الفعله‌ که‌مان هینایه‌ وه به‌ مفتوحی گه‌را به‌ مُرْیَانِ.

یا نه‌لین: - نه‌صله‌ قه‌ ربیه‌ که‌ی مُرْأَیَانِ بوو، وه‌ کو مُکْرَمَانِ، حه‌ذفی همزه‌ که‌مان کرد له‌ به‌ر تخفیف، له‌ پاش نقلی فتحه‌ که‌ی بۆلای ماقبله‌ که‌ی گه‌را به‌ مُرْیَانِ.

«مَرْوَنَ» بۆ جمعی مذکری اسمی مفعول له‌ حالی ره‌فعه‌ دا، نه‌صله‌ که‌ی مُرْیَ بوو، واو وه‌ نون عه‌لامه‌تی جمعی مذکری بون له‌ حاله‌تی ره‌فعه‌دا ئیلحاقمان کرد به‌ ئاخریه‌ وه، واو مقتضی ضمه‌ی ماقبل بوو، ماقبله‌ که‌مان ئیعه‌اده‌ کرده‌ وه به‌ مضمومی گه‌را به‌ مُرْیَوَنَ، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌ نه‌لف، جا نه‌لفه‌ که‌مان حه‌ذف کرد له‌ به‌ر التقاء الساکنین گه‌را به‌ مُرَوَنَ، له‌سه‌ر وه‌زنی مُقَوَنَ.

یا خود نه‌لین: - مرون نه‌صله‌ قه‌ربیه‌ که‌ی مُرْأَیَوَنَ بوو، وه‌ کو مُکْرَمَوَنَ حه‌ذفی همزه‌ که‌مان کرد له‌ به‌ر تخفیف پاش نقلی فتحه‌ که‌ی بۆلای ماقبله‌ که‌ی گه‌را به‌ مُرْیَوَنَ، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌ نه‌لف. وه نه‌لفه‌ که‌مان حه‌ذف کرد له‌ به‌ر ده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را به‌ مُرَوَنَ.

«مُرَاةٌ» بۆ اسمی مفعولی مؤنثی بابی افعال، نه‌صله‌ که‌ی مُرْیَ بوو، تی‌ی تأنیثمان پێوه‌ ئیلحاق کرد، وه‌تی مقتضی فتحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله‌ که‌مان ئیعه‌اده‌ کرده‌ وه به‌ مفتوحی، جا یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌ نه‌لف گه‌را به‌ مُرَاةٌ، له‌سه‌ر وه‌زنی مُقْلَةٌ، به‌ حه‌ذفی عین‌الفعله‌ که‌ی.

مُرَاتَانِ مُرَيَاتٌ وَ تَقُولُ فِي الْأَمْرِ أَرِ، أَرِيَا، أَرُوا، أَرِي، أَرِيَا، أَرِينَ.

«مُرَاتَانِ» بو اسمی مفعولی تننیهی مؤنث، نه صلّه که ی مُرَاتَانِ بوو، وه کو مُکَرَّمَتَانِ، هه ذفی همزه که مان کرد پاش نقلی فتحه که ی بُولای ماقبله که ی، پاشان یی متحرک ماقبل مفتوح قه لبمان کرد به نه لف گه را به مراتان.

«مُرَيَاتٌ» بو اسمی مفعولی جمعی مؤنث، نه صلّه که ی مُرَاةً بوو، نه لف و تی عه لامه تی جمعی مؤنثی سالم بون ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، له بهر ئجتماعی دو عه لامه تی تانیث هه ذفی تی ی مفرده که مان کرد، جا نه لف باعشی فتحه ی ماقبلی بوو لام الفعله که مان ئیعاده کرده وه به مفتوحی گه را به مُرَيَاتٌ.

وه یا خود نه لَیْنِ مریات نه صلّه قهریبه که ی مُرَيَاتٌ بوو، هه ذفی همزه که مان کرد له بهر تخفیف له پاش نقلی فتحه که ی بُولای ماقبله که ی گه را به مُرَيَاتٌ.

«وَ تَقُولُ فِي الْأَمْرِ» تو نه لَیْی له بنای نه مری به صیغه له ماده ی رأی له بابی افعال دا: -

«أَرِ» بو مفردی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تُری بوو، به ضمه ی تی و کسره ی ری، تی حه رفی مضارع بوو هه ذفمان کرد، وه همزه ی قطعه که مان ئیعاده کرده وه، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به هه ذفی لام الفعل گه را به أَرِ به دو حه رف له سهروه زنی أَفِ، به هه ذفی همزه ی عین الفعل وه یی لام الفعل.

وَبِالتَّأْكِيدِ: أَرَيْنَ، أَرِيَانُ، أَرُنَّ، أَرِينَ، أَرِيَانُ، أَرِيَانُ

«أَرِيَا» بۆ تثنیه‌ی مذکری مخاطب ئەصلە کە ی تۇرپان بوو، حاصل بوو
 به حەذفی حەرفی مضارع، وه ئیعادە‌ی همزه‌ی قطع، وه حەذفی نونی
 تثنیه‌ی مضارعه‌ کە ی.

«أَرُو» بۆ جمعی مذکری مخاطب، ئەصْلە کە ی تَرُون بە ضمە ی تی وە
 ری، حاصل بوو بە ھەذفی ھەرفی مضارع وە ئیعادە ی ھمزە قطعە کە ی،
 وە ھەذفی نونی جمع لە ئاخیری مضارعة کە یە وە.

«أَرِي» بۆ مفردى مؤنثى مخاطب، ئەصلە كەي تۇرىن بوو، حاصل بوو
بە ھەذفى ھەرقى مضارع ۋە ئىعادەى ھمزە قىتئە كەي، ۋە ھەذفى نونى
ئىعراب لە ئاخىرە ۋە.

«أَرِيَا» بۆ تثنیه‌ی مؤنثی مخاطب، وه کو تثنیه‌ی، مذکری مخاطب.
«أَرَيْنَ» بو جمعی مؤنثی مخاطب مشتقه له تَرین، حاصل بووه به
حه‌ذفی حه‌رفی مضارع وه ئی‌عاده‌ی همزه قطعه که‌ی، وه هیشتنه وه‌ی نونه
که‌ی چونکه ضمیری فاعلی جمعی مؤنثه.

«و بالتاكيد»: نه لييت: له كاتي تاكيدى نه مري بابي افعال له. مادهى
رأى.

«أَرَيْنَ» بؤ مفردی مذکری مخاطب، تہ صلہ کہی اُرِ بوو به دو حہ رفی
ہمزہ وِ پِی مؤکدمان کرد به نونی ثقیلہ وہ، جا ثیعادہی لام الفعلہ کہ مان
کردہ وہ به مفتوحی لہ بہر تقضای نونہ توکیدہ کہ گہ را به اُرین۔

«أَرِيَانُ» بۆ تشنیهی مذکری مخاطب، ئە ھەڵە کە ی آریا بوو مۆکدمان

وَبِالنَّهْيِ: لَا تَرِ، لَا تَرِيَا، لَا تَرُوْ - لَا تَرِي، لَا تَرِيَا، لَا تَرِيْنَ.

کرد به نونی ثقیله وه، وه نونه که مان مکسور کرد گه را به اریان.
 «أَرُنَّ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی اُرو بوو مؤکد مان کرد
 به نونی ثقیله وه، جا التقاء الساکنین، روی دا له به ینی واو وه نونه که دا
 دروست نه بوو حه ذفی نونه که له بهر رعایه تی تأکید که، به لام حه ذفی واوه
 که مان کرد له بهر اکتفا به ضمه ی ماقبله که ی گرا به اُرُنَّ له سهر وه زنی اُفَنَّ
 به حه ذفی عین الفعل وه لام الفعل وه واوی جمعه که یشی.

«أَرِنَّ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی اُری بوو، مؤکد مان کرد
 به نونی ثقیله وه جا التقاء الساکنین روی دا له به ینی یی و نونه که دا دروست
 نه بوو حه ذفی نونه که له بهر تأکید، به لام حه ذفی یی که مان کرد له بهر اکتفا به
 کسره ی ماقبله که ی گه را به اَرِنَّ.

«أَرِيَانَّ» بۆ تشبیه ی مؤنثی مخاطب، دروست کراوه وه کو تشبیه ی
 مذکری مخاطب.

«أَرِيَانَّ» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی اَرِيَنَ بوو مؤکد مان
 کرد به نونی ثقیله وه، وه هاتین به نه لقی له به ینی نونه کانا وه نونه تأکید
 که مان مکسور کرد گه را به اَرِيَانَّ.

«وَبِالنَّهْيِ» تَوَّ نه لَیْت له کاتی داخل کردنی لای ناهیه له سهر فعلی
 مضارع ی بابی افعال له ماده ی رأی.

«لَا تَرِ» تا ناخری هه موو صیغه کانی به حه ذفی همزه ی عین الفعل
 مطلقاوه حه ذفی لام الفعلی مفردی بی نون، وه حه ذفی نون له تشبیه دا

وَبِالتَّأْكِدِ: لَا تُرِيْنَ، لَا تُرِيَانْ، لَا تُرْنْ، لَا تُرِنْ، لَا تُرِيَانْ، لَا تُرِيْنَاْ

مطلقا، وه له جمعی مذکر وه مفردی نون دارا که تهنها صیغه ی مفردی مؤنثی مخاطبه، وه هیشتنه وه ی نونی جمعی مؤنث.

«لَا تُرِيْنَ» بۆ نهی له مفردی مذکری مخاطب مؤکد به نونی تأکید وه نه صله که ی لا تُرِ بو مؤکد مان کرد به نونی ثقیله وه ثعاده ی لام الفعله که مان کرده وه گه را به لا تُرِنْ.

«لَا تُرِيَانْ» بۆ تشنیه ی مذکری مخاطب، نه صله که ی لا تُرِا بوو، مؤکد مان کرد به نونی ثقیله، وه نونه که مان مکسور کرد گه را به لا تُرِان.

«لَا تُرْنْ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه صله که ی لا تُرو بوو مؤکد مان کرد به نونی ثقیله، جا التقاء الساکنین روی دا له بهینی واو وه نونه که دا دروست نه بوو چه ذفی نونه که بکهین له بهر رعایه تی تأکید که ی، به لام چه ذفی واو که مان کرد له بهر اکتفا به ضمه ی ماقبله که ی گه را به لَا تُرْنْ به ضمه ی تی وه ری له سهر وه زنی لا تُفْنْ به چه ذفی عین الفعل وه لام الفعل وه واوی جمعی مذکر.

«لَا تُرِنْ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه صله که ی لا تُری بوو مؤکد مان کرد به نونی ثقیله، جا التقاء الساکنین روی دا له بهینی یی و نونه که دا، دروست نه بوو چه ذفی نونه که بکهین له بهر رعایه تی تأکید که ی، به لام چه ذفی یی ضمیر فاعلمان کرد له بهر اکتفا به کسره ی ماقبله که ی گه را به لَا تُرِنْ

«لَا تُرِيَانْ» بۆ تشنیه ی مؤنثی مخاطب، نه صله که ی لا تُرِا بوو، دروست

وَتَقُولُ فِي: افْتَعَلَ مِنْ مَهْمُوزِ الْفَاءِ: اِثْتَالَ كَاخْتَارَ، وَابْتَلَى كَاَقْتَضَى.

کراوه وه کو تشبیهی مذکری مخاطب.

«لَا تُرِيْنَانَّ» بُوَ جمعی مؤنث مخاطب، ثه صله که ی لاترین بوو، مؤکد مان کرد به نونی ثقیله، وه هاتین به ثه لقی له به ینی نونه کانا، وه نونه جمعه که مان مکسور کرد گه را به لاترینان.

«وَتَقُولُ فِي: افْتَعَلَ مِنْ مَهْمُوزِ الْفَاءِ: اِثْتَالَ كَاخْتَارَ، وَابْتَلَى كَاَقْتَضَى.»

توْ ته لیئت: له بنای بابی افتعال دا له مهموز الفای أجوف ایتال وه کو اختار، ثه صله که ی اِثْتَالَ بوو به دو همزه یه کی همزه ی وه صل وه یه کی فاء الفعل، جا همزه ی ثانی ساکن ماقبل مکسور قه لبمان کرد به یی گه را به ایتال.

(ته لیی ایتاله ای أَصْلَحَهُ. وه کو له قامو سایه)

وَابْتَلَى كَاَقْتَضَى. وه توْ ته لیی له مهموز الفای ناقص دا ایتلی ثه صله که ی اِثْتَلَى همزه ی ثانی ساکن ماقبل مکسور قه لبمان کرد به یی گه را به ایتلی یانی سویندی خوارد.

بیدار بن: هو ی باسکردنی ثم دو صیغه به تابیه تی ثه مه یه بزائن یی مبدل له همزه قه لب نا کر یی به تی هه تا ده غم بکر یی له وتی یه ی واله دوا یه وه، به لام یی ته صلی قه لب ته کر یی به تی وه ده غم ته کر یی له تی ی دوا وه یدا، وه کو را بور د له اتسردا.

فصل

فَضْلٌ فِي بِنَاءِ إِسْمَى الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ وَهُمَا مِنْ يَفْعَلُ بِكَسْرِ الْعَيْنِ عَلَى
وَزْنِ مَفْعِلٍ مَكْسُورِ الْعَيْنِ: كَالْمَجْلِسِ وَالْمَهَيْتِ.

«فَضْلٌ فِي بِنَاءِ إِسْمَى الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ» نه‌مه فه‌صلیکه باسی
دروست‌کردنی اسمی زه‌مان و مکان نه‌کات.

اسمی زه‌مان و مکان دروست نه‌کرتن له فعل بؤ‌ده لآله‌ت‌کردنی
له‌سه‌رکات و شوئنی نه‌و فعله به بئی تقید به فاعیلیکی دیاری یا به کات و
شوئینیکی دیاری یه وه.

«وَهُمَا مِنْ يَفْعَلُ بِكَسْرِ الْعَيْنِ عَلَى وَزْنِ مَفْعِلٍ مَكْسُورِ الْعَيْنِ:
كَالْمَجْلِسِ وَالْمَهَيْتِ.» واته اسمی زه‌مان و مکان نه‌گه‌ر دروست بکرتن له
یفعل به کسره‌ی عین‌الفعل وه‌کو یَضْرِبُ له‌سه‌ر وه‌زنی مَفْعِلٌ نه‌بن، به
فتح‌هی میمی زانده له نه‌وه‌لیه وه، وه کسره‌ی عین‌الفعل خوای له سالم
دروست بکرتن وه‌کو مَجْلِسٌ بؤ‌کات و شوئنی دانیشتن مشتقه له یَجْلِسُ
وه‌کو یَضْرِبُ، حه‌ذفی حه‌رفی مضاره‌عه که‌مان کرد وه له باتی نه‌ودا
میمیکی مفتوحه‌مان له جیگه یا دانا‌گه‌را به مَجْلِسِ.

وه یا له معتل دروست بکرتن وه‌کو مَهِيت که مشتقه له يَهِيتُ حه‌ذفی
حه‌رفه مضاره‌عه که‌مان کرد، وه له جیگه‌ی نه‌وا میمیکی مفتوحه‌مان دانا
گه‌را به مَهِيت.

وه نه‌گه‌ر له یفعل به فتح‌هی عین‌الفعل یا له یفعل به ضمه‌ی عین‌الفعل

وَمِنْ يَفْعَلُ يَفْتَحِ الْعَيْنِ وَ ضَمِّهَا عَلَى مَفْعَلٍ مَفْتُوحِ الْعَيْنِ: كَالْمَذْهَبِ
وَالْمَقْتَلِ وَالْمَشْرَبِ وَالْمَقَامِ. وَشَذُّ: الْمَسْجِدُ وَالْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ

«وَمِنْ يَفْعَلُ يَفْتَحِ الْعَيْنِ وَ ضَمِّهَا عَلَى مَفْعَلٍ مَفْتُوحِ الْعَيْنِ:
كَالْمَذْهَبِ وَالْمَقْتَلِ وَالْمَشْرَبِ وَالْمَقَامِ.»

دروست بکریٰ ثَمَوَه له سَهَر وه زنی مَفْعَلٌ ثَمَبِن به فتحی عین الفعل له بهر
موافقه ی عین الفعلی مضارع له مفتوح العین دا، وه له بهر تخفیف له
مضموم العین دا.

ثیر بئی فَرْقَه ثَمَانَه له فعلی سالم دروست بکریٰ وه کو مَذْهَبٌ مشتقه
له یدْهَب به فتحی عین الفعل.

وه مقتل که مشتقه له يَقْتُل به ضمه ی عین الفعل، وه یالَه معتل العین
دروست بکریٰ وه کو مقام که مشتقه له يَقُوم.

له هَمَوو ثَمَانَه دا حَهْذَفی حَهْرَفی مضارعمان کردوه، وه له جِیْگَه ی
ثَمَوِدا میمیکی مفتوحه مان داناوه، وه عین الفعله که مان مفتوح کردوه له
مضموم العین دا، وه به مفتوحی هیشتومانه ته وه له مفتوح العین دا.

مثلاً: ثَمَلِین مقام مشتقه له یقوم، یی مان حَهْذَف کرد، وه میمیکی
مفتوحه مان له جِیْگَه ی دانا، وه عین الفعله که مان مفتوح کرد گه را به مَقْرَمٌ
جاقه لبی عین الفعله که مان کرد به ثَمَلَف پاش نقلی فتحه که ی بُولای ماقبله
که ی گه را به مَقَامٌ.

«وَشَذُّ: الْمَسْجِدُ وَالْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ وَالْمَطْلَعُ وَالْمَجْزُرُ وَالْمَرْقُ

وَالْمَطْلَعُ وَالْمَجْزُرُ وَالْمَزْفِقُ وَالْمَسْكِينُ وَالْمَنْسِكُ وَالْمَنْبِتُ وَالْمَسْقِطُ
 عَلَى مَفْعَلٍ بِكَسْرِ الْعَيْنِ فِيهَا كُلُّهَا وَحُكَيَّ الْفَتْحُ فِي بَعْضِهَا هَذَا إِذَا كَانَ
 الْفِعْلُ صَحِيحَ الْفَاءِ وَاللَّامِ وَأَمَّا فِي غَيْرِهِ: فَمِنْ الْمُعْتَلِّ الْفَاءُ يَكُونُ عَيْنُ
 فِعْلِهِ مَكْسُوراً أَبَداً: كَالْمَوْعِدِ وَالْمَوْضِعِ، وَمِنْ الْمُعْتَلِّ اللَّامُ يَكُونُ
 مَفْتُوحَ الْعَيْنِ أَبَداً: كَالْمَأْوَى وَالْمَرْمَى.

وَالْمَسْكِينُ وَالْمَنْسِكُ وَالْمَنْبِتُ وَالْمَسْقِطُ عَلَى مَفْعَلٍ بِكَسْرِ الْعَيْنِ فِيهَا
 كُلُّهَا» واته دهر چوه له ده ستور و ياساى دروست كردنى اسمى زه مان و
 مكان هم نو صيغه كه شه خوئرنه وه له سهر وه زنى مَفْعَلٌ به كسره
 عين الفعل مع أنه قياس و ايه كه له سهر وه زنى مفعول بخوئرنه وه به فتحه
 عين الفعل چونكى مضارعى منسك به فتحه عين الفعل، وه مضارعى
 باقيه كه يانبه ضمه عين الفعل.

«وَحُكَيَّ الْفَتْحُ فِي بَعْضِهَا» وه نقل كراوه مَفْعَلٌ به فتحه عين الفعل
 له به عزبك له مانه دا، وه كو: مسجد وه مسكن وه له و كاتا استعماله كه يان
 له سهر ياساى خوئرنه.

«هَذَا إِذَا كَانَ الْفِعْلُ صَحِيحَ الْفَاءِ وَاللَّامِ» واته هم ده ستوره كه وتمان
 اسمى زه مان و مكان له مضارعى مكسور العين له سهر مفعول ئه بى به كسره
 عين. وه له مضارعى مفتوح و مضموم العين له سهر مفعول ئه بى به فتحه
 عين الفعل له كاتيكايه كه ئه وفعله فاء الفعل وه لام الفعلى حه رفى علله نه بى...

«وَأَمَّا فِي غَيْرِهِ: فَمِنْ الْمُعْتَلِّ الْفَاءُ يَكُونُ عَيْنُ فِعْلِهِ مَكْسُوراً أَبَداً:
 كَالْمَوْعِدِ وَالْمَوْضِعِ، وَمِنْ الْمُعْتَلِّ اللَّامُ يَكُونُ مَفْتُوحَ الْعَيْنِ أَبَداً:
 كَالْمَأْوَى وَالْمَرْمَى.»

وَقَدْ تَدْخُلُ عَلَى بَعْضِهَا ثَاءُ التَّأْنِيثِ: كَالْمَظْنَةِ وَالْمَقْبَرَةِ وَالْمَشْرِقَةِ
وَشَدَّ الْمَقْبَرَةُ وَالْمَشْرِقَةُ بِالضَّمِّ فِيهِمَا

وه نه مما غیرى نه وانه، نه وه له معتل القادا عين الفعلی اسمی زه مان و
مكان مكسور نه بئ به ده وام وه كو: مؤعد وه مؤضع به كسره ی عين الفعل،
وه له معتل اللامدا له سهر وه زنى مَفْعَلٌ نه بئ به فتحه ی عين الفعل به ده وام،
وه كو: مأوى وه مَرْمِی كه معتل اللامن نه مانه له سهر وه زنى مَفْعَلٌ هاتون، به
فتحه ی عين الفعل.

«وَقَدْ تَدْخُلُ عَلَى بَعْضِهَا ثَاءُ التَّأْنِيثِ: كَالْمَظْنَةِ وَالْمَقْبَرَةِ
وَالْمَشْرِقَةِ» واته: جاريه جار اسمی زه مان و مكان الحاق نه كرى پيانه وه
تئى تأنيث، وه كو مظنة بو زه مان و مكاني گومان و باوه ر به بونی شتى، وه
مقبرة بو مكاني كه مردوى تيا بكرتته ژر خاك و بشارتته وه. وه مشرقه بو
شوينى دهر كه وتنى روناكى هه تاو نه مانه هاتنيان له سهر وه زنى مفعول به
فتحه ی عين الفعل قياسه وله جيگه ی خوابه تئى، به لام ثلحاقى تئى تأنيث
پيانه وه خلافى قياسه. وه بازى له زاناكان فهرمويانه: الحاق نه تئى بهم
كلماته وه يا له بهر نه وه به اظهارى مبالغه بكرى له وجودى نه صلى حدثه كه
لهو شويتا. يا له بهر نه وه به كه ثيراده ی شوينه كه كراوه به خصوصى، له بهر
نهو له سه ز ياساى مه عناى اسمی زه مان و مكان نه ماون، كه وابو نه مانه
خارجن له اسمی زه مان و مه كاني اصطلاحى ئيمه.

«وَشَدَّ الْمَقْبَرَةُ وَالْمَشْرِقَةُ بِالضَّمِّ فِيهِمَا» واته شاذه خوئندنه وه ی
عين الفعلی نه دو لفظه به ضمه چونكى قياس له وانا، وه له نظير نه وانا

وَمِمَّا زَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ كَأَسْمِ الْمَفْعُولِ: كَالْمُدْخَلِ وَالْمُقَامِ. وَإِذَا كَثُرَ الشَّيْءُ بِالْمَكَانِ قِيلَ فِيهِ مَفْعَلَةٌ فِي الثَّلَاثِي الْمُجَرَّدِ. فَيُقَالُ: أَرْضٌ مَسْبَعَةٌ وَمَأْسَدَةٌ وَمَذْبَبَةٌ وَمَطْبَخَةٌ وَمَقْتَأَةٌ

فتحهى عين الفعل «وَمِمَّا زَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ كَأَسْمِ الْمَفْعُولِ: كَالْمُدْخَلِ وَالْمُقَامِ».

واتە صيغەى اسمى زەمان و مکان لە و فعلاناکە زیادبن لەسەر سى حەرف خواى رباعى مجرد یا مزید فیه وە یا ثلاثى مزید فیه بن، دیت لەسەر وەزنى اسمى مفعول ئەو بابە وەکو: مُدْخَل به ضمهى ميم وە فتحەى ماقبلى ناخە کەى.

وە مُقام بەو ویتە بۆ اسمى زەمان و مکانى بابى افعال لەسەر شیوەى اسمە مفعولە کەیان...

«وَإِذَا كَثُرَ الشَّيْءُ بِالْمَكَانِ قِيلَ فِيهِ مَفْعَلَةٌ فِي الثَّلَاثِي الْمُجَرَّدِ. فَيُقَالُ: أَرْضٌ مَسْبَعَةٌ وَمَأْسَدَةٌ وَمَذْبَبَةٌ وَمَطْبَخَةٌ وَمَقْتَأَةٌ» واتە کاتى شتىک زورىیت لە شوینىک دا ئەوە بۆ بەیانى زورى ئەوشتە لەو شوینا صیغەى مفعله دروست ئەکرى. بە فتحەى ميم و عين الفعل وە الحاقى تى تائىث، جا ئەوترى ارض مَسْبَعَةٌ بۆ عەرزى درندەى زورى تيايى.

وَأَسَدَةٌ بۆ عەرزى شیری زورى تيايى. وَمَذْبَبَةٌ بۆ شوینى گورگی زورى تيايى. وَمَطْبَخَةٌ بۆ عەرزى کە کالە کى زورى تيايى. وە مَقْتَأَةٌ بۆ شوینى و عەرزى کە خە یارو تروزی زورى تيايى. وە لە هەموو ئەو کلەماتانە دا کە

.....

حەرفە کانی لە ژوروی سیّ حەرفی وە بێ زیاده کە ی حەذفی ئەکری وە کو
 یەکی لە ئی یە کان (ث) لە مقشأةذا، بە لام ئەم یاسایە هەریو ثلاثی بە کار
 دیت، ئەگینالە لە رویاعی مجرد وە مزید فیه وە خماسیی مجرد وە مزید
 فیه، وە لە سداسی و زیاتر لە ودا کلمە ی (کثیر) بە کار دیت بە اضافه بۆلای
 ئەو شتە زورە کە مثلاً ئەلیت: مکان کثیر الثعلب، أو کثیر الغصنفر، أو
 کثیر العصفور و هکذا...

فصل

وَأَمَّا إِسْمُ الْأَلَةِ: وَهُوَ مَا يُعَالَجُ بِهِ الْفَاعِلُ الْمَفْعُولَ لِوُصُولِ الْأَثَرِ إِلَيْهِ
كَالْمِنْحَتِ. فَيَجِيءُ عَلَى مِثَالِ مِخْلَبٍ وَ مِكْسَحَةٍ وَ مِفْتَاحٍ وَ مِصْفَاةٍ
وَقَالُوا مِرْقَاةً بِكَسْرِ الْهَيْمِ عَلَى هَذَا وَ مَنْ فَتَحَ الْهَيْمَ أَرَادَ الْمَكَانَ

«وَأَمَّا إِسْمُ الْأَلَةِ: وَهُوَ مَا يُعَالَجُ بِهِ الْفَاعِلُ الْمَفْعُولَ لِوُصُولِ الْأَثَرِ إِلَيْهِ
كَالْمِنْحَتِ.» واته اسمی ثالث شتی که کار کهر به و شته خه‌ریکی کار
ته‌بیّت له جیگه یه کدا بوئه وه نیشانه یه ک له و شوینا بنوینن، وه کو مِنْحَت به
کسره‌ی میم وه سکونی نون وه فتحه‌ی حی. بو ته شوی‌ی دار تاش که
بیه‌وی له داری دهرگایه یا کورسی یه ک دروست بکات.

«فَيَجِيءُ عَلَى مِثَالِ مِخْلَبٍ وَ مِكْسَحَةٍ وَ مِفْتَاحٍ وَ مِصْفَاةٍ» ته‌وه
دیت له‌سه‌ر وه‌زنی مِفْعَلٌ وه مِفْعَالٌ به کسره‌ی میم وه فتحی عین‌الفعل،
وه کو: مِخْلَبٌ بو ثالته‌ی دو شینی حه‌یوان. وه مفتاح کلیلی کردنه وه‌ی
ده‌رگای داخراو وه له‌سه‌ر وه‌زنی مِفْعَلَةٌ وارد ته‌بی، وه کو مِکْسَحَة که ناوی
گسکه، وه مِصْفَاةٍ که ناوی شیرپالویه، وه ته‌صله‌ که‌ی مِصْفَاةٍ بوو، جا (یی)
متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد وه به ته‌لف بو به مِصْفَاة.

«وَقَالُوا مِرْقَاةً بِكَسْرِ الْهَيْمِ عَلَى هَذَا» وه عه‌رب خویندویانه ته‌وه
مرقاة به کسره‌ی میم وه سکونی ری وه فتحه‌ی قاف بو په‌ینجه‌ی سه‌ر
که‌وتن بو شوینن به رز، ته‌صله‌ که‌ی مِرْقَاةٍ بوو، یی متحرک ماقبل مفتوح
قه‌لبمان کرد به ته‌لف گه‌را به مِرْقَاة.

«وَمَنْ فَتَحَ الْهَيْمَ أَرَادَ الْمَكَانَ» وه هه‌ر که‌س میمی مرقاة به مفتوحی

وَشَدَّ: مُدْهَنٌ وَ مُسْعَطٌ وَ مُدَقُّ وَ مُنْخَلٌ مُكْحَلَةٌ وَ مُخْرُضَةٌ مَضْمُومَةٌ
الْمِيمِ وَالْعَيْنِ وَجَاءَ مِدَقٌّ وَ مِدَقَّةٌ بِكَسْرِ الْمِيمِ وَ فَتَحِ الْعَيْنِ عَلَى الْقِيَاسِ

خوینده وه، نه وه مه به سستی نه وه بو وه که به اسمی مکانی دابنی، واته
جیگهی سهر که وتن نه ک به اسمی ناله تی بخوینیتته وه. وه له و حالا فتحه ی
میمیکه موافقی اصوله وه مرقاة نه بی به مفعلة به فتحه ی میم وه عین الفعل
نه وه نده هه یه وجودی تی تأنیته که زیاده، وه ممکنه نه وه که سه مرقاتی به
فتحه ی میم کرد بی به ناو بو په ینجه یه کی تاییه تی. وه نه صلی مرقاة مرقیه
بوو بی متحرک ماقبل مفتوح قه لبمان کرد به نه لف گه را به مرقاة.

«وَشَدَّ: مُدْهَنٌ وَ مُسْعَطٌ وَ مُدَقُّ وَ مُنْخَلٌ وَ مُكْحَلَةٌ وَ مُخْرُضَةٌ

مَضْمُومَةٌ الْمِيمِ وَالْعَيْنِ» واته شاذه و خارجه له یاسای صیغه ی اسمی
ثالثت هم چند اسمه ثالثه به ضمه ی میم وه عین الفعل خوای به بی تی
بن وه کو: مدهن بو چه وری دان، و مسعط بو قوتویی برنوتی وه مدق بو
ده سکه ناوان وه منخل بو بیژنگ.

یا له گه ل تی دابن وه کو: مکحله بو ثالثه تی کلدان و کلتور. وه مُخْرُضَةٌ بو
کیسه ی نه سپون، له بهر نه وه یاسا له مانه دا کسره ی میم وه فتحه ی
عین الفعل وه الحاق نه کردنی بی به تاخیرانه وه.

وه بازی له زاناکان فرمویانه: وجهی نیه بو ژماردنی نه مانه به شاذ
چونکه نه مانه اسمی ثالثت نین. وه هر کام ناوان بو شتیکی تاییه تی.

«وَجَاءَ مِدَقٌّ وَ مِدَقَّةٌ بِكَسْرِ الْمِيمِ وَ فَتَحِ الْعَيْنِ عَلَى الْقِيَاسِ» وه هاتو وه
هم دو لفظه به کسره ی میم وه فتحه ی عین الفعل له سهر قانونی صیغه ی
اسمی ثالثت نه وه نده هه یه الحاقی تی پییه وه خارجه له قیاس.

تَنْبِيْه:

الْمَرَّةُ مِنْ مَصْدَرِ الثَّلَاثِيِّ الْمَجْرَدِ عَلَى فَعْلَةٍ بِالْفَتْحِ تَقُولُ: ضَرَبْتُ
ضَرْبَةً وَقَمْتُ قَوْمَةً وَمِمَّا زَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ يَكُونُ بِيَزَادَةِ الْهَاءِ كَاَعْطَاةٌ
وَالْإِنْطِلَاقُ وَاسْتِخْرَاجَةٌ وَتَدْخُرُجُهُ

نمه بیدار کردنه وهی مصنفه بو شاگرده کانی له سهر دروست کردنی
مصدری مرّة و نوع له ثلاثی مجرد و غیرى ثلاثی مجردا جافهرموى :-
«الْمَرَّةُ مِنْ مَصْدَرِ الثَّلَاثِيِّ الْمَجْرَدِ عَلَى فَعْلَةٍ بِالْفَتْحِ تَقُولُ: ضَرَبْتُ
ضَرْبَةً وَقَمْتُ قَوْمَةً» واته نهو مصدره وهی كه ده لالهت بكات له سهر
تاقه جارى له مدلوله كهی :-

نه گهر له ثلاثی مجردا دروستى بکهی نهوه یاساو اصوله كهی وایه
له سهر وه زنى فَعْلَةً بئى به فتحه ی فاء الفعل وه سكونی عین الفعل وه فتحه ی
لام الفعل له گهل الحاقى تئى به ناخریه وه، وه كوئه لیئت :- ضَرَبْتُ ضَرْبَةً یانى
دام له فلان یه ک جار لیدان. وه قمت قومه یانى هه ستامه سه ریپى یه کجار
هه ستان.

«وَمِمَّا زَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ يَكُونُ بِيَزَادَةِ الْهَاءِ» وه بنای مصدری مرّة
له فعلیک زیاتر بیئت له سهر سئى حرف خوائ رباعی مجردی یا مزید فیه
وه یا ثلاثی مزید فیه بئى نهوه به زیاد کردنی تئى تأنیث له سهر مصدری
نهو بابیه ئیتر ده ست له وه زنى مصدری نهو بابیه نادری. «كَاَعْطَاةٌ وَ
انْطِلَاقٌ وَاسْتِخْرَاجَةٌ وَتَدْخُرُجَةٌ» نهو مصدره رانه مصدری مه رهن بو بابی
افعال وه انفعال وه استفعال وه تفعیل لهو مادانه وه پهیدا بوون به زیاد
کردنی تئى له سهر: اعطاء وه انطلاق وه استخراج وه تدخرج.

إِلَّا مَاءٌ فِيهِ ثَاءُ التَّأْنِيثِ مِنْهَا فَالْوَصْفُ بِالْوَاحِدَةِ وَاجِبٌ كَقَوْلِكَ رَحْمَتُهُ رَحِيمَةٌ وَاحِدَةٌ وَدَخَرَجَتُهُ دَخَرَجَةٌ وَاحِدَةٌ وَاطْمَأْنَنْتُ طُمَأْنِينَةً وَاحِدَةً وَالْفِعْلَةُ بِالْكَسْرِ لِلنَّوْعِ تَقُولُ هُوَ حَسَنُ الطَّعْمَةِ وَالْجِلْسَةِ

«إِلَّا مَاءٌ فِيهِ ثَاءُ التَّأْنِيثِ مِنْهَا فَالْوَصْفُ بِالْوَاحِدَةِ وَاجِبٌ» ثيللا مصدهرى نه بى له ثلاثى و غيره ثلاثى كه خوى له نه صلى وه ضعا تى تيايى، نه وه له وانا مصدهرى مره به هيتانى صيفه تى واحده بو افادهى مه عناى مره واجبه

«كَقَوْلِكَ رَحْمَتُهُ رَحِيمَةٌ وَاحِدَةٌ» له ثلاثى مجردها «و دَخَرَجَتُهُ دَخَرَجَةٌ وَاحِدَةٌ» له رباعى مجردا «وَاطْمَأْنَنْتُ طُمَأْنِينَةً وَاحِدَةٌ» له رباعى مزيد فيه دا. نه مانه له بهر نه وه له نه صلى وه ضعى مصدهره تأكيد به كانياندا تى هيه به پيوسته به جيا كردنه وهى مصدهرى مره له مصدهرى تأكيدى كه لفظى واحده زياد بكرى له سهر مصدهره كانيان.

«وَالْفِعْلَةُ بِالْكَسْرِ لِلنَّوْعِ» وه وه زنى فِعْلَةٌ به كسرهى فاء الفعل وه سكونى عين الفعل وه فتحهى لام الفعل وه تى له ناخره وه دانراوه بو ده لالهت له سهر مصدهرى نوعى يانى بو مصدهرى كه ده لالهت بكات له سهر نه وه صيفهت و هيئهت و شيوه كه فعله كهى له سهر كراوه.

«تَقُولُ هُوَ حَسَنُ الطَّعْمَةِ وَالْجِلْسَةِ» تو نه لييت بو به يانى هيئهتو صفة تى فعل. فلانه خوارده مهنى خو شه و به له زهت: وه فلانه كه س دانيشتنى جوان و به نه دهب و مناسبه. نيسته لفظى طعمة و جلسه به كسرهى فاء الفعل نه وه نه وعه تايبه تى به نه گه ينن له تام وه له دانيشتن، وه اضافهى حسن افادهى نه وه نه كات كه نه وه نه وعه نه وعيكى جوانه.

والحاصل: بنائى مصدهره كه نه وعيهت نه گه به نى، وه لفظى حَسَنُ يا

.....

هەر لفظیکێ تر به یانی ئەو نه‌وعه ئه‌کات له جوانی و شیرینی دا.

بێدار بڤه وه: له وه‌ختیکه موزون به فِعْلَة به کار ئه‌برێ بۆ مصدهری نه‌وعی که ئه‌و فعله ثلاثی مجرده ذاتاً مصدهره که‌ی له‌سه‌ر ئه‌و وه‌زن و شیوه نه‌بی، ئه‌گه‌ر نا هه‌ر ئه‌صلی مصدهری فعلی که استعمال ئه‌کری بۆ مصدهری تأکیدى وه لفظی زیاد ئه‌کری بۆ ده‌لاله‌ت له‌سه‌ر مصدهری نه‌وعی، وه‌کو چون لفظی واحده زیاد ئه‌کرا بۆ جیاکردنه وه‌ی مصدهری مرّة له مصدهری تأکیدى، مثلاً ئه‌لییت: - دَخَرَجْتُ دَخَرَجَةً بۆ مصدهری تأکیدى. و دَخَرَجْتُ دَخَرَجَةً وَاحِدَةً بۆ ده‌لاله‌ت له‌سه‌ر مصدهری مرّة. وه چون له ماده‌ی رحم له بابی رابع دا ئه‌لیین: رَحِمْتُ رَحْمَةً بۆ مصدهری تأکیدى، و رَحِمْتُ رَحْمَةً وَاحِدَةً بۆ مصدهری مرّة، و رَحِمْتُ رَحْمَةً شَامِلَةً لِأَهْلِهِ بۆ مصدهری نه‌وعی، وه‌له‌ ماده نَشَدَ بۆ مصدهری تأکیدى ئه‌لییت: - نَشَدْتُ الضَّالَّةَ نَشْدَةً، وه بۆ مصدهری مره ئه‌لییت: نَشَدْتُ الضَّالَّةَ نَشْدَةً وَاحِدَةً، وه بۆ مصدهری نه‌وعی ئه‌لییت: - نَشَدْتُهَا نَشْدَةً جَيِّدَةً مُفِيدَةً.

هَذَا آخِرُ الْكَلَامِ مِنَ الْخَادِمِ الْمُتَوَانِي فِي شَرْحِ مَثْنِ تَضَرُّفِ
الزَّنْجَانِي وَأَسْتَلُّ اللَّهَ الْقَدِيرَ أَنْ يُوقِّفَنِي عَلَى طَبِيعِهِ وَنَشْرِهِ، وَ يُوقِّقَ
أَبْنَاءَنَا عَلَى تَعْلُمِهِ وَحِفْظِهِ وَتَغْلِيمِهِ فِي سَبِيلِ خِدْمَةِ الْقُرْآنِ الْمُهِينِ وَ
أَخَادِيثِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلَامُهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى إِخْوَانِهِ وَ
آلِهِ وَصَحْبِهِ وَ أَتْبَاعِهِ بِأَخْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

ئەم کتایە تە پاک نوسە ئەنجامی هات لە روژی دوشەممە بیست و
شەشەمی مانگی شوال لە سالی هەزار و چوارصد و دوی هیجری
مصادفی ۱۹۸۲/۸/۱۶ میلادی لە حوَجَرەى مدرسه‌ی جامعى حەزەرەتى
شیخ عبدالقادرى گیلانى دا نورالله رَوَحَهُ وَ ضَرِيحَهُ آمِينَ. وَأَنَا الْمُؤَلِّفُ
الْخَادِمُ لِلْعِلْمِ وَالِدَيْنِ عَبْدُ الْكَرِيمِ مُحَمَّدُ الْمَدْرَسِ الْكُرْدِيُّ الشَّهْرَزُورِيُّ
غَفَرَاللهُ لَهُ وَلِوَالِدَيْهِ وَلِلْمُسْلِمِينَ آمِينَ.

ریکخستن و دوبارە نووسینەو و ئامادە کردنی بۆ چاپ - بە یاری خوا-
تەواو بوو لە روژی شەممە ریکەوتی ۱۴۱۱/۱۰/۱۰ هجری بە رامبەر بە
۱۹۹۱/۵/۲۵ میلادی وە ۱۳۷۰/۳/۴ ه. ش. لە لایەن مولودباوە مراد
کردی لە شارى سنە دا.

وَ آخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.
وَالسَّلَامُ

